

KOROŠKI

svižinar

RAZGLEDI RAVENSKIH ŽELEZARJEV

Leto XXXVII, št. 2

Ravne na Koroškem, 24. aprila 1987

Cena 20 din

ŽIVEL
27. APRIL

ŽIVEL
1. MAJ

Ko vse
cveti

Spomin na Tita

OSVOBOJENI, DA ŽIVIMO V ČASTI
IN DA PO SVOJE USODO SI KROJIMO,
DA VEČ NE MARAMO POD SILO PASTI —
VSE TO V IMENU TITO MI ČASTIMO.

Mile Klopčič »Titovo ime«

V letu, ko praznujemo 50-letnico Čebin in prav toliko let od prihoda tovariša Tita na čelo komunistične partije Jugoslavije, se nam misli vračajo v tiste majske dni pred sedmimi leti, ko so se jugoslovanski narodi in narodnosti in ves napredni svet poslovili od velikana jugoslovanske revolucije — tovariša Tita.

Ta zapis je poskus skromne oddolženosti revolucionarju, ki je sedem desetletij neutrudno izgojeval v revolucionarnem delavskem gibanju, koval in kalil vrste jugoslovanskih komunistov, voditelju, po katerem je ljudstvo imenovalo svojo domovino, legendi, ki jo je poznal ves svet, človeku, ki je postal simbol miru in sodelovanja, legendarnemu junaku, ki se je že pred vojno v najtežjih razmerah ilegalnega partijskega delovanja bojeval za srečo ponižanih in zatiranih in jih je prežet z lastnimi revolucionarnimi izkušnjami povedel v junaški narodnoosvobodilni boj, državniku, katerega so cenili in spoštovali celo nasprotniki.

Tito je obnovil jugoslovansko partijo in jo usposobil za revolucijo, zasnoval je narodnoosvobodilni boj in skozenj zmagovito popeljal naše narode in narodnosti. Ne Kozara, niti Neretva in Sutjeska, še manj Drvar in drugi mejniki usodnih preizkušenj v najtežjih dneh naše zgodovine niso strli njegove trdne vere v revolucionarno moč ljudskih množic. Tudi ob hudih preizkušnjah v prvih letih poveljne socialistične graditve je Titova pronicljiva misel in jeklena volja, ko se je možato uprl na videz neubranljivemu informbirojevskemu diktatu, bila tista, ki je ubranila s krvjo plačane pridobitve socialistične revolucije. Šel je po lastni poti, ki je kmalu pripeljala v samoupravni socializem, sistem, ki mu po humanosti in vrednotenju človeka kot največjega bogastva družbe ni enakega.

Pogum in samozaupanje, neuklonljiv ponos zagorskega siromaka in jeklena trdnost pristnega delavca proletarca, voditeljska širina in nepopustljivost na načrtani poti, svetovljanstvo, ki je vzbujalo spoštovanje in občudovanje po vsem svetu, so samo nekatere velike lastnosti, ki so krasile

Tita kot enkratno in neponovljivo osebnost. S svojim zgledom in delom je postal posebljena zgodovina izjemnih razsežnosti. Njegova bogata dediščina misli in dejanj ne pripada samo sadobnikom, neizčrpen vir novih idej pri oblikovanju lepšega, pravičnejšega sveta bo tudi mnogim prihodnjim generacijam.

Tito, človek iz ljudstva, je bil eden in postal vsi. V Jugoslaviji — posebljenost svobode, bratstva in enotnosti, samoupravljanja, socializma, prizadevnosti in pripravljenosti ohraniti doseženo. V svetu — simbol miru, pravičnejših odnosov, medsebojnega spoštovanja in enakopravnega sožitja.

Branko Kaker

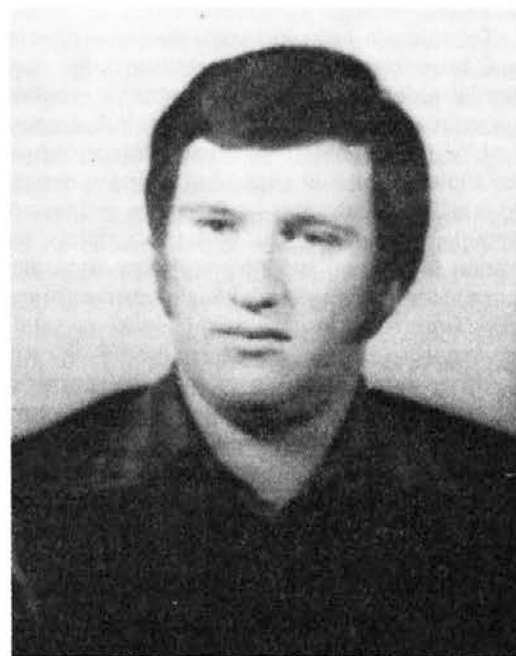
DRUŽNO BOMO NAŠLI PRAVO POT IZ TEŽAV

Ob letošnjem prvem maju, prazniku dela, ki ga slavimo v času, ko vlagamo velik napor, da bi preusmerili neugoden tok, ki je zajel naše gospodarjenje, moramo temeljito razmisliti o nekaterih novih razsežnostih boja delavskega razreda za osvoboditev dela. Res je, da smo si z revolucijo izbojevali politično oblast. Da je delavski razred postal odločilna vodilna sila ne samo po svoji vlogi, ki mu jo daje novo ustvarjena vrednost, ampak tudi po veličini. Vendar še ta boj ni končan niti izbojevan. Še vedno nismo dosegli glavnega razrednega cilja, da bo delavec v temeljni organizaciji združenega dela v celoti gospodaril z rezultatom svojega dela, tako živega kot minulega, in za to tudi odgovarjal.

V razvoju smo prišli v tisto obdobje, ko moramo začeti intenzivno menjati količino dela za boljše kvaliteto. Delavcu moramo omogočiti, da povečuje svojo produktivnost, odpravi težko fizično in zdravju škodljivo delo z najnovejšimi stroji in napravami. To je nujno, pa ne samo zaradi vključevanja v mednarodno delitev dela, zaradi velike izrabljenosti strojnega parka, ampak tudi zaradi samega delavca, da bo delal v bolj humanih, kulturnih in manj izčrpavajočih razmerah ter zaradi zagotavljanja njegovih življenjskih potreb — eksistence.

Tehnično-tehnološka revolucija bo spremenila razmerje med delavcem in proiz-

vajalnimi sredstvi v prid znanja, zato mislim, da smo v Železarni Ravne pravilno ravnali, ko smo se odločili, da bomo spod-

Branko Kaker, predsednik konference sindikata železarne Ravne

bujali dodatno izobraževanje in izpopolnjevanje članov našega kolektiva. Še naprej je potrebno spodbujati in negovati inovativno kulturo in miselnost, ki mora

postati sestavni del našega dela in vsakdanjega življenja. Kajti le s tem si bomo zagotovili nadaljnji razvoj, boljše delovne in življenjske razmere, več prostega časa in več kulture.

Smo tudi v času, ko na veliko spreminjamo predpise, zakone in ustavo. Vendar bi rad poudaril, da nam nobena nova ustava in predpisi ne bodo zagotovili več in boljšega dela. Sami moramo spremeniti svoje navade in zavest, kakor tudi odnos do dela in družbene lastnine. Ko se bomo zavedali, da imamo le te naprave, da drugih ni in da si bomo le z njimi zagotavljali vsakdanji kruh, se bodo začele stvari hitreje in boljše urejati. To za nas železarje ni nič novega, saj smo v svoji zgodovini imeli že veliko kriznih obdobj in smo jih vedno s svojo železarsko trdnostjo in trmo znali prebroditi in poiskati pravo pot v boljše dni. Trdno sem prepričan, da bomo železarji stopili skupaj in družno s celotnim delavskim razredom tudi tedaj našli pravo pot iz težav, ki nas tarejo. Za prihodnost, kakršno si želimo, smo odločilne bitke že izbojevali. Toda to, kar smo dosegli, nas ne zadovoljuje, zastavljamo si že bolj zapletene in še težje naloge. Pogoji, da jih izpolnimo, je enotnost naših vrst.

Ob 1. maju, prazniku dela, želim vsem delovnim ljudem in njihovim najbližjim mnogo sreče pri delu in zagotavljanju njihove osebnosti sreče.

Avgust Knez

Perkusivno vrtanje rudnin v preteklosti, sedanosti in v prihodnosti

S končanim (delno) prototipom vrtalnega stroja Strmica na goseničnem podvozju se začena v Železarni Ravne proizvodnja, pomembna za jugoslovansko tržišče, posebno pa še za nadaljnji razvoj tovrstne mehanizacije, saj vso to mehanizacijo in opremo še vedno uvažamo.

Pa poglejmo, kako je ta razvoj potekal v svetu in pri nas, na Ravnah — v Jugoslaviji, kajti do sedaj smo še vedno edini in tako seveda največji v Jugoslaviji, kar se tiče perkusivnega vrtanja.

Velika potreba po mehanskih vrtalnih napravah je nastala v sredini 19. stoletja, ko je svet mejil na železno in jekleno dobo ter kompleks kovinske ere do danes. Ekspanzija železnice je prispevala k nujnosti razvoja in izboljšanja vrtalnih mehanizmov, naprav in priprav.

Na poti izpeljave teh objektov so se spraševali, ali je predstava o vrtanju dovolj jasna. Prišli so do nazorne primerjave, da je cel

sistem kot veriga, sestavljena iz 8 členov, t. j.: vrtalna krona, vrtalni drog, usadnik, spojnica, vrtalno kladivo, agregat za pomik, agregat za rotacijo in podporni členi (polovico tega še vedno nimamo usvojeno oziroma razvito).

Vrtanje kot operacija je gotovo stvar ekonomije in zato, če je katerikoli člen tega sistema šibak, so posledice negativne. Saj vemo, da je veriga toliko vzdržljiva in dobro povezana, kolikor je vzdržljiv najšibkejši člen.

Zato tudi primeru, ko je slab samo eden, vsi dobri členi ne odigrajo svoje vloge.

V času od 1849. do 1866. so bili mnogi poskusi in testiranja vrtalnih naprav in opreme. Leta 1868 je Charles Burleigh formiral prvo zadovoljivo tovarno vrtalne opreme in nadomestil ročno opremo z mehansko. In to za predor Hoosack Railroad v Massachusettsu. Ta predor, prvi v Ameriki izdelan z mehanskim vrtanjem, je bil dograjen leta 1873.

V tem času se je zgodilo mnogo pomembnega pri razvoju in proizvodnji vrtalnih strojev in opreme, mnogo pomembnih ljudi je vstopilo v sfero teh poslov. Med njimi Simon Ingersoll, Brothers Rand in Henry S., katerih imena še zdaj nosijo tovarne, ki so poznane po vsem svetu, tudi v Jugoslaviji, po njihovih proizvodih.

Njihovo načrtovanje spreminja zgradbo tedanjega razvoja in načina vrtanja, saj razvijajo vrtanje po principu »vrtalnega« bata.

V vrtalnem batu — v jeklu se pojavljajo amplitude, ki pa med seboj niso enakovredne, se ne ujemajo z udarci vrtalnega jekla, zato vzdržljivost ni ugodna. Solidno vrtalno jeklo z integracijo vrtalne krone je bilo uporabljeno tako, da je bilo obilno pihanje zraka od zunaj v vrtino. Rotacija vrtalnega jekla je bila efektivna s kombinacijo notranjih delov zobatega kolesa, zaskočnikov, puš in račke, kar vse tvori sistem.

Glede na Peelesov priročnik »Rudarski inženiring« je bilo v letu 1918. trinajst različnih velikosti batnih vrtnalnih strojev — od 50 do 140 mm premera bata.

Poraba komprimiranega zraka se je gibala okoli 2 m³/min pri 7 barih. Dolžine vrtnalnih drogov so bile takšne, kot so še danes, vrtnalne krone pa od 32 do 88 mm v premeru.

Ozrmo se še enkrat v preteklost in pogledimo nekaj zanimivih razvojev od C. H. Shawa in D. S. Waugha pred letom 1890.

Moža sta si pridobila ugled z razvojem vrtnalnega kladiva na principu udarjanja, ki se več ali manj uporablja še danes.

Ločila sta vrtnalne drogeve od udarnega bata (prej je bilo to združeno) in s tem dosegla sprostitvev droga po udarcu bata; na ta način se izločijo napetosti kot tudi delovanje vrtnalnega kladiva po udarcu.

Ta način vrtnanja oz. konstrukcija kladiv se je razširila po svetu kot malo pozneje mehanična podporna noga, ki je imela suport za ročni pomik za prilagajanje različnim kameninam. Iz te pa se je pozneje razvila podporna noga na komprimirani zrak.

Denverjeva (Gardner) družba vrtnalnih naprav za kamenine je bila formirana leta 1890. Njihovo načrtovanje je bilo uspešno. Za vrtnalno orodje so uporabljali solidno vrtnalno jeklo, ki so mu pravili kovaška mojstrovina.

J. G. Leyner je vpeljal nove ideje, uporabljajoč princip vrtnalnega kladiva v letu 1897. Spoznal je, da je skrivnost uspeha tega principa v razvoju učinkovitega izpiranja — izpiranja izvrtanine iz vrtnine. To spoznanje se še danes zelo zanemarljivo, še posebno pri izpiranju s komprimiranim zrakom.

Uporabil je vodo, ki je nepretrgoma tekla po cevi skozi votlo svedrno jeklo in tako izumil kar mnogo načinov, s pomočjo katerih so vodo vbrizgavali na dno vrtnine.

Vsi so takrat spoznali velik pomen tega razvoja v pogledu zdravstva. Ta način vrtnanja je preprečil obolenje za silikozo, ki je bila pred tem načinom vrtnanja zelo razširjena. Poleg njegovih ostalih odkritij je tudi posebna rotacija pri vrtnem kladivu. Veliko je prispeval tudi k načrtovanju avtomatičnih ventilov, razvodnikov in povečal je frekvenco oz. število udarcev od okoli 350 do 1700 na minuto.

Leynerjevi patenti so potekali v letu 1914. Po tem je prišlo v prodajo mnogo novih konkurenčnih modelov. Od 1918. do 1927. leta je absolutno prevladovalo vrtnalno kladivo.

Okoli leta 1911 je Anglija patentirala metodo izdelovanja votlo svedrnega jekla iz posebne forme ter sestave ingotov in ostale opreme. Nobena metoda do sedaj ni uporabila tako uspešne izdelave in s tako dobrimi karakteristikami. Tako je postalo za vrtnanje zelo pomembno votlo svedrno jeklo z varjenimi kronami, votlimi usadniki in spojnicami. Okoli leta 1920 so bile vpeljane krone za vrtnanje.

Tako vrtnanje pa je bistveno zmanjšalo ceno vrtnanja nasproti dotedanjemu ročnemu vrtnanju brez kladiva (vrtnalnega) in kvalitetnega vrtnalnega jekla. Razen tega so metalurgi prvič uspeli in tudi dali pomembnost raziskavi jekla za vrtnalne krone. Do tedaj metalurgija temu ni posvečala pozornosti. Velikost kron, vrtnalnega drogova in usadnikov je bila približno taka, kot je še danes, spremenila pa se je celotna tehnologija in s tem tudi kakovost.

V letih od 1927 do 1939 je bilo izdelanih mnogo projektov, razvojnih faz z namenom, da se pospeši mehanizacija in hitrost vrtnanja v rudnikih.

Energija je bila sedaj odvisna od delovanja vrtnalnega kladiva — energije bata, rotacijskega mehanizma — izum tega in pa kasneje še pomik z motorjem in verižnega vodila so znatno zmanjšali uporabo ročnega orodja.

Gradnja predora Jumbo (ZDA) je pomenila problem, zato so začeli razmišljati o težjih vrtnalnih kladivih in o montaži na vozove. Nastajale so lažje in težje variante s šestimi in desetimi kladivi.

Tehnologija kron in razvoj spoja — navoja gre hitro naprej s karakteristiko dolge življenjske dobe, navoja kot celotnega vrtnalnega pribora. Kvaliteta jeklenih vrtnalnih drogova je bila izboljšana, zaradi izpopolnjene tehnike toplega valjanja centralne vrtnine v drogu, ki služi za izpiranje — čiščenje vrtnine pri vrtnanju. Metalurgija je koristno vplivala na razvoj in doseg boljših rezultatov tega pribora. Nemčija in Švedska eksperimentirata z volframovimi in karbidnimi vložki za vrtnalne krone.

Uspešno vpeljevanje v rudnike severne Amerike je bilo ovirano zaradi druge svetovne vojne. Toda kljub temu je bil odločilen uspeh pri tem v štiridesetih letih. Vložki volframa — karbida za vrtnalne krone so imeli velik vpliv na uspešno vrtnanje rudnin. Pozneje je uspeh še povečal razvoj funkcionalne geometrije kron.

Z uvedbo vrtnalnega jekla Lyner pa je bila usmeritev postavljena za stoletje. Obdobje od 1947 do 1960 je bilo resnično v tem pogledu zopet revolucionarno.

Podporna noga na komprimirani zrak za vrtnalno kladiva je bila prvič vpeljana v letu 1930 na Švedskem. Po svetu se je bolj razširila šele okoli leta 1947. Na ta način se je vrtnalo hitreje, z manj fizičnega napora, pa vendar je bil kar znaten odpor pri uvajanju le tega.

Sedaj so se lahko razvila težja vrtnalna kladiva, kladiva z večjim številom udarcev in rotacijo, kar je seveda še povečalo hitrost vrtnanja. V kombinaciji z vrtnalnimi monobloki s karbidno trdnino so se dosegli veliki učinki, kar velja še danes za nekaj nepogrešljivega.

Sorazmerno še kar zgodaj se je začela izboljševati kakovost volfram-karbida, ki se je bil sposoben uspešno upirati močnim udarcem. Tako postane podporna noga v povezavi z omenjenimi odkritji popularna in cenjena še posebno v podzemni uporabi.

Karbidna trdnina vrtnalnemu orodju ni samo podaljšala dobo uporabe oz. vzdržljivosti, še posebno ob vzdrževanju, ampak je povečala produktivnost za široko območje eksploatacijskega kot tudi drugega vrtnanja (raziskovalnega, sanacijskega itd.). Na ta način so lahko marsikje nadomestili dragi diamantni pribor s karbidnim-volframovim.

V tem obdobju močnega razvoja in truda za kakovost materiala — jekla so uvedli tudi proces naoglicenja, kar je tudi povečalo dobo uporabe oziroma vzdržljivosti vrtnalnega pribora in druge opreme. Vse to pa je pripomoglo k hitrejšemu in bolj ekonomičnemu vrtnanju, pa tudi globina vrtnin se je povečala.

Dopolnilo vrtnalnemu stroju je postala univerzalna hidravlika (cilindri), s katero je mogoče lahko in hitro upravljati. Motor na komprimirani zrak je že dolgo služil za pogon hi-

dravlične črpalke, in to le za hidravlične cilindre, ker so bili še dolgo vsi drugi pogoni s kladivom na komprimirani zrak. Vendar pa to sedaj omogoča konstrukcijo težjih in večjih vrtnalnih kladiv na zračni pogon. S takšnim razvojem pa je bilo mogoče zadovoljiti zahteve po večjih hitrostih vrtnanja, večjih premernih vrtnin, večjih globinah. Tako je ta mehanizacija zmogla premere do 150 mm in globin čez 30 m.

Hitro nato se je razvilo popolno rotacijsko vrtnanje. Velikost vrtnin je bila običajno od 88 do 200 mm premera. Seveda, rotacijsko vrtnanje ni primerno za vse kamenine, nekaterih sploh ne moremo vrtati.

Vzporedno s tem se je razvila tudi bolj učinkovita tehnologija eksplozivna, s čimer se je dodatno še povečala učinkovitost tovrstnega dela, ki ga predstavljajo podzemna in površinska eksploatacija ter gradnja predorov.

Razvoj in pozneje proizvodnja globinskega vrtnalnega kladiva je imela velik vpliv in zaganje na tržišču. Predvsem zaradi enostavnosti notranjih delov kladiva nasproti zunanjemu kladivu (rotacijski mehanizem), kar močno znižuje stroške vzdrževanja. Rotacijo dobiva kladivo prek agregata za rotacijo in vrtnalnih cevi. Operater lahko neodvisno prilagaja rotacijo kladiva okoliščinam — kameninam, ne da bi spreminjal udarno energijo. Imeti vrtnino čisto pa je tudi pogoj za dober napredek. Prednost je tudi v tem, da imamo posebne enote za rotacijo in pomik in je perkusivna akcija neodvisna od vseh teh enot pri normirani količini komprimiranega zraka ter pritiska, primerni moči posameznih enot. Na ta način nimamo problema z rotacijo (lomi...) kar je bil često problem pri zunanjem kladivu. Vrtilni momenti pa se gibljejo od 280 Nm naprej.

Hidravlika, ko se razširi, pozneje postane tudi za te vrste strojev zelo primerna, bodisi za površinsko ali za podzemno eksploatacijo. Glavni energetski vir pa je diesel ali elektrika.

Smo v obdobju, ko so že razvite ali pa so v razvoju zelo moderne vrtnalne naprave, primerne za podzemno in površinsko eksploatacijo, t. j. leto 1960. V podzemni eksploataciji so se povečali profili za komunikacije kot tudi na delovišču, tako da se tudi tu vedno bolj zaokrožuje ciklus dela (vrtnanje, nakladanje, prevoz) na podvozih z gumijastimi kolesi. Seveda bo v posebnih primerih še vedno prišla v poštev gosenica oziroma tirni prevoz.

Trend pri kladivih za vrtnanje (pa tudi za razbijanje in drugod) je hidravlična energija, v začetku predvsem pri težjih kladivih, ki se montirajo na stroje, razvijajo in tudi že proizvajajo pa se tudi lažja — ročna kladiva na hidravlični pogon. Takih težjih kladiv je v svetu že več tisoč. Začetek proizvodnje, ne razvoja, pa sega v leto 1970. In ne samo tu, temveč tudi na strojih za rotacijsko vrtnanje je aplicirana popolna hidravlika.

Seveda so ta kladiva skonstruirana in tvorijo celoto s hidravličnimi cilindri in drugimi hidravličnimi elementi in komponentami, ki jih uporabljamo s komandnimi ventili in z drugim krmiljenjem. S tem so bile oz. so izpolnjene današnje zahteve po večjih premernih, globinah vrtnin, po boljši ekologiji, ekonomiji ter humanosti dela že kar dobro izpolnjene.

Nadaljnja stopnja razvoja je kompjuterizacija, popolna avtomatizacija, robotizacija vsega tega, kar smo do sedaj spoznali o tehnolo-

logiji vrtanja in ostalem za potrebe rudarstva, gradbeništva in drugega.

Rudarska industrija v svetu je razvila in vložila v razvoj robotov ogromna sredstva in tudi uspeh ni izostal.

Tako že daljinsko upravljajo vse vrste strojev, od vrtnih do razbijalnih in drugih naprav.

Z upoštevanjem tehnologije na vseh področjih, kot senzorjev, laserjev, mikrovalov, ultrazvoka in umetne inteligence, je prav verjetno, da bi lahko avtomatizirali celoten rudnik. Sistem bi sicer še vedno bil odvisen od človekovega upravljanja in vzdrževanja, vendar bi zahteval le še nekaj ur človekovega dela pod zemljo.

Uporablja se že uspešno robotizacija in vedno bolj se bo tam, kjer je človeku sovražno okolje, kjer so nevarna in nevarna opravila, ali tam, kjer je človek delno ali povsem nemočen, ali pa tudi tam kjer robot sicer ni obvezen, zato pa je iz čisto varnostnih razlogov zaželen.

Ne glede na vse to pa bodo tudi še v prihodnosti naprave univerzalne ali specializirane, vendar pa v manjši meri.

Vidimo, da se lepša prihodnost obeta tudi tem vrstam dela.

Čeprav napovedovanje prihodnosti gotovo ni lahko (težko je zasnovati večje učinke, hitrosti, funkcionalnost in ekonomičnost obema), pa so te informacije zelo stvarne, saj izhajajo iz prizadevanj raziskovalnih in drugih ustanov.

Ob tem pregledu razvoja vrtnih kladiv in sploh opreme za vrtanje lahko primerjamo napredek in razvoj v svetu in pri nas v Jugoslaviji, t. j. v Železarni Ravne.

Kakšno je bilo zanimanje in koliko smo uspeli na tem področju do zdaj: — gotovo še ne dovolj in preveč na nekaterih segmentih kasnimo.

O vrtnih kladivih na hidravlični pogon smo brali v Informativnem fužinarju že leta 1977, a šele sedaj razvijamo to kladivo. Seveda smo imeli že tudi pred tem letom dovolj informacij in hotenje, da razvijemo vrtno napravo goseničar, vendar tudi to šele sedaj razvijamo.

Poleg tega nam ostane ali nas čaka še dovolj projektov, ki jih moramo uresničiti, med njimi so tudi taki, ki so v svetu v proizvodnji že 20 let in več in jih Jugoslavija uvaža. Z njimi bomo tudi naše jeklo finalizirali v končne proizvode, v stopnjo višje predelave. Tudi zaradi tega nam je nujno potrebna prototipna delavnica.

Poglejmo si nekaj podatkov o našem prototipnem vrtnem stroju na gosenicah — STRMICA.

To je tradicionalni vrtni stroj z glavno pogonsko energijo od komprimiranega zraka. Osnovna je izvedba z globinskim vrtnim kladivom, možna pa je tudi izvedba z zunanjim kladivom na komprimirani zrak.

Stroj omogoča bolj humano, hitrejše, lažje delo, manipuliranje ter premikanje. Prestavi se lahko kompresor po etaži ali na terenu, kadar je to potrebno, in zaradi tega odpade čakanje na drugi stroj. Zaradi vsega tega se povečajo bruto učinek vrtanja, proizvodnja ter ekonomičnost.

Fizično delo je vstavljanje cevi, kron in kladiva. Ostala dela opravljamo prek hidravličnih ventilov, ki se avtomatično vračajo v ničti položaj, ko spustimo ročico. Tako s pomočjo osmih hidravličnih cilindrov dosežemo in izberemo določene položaje hidravličnih

komponent. Med drugim sta tudi cilindra za oscilacijsko gibanje gosenic, da se neodvisno prilagajajo terenu. Širina stroja je 2200 mm, kar omogoča prevoz s kamionom brez spremstva.

V našem in pri nekaterih podobnih primerih ne moremo gledati samo na učinek, kot mnogi to večkrat mislijo. Pri konstruiranju je treba v vsakem pogledu najti razumni kompromis med učinkom, stroški, manipuliranjem in humanizacijo dela v različnih delovnih razmerah.

Največje število takih vrtnih strojev v svetu je konstruiranih na enakih principih. V glavnem imajo batne zračne motorje, gibljejo se s pomočjo gosenic, hidravlika je čim bolj popolna itd. To je tako zato, ker so se že pokazali ti principi kot pravilni in funkcionalni, največkrat pa ne tudi ekonomični glede na popolno hidravliko.

Nemogoče je ta hip informirati o tem, kaj je na našem stroju specifičnega in kako je funkcionalen, ker je izdelan le prototip in nimamo z njim še dovolj izkušenj. Nekateri principi že od začetka niso bili upoštevani pri konstruiranju, npr.: nekateri deli, tudi pomembni, niso dovolj dostopni za vzdrževanje, ni hidravlične konzole za vrtno cev, komandni pult naj ima možnost podaljševanja, maksimalno upoštevati standardne dele, tudi interne, da bodo, kolikor je mogoče, hidravlični cilindri enakega premera, saj vemo, da

moramo v najkrajšem času oz. takoj pričeti z drugim tipom goseničarja, t. j. s popolno hidravliko, tudi vrtno kladivo (diesel ali elektro hidravlika). Vrtno kladivo že razvijamo, vendar z nešteti prekinitvami, kakor je tudi z drugimi projekti, predvsem zato, ker ni prototipne delavnice.

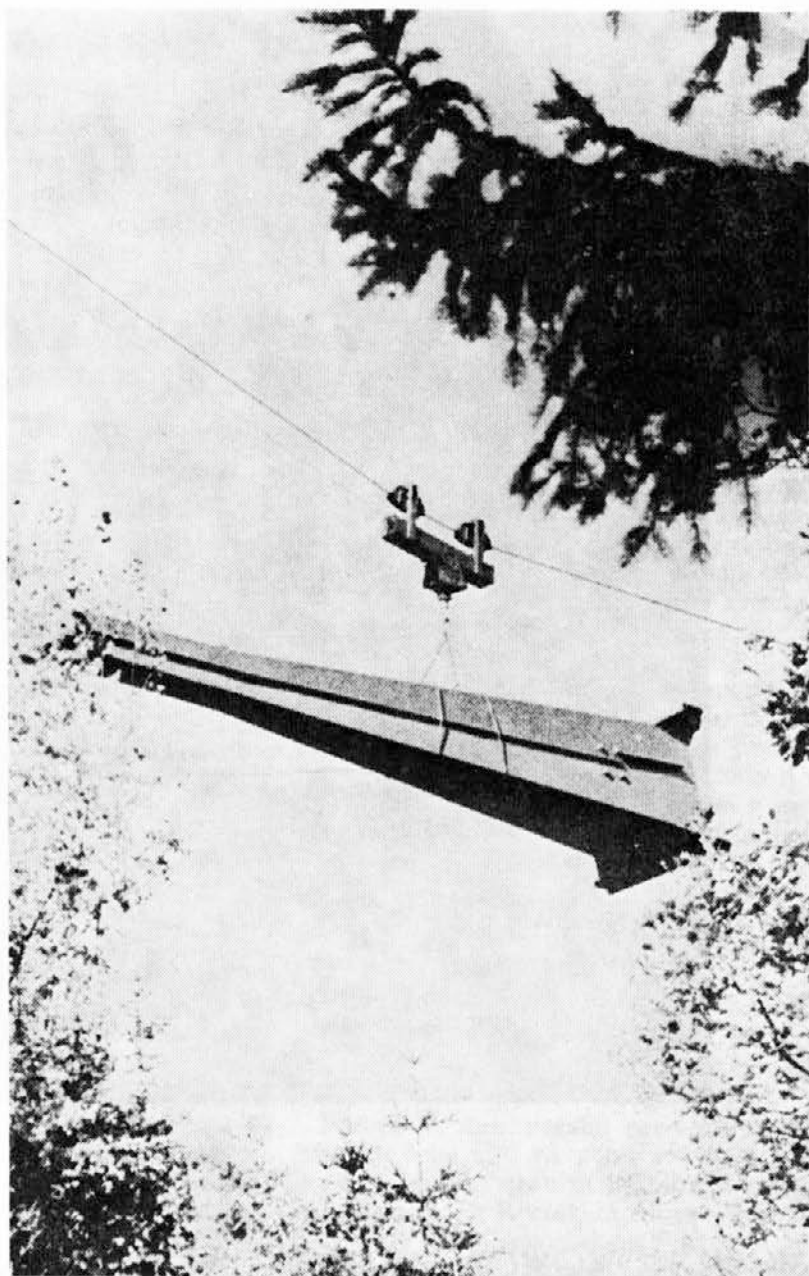
Če vse to upoštevamo in uporabimo nekatere dele — sklope za naslednji tip, bo to pomembna prednost, ki olajša vzdrževanje in zmanjšuje zaloge rezervnih delov v skladišču.

Torej, pri konstruiranju prototipa goseničarja s popolno hidravliko moramo kritično oceniti in primerjati čim več že znanih tipov in upoštevati odlike in prednosti ter jih uporabiti.

Vrtni stroj »strmica« je namenjen predvsem za površinsko eksploatacijo v rudarstvu, kamnolomih, gradnji cest, gozdarstvu, po potrebi pa tudi za raziskovalna vrtanja. Vrta lahko tudi čisto rotacijsko, predvsem v zemljo. Gibanje stroja ne predstavlja problemov, je zanesljivo po negladkem terenu.

Nato nas čaka razvoj vrtnega stroja s popolno hidravliko za podzemno eksploatacijo kakor tudi za podzemno raziskovalno vrtanje, ročno vrtno in lafetno hidravlično kladivo, vrtni pribor s karbidno trdino (sestavljeno iz štirih sekcij) in odpraševalna naprava za vrtanje. To je seveda srednjeročni in dolgoročni program, na osnovi katerega je treba izdelati prioriteten program.

Prevoz stebrov za dvosedežnico Ivar-čko — Ošven

Mitja, čestitamo!

Sklad Borisa Kidriča podeljuje tudi nagrade za izume in tehnične izboljšave. Nagrado za življenjsko delo na področju kontrole materialov je dobil Mitja Šipek, dipl. ing.

Med več kot tridesetletnim delom v Železarni Ravne je s svojim znanjem, kreativnostjo ter velikim številom inovacij prispeval k vodilni vlogi Železarne v slovenskem in jugoslovanskem merilu. Kakovostni metalurški izdelki so našli pot tudi na najzahtevnejša svetovna tržišča.

Glavno torišče strokovnega in inovacijskega dela tov. Šipka je bila kontrola materialov brez porušitve. Prvi je uvedel metodo kontrole z ultrazvokom kot stalni način zagotavljanja kakovosti kovanege in valjanega jekla pri nas. Tudi druge kontrolne tehnologije, npr. kontrola jeklene litine z izotopi, testiranje različnih jeklenih izdelkov po rentgenski metodi, električne in magnetne kontrole pri ugotavljanju površinskih poškodb in napas, so postale redna praksa v slovenskih železarnah in po njegovi zaslugi tudi v drugih jugoslovanskih podjetjih.

Mitja Šipek ni ostal samo uporabnik teh novih kontrolnih metod, sam je ustvarjalno raziskoval in razvijal predvsem področje ultrazvoka. Uvedel je lastne uporabne metode, domače materiale in opremo. Vrsta člankov v domačem in tujem tisku priča o raziskovalno-razvojni dejavnosti in uvedbi izdelkov v praksi. Sodelovanje z domačimi in tujimi strokovnjaki pri delu, na posvetovanjih in kongresih, doma in po svetu, je utrdilo sloves priznanega strokovnjaka. Velik je tudi njegov prispevek pri vzgoji kadrov za kontrolo materialov z metodami brez porušitve.

Pomembno je njegovo sodelovanje pri razvoju jugoslovanske namenske proizvodnje, ki bi brez njegovega prispevka h kontroli kakovosti materialov od začetkov do danes ne mogla doseči takih uspehov. Za to delo in prispevek je inženir Mitja Šipek dobil več državnih odlikovanj in priznanj.

(To je objavilo ponedeljkovo Delo (13. 4.), mi pa bomo v naslednji številki Koroškega fužinarja objavili razgovor urednika z našim priznanim strokovnjakom.)

Franjo Hovnik-Staško

Smrtonosni streli v nedeljskem jutru

Po koroškem hribovju in gorah so leta 1943 že zapihali hladni jesenski vetrovi in Matjaževa Peca je že imela bel klobuk, ki je v sončnih žarkih odseval snežno belino in hkrati naznanjal bližajočo se zimo. Naša domovina pa je ječala pod škornji okupatorja in njegovega vse hujšega terorja. Zavedni Korošci so tedaj skorajda od jutra do noči in od noči do jutra treptali za svoja življenja. Moške in fantje pa tudi žene in dekleta so vse bolj odhajali med borce za svobodo. Tisti pa, ki so ostali doma, so samo čakali, kdaj se bodo na njihovih domačijah, pred njihovimi vrati pojavili zeleni uniformiranci ali pa, da so na pragu zagledali može v črnem z grozljivo mrtvaško glavo na njihovi kapi ter jim ostro zapovedali, da morajo z njimi, kar je za mnoge pomenilo, da so šli v smrt, za druge pa, da gredo v zloglasna koncentracijska taborišča in skozi mučenja, glad, ko so vsakodnevno gledali smrti v oči.

Bila je lepa novembrska nedelja. V jutru ni še nihče slutil, še najmanj pa seveda borci 1. koroške čete, da se skozi gozdove in mimo redko naseljenih kmetov že pomika do zob oborožena enota SS policije. In o dogodkih, ki so se tedaj odvijali pri osamljeni kmetiji, pri Petriču v Jazbini, sem se nedavno tega pogovarjal s še živo Petričevo hčerko Nežko, sedaj poročeno Pangerc, ki živi na Ravnah, na Čočovju. Nežka se sicer teh dogodkov nič kaj rada ne spominja, saj je tedaj izgubila svojo starejšo sestro Micko, njihova domačija je bila požgana, sama pa je bila potem skupaj s starši, očetom Alojzom in materjo Micko odgnana v zloglasna koncentracijska taborišča v Nemčijo...

Nežka mi je povedala, da so bili partizani pri njih že tudi pred tem dogodkom večkrat. Prvi je k njim prišel neznanec, in ker ga oče ni poznal, vedel pa je, da so v bližini, v gozdovih že borci za svobodo, kar je bilo znano tudi Nemcem, ki so tako radi na teren, k osamljenim kmetijam, pošiljali svoje ovaduhe, ki so se izdajali za partizane, je zato oče taktiziral ter je z neznanecem govoril nemško. Neznanec je potem odšel, ne da bi se izdal, kdo da je bil in s kakšnim namenom je k njim prišel. Oče pa tudi ni rad govoril o tem. Približno mesec dni po tem obisku so k hiši sredi noči prišli štirje neznanci, med njimi tudi tisti, ki je bil pri njih že prej. Tedaj niso skrivali, da so partizani. Neznanec se je tedaj tudi predstavil, da je Tomaž (Dušan Kveder), ki jim je v večji hiši govoril o vojni, o njihovem cilju pa o tem, da bodo našo domovino s pomočjo Rusov kmalu osvobodili. Tedaj se je pisalo leto 1942. Mati jim je seveda pripravila hrano, oče pa jim je po starem kmečkem običaju prinesel iz kleti pijače. Preden so se poslovili, so jim seveda zabčali, da o tem ne smejo povedati nikomur, še najmanj pa, da bi nočni obisk prijavili policiji. Oče je družini še posebej prepove-

dal, da bi o tem obisku komurkoli kaj povedali.

Nežka je nadaljevala:

»Zopet je minilo nekaj časa. Med tem so bili pri nas tudi Nemci, ki so poizvedovali, če smo videli 'bandite'; razumljivo, da jih ni nihče še nikoli videl in da, če se bodo oglasili, da bomo to takoj prijavili. To se seveda ni nikoli zgodilo. Neke noči pa so zopet prišli k nam partizani. Oče jim je šel odpret. Tedaj so k nam prišli Matjaž (Pavle

Petričeva

Žaucer), Stane (Ivan Mavrič), ki danes živi v Celju, in Franc Golob ter še dva, imen katerih se več ne spominjam. Tisto noč je Matjaž predlagal, da so nam določili ilegalno ime 'Pri treh miškah'. To verjetno zato, ker smo bile doma tri dekleta. Ime nam je bilo kar všeč. Eden izmed obiskovalcev nam je že tudi izročil nekaj propagandnega materiala, z nalogo, da najprej sami preberemo, nakar pa vse to ob prvi priložnosti med potjo raztrosimo po Žerjavu, Črni, vendar tako, da nas pri tem ne bi kdo opazoval. Ne spominjam se, če smo ves material potem tudi raztrosili.

Potem skorajda ni bilo več dneva, da se pri nas ne bi zglasil kakšen partizanski kurir ali skupina le-teh. Z mnogimi smo se že kar dobro poznali. Če k nam kakšen dan ni bilo partizana, nam je bilo kar nekam dolgčas, kajti vedno so nam vedeli povedati kaj zanimivega, zlasti iz njihovih doživetij, bili pa so tudi dobro obveščeni o dogodkih na svetovnih bojiščih, zlasti v Rusiji. Razumljivo, da so se partizani oglašali tudi pri drugih kmetih, saj čeprav smo te njihove obiske prikrivali, ni prihajalo do kakšnih izdaj. Vsi smo pač delali po na-

vodilih partizanov. Nič videli, nič vedeli, nič slišali.»

Preden nadaljujem z opisom dogodkov, ki so se tisto nedeljsko jutro za vso Petričevo družino tako usodno odvijali, naj po lastnem spominu opišem tudi en sam dogodek iz mozaika vseh dogodkov, ki so se med okupacijo odvijali na Koroškem.

V TEJ PUŠKI JE ZA IZDAJALCA ZRNO FIŽOLA

Med vojno sem s svojimi starši živel pri kmetu Pistotniku, ki je bil Petričev sosed. Od njih nas je ločil le gozd in malce košenine, vendar se od nas k Petriču ni videlo.

Bilo je neke poznojesenske noči leta 1942, ko sem se sredi noči nenadoma prebudil. Mati je ob medli svetlobi petrolejke še vedno predla volno, ko je nekdo prav na rahlo potrkal na naše okno. Tedaj sem ob oknu zagledal nasmejan obraz mladega partizana s partizansko kapo, na katero je bila iz rdečega blaga prišita petokraka zvezda. Kot 15-letni fant sem bil v trenutku povsem buden, kar nekam vesel, da sem naposled lahko videl partizana, gošarji smo jim pravili, ker je bil njihov dom in varno zavetje pač gozd. Na tistem sem si sam želel, da bi postal partizan, da bi dobil puško, bombe in da bi streljal po sovražniku...

Ker smo bili pri kmetu podnajemniki — offerji, mati sama seveda ni smela odpreti glavnih vhodnih vrat. Poklicala je gospodarja, ki je seveda takoj odprl. Koliko je bilo tedaj pri nas partizanov, žal ne vem. K nam v sobo sta prišla dva. Bila sta lepo oblečena, mlada, ter sta nam pripovedovala o namenu njihovega boja. Kaj vse sta nam govorila, se žal ne spominjam, kajti bolj kot pripovedovanje je mene zanimala uniforma, orožje, kapa s petokrako zvezdo. Dobro pa se spominjam, ko je tisti, ki je sedel kar poleg mojega ležišča, ki je bila navadna slamarica in še tista kar na podu, ker drugje zanj ni bilo prostora, dejal: »V tej puški imam za vsakega, ki nas bi izdal Nemcem, zrno fižola!« Takoj nato sta se tudi poslovila ter odšla k ostalim v gospodarjevo hišo. Kdaj so odšli, ne vem, ker sem ponovno zaspal. Naslednji dan potem sploh nisem smel od doma. Strogo pa so mi vsi prepovedovali, da bi o obisku partizanov karkoli komu povedal, tudi ne, če bi me zaprli Nemci ter me topli. Pozneje so bili partizani tudi pri nas kar dokaj redni gostje. Vse do tedaj, ko smo se preselili na Breg pri Poleni. Leto pozneje pa sem že tudi sam odšel v partizane.

Preveč bi sicer porabil prostora, če bi hotel in želel zlit na papir vse tiste dogodke, občutke, strah in negotovost ljudi, (pa ne samo na Koroškem, ampak kar širrom naše tedaj zasužnjene Slovenije in Jugoslavije) kajti zaradi vse močnejšega

Pavle Žaucer-Matjaž — čestita zlatoporočencema Petrič (iz arhiva F. Hojnika)

okupatorjevega terorja so zavedni ljudje množično odhajali v partizane, v koroške lesove. Tako so potem bili partizani redni gostje na kmetijah. Razumljivo, da pa je k njim prihajala tudi nemška vojska, ki je bila strah in trepet ljudi, medtem ko so bili obiskov partizanske vojske veseli, saj so z njimi delili tudi zadnji kos kruha in kar je še huje; ker ni in ni bilo na nemške komande kakšnih prijav, da so kje bili partizani, so policisti h kmetom pošiljali ne-kakšne raztrgance, točneje vohune, ki so se izdajali za partizane. Na srečo so partizani na to kmete pravočasno opozarjali. Sicer pa so kmetje pač lahko kaj hitro sami spoznali, koga imajo pred seboj. Tem ukanam zato niso nasedali.

HČERKA SMRTNO RANJENA, DOMAČIJA V PLAMENIH

Dom, ki gorel si zanj,
goste so krile temine,
jasnega dneva ti ni zlati oznanjal še zar.

J. Stritar

Pa se naj povrnem na opis dogodkov, ki so se tistega zgodnjega dopoldneva odvijali pri Petričevih v Jazbini. Vest o njih se je bliskovito razširila po Koroški in drugod.

K Petričevim so kot že tolikokrat prej prišli sredi noči partizani 1. koroške čete. Bilo je v nedeljo, 7. novembra, leta 1943. Resda so nad domačijo postavili stražarja, ki pa je žal bil premalo pozoren na okolico, da Nemcev ni pravočasno zagledal. Nemci so kot strela z jasnega pridrveli skozi gozd od smeri Pistotnika. V trenutku je bila domačija od treh strani obkoljena. Sledil je že tudi napad. Partizani na boj seveda niso bili pripravljeni. K sreči pa je vsem le uspelo, da so se skozi hlev rešili, kajti za hlevom so že bili varni pred zadetki. Na odpor ni bilo mogoče misliti, saj si je večina partizanov tedaj rešila le golo življenje. Mnogi so v hlevu pustili nahrbtnike pa tudi orožje.

V tem nenadnem napadu sovražnika na partizane in domačijo je bila smrtno za-

deta najstarejša hčerka Micka, ki so jo že čez kakšne pol ure po napadu pripeljali na kmečkem vozu k Pistotniku. Bila je ranjena v trebuh ter je imela hude bolečine, a žal ji ni mogel nihče pomagati. Kolikor hitro je bilo mogoče, so jo odpeljali v bolnico v Črni, ki sta jo vodila Marija in Adolf Ramšak, ki ji, žal, tudi nista mogla rešiti življenja. Proti večeru je umrla. Naj zapišem, da je dr. Marija Ramšak lani v začetku oktobra v starosti 84 let umrla v Mariboru, kjer je zadnja leta živel.

V tem napadu je bila ranjena tudi hčerka Nežka, ki je med napadom sovražnika skupaj s partizani pobegnila, vendar pa jo je nemška policija že naslednji dan ujela pri kmetu Močilniku pod Uršljo goro. Na dan pogreba Micke pa je policija kar na pokopališču v Črni aretirala še očeta Alojza in mater Micko. Vse so potem odpeljali v zapore v Celovcu, kjer so jih med zasliševanjem tudi pretekali in mučili. Od tam pa so očeta odpeljali v Dachau, mater Micko in hčerko Nežko pa v Rawensbrück. Kljub hudemu trpljenju so grozote koncentracijskih taborišč preživeli ter se po končani vojni srečno vrnili v že svobodno domovino. Želja po življenju je bila močnejša od smrti, čeprav so sicer vsi vedeli, da nimajo več svojega doma, da je njihova hčerka in sestra mrtva. Njihov dom, nekoč mogočna kmetija, je že obrasel plevel in videti je bilo le še ostanke kamenja, kajti od tragedije je poteklo že dobrih 20 mesecev.

Če danes poskušamo malce analizirati ta nenadni napad nemške policije na koroške partizane pri Petriču v Jazbini, morda ni odveč, če zapišem, da bi do tega prav gotovo ne prišlo, če bi se, recimo, partizani bolje zavarovali, da bi imeli vsaj dva stražarja, ter da bi, ko se je pričelo daniti, čeprav je bila nedelja, ko Nemci običajno niso hajkali, poslali na teren kakšno patruljo. En sam stražar, ki je stal kar nad domačijo, je bil gotovo premalo, še posebej, ker še ta ni bil dovolj pozoren na okolico, sicer bi bil Nemce opazil že, ko so prišli iz

bližnjega gozda, ter bi se partizani lahko hitro in brez sledu umaknili v varna pribežališča gozdov. Na odprti boj seveda ni bilo misliti, razen da bi Nemce napadli iz zase-de, za kar pa seveda še zdaleč ni bilo dovolj časa. Do tega napada tudi ne bi bilo prišlo, če bi bili tedaj imeli partizani tudi že tudi organizirano obveščevalno službo. Za vse to so poskrbeli pozneje.

Nežka mi je v pogovoru tudi povedala, da se dobro spominja, da je strogi oče Alojz zjutraj partizane celo opozarjal, da se naj poslovijo, vendar so bili žal preveč prepričani, da so povsem varni, da Nemcev, ker je bila pač nedelja, ne bo, saj so verovali v Boga in da je nedelja dan počitka, kar so izpričevali tudi z napisom na opasačih, kjer so imeli na zaponkah zapisano »Gott mit uns«! Zgodilo pa se je ravno nasprotno. Petrič kot da bi slutil nesrečo, nevarnost, ki se je z jutranjo zarjo in svetlobo vse bolj približevala njihovi domačiji.

V napadu sovražnika je bil v trenutku uničen njihov dom, trdna koroška domačija. Uničen je bil celoletni pridelek, ki je zgorel. Uničen je bil trud družine, ki je skozi vse leto skrbno obdelovala strmine in le nekaj pred tem že tudi pospravila vse prideleke v shrambe. In mnogo tega je bilo namenjeno za partizane, za borce za svobodo. Morda je skrbni gospodar še dan pred to tragedijo, ko je hkrati z domom izgubil tudi svojo najstarejšo hčerko, obšel vse njive in senožeti ter pregledal, če je vse pospravljeno, da ni še kje kdo pustil kakšnega orodja, ter si ogledal, če je ozimna pšenica že vznikla iz tal ter se morda že tudi veselil bogate letine...

K sreči ob napadu Nemcev na Petričevo domačijo tu ni bil zajet ali ranjen nihče od partizanov. Vsem je k sreči uspelo pobegniti, in sicer skozi hlev, in že jih je kril bližnji gozd in breg, kjer jim sovražne svinčeneke niso mogle do živnega. Nemci si seveda v trenutku napada le niso upali takoj vdreti na domačijo, ampak so se ji približali šele potem, ko je bila že v ognju. Nihče od domačih seveda ni mogel in smel kaj reševati. Nemcem pa je uspelo, da so pozneje v bližnjih planinah ujeli tri partizane. Njih nadaljnja usoda še po vsej verjetnosti ni povsem raziskana. Po zatrjevanju Nežke bi naj to bili borci Čapajev in Veronov ter borka Nelka. Ko so Nemci Nežko zajeli pri kmetu Močilniku pod Uršljo goro, so jo nameravali potem pri kmetu Čemerniku ustreliti. Tu pa je za njeno življenje posredoval Ludvik Viternik, župnik v Javorju, ki je dobro znal nemški. Kot vemo, pa je bil za časa stare Jugoslavije na petrazredni šoli v Javorju tudi učitelj, ker je pač tedaj primanjkovalo učiteljev, sicer pa na šole v planinah že v tistih časih ni bilo lahko dobiti kakšnega učitelja. Omenim naj, da je bila Nežka učenka, ki jo je (pa tudi mene!) učil in poučeval Viternik. Priznati moram, da si je še kako prizadeval, da bi nam vsadil v naše kuštrave in nered-ko tudi umazane glave čim več znanja za pot v samostojno življenje. Hvala mu!

LJUDSKA OBLAST DODELI PETRIČEVIM NOVO DOMAČIJO

Partizansko Javorje je bilo že dolgo svobodno, ko so se pričeli tisti, ki so pač res po nekakšnem čudežu preživeli vse grozote koncentracijskih taborišč širom zaslužnjen-

Evrope, vračati na svoje več ali manj uničene, izropane in požgane domove. Tedaj na dom niti niso dosti mislili, kajti bolj kot dom jih je prežemala skrb za svojce, če se bodo tudi oni vrnili. In srečanja so bila potem ganljiva, saj lahko zapišemo, da so se vsi, ki so grozote vojne preživel, tudi tisti, ki so se s puško v roki borili po koroških lesovih pa tudi drugod po zaslužnjenih domovini, vrnili kot svobodni ljudje v svoj kraj, med svoje ljudi. Mnoge, premnoge so žal pogoltnili ognjeni zublji (plin) v koncentracijskih pečeh, ki so gorele noč in dan.

Domov iz Dachaua in Rawensbrücka so se k sreči vrnili tudi vsi trije Petričevi; oče, mati in hči. Njih dom je bil uničen, danes je tu spomenik, pa so se sprva nastanili pri sorodnikih, dokler jim ni ljudska oblast v zameno za njihovo uničeno domačijo v Jazbini dodelila kmetije v Javorju. Tu se ni več reklo pri Petričevih, ampak pri Kompreju. Tako se je pač že od nekdaj imenovala domačija in to ime je ostalo vse do današnjih dni.

Tu so Petričevi začeli iz nič. Že čez nekaj let je Komprejeva domačija postala zgled drugim. Nič jim tudi ni bilo prizaneseno pri obvezni oddaji. In kmetje so takoj po vojni še enkrat dokazali, da so sposobni pridelovati hrano, čim več hrane, le da so le-to potem namesto borcem za svobodo, dajali graditeljem nove, Titove Jugoslavije. Pozneje so mnogi Javorci pravili namesto da gredo h Kompreju, da gredo h kmetu Petriču, in vsak je vedel, da tam živi in dela družina Petričevih iz Jazbine.

Oba Petriča sta kljub slabemu zdravju dočakala celo trenutek, ko sta slavila zlato poroko. Te slavnosti se je udeležil tudi Pavle Žaucer-Matjaž, ki je imel še govor, prežet z revolucionarnimi besedami, o zaslugah Petričeve družine za naš današnji dan in lepše življenje. Sedaj sta že oba pokojna. Pred dnevi je umrl tudi Pavle Žaucer. Vse manj je tistih, ki so največ prispevali za našo svobodo in tako na njihovih zadnjih postajah gledamo sadove naših bojov, domovine rast in moč.

Zimska idila

Rok Gorenšek

Mučeniška pot Hotuljke

(Nadaljevanje)

Kako sem si želela, ko so nas odgnali od doma, da bi nam prišli partizani na pomoč, da bi vsaj nekaj teh oholih in nadutih zelencev potokli. Toda nikogar ni bilo. Policisti so ropali in pobirali po hiši kar vse od kraja. Iz hleva so odgnali vso živino in jo odpeljali. Še drugi dan, ko nas več ni bilo, so ponovno prišli, izropali in pobrali vse, kar je bilo količkaj vrednega. Od našega doma je ostala le streha in golo zidovje. Vse, kar so naropali in pobrali pri nas in drugod, so najprej odpeljali na Rimski vrelc, kjer je imela gestapovska policija takrat svoje gnezdo.

Tudi nas so policisti prignali od doma najprej na Rimski vrelc, kjer so nas nagnali v staro skladišče, polno razne stare šare. Da ne bi mogli pobegniti, so nas zaklenili, pred vrata pa postavili stražo. Stražil nas je policist s puško z nasajenim bajonetom. Imela sem srečo, da nas niso pred tem podrobno preiskali, saj sem v ročni torbici pod podlago še vedno imela skrite partizanske papirje, slike in druge dokumente. Hitro sem jih vzela ven in jih na drobne koščke raztrgala ter skrila pod opeko v zidu. Če bi jih bili našli pri meni, bi imeli v rokah neizpodbitne dokaze o mojem sodelovanju z OF. Prav gotovo bi me bili kar tam na Rimskem vrelcu ubili, kakor so ubili toliko drugih. Štajnarjevega Lojza-Tesarja, hotuljskega partizana, so prav tisto jutro pred našim prihodom na vrelc ubili in ga odvlekli v gozd, kjer so ga pokopali.

Po dolgem čakanju, polnem negotovosti, kaj se bo z nami zgodilo, je pripeljal tisti zloglasni pokriti avto, ki se je pojavil zmeraj tedaj, ko so koga selili. Tudi nas, celo družino skupaj, so nabasali nanj in nas odpeljali najprej v Kotlje, kjer so prignali od vseh strani še druge Hotuljce. Vse skupaj so nas nato odpeljali naprej v takratni Guštanj.

V Guštanju me je čakalo najhujše gorje. Odvzeli so mi vseh pet otrok in jih oddali neki švabski uslužbenki po imenu Krammer. Otrok, od katerih sem se med glasnim jokom poslovila, kar pa ni prav povedano, saj so mi jih kar iztrgali iz rok, nisem videla vse do tedaj, ko je prišla spet svoboda. Vsakdo si lahko sam predstavlja, kako žalostna ločitev je to bila. Kako strašno in nečloveško je razbijati in ločevati družine med seboj. Te bolečine ne morem popisati, tako huda je bila. Iz tega se tudi lepo vidi, kakšna je pravzaprav bila tista toliko opevana nemška kultura. Veljala je le za Nemce, vsi drugi pa smo bili manj kot sužnji. Kakšen strah in obup sem občutila šele tedaj, ko so mene, mojega moža Antona, in dva sina, Toneta in Lojzeta, ločeno odpeljali v Dravograd, kjer so bili zloglasni gestapovski zapor, mučilnica in morišče. Groza me je bilo. Bala sem se bolj za sinova in moža kakor pa za svojo usodo, čeravno sem dobro vedela, da me v Dravogradu ne čaka nič dobrega. Jokala sem, po glavi so mi hitele in se vrtele misli samo o tem, kam gremo, kaj bo z nami, bomo preživel, se bomo še kdaj videli ali pa nikoli več. Najhuje mi je bilo za malimi tremi, saj so bili še tako majhni in neboljeni. Kaj bo z njimi. Vsega tega se ne da povedati, to mora človek sam izkusiti in doživeti, potem ima vsaj trohico pojma, kako hudo je to, posebno za mater, ki ljubi svoje otroke in svojo družino.

V Dravogradu smo bili zaprti teden dni. Ločeno so nas imeli zaprte, ločeno so nas tudi zasliševali, moža, sinova in mene. Mene so poskušali dobiti in zlomiti z raznimi zvijačami in s strahom. Pretepali so me z gumijevkami, me polivali z neko smrdljivo tekočino in mi med zasliševanjem dajali iz mrtvaške glave piti neko zeleno smrdljivo čorbo.

Vse skupaj je bilo strahotno, posebno še zato, ker so mi gestapovci medtem neprestano grozili, da je vse moje zanikanje zastonj, da oni že itak vse vedo ter je najbolje zame in za vso našo družino, če vse skupaj lepo priznam, ker bom le tako preživela. Če bom pa še naprej trmasta in ne bom priznala vsega, česar me dolžijo, pa mi bodo že še pokazali. Izželi te bomo kot mokro cunj, če ne boš povedala, kje so banditi in kdo so. Trdili so, da dobro vedo, da sem imela ves čas zvezo s partizani, da sem jim kuhala in stregla. Rekli so, da dobro vedo, da so partizani pri nas večkrat pomagali pri delu in celo kidali gnoj. Seveda sem jaz vse to zanikala in tajila. Zahtevala sem, da mi vse to, česar me dolžijo, tudi dokažejo. Zahtevala sem tudi slovenskega prevajalca pri zasliševanju, čeprav sem sama razumela nemško.

»Frdamano si freh baba in povrhu še za-grizena banditka«, mi je rekel gestapovec med zasliševanjem, ko je pogruntal, da nemško tudi sama razumem. Tudi tvoj mož in tvoja dva sinova so banditi, tudi oni nočejo govoriti, pa jih bomo že prisilili. Zares so se vsi trije dobro držali in niso ničesar izdali, čeprav so veliko vedeli o partizanih. Morala sem gledati, kako so zasliševali druge in jih pretepali, da je bilo vse krvavo. Groza me je bilo in vsa sem trepetala ob misli, kako bo, ko bom sama prišla na vrsto za mučenje. Toda bila sem močna in vsa divja od jeze na gestapovce, zato sem nekako prestala in vzdržala tudi tedaj, ko so me teplili.

13. maja 1944 so me odpeljali skupaj z drugimi zaporniki v Celovec, zopet v gestapovske zapore. Tam je bilo vse natrpano, toliko je bilo zaprtih ljudi. V eni celici nas je bilo v Celovcu 82 žensk. Hrane smo dobivali zelo malo, pa še ta, kolikor je je bilo, je bila komaj užitna. V Celovcu sem preživela tri tedne. Z menoj sta bili tudi Korenova in Štajnarca, obe sta bili Hotuljki, tako kot jaz. Po treh tednih zasliševanj, lakote in poniževanja so nas odpeljali v Leipzig in v taborišče Rawensbrück. Iz Rawensbrücka smo pa šle

Nekdanja planinska koča na Grohatsu pod Raduho

nato v ta grozni, smrdljivi Auschwitz, Oswiecim v Šleziji na Poljskem.

V Auschwitzu je človeka kar pretresalo od groze, ko si gledal ljudi, žive okostnjake, videl dim in plamen, ki je švigal in se valil iz dimnikov, kjer so v krematorijih noč in dan zažigali te nesrečne, sestrane okostnjake. Na svoje oči sem videla, kako so natrpali polno barako malih nedolžnih otrok, potem je pa pripeljal kamion, na katerega so jih naložili, kolikor jih je bilo največ mogoče, nato pa jih je odpeljal naravnost v krematorij. Otroke in odrasle so metali na tisti avto tako kot polena, niso se menili za jokanje in stokanje žrtev. In to so morali delati sami zaporniki, tako dolgo, da so prišli tudi sami na vrsto, potem ko so že preveč videli in vedeli. Na njihovo mesto pa so prišle »sveže, spočite moči«. Povsod pa je bil zraven tudi kapo in stražarji. Najhujši je bil strah, ki je neprestano glodal. Strah te je bilo, bala sem se iti na revir, če sem bila bolna, še bolj sem se bala, če sem dobila »durhfal«, drisko. To pa sem lahko dobila od prehlada ali pa od tiste kolerabave čorbe, če sem jo slučajno dobila in jo popila, saj žlice nisem imela. Od tistih, ki so morale iti na revir, se jih je ponavadi zelo malo, ali pa nič vrnilo na blok. Temu pa se tudi ni bilo čuditi, saj so morale ležati na revirju brez obleke in marsikatera tudi brez odeje. Tako so na revirju še bolj zbolele.

Na bloku smo morale vstajati ob štirih zjutraj. Komaj je zabrlizgala tista tolikokrat prekleta piščalka, že smo morale poskakati s pogradov, zunaj pa je že vpila nadzornica: »Los, los, alle schnell heraus zum Zell' Appell. Los, aber Tempo!« Zunaj na dvorišču oziroma na apelplacu smo morale stopiti v vrste po pet in pet. Poleti je še nekako šlo. Pozimi pa smo se naužile mraza, da ni mogoče povedati. Biti smo morale gologlave. Gorje, če je katera imela na glavi ruto. Nadzornica ti jo je kar potegnila z glave, poleg tega pa te je še ošvrknila z bičem, ki ga je imela zmeraj pri roki. Najhuje pa je bilo tedaj, kadar smo morale stati na apelu popolnoma gole. Tedaj nas ni samo zeblo, tedaj nas je bilo tudi sram, kajti bile smo ponižane in osramočene, saj so se pohotni pogledi gestapovcev in gestapovk zasmehljivo pasli po naših golih tele-

sih, po naši nagoti. Bile smo tudi brez nogavic. Nekaj časa smo nosile takšne lesene cikle, ki so bile čisto iz lesa, kot kaka dva čolna. Po dolgem času pa sem imela srečo, da sem neke dobila en visok in en nizek čevlji, ki sem ju potem nosila vse do svobode.

Na delo smo morale hoditi vsak dan dve do tri ure daleč v spremstvu stražarjev, ki so imeli tudi pse. Zvečer, ko smo se po celodnevem delu vse utrujene in lačne vrstile v barako, smo pa samo gledale, kaj bi lahko pojedle, ko ves dolgi dan nismo dobile drugega kot za prst debel reželj kruha, ki je bil pečen iz polovice kostanjeve moke in polovice žagovine. Žagovina v kruhu se je večkrat držala še v kepah. Pa še takega kruha nam niso dali, da bi se ga bile lahko najedle do sitatega. Oh, kako sem ljubila, kako spoštovala sem to malo rezino tega ljubega žagovinastega kruha.

Misli pa so mi pri tem uhajale k mojim ubogim otročičem. Kje so? Kako se jim godi? Oh, ko bi le lahko, prav gotovo bi jim rade volje dala tudi ta košček kruha, vsega žagovinastega, četudi bi sama od lakote umrla, samo da bi moji otročiči ne bili lačni. Ob misli na otroke, ob misli, da so morda še bolj lačni in potrebni kruha kot jaz, ki sem bila lačna tako, da sem se komaj držala na nogah, me je obhajala slabost in me je dušil strah. Ko sem ležala na pogradu, sem mislila na to, kakšno imajo ležišče, če je tako trdo kot moje. Ali imajo kaj, s čimer se lahko odejejo, da ponoči ne zmrzujejo. Jaz sem morala spati na samih golih deskah. Vse skupaj smo imele le dve tenki flanelki. Z eno smo pogrnile deske, z drugo pa smo se pokrivali. Ležale smo kar na kupu, ker je bilo ležišče preozko. Menjavale smo se tako, da so nekaj časa ležale nekatere na tleh, na podu. Potem pa so šle te na pograd in druge na pod. Ponoči nismo smele iz barake niti na veliko potrebo. Zato smo imele v baraki kablo za naše telesne potrebe. Ker pa nas je bilo veliko, smo kablo kmalu napolnile, ker je nismo mogle izprazniti, je ponavadi šlo čez in zrak v baraki, ki je bil že itak zatohel in slab od prevelikega števila ljudi, je bil še dodatno pokvarjen. Če pa je katera le poskušala priti

iz barake, jo je med vrati prestregla nadzornica, ki je tam sedela na stolu z gumijevko v roki. Dobila si jih po glavi ali kamor je pač padlo, tako, da si se od bolečine kar skrčila. Marsikatera je bila vsa podelana in zamazana od lastnega blata, posebno, če je imela drisko in je bila kibla polna. Takrat je pač teklo tudi po nogah. Da je bilo to vse prej kot prijetno, o tem ni da bi govorila. Tudi vode nismo imele, da bi se mogle umiti, saj so nam jo ponoči zapirali. Pa tudi stranišča, ki so bila zunaj barak, so bila obupna. Gaziti smo morale skoraj do kolen po smrdljivi blatni brozgi. Potrebo smo opravljale kar stoji. Godilo se nam je mnogo slabše kot pri nas doma svinjam.

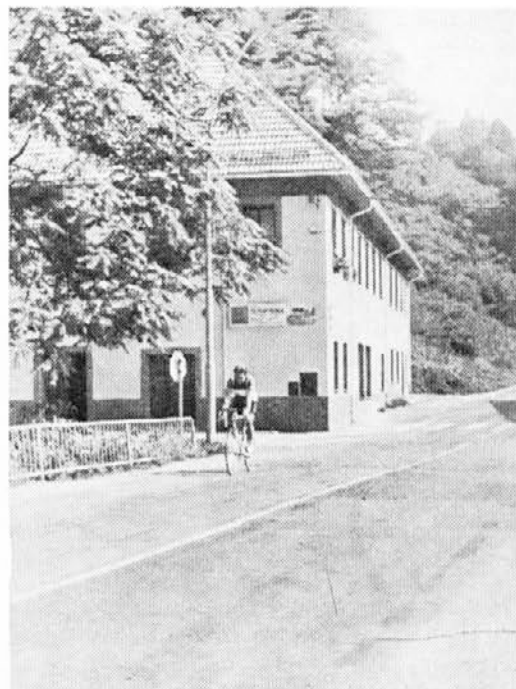
Ker so vsi Cigani pomrli in šli v krematorij, so v izpraznjeni ciganski lager preselili nas. Bilo nas je strašno strah, ko so nam tisti, ki so vedeli za usodo Ciganov, govorili, da nas čaka isto, da so nas zato preselili tja. Prepričane smo bile, da se bodo napovedi uresničile in nas bodo zažgali. Strahotno sem se počutila, posebno, kadar sem pomislila na dom, moža, otroke in skorajšnjo svobodo, če bom le preživela to strašno gorje, ki me je zadelo. V ciganskem taborišču smo morale vsak dan hoditi dve uri daleč na delo. Kopale smo jarke za odtekanje vode, ker je teren tam okoli zelo močvirnat. Delale smo po ves dan. Seveda pod stražo. Bile smo brez rut na glavi. Bil je mesec december, deževalo je in snežilo. Bila sem večkrat do kože mokra, lase pa vse zamrznjene na glavi. Zvečer pa nazaj v blok, kjer se nisi mogel posušiti in segreti. Še ležišča, na katera smo vse utrujene in prezeble popadale, so bila mokra. Paznica pa je zahtevala, da sem se morala do golega sleči in gola spati. Pri vsem tem smo počasi hirale in hujsale, da nas je bila že skoraj sama kost in koža. To pa je bilo nevarno, saj se je ponavadi končalo v peči krematorija. Ko smo tako izmučene in izčrpane hodile na delo, jih je mnogo med potjo popadalo. Take so odpeljali na revir in jih ponavadi nismo več videle, ker so umrle in končale v peči. Če ti je bilo treba opraviti potrebo med delom, ti stražar tega ni dovolil. Če pa si se drznila iti brez dovoljenja, te je pa kar tam na mestu ustrelil. To, kar pripovedujem, je čista resnica, saj sem na lastne oči videla mnogo takih primerov smrti.

Nekoč smo kopale jarke čisto blizu krematorija, ko je pripeljal vlak kakih 1000 Judov. Bili so na pogled sami boljši gospodje. Bili so lepo oblečeni, vsak pa je imel kak kovček ali kaj podobnega. Imeli so tudi razne dragocenosti. Ure, prstane itd. Komaj so prišli iz vagonov, so jih že obkolili gestapovci s psi. Med zmerjanjem in pretepanjem so jih postrojili v vrste po pet in pet. Morali so se sleči do golega, zložiti posebej obleko in prtljago, oddati dragocenosti, nato pa so jih odgnali naravnost v plin, od tam pa v peč. Prej ko v dveh urah je bilo vse končano. Le iz dimnika krematorija se je valil gost črn dim in strašno je smrdelo po zažganem mesu in kosteh. Najbolj smo bile pretresene vselej, kadar so zažigali male otroke, take, ki se še sploh niso zavedali, kaj je človek. Človek je res nekaj velikega. Toda človek je tudi najstrašnejša zver, to je dokazal fašizem, zaradi katerega so morali umreti po nedolžnem milijoni ljudi.

V začetku januarja 1945. leta so iz našega ciganskega taborišča izbrali 10 jetnic, med katerimi sem bila tudi jaz. Dali so nas v posebno barako. Zelo nas je skrbelo, kaj bo z

nam, ker nismo nič vedele, zakaj so nas izbrali in ločili od drugih. Morale smo na zdravniški pregled in kopanje, nato smo dobile svežo obleko in bele rute na glavo. Take smo se vrnile v naš blok. Zjutraj so nas po apelu ponovno odbrali in nas poslali precej daleč ven iz taborišča, v neko vojaško taborišče. Tam smo prišle v vojaško kuhinjo, kjer smo morale pripravljati hrano za vojake. Vsako jutro smo ob šesti uri odšle ven, zvečer ob šestih pa smo se vrnile. To je bila rešitev za nas vse, ki so nas odbrali za to delo. Hrane je bilo dovolj. Vse, kar je vojska pustila, je šlo v kible, te pa smo znosile v večje, ki so stale na dvorišču. Te so pa odvažali in s tem krmili svinje, ki so jih potem klali za priboljšek. Kar strese me, če pomislim, koliko hrane je šlo v nič čisto blizu kraja, kjer so umirali milijoni od lakote in pomanjkanja hrane. Nekoč je eden izmed Judov, ki so delali zunaj, opazil, da so kible na dvorišču polne pomij in ostankov hrane. S porcijo za hrano se je prikradel do kible in hitro zajel polno posodo te svinjske menaže, nato pa skušal hitro zbežati. To pa se mu ni posrečilo. Reveža, ki ga je bila že itak sama kost in koža, je namreč skozi okno barake opazil kapo. Hitro je skočil iz barake za njim in ga ujel. Prignal ga je k nam v kuhinjo, kjer ga je začel pretepati. Pretepal ga je s palico. Nato ga je odgnal h koritu, v katerem smo prali krompir in zelenjavo. Bilo je kakšen kubični meter veliko. Tu je moral vso hrano, ki jo je imel v porciji,

na brzino pojesti, nato pa ga je kapo vrgel v bazen, ki je bil čez polovico napolnjen z vodo. Žid se je trudil, da ne bi prišel pod vodo, kapo pa ga je s svojo palico pretepal, kolikor ga je mogel in ga vsakokrat, ko se je skušal rešiti iz vode, potisnil nazaj na hrbet v bazen. Ko ga je končno le spustil iz bazena, ga je s palico pretepal tako dolgo, da se je skoraj onesvestil. Nato ga je nagnal ven, kjer je revež, moker, kakor je bil, ponoči na mrazu zmrznil. Naslednji dan sem doživela isti, le zame strašnejši in hujši prizor. Tokrat je po pomije prišla Slovenka, in to moja prijateljica in znanka Štajnarjeva Ančka, vdova po hotuljskem partizanu Alojzu Štajnerju-Tesarju, ki je bila tudi v Auschwitzu. Ančka je storila isto kot prejšnji dan nesrečni Žid. In tudi njo je opazil kapo skozi okno barake. Planil je ven in jo prignal k nam v kuhinjo. Meni je kar kri zaledenela ob pogledu na šibko in drobno Ančko, ki je trepetaje čakala, kaj se ji bo zgodilo. Jaz sem bila prepričana, da čaka Ančko ista usoda, kot je doletela nesrečnega Žida. Toda imela je redko srečo. Ko jo je kapo vprašal, zakaj je vzela te pomije, mu je odgovorila da zato, ker je strahovito lačna. Kapo ji je vzel posodo iz rok in jo vprašal, kaj je po rodu. Ko mu je odgovorila, da je Slovenka in Jugoslovanka, jo je le ozmerjal in ji zagrozil, da se ji bo, če jo bo še enkrat ujel, vse drugače in kaj hujšega zgodilo, in jo nagnal. Nisem mogla verjeti svojim očem, zavedala sem se šele, da je Ančka rešena, ko je izgi-

Osamljen

nila in je ni bilo nikjer več videti. V Auschwitzu pač nismo bili več ljudje. Bili smo le živa trupla, ki bodo prej ali slej z dimom iz krematorijskega dimnika izpuhtela pod nebo Šlezije.

(se nadaljuje)

Bogdan Žolnir

Revolucionarna pot Bena Kotnika in njegovih

Govor na partizanskem srečanju, ob odkritju spominskega obeležja pri Lobasu v Podkrajju pri Kotljah, v nedeljo, 21. septembra 1986.

Ob odkritju pomnika pod Lobasovo lipa, kamor je prišel v začetku jeseni 1941 predstavnik pokrajinskega komiteja za severovzhodno Slovenijo Dušan Kveder-Tomaž v spremstvu kurirke Štefke Štiblerjeve, da je poročal domačinu Benu Kotniku o ustanovitvi OSVOBODILNE FRONTE in njenih ciljih, želim pripovedovati o krajanu Kotniku in o članih njegove družine, saj so se vsi pridružili narodnoosvobodilnemu gibanju, se pravi Osvobodilni fronti, ki je napovedovala ZDRUŽENO SLOVENIJO v bodoči državi Jugoslaviji.

Beno Kotnik se je rodil na Dobrihah 21. marca 1894. Končal je dveletno kmetijsko šolo na Grmu. K Lobasu se je priženil leta 1919, umrl pa je leta 1967, star 73 let. Že v zadnjih letih kraljevine Jugoslavije je bil vključen v tedanje narodnostno, protifašistično, ljudskofrontno in revolucionarno gibanje, zato o tem nekaj zanimivejših podatkov!

Po 7. kongresu KOMINTERNE leta 1935 v Moskvi, kjer je bil med zastopniki KPJ tudi Lovro Kuhar, so predlagali, naj se vse komunistične stranke sveta povežejo z naprednimi demokratičnimi strankami v boj proti fašizmu in raznim diktaturam in ustanovijo v ta namen PROTIMPERIA-

LISTIČNE LJUDSKE FRONTE. Tedaj se je za novo demokratično gibanje izrekla tudi KPJ! Tista leta, ko sta bila fašizem in nacizem na pohodu, so bila grozljiva tudi za vsakega slovenskega rodoljuba, tudi za Kotnika-Lobasa! Ko so ustanovili aprila 1937 Komunistično stranko Slovenije, je prejel od prijatelja Karla Doberškega Manifest z ustanovnega kongresa, iz katerega je spoznal, kako želi KPS zgraditi povsem novo družbo, tudi njegov ideal »ZDRUŽENO SLOVENIJO«! Povrh vsega ga je pretresla vest o pridružitvi Avstrije k Hitlerjevi Nemčiji, ko je stekla nova državna meja čez Košenjak, Strojno, Holmec in Peco.

Ko je prišel proti koncu leta 1938 v Maribor organizacijski sekretar CK KPS Tone Tomšič, je na sestanku okrožnega komiteja zahteval takojšnjo obnovitev komunistične organizacije v Mežiški dolini, kjer ni bilo od leta 1931, od propada okrožja SEVER, nobene trajnejše celice. Tedaj je že tudi časopis Slovenski poročevalec širil ljudskofrontno gibanje, tudi po Mežiški dolini. Začeli so tudi prihajati partijski kurirji z letaki in tiski, prejemale so jih Karel Doberšek, Ivan Ditingar, Jakob Logar in Matija Vauče, dobili so tudi Kardeljevo knjigo Razvoj slovenskega nacionalnega vprašanja, kar vse so posredovali Benu Kotniku v Podkraj.

Da bi v Mežiški dolini čim preje ustanovili mrežo partijskih celic, so prihajali

med dotakratne levičarje Miloš Zidanšek pa Branko Babič, tudi Leo Novak, katerega je Beno Kotnik skrival pred orožniki štirinajst dni, večkrat je prišla tudi sekretarka pokrajinskega komiteja SKOJ Slava Klavara, pozneje tudi Sonja Omanova, ki sta se vselej zaustavljali pri družini sekretarja ravske celice Jakoba Logarju, nazadnje je prišel še predstavnik okrožnega komiteja KPS Maribor Maks Gašparič, ki je septembra 1939 ustanovil za Podkraj—Leše partijsko celico, katere sekretar je postal Karel Doberšek, član pa naš domačin kmet Beno Kotnik, Mira Doberškova, dijakinja, pa je bila tedaj sprejeta v SKOJ kot prva domačinka iz Mežiške doline. Pri ustanovitvi te partijske celice sta bila navzoča tudi Franc Štern in Henrik Zagernik, ki sta postala zatem sekretarja partijskih celic na Prevaljah.

Ko je še pred 2. konferenco KPS 1. januarja 1940 želel CK KPS predložiti slovenskemu narodu delovni program, katerega vsebino bi naj s podpisi potrdili vidnejši komunisti in protifašistični ljudskofrontni sodelavci iz Slovenije, je prišel v ta namen sredi novembra 1939 v Mežiško dolino takratni sekretar CK KPS Franc Leskošek, ki je na Preškem vrhu obiskal kmeta Alberta Krautbergerja, kateremu je predložil predlog programa Delovnemu ljudstvu Slovenije. Navzoči Beno Kotnik, ki se je z resolucijo strinjal, jo je tudi podpisal, enako Matevž Vauče v železarni in Karel Do-

Roblekov dom na Begunjščici, v ozadju Triglav

beršek na Prevaljah. Ko pa je zahteval Edvard Kardelj 11. decembra 1939 v časopisu *Nova Ljudska pravica* ustanovitev »Zveze delovnega ljudstva Slovenije«, so za slovensko javnost natisnili razglas »Kaj hočemo« in »Vsemu delovnemu ljudstvu Slovenije«, v katerih je bila zahteva po avtonomiji Slovenije, po popolni demokraciji v državi, tudi zahteva po združenju Sloveniji, saj je živel slovenski narod razdeljen v štirih državah. Že kar naslednjega dne so prejeli ravenški komunisti dvajset primerov ter tiskov in jih takoj razdelili v vednost pristašem Ljudske fronte, se pravi somišljenikom nove Zveze delovnega ljudstva, seveda z imeni vseh podpisnikov tega manifesta, zaradi česar so kraljevske oblasti nekatere izmed njih zaprle. Kmet Beno je bil obsojen na tri mesece zapore.

V tistih nevarnih letih, ko je že trajala 2. svetovna vojna, so nacisti razširjali propagando za Hitlerja in novo Nemčijo, zato je KPS predlagala in uresničila ob tukajšnji severni meji znane študentske narodnoobrambne delovne tabore, leta 1938 pri Šentanelu in v Kotljah, kjer je tabornicam pomagal tudi Beno Kotnik, leta 1939 je sledil tabor na Lešah, leta 1940 še v Libeličah in na Ojstrici. V takratnem času, ko sta si fašistični vevseli razdelili že skoraj vso Evropo, smo se že tudi zavedali, da bo Nemčija napadla Jugoslavijo. Iz teh razlogov je prišel v Mežiško dolino organizacijski sekretar CK KPS Tone Tomšič, da bi utrdil tedanje partijske celice in ustanovil celico tudi v Črni, toda orožniki so ga tamkaj prijeli in odvedli v zapore v Ljubljano, kar se je zgodilo le štirinajst dni pred razpadom stare Jugoslavije.

9. aprila 1941 so Nemci zasedli Mežiško dolino in Dravograd, ki so ju takoj pridružili pokrajini Koroški. Na upor jugoslovanskih narodov pod vodstvom komunistične stranke in Tita so Nemci pričeli streljati vse ujete upornike. Po navodilih CK KPS je tudi pokrajinski komite za severovzhodno Slovenijo pripravil upor. Ob napadu Nemčije na Sovjetsko zvezo so se pojavile tudi na Spodnjem Štajerskem

prve partizanske čete, nam najbližji na Pohorju in v Savinjski dolini. Člani pokrajinskega komiteja Miloš Zidanšek, ki je bil tedaj njen vojaški vodja, je prišel zaporedoma v Mežiško dolino, kjer je na Prevaljah pripravil večjo sabotažo, ko bi se morali zatem pridružiti Pohorski četi komunisti celic Franca Šterna in Henrika Zagernika, enako tudi skupina pod vodstvom Francija Goloba iz Dravograda. Toda nacistična tajna policija je bila hitrejša, saj je uničila ne le naše takratne partijske celice v tem delu Koroške, temveč tudi vodstvo pokrajinskega komiteja; že 7. avgusta 1941 so ujeli sekretarja Slavka Šlandra in Slavo Klavoro, zatem še Leona Novaka, Blaža Röcka, tudi Jožeta Hermanka, in vse so takoj ustrelili kot talce, le Miloša Zidanška so zaman iskali, ker je bil na srečo odpoklican v Ljubljano. Že v noči na 28. julij 1941, ko so si prevaljski komunisti ogledovali viadukt na železniški progi, da bi ga minirali, so nemške straže prvič streljale po teh neznancih. Dan pozneje, 29. julija 1941, pa je prinesla kurirka Sonja iz Maribora letake Osvobodilne fronte, ki so govorili proti Hitlerju in Nemčiji, zato so Nemci spoznali na Prevaljah komunistično dejavnost. Že v noči na 1. avgust 1941 so Nemci zaradi izdaje prijeli večino komunistov, osemindvajset so jih prepeljali v Begunje, kjer so jih 19. avgusta 1941 sedem ustrelili, med njimi tudi oba sekretarja celic Šterna in Zagernika, ki sta padla tudi kot člana okrožnega komiteja KPS Mežica.

Ob usmrtitvi nekaterih članov iz prevaljskih celic je nastal med komunisti na Ravnah preplah, delaven je ostal le še sekretar celice Jakob Logar. Še preden je uporniško gibanje v Mežiški dolini izvedlo nameravane sabotaže v škodo nemškega okupatorja, so nacisti zajeli 22. avgusta 1941 tudi osemnajst članov dravograjske uporniške skupine, nekateri so padli kot talci že 3. septembra 1941 pri Domžalah, med njimi sekretar Franci Golob, akademski slikar, poznan tudi kot narodnoobrambni delavec. Pred tem dogodkom, potem ko so partizani Pohorske čete ustre-

lili v Ribnici na Pohorju 11. avgusta 1941 nemškega orožnika, so se Nemci maščevali in ustrelili 24. avgusta 1941 v Mariboru Slavka Šlandra, Slavo Klavoro in Franja Vrunča. Kljub temu so se tri štajerske partizanske čete združile na Grmadi nad Šoštanjem v 1. štajerski bataljon, ki je 7. oktobra 1941 vpadel v Šoštanj.

V takratnem zaostrenem vzdušju je CK KPS napotil septembra 1941 iz Ljubljane na Štajersko tri bivše španske borce na pomoč, to so bili Dušan Kveder, Rudi Janhuba in Tone Žnidarič. Pokrajinski komite je poslal Dušana Kvedra takoj v Mežiško dolino, da bi z domačini obnovil razbite partijske celice in organiziral zaupniško skupino Osvobodilne fronte, katere člani bi postali tudi partizani ali vsaj organizatorji osvobodilnega gibanja. Dušan Kveder se je na Ravnah sestal z Jakobom Logarjem, zatem pa imel v gozdu kmeta Zakotnika na Navrškem vrhu sestanek z nekaj člani te celice, ki pa so bili zbegani zaradi krute usode prevaljskih komunistov.

Pri Lobasu pa je Dušana Kvedra z navdušenjem sprejel Beno Kotnik in ga vneto poslušal, ko mu je pripovedoval o organizaciji Osvobodilne fronte, ki da že deluje po slovenskem ozemlju. Kveder je Kotnika prepričal, kako bo moral tudi on pridobivati krajanje v skupine Osvobodilne fronte, ki bodo morali pomagati partizanom, čim se bodo pojavili v Mežiški dolini, saj bo morala tudi proletarska industrijska Mežiška dolina vzpostaviti lastno partizansko enoto. Tedaj je Beno Kotnik obvestil Dušana Kvedra, da ni po uničenju prevaljske in dravograjske partijske organizacije nobene druge uporniške skupine in kljub plakatom, ki so razglašali njihovo usmrtitev, je edino kmečko prebivalstvo ohranilo narodno zavest, medtem ko je veliko socialistov, liberalcev in klerikalcev klonilo nacistični miselnosti...

Dušan Kveder se je tedaj oglašil tudi na Lešah pri Kraljevih, p. d. Kajzarjevih, obiskal na Prevaljah kovača Murka, katerega žena je bila sestra sekretarja Franca Šterna, nad Mežico se je oglašil pri kmetu Pratkanarju, p. d. Jakopiču, bil je v Žerjavu pri Zdravku Pavliču in rudarju Hriberniku, v Črni pa ga je sprejel skopevec Jože Knez, ki je Kvedru omogočil več sestankov s somišljeniki Osvobodilne fronte. Vseeno pa ni mogel Kveder nikjer obnoviti, oziroma ustanoviti partijske celice, ker ni bilo nikogar, ki bi bil dorasel za vodjo upora, Jože Knez pa je bil še premlad, star sedemnajst let!

Po Kvedrovem odhodu se Beno Kotnik ni počutil varnega, tudi zato, ker ni prijavil Kvedra in Štiblerjeve, ki ju je prenočil, zvedel pa je tudi, da ga gestapo opazuje. Ko so ga kmalu zatem poklicali na gestapo, so mu kazali časopis *Slovenec*, v katerem je pisalo, da je bil leta 1940 na zatožni klopi na mariborskem sodišču skupaj s komunističnim poslancem Karlom Doberškom, ko je bil obsojen na tri mesece zapore. Beno Kotnik je Nemcem zatrdil, da je zares podpisal le gospodarski program Zveze delovnega ljudstva, ko mu političnega dela niso pokazali. Že tedaj, kakor tudi večkrat pozneje, ga je branil njegov sosed kmet Šrotneker, ki je bil sicer avstrijski državljani, toda poštenjak in ga je rešil najhujšega.

Beno Kotnik je pričel kmalu po Kvedrovem odhodu agitirati za Osvobodilno

fronto, o našem osvobodilnem gibanju in o boju partizanskih enot je pripovedoval ženi, bratoma na Dobrihah, sosedu Mihevu, staremu Volenovemu Lojzu, Pavšerju-Pernatu, Rožmanu, dr. Šobi, Vinklerju, Narobetu, Hromcem in še drugim na Ravnah, tudi delavcu Albertu Konečniku-Modrasi, vsem je zaupal, da je prišel do nje-ga predstavnik Osvobodilne fronte iz Ljubljane in mu napovedal prihod partizanov, katerim se bo treba pridružiti v boju proti Hitlerju...

Takoj po uničenju pokrajinskega komiteja za severovzhodno Slovenijo, je CK KPS imenoval pred koncem leta 1941 novi, začasni pokrajinski komite, ki ga je vodil od sredine decembra 1941 Sergej Kraigher, pomagal pa mu je Tone Žnidarič. Ko sta bila namenjena proti Slovenj Gradcu in Mežiški dolini, sta prišla le do Mislinja, kjer je prav tedaj, prve dni januarja 1942, padla tamkajšnja organizacija Osvobodilne fronte, enako tudi v Slovenj Gradcu, in ker sta ostala brez zveze in brez zaledja, sta se umaknila na Kozjansko.

Že februarja 1942 pa je CK KPS napolnil v Mežiško dolino bivšega španskega borca Rudija Janhuba, ki je bil imenovan za sekretarja okrožnega komiteja KPS za Koroško. Ker si ga pa ni upal nihče iz Črne pospremiti skozi Mežico na Prevalje in na Ravne, kjer se je želel sestati z Jakobom Logarjem in Benom Kotnikom, se je s spremljevalko Hildo Novakovo vrnil v Ljubljano. Janhuba je šele pozneje zvedel, da bi na Ravnah itak ne našel Jakoba Logarja, ker je bil že 12. februarja 1942 v Begunjah ustreljen.

Poleti 1942 pa je Beno Kotnik slišal, da so v hribovju med Mežo in Savinjo partizani, to so bili borci 1. štajerskega in Kranjčevega bataljona 2. grupe odredov. Potem ko je 28. avgusta 1942 požgala 2. četa Štajerskega bataljona nekaj hiš izdajalcev in ovaduhov, pa tudi planinski dom na Uršlji gori, se je Beno Kotnik spomnil zahteve Dušana Kvedra o vsestranski pomoči partizanom. Beno Kotnik je že imel do tedaj v dveh skupinah zanesljive so-mišljenike Osvobodilne fronte, to so bili Alojz Vinkler, Janko Rozman, Pavle Medved, Anton Metarnik, Avgust Razgoršek, Alojz Gornjak, Ivan Kuhar, Ferdo Lečnik, pa tudi vsi Dularjevi, Pavšerjevi in Nacesnikovi.

Ko so Nemci razbili 7. novembra 1942 Savinjski bataljon, je prišlo enajst njegovih borcev v Bistvo na Koroško in prav iz te skupine in nekaj domačinov je bila 15. decembra 1942 ustanovljena 1. koroška četa, ki jo je izoblikoval novodošli sekretar Koroškega okrožja Pavle Žaucer-Matjaž. O vojaškopoličnem razvoju samo sledeče: Že konec oktobra 1942 je glavni štab poslal na Štajersko tri nove aktiviste, ko so iz pokrajinskega komiteja, iz Dobrovelj poslali Pavleta Žaucerja za sekretarja OK KPS za Koroško, kamor je prišel okoli 1. novembra 1942; drugi aktivist Dušan Kraigher-Jug je ostal v pokrajinskem komiteju, pozneje kot sekretar! Vemo, da je tvorila Štajerska od 26. decembra 1942 4. operativno cono, katere komandant je bil Franc Rozman-Stane, politični komisar pa Dušan Kveder-Tomaž.

Leto 1943 je prineslo obema stranema velikanska presenečenja! Okrožni sekretar je prezimoval s 1. koroško četo nad Toplo v Peci. Že s prvimi letaki OF je ogrel do-

mačine za sodelovanje v osvobodilnem boju, našel je tudi nove borce, predvsem tiste, ki bi morali v nemško vojsko. Izredno presenečenje pa so doživeli v Koroški četi 3. marca 1943, ko je prišlo v četo kar sedem prostovoljcev iz Kotelj, ki jih sploh niso pričakovali, bili so namenjeni na Pohorje, pa so na Razborju zvedeli, da so najbližji partizani že na Peci; to so bili Karel Polenik-Don, ta je bil Lobasov rejenec, ostali so bili Lambert Kotnik-Frank, Jože Štajner-Gogo, Andrej Štajner-Rigo, Ivan Magrič-Tarzan, Jože Kavčič-Kater in Bogomir Vastl-Božo. Konec marca 1943 je prišlo v to četo trideset prostovoljcev. Zgodilo se je tisto, o čemer sta Dušan Kveder-Tomaž in Beno Kotnik pred devetnajstimi meseci razpravljala: da bo treba za naš osvobodilni boj, za Osvobodilno fronto ljudi prepričevati, in to so dosegli v tisti zimi partizani iz skrivališča v Topli, pa tudi Beno Kotnik, ki je svetoval rejenku in Jožetu Štajnerju, naj odideta s prijatelji v partizane namesto v nemško vojsko.

Ko je prinesel Boris Čizmek-Bor, bivši komisar Savinjskega odreda 13. februarja 1943 na Peco navodilo glavnega štaba slovenske partizanske vojske, da mora Koroška četa takoj v napade čez nekdanjo mejo, so 8. marca 1943 odšli v Podjuno, kjer so v Miklavčevem napadli nekega nacisti. Nato je Koroška četa vzdržala nemški pogon na Olševi, ko so se vsi partizani vrnili v tabor pod Snežnikom. Zatem je odšel 26. marca 1943 okrožni sekretar Žaucer na politično delo proti Kotljam, kjer je obiskoval po nočeh domačije in ljudi pridobival za sodelovanje v Osvobodilni fronti. Oglasil se je tudi pri Benu Kotniku-Lobasu, tudi pri Rožankovih, kjer so si pripovedovali o dogajanjih med vojno, snovali so načrte za čim večjo udeležbo domačinov v koroški partizanski enoti, ki bi morala napadati nemške posadke in

odpraviti izdajalce. Tedaj so šele domačini zvedeli za razvoj narodnoosvobodilnega boja v okupirani Jugoslaviji, tudi o vrhovnem komandantu Titu, ki je napotil Žaucerja iz Bosne v Slovenijo. Prav tiste dni pa se je pojavil pri Kotljah politični delavec Leopold Eberl-Jamski Polde, ki ga je pokrajinski komite poslal iz Zasavja na pomoč koroškemu okrožju. Nekako istočasno kot Žaucer v Kotlje pa je prišel pod Snežnik v tabor 1. koroške čete komandant 4. operativne cone Franc Rozman-Stane, kjer je iz 1. čete ustanovil 1. KOROŠKI BATALJON, ko je postavil za poveljnika Franca Pasterka-Lenarta, za komisarja Borisa Čizmeka-Bora. Že zvečer 3. aprila 1943 je komandant cone napadel s 1. koroškim bataljonom Mežico, kar je presenetilo vse domačine, predvsem pa nacistično oblast. Sredi aprila 1943 pa je komisar Čizmek privedel do Lobasa ranjenega Karla Polenika-Dona, kateremu je sosed, kovač Jože Zdove-Rožankov, izrezal iz kolena sovražno kroglo, ki ga je zadela v Mežici.

Po okrožni konferenci OK KPS za Koroško 12. maja 1943 je Stane Mavrič, komisar 2. čete, privedel skupino borcev nad Kotlje, kjer je ostala do konca avgusta 1943, ko je že štela osemindeset partizanov, predvsem domačinov, zaradi česar so jo imenovali tudi Hotuljska četa. 13. julija 1943 je ta četa požgala barako nemških deklet, zatem še spraznila nemško trgovino in pregnala iz Kotelj nemško učiteljico. Tedaj so zraven domačih fantov partizanov postala domača dekleta prepo-trebne partizanske obveščevalke, ki so iz lastnih nagibov zaslužile vstop v Zvezo slovenske mladine, poedinke v SKOJ.

Ne smemo prezreti dogodka, ko je bilo v začetku avgusta 1943 ukinjeno koroško okrožje, ko so ustanovili iz njega novi okrožji: OK KPS Mežico in OK KPS POD-

V jamnici

Tone Cimerman,
stare Ravne

JUNO; okrožje Mežico je vodil Leopold Eberl-Jamski, okrožje Podjuno pa Karel Prušnik-Gašper, Žaucer, ki je bil imenovan za člana pokrajinskega komiteja, pa je ostal še na Koroškem kot svetovalec do 4. novembra 1943, ko so ga odpoklicali na Štajersko.

Vse tri čete 1. koroškega bataljona so konec avgusta odšle čez Savo na Dolenjsko, ker se je bližala kapitulacija italijanske vojske; med njimi so bili tudi vsi Kotuljski partizani...

Že v septembru 1943 je bila obnovljena nova Koroška četa, 10. oktobra 1943 tudi Koroški bataljon. Konec avgusta 1943 so se pojavili v Mežiški dolini prvi raztrganci, ko je prišlo do spopada pri kmetu Žerjavu, gestapovski agent Stanko Rihterič pa se je vrnil v Koroško tehniko v Javorju in jo 5. septembra 1943 izdal Nemcem. S tema dogodkoma je sovpadal tudi prihod agentov kontrarevolucije iz Ljubljane pod vodstvom Kristine Prijateljve, da bi ustanovila v Mislinjski in Mežiški dolini enote bele garde, toda dr. Franc Sušnik je odklonil pomoč, enako tudi nekaj dni pozneje mariborski škof Ivan Tomažič, nekaj posameznikov pa se je v Mežiški dolini vseeno ogrelo za tako skrajnost!

Po nalogu štaba 4. operativne cone so opravile enote Koroškega bataljona več zaporednih napadov na okupatorjeve postojanke; 28. oktobra 1943 je 2. četa napadla železniško postajo Otiški vrh in uničila sedem lokomotiv; že 31. oktobra 1943 pa je okrožni sekretar Eberl organiziral pohod 2. čete v Kotlje, kjer je prišlo do znanega

Kotuljskega tabora, ki predstavlja zmago-slavni vrh v razvoju Osvobodilne fronte tu pri nas na vzhodnem Koroškem. Domače ljudstvo se je zbralo tisto nedeljo pod lipo pred cerkvijo in poslušalo politične in vojaške voditelje, ko so razpravljali o našem boju proti okupatorjem in domačim izdajalcem, o novem družbenem redu v novi Jugoslaviji, o zaslugah OF, DE, ZSM SPŽZ! Tudi vsa družina Bena Kotnika se je udeležila te protinacistične demonstracije, ker jo je na zvečer poprej obvestil komandant Koroškega bataljona Uranič o nameravani proslavi v Kotljah.

Že 5. novembra 1943 se je pričela proti 2. četi Koroškega bataljona nemška ofenziva, med katero je umrl 5., oziroma 6. novembra sekretar okrožnega komiteja Leopold Eberl-Jamski, saj piše v nemškem poročilu, da je prišlo do spopada pri kmetu Lobasu 5. novembra 1943 ob 15,30, ko so partizani po Nemcih streljali. Že po štirinajstih dneh so ljudske množice zahtevale kaznovanje belogardističnih krivcev za smrt Jamskega!

Po partizanskem taboru v Kotljah so Nemci izgnali okoli petdeset domačinov, Bena Kotnika pa so odvedli 7. decembra 1943 na delo v Wolfsberg. Tedaj je bila strašno prizadeta Rožankova družina. Nemalo vznemirjenje je nastalo tudi po Kotljah, ko je moralo v noči na 1. januar 1944 šestindevetdeset koroških partizanov na Pohorje, v sestav XI. brigade Miloša Zidanška, v njej je bila večina Kotuljcev. Toda zaradi prihoda nekaj novih prostovoljcev v Koroški bataljon, ki so bili belo-

plavo = gardistično razporejeni, je pričela varnostno obveščevalna služba koroškega pokrajinskega komiteja čistiti očitne nasprotnike in domače izdajalce, do konca februarja 1944 je odstranila devetindvajset agentov gestapa in protirevolucije. Tudi pobeg okrožnega sekretarja Jožeta Gutovnika-Age 12. februarja 1944 v varstvo gestapa v Celovec in njegove beloplavogardistične pisarje proti Osvobodilni fronti slovenskega naroda potrjuje domneve, da je prišel avgusta 1943 v partizane že kot plavogardist, najverjetneje poslan od gestapa. V eni izmed svojih pisarij poudarja, kako je že najožjim in najbližjim partizanom povedal vse proti OF in KP, zato nastaja drugo vprašanje, zakaj ga niso prav ti »njemu najzaupnejši« ustreli?

Za Agom je prevzel okrožni komite KPS Mežica Franjo Kastelic-Džon. Proti pomladi 1944 je Koroški bataljon prerasel v Vzhodnokoroški odred, ki je štel 17. aprila 1944 250 borcev. Poleti 1944 je bila ustanovljena Koroška grupa odredov, ki sta jo vodila poveljnik Vinko Simončič-Gašper in komisar Mitja Ribičič-Ciril. Nacisti so naselili v Rimskem vrelcu pri Kotljah enoto SS, ki je pomorila Rožankove in Ivana Kuharja, izselili Tonijeve, Štajnerjeve, Lesnikove, zaradi česar so zbežali v gozdove Rožankovi, Dularjevi, pa tudi Lobasovi 20. septembra 1944, predvsem zato, ker so Nemci odkrili nad njihovo domačijo sedež okrajnega komiteja in OF Guštanj—Prevalje. Nemci so zapažali v kotuljskem podolju živahno dejavnost Osvobodilne fronte tudi zato, ker so v Mežiški dolini ustanovili 27. avgusta 1944 okrožni odbor Osvobodilne fronte za Mežiško okrožje, v ustanovni listini so zapisali, da se s tem pridružuje Mežiška dolina v novo, federativno Jugoslavijo. Do tega je torej prišlo skoraj tri leta po prihodu Dušana Kvedra k Benu Kotniku! Na listini so podpisani kot predsednik inž. Mahorčič, namestnik Štefan Trbovšek in tajnik Franjo Kastelic-Džon. V okrožju OF Mežica je bilo tedaj sedemnajst odborov OF, ki so jih vodili s tajnimi partizanskimi imeni Previdni v Kotljah, Lužar v Podgori, Klanec na Lešah, Spodnji na Prevaljah, Visoki na Ravnah, Pisatelj v Mežici, Gozdar v Javorju in Rdeči cvet v Črni ter Livadar pri Šentanelu. Okrajna komiteja Črna—Mežica so vodili po zaporedju Union, Gorki in Tim, drugega za Prevalje—Ravne pa Gustl, Petro, Zdravko in Nesti (padel 17. I. 1945).

27. septembra 1944, ko so na Štajerskem razpustili dotedanja okrožja, so po enajstih mesecih vrnili iz oblastnega komiteja KPS za Koroško dotedanje okrožje Mežica, ki je prejelo naziv Dravograd, v katero je bila pridružena tudi Mislinjska dolina oziroma okraji: Črna—Mežica, Prevalje—Ravne, Dravograd in Slovenj Gradec. Prvi sekretar okrožnega komiteja KPS Dravograd je bil Maks Gašparič. Mežiška dolina je bila tedaj prepolna sovražnih enot, zato je bilo delovanje frontnih in partijskih aktivistov težavno.

Ko je Beno Kotnik zvedel, da je vsa njegova družina pri partizanih, je kljub petdesetim letom zbežal iz Nemčije in prihitel čez Libeliško goro na Uršljo goro, kjer se je v začetku oktobra 1944 pridružil okrožnemu sekretarju Maksu Gašpariču. njemu, ki ga je pred petimi leti sprejel za člana KPS. Beno Kotnik je vodil na okrožju gospodarsko komisijo, kjer mu je za

predel Mislinjske doline pomagal Tone Britovšek-Propaganda. Sicer so imeli pri tem okrožju od samega začetka mnogo dela, tudi s Titovo izjavo 12. septembra 1944, ko je poudaril, da je Koroška neločljivi del Jugoslavije, zato so gesla AVNOJ in SNOS, ki so napovedovala končno zmago, konec in združeno Slovenijo v federativni Jugoslaviji, zaporedoma ponatiskovali v okrožni tehniki Netopir in z njimi prekrili vsa križpotja po Mežiški dolini.

26. novembra 1944 so ustanovili tudi okrožni odbor OF Dravograd, ki ga je vodil Maks Gašparič, člani pa so bili še Lojze Ribič-Tone, Danica Badovinac, Nada Praprotnik, Ivan Šorn-Bojan ter domačini Benno Kotnik-Hostnik, Flora Kotnik-Cveta (Lobasova žena), Avgust Razgoršek-Peter, Karel Aberšek-Pero, Julijana Krištof-Julka, Micka Tratnikova in Stefan Goršek-Caki. Floro Kotnikovo-Cveto, ki je bila zadolžena za delo z ženami, s Slovensko protifašistično žensko zvezo, so Nemci 10. januarja 1945 ujeli, morala je pretrpeti grozote v gestapovskih ječah v Dravogradu in Celovcu, od koder so jo nekaj dni pred kapitulacijo Nemčije odpustili. Delo posameznih aktivistov Osvobodilne fronte je bilo v zadnji zimi težavno, saj so nacisti postrelili v nekaj dneh petnajst terencev in kurirjev.

15. februarja 1945 je CK KPS imenoval novi oblastni komite za Štajersko, ki ga je prevzel Sergej Kraigher-Andrej, ki se je naselil s pokrajinskim odborom OF na vzhodni strani Uršlje gore, na Vernerici nad Suhim dolom. Pri seji okrožnega komiteja KPS Dravograd 2. marca 1945 je govoril sekretar oblastnega komiteja, ko so ugotovili, da je v tem okrožju nad 80 % prebivalstva za Osvobodilno fronto. Tistega dne je bil imenovan Ivan Šorn-Bojan za novega sekretarja OK KPS Dravograd, Gašparič pa je bil premeščen v Okrožje Celje. 10. marca 1945 so bili imenovani v okrožni komite še Benno Kotnik-Hostnik, Julijana Krištof-Julka, za okrožno sekretarko SKOJ Dravograd pa je bila imenovana Pepca Kordež (Pepca Lovšelj); po razširitvi okrožja Dravograd na okraj Šoštanj sta bila pritegnjena v okrožni partijski aktiv še Tone Rader-Jasko in Jože Kavčič-Kater.

8. aprila 1945 je bil sklican nad Lesnikom na Zgornjih Selah, južno od Kotelj, zbor 150 aktivistov OF okrožja Dravograd, se pravi iz Mežiške, Mislinjske in Šaleške doline, ko jim je sekretar oblastnega komiteja govoril o izgradnji nove ljudske oblasti, o odborih OF, ki bodo predstavljali novo oblast. Tedaj je bil imenovan za novega sekretarja OK KPS Dravograd Tone Rader-Jasko, ki je po brezpogojni nemški kapitulaciji prevzel oblast v okrajnih in krajevnih odborih Osvobodilne fronte.

Ce naj zaokrožim podatke o Benu Kotniku in njegovi družini, moram omeniti tudi hčerko Lojzko-Cvetko, ki se je poleti 1943 povezala s partizanko Olgo Jenkovo-Marjetko (od 1944 poročena Kastelic), ko je postala v mladinski organizaciji prva skojevka, že jeseni odgovorna za Podkraj in Ravne, bila leta 1944 v skojevskem tečaju v Solčavi, zatem sekretarka SKOJ okraja Prevalje-Guštanj, nato pa premeščena na delo v okraj Šoštanj, mlajši bratje pa so bili na okrožju Dravograd kot kurirji, tudi v štabni zaščiti in pomočniki v tehniki.

Tak je torej kronološki oris udeležbe Bena Kotnika in njegove družine v narodnoosvobodilnem boju, oziroma Bena Kotnika v predhodnem revolucionarnem gibanju. O vsem tem nam je Benno Kotnik zapisal mnoge črtice, da ga zato prištevamo kot zaslužnega kronista delavskega in partijskega gibanja, sestavek SPOMINI govori o ustanovitvi celice KP v Podkraju in o podpisu manifesta kmečko delavskega gibanja; članki TEŽKI PA VELIKI ČASI POD URŠLJO GORO, PARTIZANSKI TABOR V KOTLJAH, ŽENE SO SI PRIBORILE ENAKOPRAVNOST V NOV in TIHE ŽRTVE povedo mnogo!

Bena Kotnika ne smemo prezreti že ob koncu 1. svetovne vojne leta 1918, ko je nastajala država SHS, ko še ni bila znana naša severna meja proti Avstriji; tedaj je Benno Kotnik kot član Narodnega sveta za Mežiško dolino odhitel v Celje do poročnika Franja Malgaja, da je ta prihitel s četo prostovoljcev in rešil 7. novembra 1918 Dravograd in Mežiško dolino k Jugoslaviji. Ker je bil Benno Kotnik na večer stare Jugoslavije prizadeven v kmečko-delavskem in revolucionarnem gibanju, od septembra 1939 tudi član komunistične stranke, je prav zato napotil pokrajinski komite k njemu Dušana Kvedra, da bi tudi on razplamteval osvobodilno gibanje, ki se je tedaj imenovalo OSVOBODILNA FRONTO, kar mu je uspelo, saj je prav on sprožil prvo skupino kotuljskih fantov v partizane, v 1. koroško četo!

Po končani vojni je postal predsednik agrarne komisije okrožja Maribor, zatem pa sekretar gozdnega gospodarstva za okraj Slovenj Gradec. Ko pa je bil Lovro Kuhar izvoljen za zveznega poslanca, je bil na isti listi Benno Kotnik izvoljen za njegovega namestnika, zato se je tudi on udeleževal zasedanj zveznega zbora v Beogradu.

Benno Kotnik je prejel vrsto zaslužnih državnih odlikovanj!

Končam to pripoved o Benu Kotniku z izjavo Lovra Kuharja, ki je zapisal, da so se Kotlje v naši NOB držale tako sijajno, da mora biti človek ponosen, da se je v taki vasi rodil: Kotlje so dale veliko partizanov, tudi dosti žrtev! Dodal bi še to, da so Kotlje imele pravočasno revolucionarnega kmeta Bena Kotnika, ki ga je Dušan Kveder zavezal za delovanje v Osvobodilni fronti! Ta pomnik naj odslej ne govori le o prihodu Dušana Kvedra-Tomaža semkaj na Lobasovo, razlaga naj udeležbo vseh Kotuljcev v naši osvobodilni vojni, tudi o trpljenju posameznikov in žrtvah, ki si zaslužijo vso čast in slavo.

Življenjepis DUŠANA KVEDRA: (vir — NARODNI HEROJI JUGOSLAVIJE, str. 423)

Rojen 9. 4. 1915 pri Šentjurju pri Celju v učiteljski družini; od leta 1933 že član KPJ, leta 1934 študiral pravo v Ljubljani, že od jeseni 1935/36 član SKOJ za Slovenijo in urednik časopisa MLADA POTA, zato pobegnil junija 1936 pred aretacijo v Francijo, kjer je zbiral prostovoljce za Španijo. V Parizu je bil urednik časopisa GLAS IZSELJENIKA, do avgusta 1938, zatem se je udeležil državljanske vojne v Španiji, kjer je bil politični komisar 129 internacionalne brigade. Po končani vojni v Španiji je bil do maja 1941 interniran v taboriščih Francije in Nemčije.

Julija 1941 je iz Nemčije pobegnil v domovino, že avgusta 1941 so ga poslali iz Ljubljane na Štajersko, od koder ga je pokrajinski komite KPS poslal konec septembra v Mežiško dolino obnavljat partijsko organizacijo, toda že oktobra 1941 je bil komandir BREŽIŠKE čete, zatem pa komisar 2. štajerskega bataljona od 14. 12. 1941 do 4. 4. 1942, ko so ga imenovali za

Transport z reševalnim čolnom aki

TIM

Mladi

V letu 1941 je že v oktobru debela snežna odeja prekrila Peco in zimo z vsemi nevesečnostmi smo čutili tudi v dolini.

Delo in vsakodnevne skrbi so nekoliko zameglile misli na dogodke iz preteklih mesecev, čutiti pa je bilo negotovost, kaj bo prinesla prihodnost. Skrbi za prihodnost niso napadale novih domačih oblastnikov, saj jim zasluge in delo za nove ideje, za veliki Reich zagotavljajo boljše življenje. Po navodilih višjih so si lahko razdelili premičnine izseljenih med seboj. Najboljše je bilo pred tem zaseženo za potrebe prišlekov, ki bodo upravljali gospodarstvo v imenu nove oblasti.

Grabežljivost in poudarjanje zaslug je bilo tudi vzrok, da je prišlo ob raznih priložnostih med strankami NSDAP v kraju do nesoglasij. Tajna policija je spremljala pojave tudi v vrstah stranke, zato so vedeli tudi za ta nesoglasja.

V glavnem so vodilni domačini opravili najbolj umazana dela, zato okupatorju niso bili več potrebni v taki meri. Župan, po novem »Bürgermeister«, iz vrst domačinov je moral prepustiti županstvo preizkušenemu tujcu iz Avstrije. Na ruski fronti pa bliskovita vojna ni napredovala, kot so napovedali ob napadu. Žene, organizirane v »Frauenschaft«, so pletle nogavice za vojake na vzhodni fronti. Blockleiterji so z rdečimi »kanglicami« hiteli od hiše do hiše, da zberejo čim več mark za tako imenovano zimsko pomoč vzhodni fronti. V časopisu »Karavanken Bote« so pod velikimi naslovi opisovali, kako napreduje »Wermacht« v prostrane predele Rusije, bile so slike ujetih ruskih vojakov. Vse je poudarjalo premoč nemškega orožja. Veljaki NSDAP v kraju so ob raznih priložnostih opozarjali, kako potrebna je večja proizvodnja, kako mora prebivalstvo v zaledju strniti napore za pomoč vojski velikega Reicha za njeno zmago. Pogosti so bili obiski srezkih funkcionarjev in spet so plapo-

lale rdeče zastave s kljukastimi križi, le da niso vzbujale pozornosti, saj so postale vsakdanji »okras« v kraju. Med mladimi pa je tlela iskrica odpora vedno močnejše. Sestajali so se in zamislili, da se uprejo, so sledila dejanja.

Kreisleiter Grum je sklical vodilne v dolini. Namen sestanka je bil seznanitev vodilnih z novimi nalogami in z neljubim pojavom band na Gorenjskem; v zvezi s tem je potrebna budnost tudi na tem terenu.

Dvorana v šolski telovadnici je bila svečano okrašena. Hitlerjeva slika je bila osvetljena z reflektorji. V trenutku, ko je bil govornik že močno razgret, je zmanjkalo elektrike. Ob razsvetljavi karbidovk je bil sestanek predčasno zaključen.

»Preklete dolgo sem metal žico na prostovod elektrike pri šoli.« Zadovoljni nad uspehom so načrtovali nove akcije. »Moramo pomagati izseljenim v Srbijo,« so sklenili. Med seboj in pri zaupnih, prvenstveno med starši, so zbirali denar. Po dokaj čudnih kanalih je pomoč prispela tja, kamor je bila namenjena.

Dijaki domačini, ki so imeli zvezo z gimnazijo v Mariboru, so zvedeli in s pomočjo njih tudi mladi v kraju, za organiziran odpor na Gorenjskem.

Akcije, samonikle, čeprav drobne, so bile čvrsta vez med mladimi. Rastla je samozavest in spoznanje, da nemška oblast le ni tako neranjiva, kot so poudarjali njeni nosilci.

Kadar iskrica tli, lahko močnejše zažari in ogreje. Prihod Dušana Kvedra-Tomaža je med mladimi ogrel misel upora, ta se je v dejanjih stopnjeval. Pod Peco je bil vsajen zametek kasnejše borbe, začetek OF. Nastanka tega uradno nismo vpisali v krajevne kronike, ker zgodovinarji temeljijo le na papirnatih dokumentih, življenje jih pa ne piše vedno.

Storilnost v rudniku ni naraščala, nasprotno, pogosti zastoji v proizvodnji so jo zmanjšali. Nihče zaenkrat ni posebej raziskoval vzrokov za zastoj. Izpadi električne energije od drugih elektrarn so bili opravičilo za stanje. Nekateri so pa le opazili pogostne okvare na strojih. Zaradi tega je bila v rudniku organizirana večja pozornost, in delovanje mladih je moralo postati previdnejše. Vedno bolj je plahnela delovna vnema tudi med starejšimi in tako je nastajal odpor tudi v vrstah »razočaranih.«

Kot opravičilo svojemu zadržanju pa so navajali: »Ni še pravi čas, mladi se zaletavajo, treba je preudarno počakati.« Ti bi čakali, da jih ni kasneje potegnil plaz mladitih.

Verne občane je najbolj motilo to, da je odpovedalo bogoslužje. Duhovnik je bil z opravičili po vseh krajih v dolini tako zaposlen, da se ni mogel vedno odzvati željam vernikov, pa četudi je bilo ob večjih cerkvenih praznikih. Ob vsem, kar se je v preteklih mesecih dogodilo in se še dogaja, je tudi sam Bog zgubljal na veljavi.

Terezija Jaser

Za obletnico

Radi se spominjamo lepih časov,
ki jih imeli smo tedaj,
ko bil, tovariš Tito,
si še ti med nami.

Kako hitro čas beži,
in že bo sedem let,
odkar te ni,
mi pa s teboj v srcu
naprej živimo
le za svojo domovino.

Prišel je mesec maj,
ki na obletnico
tvoje smrti spominja,
grob tvoj s cvetjem bo zasut
v zahvalo za ves tvoj trud.

»Letos pa pri polnočnicah ne bo pastircev,« je ugotavljala Visočnica. »Bojo pa Sajeveci s svojimi Frauenschaft silvestrovali po gostilnah.« Hitler in Göbbels bosta govorila ob novem letu, ta dva sta pa tako najvišja boga za mnoge,« je pridjala soseda.

Vrtnarica je učila otroke pesmico »Heilige nacht«, a je kasneje na odločitev »Bürgermeistera« ob nastopu niso zapeli. Pri večini družin je praznovanje potekalo v družinskem krogu, bilo je skromno, a pri mnogih ob mislih na praznovanje v preteklosti.

Nekateri mladi so se zbrali v hiši običajnih sestankov in si zaželeli srečno novo leto, da propadejo Hitler in njegovi. V vse doživljanje mladih je bil vtkan odpor.

Zveza s Kvedrom ni dobro delovala, tudi kasneje ne, zato je v februarju 1942 prišel v kraj Rudi Janhuba. Deset dni je bival v hiši pisca. Bili so sestanki mladih, točneje, bile so informacije o dogodkih drugod in izčrpnosti so bili napotki za delovanje. Krog mladih istih misli se je razširil. Nekateri so se uspeli zaposliti na občinskih uradih in so na svoj način tudi tu prispevali k skupnemu odporu. Mladi naj bi se po zamisli vodilnih v kraju vključili v SA. Domenili so se, da se želijo vključiti v letalstvo. Vedeli so dobro, da letalske enote v kraju nikdar ne bo.

Začeto prenovo krajevne bolnišnice pred okupacijo so sedaj na moč nadaljevali. Instalacijska dela so opravljali rudniški elektricarji in ključavničarji. Bolnišnica je postala najmanj opazen kraj za shajanje mladih. Na podstrešju stavbe so montirali radijski sprejemnik. To je bilo mogoče tudi zato, ker je bilo osebje bolnice narodnostno zavedno. Na kratkih valovih se je oglašal London. Čeprav skope vesti o poteku dogodkov na bojiščih so bile vsaj kanček resnice ob ogromni nemški propagandi.

komisarja 2. grupe odredov. Od 26. 12. 1942 do maja 1943 je bil komisar 4. operativne cone, nato na Dolenjskem instruktor CK KPS in glavnega štaba, od avgusta 1943 načelnik operativnega oddelka glavnega štaba Slovenije, 17. oktobra 1943 je bil imenovan za komisarja 3. alpske operativne cone, od 22. 12. 1943 je bil komisar 9. korpusa in načelnik glavnega štaba NOV in PO Slovenije, od novembra 1944 komandant glavnega štaba Slovenije, 1. maja 1945 je postal komandant TRSTA.

Po končani vojni je bil najprej v vojaških službah, zatem v diplomaciji, od leta 1946 do 1948 je dovršil višjo vojno akademijo Vorošilov v SZ, potem pomočnik Vojne akademije v Beogradu pa pomočnik načelnika našega generalštaba kot generalpodpolkovnik do leta 1955, zatem v diplomaciji 1955 ambasador v Etiopiji, 1956/57 v Zahodni Nemčiji, 1958—1962 v Indiji, od leta 1965 v Veliki Britaniji, že 12. marca 1966 pa je v Beogradu umrl.

V kraju so napovedali govor Hitlerja. Iz zvočnikov so donele koračnice. Ko se je začel govor, so zvočniki bučali tako, da je bil govor nerazumljiv.

Na več mestih na podstrešjih hiš so mladi montirali motilce, ki so jih izmenoma vključevali, da bi jih ne odkrili.

»Pa smo ga,« je bil zaključek na naslednjem sestanku. Vendar take akcije niso več ponavljali, ker so nemčurji ugotovili sabotažo, saj v sosednih krajih govor ni bil moten.

Lepi slovenski običaji praznovanja novega leta so letos odpadli, le po kmetijah so praznovali po stari navadi. Okrog domov so na zadnji dan v letu poškopili z »žeganano vodo«, pribili so križce nad vhodnimi vrati. Kmetске mize so bile v primerjavi z mizami v rudarskih družinah še kar obložene. Kmete, ki so bili pred vojno že skolarji, vsi na bobnu, je zamenjava dinarja rešila dolgov. Nekateri starejši gospodarji so se spominjali svoje mladosti, ko je še regiral cesar. Ob prihodu okupatorja so mnogi pričakovali življenje v rajni Avstriji, ki je bilo baje »lušno«, pa ne zaradi Avstrije, spomini so jih vezali na mladost. Zdaj je vse drugače. Hlapci in dekle so zdaj bolj samozavestni, saj jim je propaganda o velikih socialnih pravicah obetala boljše čase. Vajenci pri obrtnikih so ostali izvrševalci gospodinjskih in drugih del, najmanj iz stroke. Trgovski pomočniki, ki jih v kraju ni bilo malo, so bili člani nemških organizacij na ljubo svojih delodajalcev. Nekaterim je to kar prišlo.

V kraju je bila ustanovljena SA godba na pihala. Vodil jo je rudniški kapelnik, a bili so z notami bolj ali manj skregani, zato tudi muziciranje ni uspelo.

Ljudje so se do neke mere opredeljevali v zadovoljne in nezadovoljne, večina pa je ostala sredinec in se brigala za svoje materialne koristi. V mladih pa sta prevladala narodnostni duh in uporna misel.

Aprila 1942 je GESTAPO aretirali štiri mladince pod obtožbo, da so zbirali denar za izseljence. Priznali so, da so zbrali denar med seboj, nagib za to je bila zaljubljenost v dekleta, ki so bila izseljena, a je bila ljubezen že prej. Za silo se je policija zadovoljila z zagovorom, a tri tedne zapora jim ni ušlo.

Hitlerjugend je postajala vedno bolj na papirju, večina mladih se ni odzivala vabilom na sestanke. Zagrizeni mladi hitlerjevci so raziskovali, kam so izginile slovenske knjige iz šolske knjižnice. Niso jih odkrili, bile so spravljene na varnem na domovih zaupnih ljudi, zato so poskrbeli mladi kmalu po zasedbi kraja. Za pouk ročnih del na šoli so bile postavljene dekleta funkcionarjev; ker tudi same niso znale nemščine, so se je morale učiti skupno s šolarji. Za ostale predmete so prišle učiteljice iz Avstrije, ki so bile trde Nemke in niso dovoljevale slovenske besede. Pesmice, ki so jih poučevale, so bile v slavo »Führerja« in Deutschland über alles. Med ljudmi je vključil parolam »Kärtner spricht deutsch« usihala volja do učenja nemščine. Če je kdo na cesti koga ogovoril po nemško, ga je ta čudno pogledal, češ, kaj se sili v nekaj, kar ne zna. Vedno več je bilo slovenskih pozdravov. Ni bila to le kljubovalnost, temveč je oživela spet stara navada. V javnih lokalih se je vsak nekoliko ozrl, če ni navzoč kakšen zagrizenec, pa je stekel po-

govor po domače. »Ne znaš nemško,« je nahrulil mizar, sedaj »kamerad Tischler«, rudarja. »Imam še dve leti časa, da se naučim pa tudi ti se bolje nauči, saj govoriš prekleto borno.«

Rekli so »ciganski voz«. Bila je baraka na kolesih, sedaj oplankana s krajniki. Sem so prihajali nekateri bivši socialisti, razočarani nad dogajanje. Politično niso bili posebno razgledani. Vzhodna fronta je na nje delovala, da bo tu Hitler doživel ruske zime. Seme, katerega je zasejal Kveder in pozneje Janhuba, je klilo tudi na starejši ledini, ne samo med mladimi.

Bivši župan je dobil zaposlitev pri železnici. Za izpopolnjevanje v topilniški stroki so morali nekateri na prakso v Avstrijo, v resnici niso bili zaželeni v domačem kraju. Bivša državna meja med Avstrijo in Jugoslavijo je postala prehodna z osebno izkaznico. Prehajanje na podjunsko

Andreja Čibron

Uvajanje samoupravnih delovnih skupin

Razvoj samoupravljanja pri nas je v sedemdesetih letih pripeljal do spoznanja, da je perspektiva predvsem v njegovi neposrednosti. Novo organizacijsko zgradbo delovnih organizacij so začrtali ustavni amandmaji (1971), dogradila pa ustava (1974) in zakon o združenem delu (1976). Pomembna novost je bila temeljna organizacija združenega dela (TOZD) kot izhodiščna oblika združevanja dela in sredstev v družbeni lasti. Kot oblika njene notranje organiziranosti so se v praksi pojavile samoupravne delovne skupine.

V Železarni Ravne so tozde in delovne skupine ustanovili že leta 1972. Okrog 3800 delavcev je takrat delalo v dveh tozdih (Metalurška proizvodnja, Mehanska obdelava) in Delovni skupnosti skupnih služb.

Delovno skupino je statut označil kot »skupino delavcev, ki deluje na ožjem delovnem področju in jo vodi delovodja oziroma drugi odgovorni delavec... Delovna skupina omogoča vsakomur, da sodeluje v upravljanju, zlasti pa pri oblikovanju stališč o določenih vprašanjih, pri izražanju mnenj in predlogov, pri sprejemanju informacij, pri postavljanju vprašanj s celotnega področja dela in poslovanja obrata, enote, tovarne in združenega podjetja.«¹

Vseh delovnih skupin je bilo 149. Analiza začetnega obdobja delovanja je pokazala, da so se le v enem tozdu skupine sestajale dovolj pogosto (vsaj enkrat na dva meseca). Avtor zaključuje: »Zavedam se, da so delovne skupine rojene pod idejo: neposredna oblika informiranja. Težko pa si bodo vsaj v tej »otroški dobi« priborile in izoblikovale samoupravno moč, če jih ne bomo pravočasno in zavestno vpeljali v samoupravne, odločitvene tokove.«²

stran je bilo zanimivo in tudi donosno. Za tobak si dobil krompir, žito, mast. Previdnost pri kmetih je utrdil tesar nemških oblastnikov. Le osebna poznanstva so zagotavljala »barantijo«. Šverc je bil prepovedan. Pa so dejali domačini v okolici Pliberka: »Boste šele videli, kaj vam bo Hitler prinesel, saj si ga še niste skusili.«

Pa vendar, izkušnje so se že začele, med njimi izseljevanje.

Narava ni poznala človekovih tegob. Pomlad je trkala na vrata. Bližala se je obletnica zasedbe. Na Urbanovi domačiji je sonce ogrelo travnike in spet so trobentice in vodni podleski pričali o prebujenju. Urbanov dom pa je bil prazen, zapuščen, kot da v njega nikoli več ne bo dihnila toplota. Daleč na jugu je družina sanjala o kraju in v ujetništvu nekje v Nemčiji je Urbanov najstarejši sin mislil na dom, na mater, na očeta in na vse svoje.

PREOBLIKOVANJE SAMOUPRAVNIH DELOVNIH SKUPIN

Leta 1982 so v železarni izvedli prvo reorganizacijo delovnih skupin, ki so delovale le izjemoma. Bistvene pomanjkljivosti je strokovna skupina videla v tem, da »dosedanje delovne skupine niso bile organizacijsko tako zasnovane, da bi lahko bolje delovale. Številčno so bile premočne za učinkovito delo. Sestajale so se pogosto v obliki delnih zborov, manjše skupine pa bolj izjemoma. Vodje so bili nadrejeni delavci in niso bili voljeni. Ni bilo oblik usposabljanja za vodje delovnih skupin. Delegatska povezanost je bila slučajna in bolj prepuščena spontanosti. Informiranje ni bilo dovolj razčlenjeno in organizirano.«³

Rezultati reorganizacije so bili naslednji:

188 samoupravnih sindikalnih delovnih skupin (sprememba naziva) je štelo največ po 30 ljudi. V 9 tozdih in delovnih skupnostih (od skupno 28 s 5500 zaposlenimi) tega izhodišča niso upoštevali zaradi zavračanja cepljenja starih skupin. Skupine so oblikovali po oddelkih glede na smiselno zaokrožene delovne procese, ponavadi za eno izmeno.

Vodja samoupravne delovne skupine praviloma ni smel biti funkcionalno nadrejen delavec. Člani skupine so ga izbrali soglasno.

V vsaki skupini je bil delegat delavskega sveta in sindikalni poverjenik, ki je bil član IO sindikalne organizacije.

Kot oblika informiranja skupin so se popularizirale oglasne deske. Zapisniki sestankov skupin so postali obvezni in tipski.

Pristojnosti samoupravne sindikalne delovne skupine so bile: razpravlja o vseh aktualnih vprašanjih dela in poslovanja ter o medsebojnih odnosih, zavzema

Zlatko Škrubej

Za praznik dela

Za prvi maj bi rad čestital vsem, ki praznik dela bomo praznovali, saj s pridnim delom smo si ga izbrali, a delavni vsi niso, dobro vem.

Spomnili bomo se na borbo TITA, ki v svobodo nas privedla je, kar okrog nas je, to je naše vse, to res bila je borba plemenita.

Vsem spomladansko cvetje bo okras, ki nikjer ga manjkalo ne bo, bo preplavilo domovino vso in pesem borbe bo ogrela nas.

Ponosno je lahko prav vsem srce, ki vemo, da brez dela jela ni, pregovor ta vse nas naj okraši, saj z vestnim delom se da rešit vse.

stališča do predlogov za spremembo organizacije in sistematizacije del in nalog, zavzema stališča o prerazporejanju delavcev in o kršitvah delovnih obveznosti, mesečno obravnava izvrševanje delovnih načrtov, zavzema stališča o vprašanjih, ki so predmet samoupravnega odločanja na delavskem svetu tozda, in obravnava vprašanja, ki so potem predmet osebnega izjavljanja.

Že čez dve leti je dal poslovodni odbor pobudo za projekt »Uresničitev samoupravne delovne skupine v Železarni Ravne« (nova terminologija). Izhajal je iz ocene, da so skupine delovale le kot oblika sestajanja delavcev, niso pa postale temeljne politične in samoupravne celice. »Osnovni cilj je, da uresničimo tako samoupravno delovno skupino, v kateri bodo delavci mnogo bolj intenzivno vključeni v proces dela, gospodarjenja in upravljanja. ... Samoupravna delovna skupina mora postati sociološko čvrsta skupina z razvitimi notranjimi odnosi, s tesnimi odnosi s sindikalnim poverjenikom, delegatom v delavskem svetu tozda oziroma delovne skupnosti, z vodjo samoupravne delovne skupine itd. S samoupravno delovno skupino moramo doseči, da bodo vsi delavci dejansko obveščeni o pogojih in rezultatih gospodarjenja in da se bodo prek svojih delegatov dejansko vključili v proces upravljanja v tozdu, delovni organizaciji in širše. Uresničiti moramo tako samoupravno delovno skupino, v kateri bo v okviru sindikata ponovno zaživel množično politično delo... Realizacija takšne samoupravne delovne skupine nima le političnih ciljev, ampak tudi globoko gospodarske. V samoupravnih delovnih skupini se mora oblikovati pozitivnejši odnos do družbene lastnine, do dela, do uprav-

ljanja, do inovacij, varčevanja, discipline itd...«⁴

V projektu so izvajalci obravnavali naslednja področja: vsebina delovanja, formalni in neformalni načini delovanja, pretok informacij, vodenje, velikost skupin, delovanje družbenopolitičnih organizacij in spremembe samoupravne prakse.

Konkretni predlogi prenove samoupravnih delovnih skupin so se začeli uresničevati v letu 1985. V naslednjem poglavju bom povzela njihovo zasnovo in jo primerjala z analizo uresničevanja tako zamišljenih skupin (vsi vidiki ne bodo predstavljeni v enaki meri).

SAMOUPRAVNE DELOVNE SKUPINE — MED TEORIJO IN PRAKSO

Opredelitev samoupravne delovne skupine

»Samoupravna delovna skupina je del proizvodnega procesa, organizacijsko-tehnološka, delovna in sociološko zaokrožena celota... Delavci se povezujejo in uresničujejo svoje interese v samoupravni delovni skupini po naslednjih funkcijskih načelih:

— delovnem, kjer se skupina organizira kot del proizvodnega procesa kot delovno jedro; tu se zlasti planirajo naloge in njihovo izvrševanje, in kot sociološka enota, kjer se urejajo medsebojni delovni in drugi odnosi

— samoupravnem — kot osnovni obliki informiranja ali kot delni zbor..., skozi ta vidik je delovna skupina delegatska baza za delegate v delavskem svetu temeljne organizacije oziroma delovne skupnosti

— političnem — kot sindikalna skupina; vsaka sindikalna skupina ima enega poverjenika, ki se povezuje prek izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata... Samoupravna oziroma sindikalna skupina je tudi temeljna sredina, v kateri delujejo družbenopolitične organizacije.«⁵

Samoupravna delovna skupina torej predstavlja skupino delavcev z enakimi ali sorodnimi opravili, kar omogoča poznavanje dela vsakega, vplivanje na potek dela, na njegovo izboljševanje, zmanjševanje stroškov in večji vpliv delavcev na urejanje problemov. Z utrjevanjem delegatskih razmerij se povečuje informiranost in možnost izražanja interesov.

Organiziranost samoupravnih delovnih skupin

»Pri odločanju o velikosti posamezne samoupravne delovne skupine moramo kombinirati tehnološke zahteve oziroma možnosti z zahtevami, ki izhajajo iz zakonitosti oblikovanja notranjih odnosov v majhnih skupinah.«⁶

V železarni so upoštevali oba vidika, saj so kot primerno ocenili skupino, ki šteje od 5 do 30 članov ter zaokrožuje delovno celoto. Ne pokriva pa se s stroškovnimi mesti. Ko so po tozdihih in delovnih skupnostih ocenjevali primernost organiziranosti samoupravnih delovnih skupin, so poleg števila članov upoštevali

tudi dislociranost delovnih mest in možnosti za sestajanje.

Pred reorganizacijo je bilo v železarni 203 samoupravnih delovnih skupin, ki so vključevale od 5 do 115 delavcev. Po njej se je število skupin povečalo kar v 14 tozdihih in delovnih skupnostih in naraslo na 243. Analiza spremljanja dela skupin je pokazala, da so nekatere še prevelike (razpon od 4 do 60 članov), zato je center za razvoj samoupravljanja v Železarni Ravne predlagal preoblikovanje v manjše. Ta proces je nenehen. O preoblikovanju skupin razpravljajo delavski sveti, ki jih potem potrdijo s sklepom.

Za oceno pravilne organiziranosti samoupravnih delovnih skupin je pomembno tudi mnenje njihovih članov. V javnomnenjski anketi⁷ konec leta 1985 se je 65,3 % anketirancev strinjalo s tedanjo oblikovanostjo skupin. Zaradi prevelikega števila članov v skupini lahko pride do diferenciacije formalne in neformalne organizacije, kar otežuje normalno delovanje samoupravne delovne skupine. 10,5 % anketirancev je v svojem okolju opazilo obstoj zelo močnih neformalnih skupin.

Vodenje samoupravne delovne skupine

V železarni vodijo samoupravne delovne skupine delavci, ki jih sodelavci izvolijo na predlog osnovne organizacije sindikata za dve leti (z možnostjo ponavljanja mandata). Izjemoma je lahko vodja delavec, ki v skupini vodi delovni proces. (Leta 1984 je bilo 32 vodij skupin delovodij, po reorganizaciji pa 8.) Kljub razlogom, ki govorijo v prid delovodje oziroma vodje oddelka kot vodje skupine, je prevladal argument, da ne sme prihajati do združevanja koordinatorske funkcije z elementi oblasti v organizaciji, ker to onemogoča demokratizacijo odnosov v skupini. Vodja delovnega procesa tako ostaja še naprej odgovoren za delovno-tehnološko koordinacijo, nadzor in je po tehnološki plati dolžan voditi in usmerjati delo delavcev, ki so mu podrejeni. Vodji samoupravne delovne skupine pa mora pomagati pri urejanju prostora za sestanek skupin, zagotoviti mora udeležbo delavcev na njem in poskrbeti za njegov nemoten potek. Center za razvoj samoupravljanja ocenjuje, da imajo delovodje oziroma vodje oddelkov do vodij skupin korekten odnos.

Naloge vodje samoupravne delovne skupine so, da sklicuje in vodi sestanke, oblikuje sklepe, stališča in mnenja in poskrbi za zapisnik sestanka, obvešča skupino o vprašanih poslovanja, samoupravljanja, o delu tozdo, delovnih skupnosti in delovne organizacije in širše (oziroma zagotovi ustreznega razlagalca) ter se udeležuje organiziranih sestankov z vodji skupin, ki jih pripravlja center ali ravnatelj. Vodja mora imeti sposobnost koordinacije in urejanja medsebojnih odnosov. Če delavci z njegovim delom niso zadovoljni, ga lahko še pred iztekom mandata zamenjajo.

V javnomnenjski raziskavi smo ugotavljali tudi aspiracije delavcev glede prenosa nekaterih pristojnosti delovodij na samoupravne delovne skupine. Najpogo-

stejši odgovori so bili: predlaganje za napredovanje, kontrola kvalitete izdelkov, določanje postopkov in načina dela ter razporejanje dela med delavci. Anketiranci so odgovarjali, da jim vodje delovnih procesov najbolj pomagajo s tem, da jim omogočijo dobro pripravljeno in nemoteno delo, jim pravočasno pripravijo dela in material, nudijo strokovna navodila za delo ter spodbujajo njihovo samostojnost in ustvarjalnost. Brez njega bi anketiranci najtežje poskrbeli za pripravo materiala in dokumentacije, najlažje pa bi sami koordinirali delo v skupini.

Pristojnosti in način dela samoupravnih delovnih skupin

Pristojnosti samoupravnih delovnih skupin v Železarni Ravne so zlasti naslednje:

- obravnava usmeritve in vprašanja družbenopolitičnih organizacij
- redno mesečno razpravlja o vseh vprašanih dela in poslovanja tozda oziroma delovne skupnosti, svoje organizacijske enote in o medsebojnih odnosih v skupini
- obravnava predloge za pomembnejše spremembe organizacije
- obravnava tipične primere delovne in tehnološke nediscipline
- obravnava uresničevanje delovnih načrtov in programov, akcijskih programov in timskih nalog
- evidentira kandidate za člane samoupravnih organov in člane delegacij samoupravnih interesnih skupnosti
- predlaga kandidate za priznanja in nagrade
- razpravlja o pomembnejših vprašanih, o katerih odloča delavski svet tozda oziroma delovne skupnosti, o katerih mora delegat imeti stališče
- obravnava vsa vprašanja, ki so nato predmet osebnega izjavljanja na zboru delavcev, referendumu ali pri podpisovanju izjav, daje mnenja, pripombe in predloge
- obravnava vsa vprašanja, za katera nekateri delavci menijo, da so v njihovem interesu
- obravnava odnos delavcev do dela in delovnih sredstev ter družbene lastnine in izpolnjevanje delovnih obveznosti ter predlaga samoupravnim organom sprejem ukrepov.

Samoupravna delovna skupina deluje na neformalne (razgovori med člani, delegati, političnimi delavci ter strokovnimi delavci) in formalne načine (sestanki). Sestanki naj bi bili vsaj enkrat mesečno. V letu 1985 jih je bilo 1055, teoretično pa bi jih lahko bilo vsaj še enkrat toliko. Skupine so se sedemkrat sestale na pobudo centra (obravnavanje rezultatov poslovanja za leto 1984, cilji za prvi kvartal leta 1985, stimulacija za gospodarnost v osebnem prispevku ipd.), drugače pa na lastno pobudo (pobuda skupine delavcev, samoupravnih organov, družbenopolitičnih organizacij). Sestanki so trajali ponavadi od pol do poldruge ure (med delovnim časom).

Analiza obravnavanih tem na sestankih samoupravnih delovnih skupin je pokazala naslednjo pogostnost: največ je informacij o samoupravnih dejavnostih,

ki jim sledijo delovna in tehnološka disciplina, uresničevanje delovnih nalog, problematika osebnih dohodkov, kvaliteta dela, odnosi med delavci in stroški dela. V centru ugotavljajo, da se skupine po reorganizaciji več pogovarjajo o lastni problematiki.

Na sestankih so delavci postavljali tudi različna vprašanja. Okrog 500 vprašanj se je nanašalo na probleme v njihovem tozdu oziroma delovni skupnosti. Odgovore morajo zagotoviti ravnatelji. Center za razvoj samoupravljanja pa zbira vprašanja (470 leta 1985), ki so namenjena strokovnim službam oziroma drugim tozdom ali delovnim skupnostim, in jim jih posreduje. Odgovore potem pošlje skupinam.

Iz raziskave Javno mnenje v Železarni Ravne povzemam tudi podatek, da se sestankov skupin vedno ali pogosto udeležuje 72 % ljudi, 5 % pa nikoli. Polovica anketirancev je bila na teh sestankih aktivna — dajali so pobude, pripombe ali pa jih kritično ocenjevali. Večina pasivnih opazovalcev je menila, da sodelovanje »nič ne koristi«. Učinkovitost samoupravnih skupin smo ugotavljali z vprašanjem o uspešno rešenih problemih, ki so jih anketiranci obravnavali na skupinah. Približno tretjina jih je odgovorila, da so rešili vse oziroma večino, polovico v 15,7 % primerih, a nobenega v 13,3 %.

Glede na do sedaj opredeljeno vlogo samoupravne delovne skupine v Železarni Ravne bom poskušala določiti, kakšne so njene funkcije.

Informativna funkcija

V projektu je bil dan poudarek informiranju samoupravnih delovnih skupin.

Informacije so pisne in ustne. Osnovna pisna informacija je Vestnik (v letu 1985 16 števil), ki vsebuje poljudnejše povzetke strokovnih gradiv za razprave. Informacije posredujejo tudi kratke Novice (priloga mesečnega glasila, predlani 39 števil), oglasne deske, ni pa zaživela razglasna postaja. Te informacije prihajajo z nivoja delovne organizacije, zanje skrbi center. Na nivoju tozda oziroma delovne skupnosti pa iz svojega delovnega področja oblikujejo informacije delavci, ki jih določi ravnatelj. Vodje skupin na sestankih, ki jih vsak mesec izmenično organizirata center in ravnatelj, dobijo dodatne usmeritve za delo.

V omenjeni anketi smo delavce povprašali tudi, kje najpogosteje dobijo informacije za samoupravno odločanje. 63,5 % jih je odgovorilo, da na sestankih samoupravnih delovnih skupin in na zborih delavcev, kar kaže na to, da so skupine (vsaj večina) dobro opravljale eno izmed svojih funkcij.

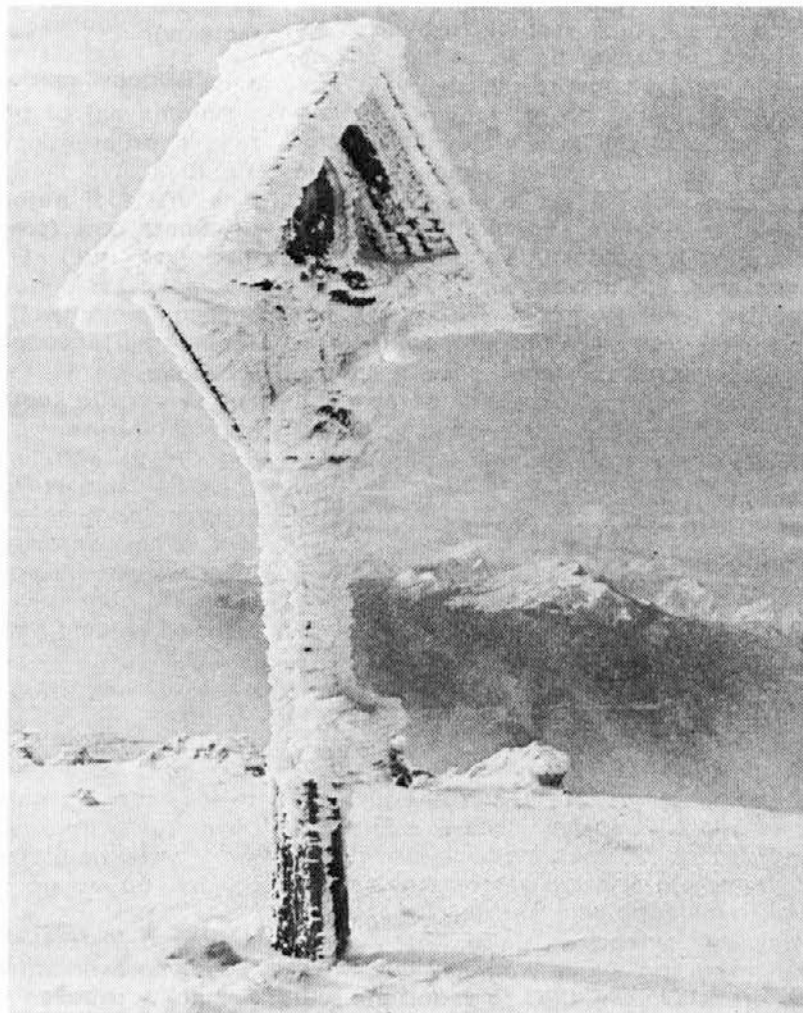
Razpravljalna funkcija

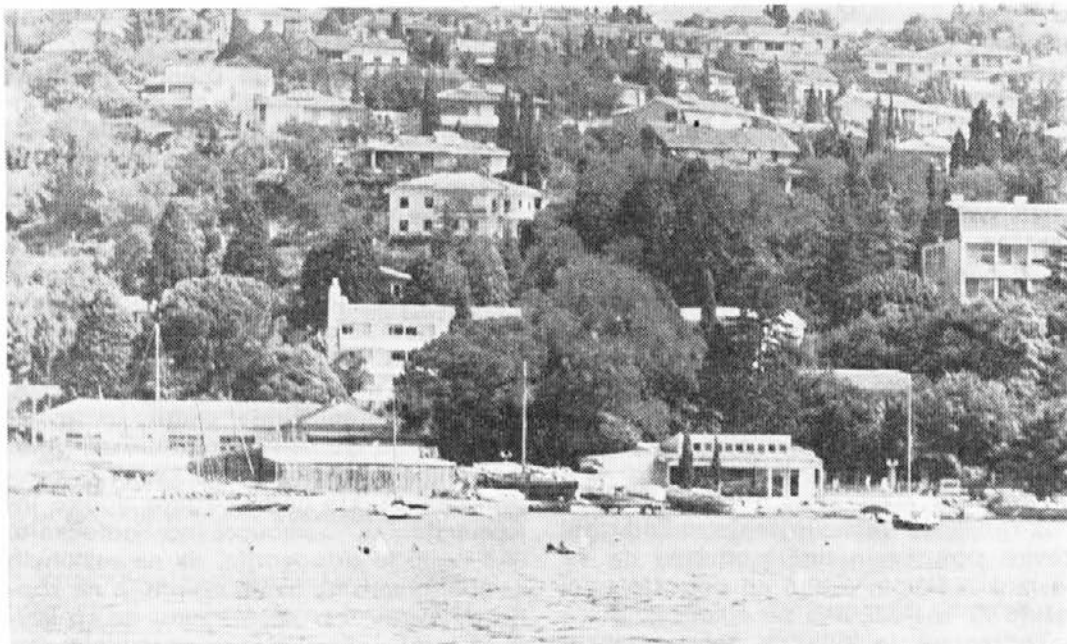
Samoupravne delovne skupine niso le v vlogi pasivnega sprejemnika informacij, temveč o posredovanih temah in o lastnih problemih tudi razpravljajo in sprejemajo sklepe, stališča, mnenja ter predlagajo rešitve ali pa jih zahtevajo. Tako se uresničuje tudi ena izmed možnosti, ki se na zborih delavcev (preveliko število udeležencev, strah pred javnim nastopom ipd.) ne more ali pa teže. Tudi rezultati javnomnenjske raziskave kažejo, da so ljudje na skupinah aktivni.

Funkcija odločanja

Samoupravne delovne skupine v Železarni Ravne so bolj »priprava« za odlo-

Na Uršlji gori

Portorož že vabi

čanje v drugih oblikah: referendumu, zboru delavcev in na delavskem svetu. Odločanje se bolj omejuje na »samoupravno sfero«, ni ga pa v »delovni sferi«. Ne obstaja avtonomija odločanja o razporejanju dela, koordiniranju dejavnosti ipd., kot je to uveljavljeno v avtonomnih delovnih skupinah na Švedskem. Gre bolj za obravnavo in sprejem planov, stroškov dela, kvaliteto dela ipd., skupina pa lahko rešuje probleme v novih organizacijskih oblikah (krožki kvalitete).

Baza za delegate

Skupina je baza za delegate — tako delavskih svetov kot za skupščino DPS in SIS. Na tem področju ugotavljajo v železnici še dosti neizkoriščenih možnosti. Tako je anketa o vsebini Vestnika iz leta 1985 pokazala, da je večina anketiranih vodij samoupravnih delovnih skupin ugotavljala, da je v njem premalo člankov o občini in o krajevnih skupnostih. V centru za razvoj samoupravljanja so sicer ugotovili, da je »jasno izražena želja, da je treba informirati o občini in o krajevnih skupnostih, vendar je seveda vprašanje, kje in kdo, saj Vestnik ni namenjen temu področju, Fužinar pa kot mesečnik tudi ni najbolj primeren.«⁸ Problem je seveda v tem, koliko na samoupravnih delovnih skupinah obravnavati zadeve, ki so širšega pomena in presejajo opredelitve skupine.

Baza za delovanje družbenopolitičnih organizacij

Samoupravna delovna skupina je sedaj opredeljena kot oblika za sindikalno delovanje (prek sindikalne organizacije se uveljavljajo tudi stališča drugih DPO). To je temeljna baza za razpravo in sprejem stališč o sistemskih in idejnopolitičnih vprašanjih. DPO in njihovi člani so dolžni pri delu skupin delovati aktivno, predvsem pa povezovalno in usmerjevalno. Predvidena sta dva načina delovanja DPO: množično med delavci (poverjeniki usmerjajo članstvo za sodelovanje pri oblikovanju politike ter pri izvrševanju usmeritev, sklepov in stališč forumov) ter forumsko (po svojih voljenih telesih in po predstavnikih). DPO so zadolžene tudi

za kadrovsko politiko in demokratizacijo volitev (evidentiranje kandidatov za delegacije in samoupravne organe).

Z anketo smo ugotovili, da so na sestankih samoupravnih delovnih skupin bolj aktivni politično angažirani delavci kot drugi. Ločitev anketirancev na samoupravno aktivne in pasivne je pokazala, da so aktivni bolj zadovoljni z organiziranostjo skupin, njihovo učinkovitostjo in se zavzemajo za večja pooblastila somoupravnim delovnim skupinam.

Delni zbor

Samoupravne delovne skupine predstavljajo racionalizacijo samoupravnega odločanja, ko delujejo kot oblika delnega zbora (npr. ob sprejemanju zaključnih računov).

Skupnost medosebnih odnosov

Skupina naj bi bila med seboj povezana s prijateljskimi odnosi (razumevanje, tovarištvo, medsebojna pomoč). Skupina vrši tudi neformalno kontrolo nad posameznikom (preprečuje nedelo, nedisciplino ipd.). O doseganju želenih medčloveških odnosov bi več povedale analize (sociogrami) v konkretnih okoljih. Zanimiv pa je podatek iz javnomnenjske raziskave, da je kar 90 % vseh anketirancev opazilo konflikte v svojem delovnem okolju (največ na relaciji nadrejeni — podrejeni 39 % in med sodelavci 33 %). Polovica vseh jih je odgovorila, da konflikte najpogosteje rešujejo z odkritimi tovariškimi razgovori. Okrog 30 % se jih je posluževalo še drugih poti (zbori delavcev, organi upravljanja, sindikalna organizacija). Le 1,3 % se jih je obrnilo na sodišče združenega dela, 10 % sporov pa je ostalo nerešenih.

Delovna funkcija

Ta funkcija je pravzaprav najpomembnejša. Delavci v smiselno izbrani delovni celoti opravljajo svoje delo. Omogočen jim je vpliv na urejanje problemov, ki se pri delu pojavljajo.

Oblika za izboljševanje dela

Samoupravne delovne skupine sicer pomenijo uspešen poskus vključevanja

večine zaposlenih v aktivno reševanje problemov v oddelku (tozdu ali delovni organizaciji), vendar pa ne razrešujejo konkretnih problemov proizvodnje oziroma poslovanja. Za ustvarjalno delo vseh so tudi prevelike. V Železnici Ravne je eden izmed načinov delovanja teh skupin tudi krožek kvalitete. Delavci iz istega oddelka se povežejo v krožek, ko želijo kot skupina sodelovati pri izboljšanju proizvodnje, izdelkov in poslovanja. Število članov krožka se giblje od pet do sedem. Krožek vodi človek, ki mora imeti smisel za delo z ljudmi in sposobnost za sistematično reševanje problemov. Rezultat dela krožka so odpravljeni ali zmanjšani problemi, ki jih je krožek obravnaval, lahko pa tudi tehnične izboljšave. Sodelujoči v krožku pa osvojijo tudi nov način dela, nova spoznanja, boljša je njihova vključenost v delo in proces in večja je njihova usposobljenost za upravljanje delovnega procesa.

Krožke so v železnici začeli uvajati v letu 1985, večjo pozornost pa so jim namenili lani. Usposobili so 30 pospeševalcev, ki so glavni organizatorji krožkov v svojih okoljih: razlagajo, kaj so krožki, predlagajo njihovo ustanovitev, jim pomagajo ob začetku dela in jih povezujejo s strokovnimi službami in drugimi krožki. Sedaj deluje okrog 50 krožkov kvalitete.

Z javnomnenjsko raziskavo smo ugotovili, da večina (70 %) ljudi meni, da moramo probleme reševati skupno. Navduševali so se nad skupinskimi oblikami reševanja problemov, krožek kvalitete pa je izbralo le manjše število anketirancev. 40 % jih je menilo, da so to uspešna in dobra oblika sodelovanja pri reševanju problemov, skoraj toliko pa jih je bilo skeptičnih, češ da je zamisel dobra, izpeljava slaba. (Anketiranje je potekalo še pred uvedbo pospeševalcev.)

Za konec

Zanimiva se mi zdi ugotovitev dr. Veljka Rusa (na osnovi mednarodnih raziskav v 70. letih), da je »v jugoslovanskih podjetjih neposredno sodelovanje zaposlenih v vsakodnevnem proizvodnem procesu in v okviru delovne skupine enako ali pa celo manj razvito kot v podjetjih drugih evropskih dežel — kljub temu da je sodelovanje predstaviških (samoupravnih organov) v Jugoslaviji bistveno bolj razvito. Razvijanje neposredne participacije, ki je usmerjena v probleme delovnega procesa, delovne skupine in delovnega okolja, je ključ za nadaljnji razvoj samoupravljanja v jugoslovanskih podjetjih.«⁹

Opombe

- ¹ Statut Železarne Ravne, 1972, čl. 23., 24., str. 9
- ² Lojze Janežič: Delovne skupine v železnici, Informativni fužinar, št. 7, 1973, str. 8
- ³ Samo Savec: Reorganizacija samoupravnih sindikalnih delovnih skupin v železnici, Družboslovno raziskovanje v gospodarskih organizacijah združenega dela, FSPN, Ljubljana 1983, str. 134
- ⁴ Dopis poslovodnega odbora železarne centru za razvoj samoupravljanja, 23. 7. 1984
- ⁵ Poslovnik o ureditvi samoupravljanja, Železarne Ravne, 26. 4. 1984, čl. 72
- ⁶ Bogdan Kavčič (in drugi): Samoupravne delovne skupine, Ljubljana 1981, str. 26
- ⁷ V raziskavo je bilo vključenih 10 % delavcev — vzorec je bil oblikovan po izobrazbi. Vprašalnik je vseboval okrog 100 vprašanj z različnih področij dela in življenja. Raziskavo je izvedla skupina družboslovcev, članov aktivna družboslovnih delavcev v železnici Ravne
- ⁸ Rezultati ankete o vsebini Vestnika, center za razvoj samoupravljanja, 1985, str. 2
- ⁹ Dr. Veljko Rus: Odločanje in moč, Založba Obzorja, Maribor 1986, str. 100

Marjan Kolar

Povzetki strokovnih besedil

NAMEN POVZETKOV

Število strokovnih besedil z različnih področij je vsak dan večje in nepreglednejše. Prav tako pa je potreba uporabnikov teh besedil, da najdejo zase najustreznejše ob čim manjši porabi časa. To velja enako za vse vrste študija, za strokovno in znanstveno delo pa tudi za uspešno delo delegatov. Osnovni pripomoček za to nudijo povzetki / abstrakti besedil. Iz njih hitro spoznamo, ali je povzeto besedilo za naše potrebe pomembno poznati v originalu ali ne.

KAJ JE POVZETEK

Ustrezen JUS standard¹ definira povzete tako:

Povzetek je na skrajšan način predstavljena bistvena vsebina nekega dokumenta brez razlage in kritike in ne glede na to, kdo je avtor povzetka.

Slovar slovenskega knjižnega jezika² pa pravi:

povzetek-tka... glavne, bistvene misli sporočila, zlasti napisanega: razpravi je dodan povzetek v angleščini; objavili so povzetek predsednikovega govora (povzetek vsebine; povzetek iz berila) za izpit je študiral po povzetkih. Obema definicijama je skupen termin BISTVEN. Zato je važno vedeti, kako pridemo do bistva kakšnega sporočila.

BISTVENO IN MANJ BISTVENO V BESEDILU

Zelo razširjen sinonim za povzetek je angleška beseda **abstract**.³ V isto družino spada beseda **abstrakcija** in ta nam omogoča korak naprej. Slovar tujk⁴ jo namreč definira tako:

abstrakcija-e ž (lat. abstractio iz abstractio) 1. posplošenje, odmišljanje lastnosti, stvari ali zvez v stvareh, pojavih ali procesih, tj. **neupoštevanje naključnega, manj pomembnega, nebistvenega, zaradi glavne-ga, splošnega, bistvenega**. (podčrtal M. K.)

Za izdelavo povzетkov je torej nujno ločevanje bistvenega od manj bistvenega. Ker pa je vsako besedilo sporočilo v pisni obliki, vsebuje določeno število temeljnih sporočilnih enot — pojmov, ki so glede na namen besedila strukturirani v določen sistem.

POJEM IN ODNOSI MED POJMI

Slovar slovenskega knjižnega jezika definira pojem⁵ tako:

pojem-jma... 1. miselna tvorba, določena z bistvenimi lastnostmi, značilnostmi konkretnega ali abstraktnega predmeta, predmetov: definirati kak pojem; ta dva pojma je treba ločevati; jezikoslovni marksistični pojmi; osnovni, sorodni pojmi; lepo je relatiiven pojem; pojem časti, hiše, vojne; najti primerno besedo, izraz za kak pojem; narod kot ekonomski, kulturni, zgodovinski pojem; predstave in pojmi...

JUS standard⁶ določa pojem tako:

»pojmi so... skupne karakteristike velikega števila posameznih stvari, ki so jih ljudje na njih ugotovili in ki jih uporabljajo za miselno klasificiranje.«

Sistem pojmov je po tem standardu zbir / celota pojmov, med katerimi so vzpostavljeni odnosi, ki na ta način predstavljajo povezano celoto.

Za izdelavo povzетkov strokovnih besedil je pomembno:

— ugotavljanje temeljnih / nadrednih pojmov v teh besedilih in

— prepoznavanje odnosov med pojmi.

Posebno važno je (pre)poznati hierarhične odnose med pojmi.

Hierarhični odnosi⁷ uvajajo med pojme odnos nadrednosti oz. podrednosti kot tudi odnose istorednosti ali pridruženosti. Dva glavna hierarhična odnosa sta:

— abstrakcijski (generičen, logičen) in

— partitiven (odnos celota — del).

Abstrakcijski sistem pojmov nastane, kadar zveze med pojmi predstavimo samo skozi abstrakcijske odnose, npr.:

stroj	omara
orodni stroj	lesena omara
brusilni stroj	lesena omara za knjige

Partitivni sistem pojmov nastane, kadar ta sistem ni zasnovan na lastnostih pojmov, ampak na sestavnih delih stvari, ki jih ti pojmi predstavljajo, npr.

fizika	SFRJ
mehanika	republika
mehanika trdnih teles	občina
	krajevna skupnost

Hierarhičnih sistemov je seveda še mnogo več, vendar je za naše potrebe dovolj, če omenimo še naslednje odnose med pojmi:

— proizvodni odnos
— vzročni / kavzalni odnos (vzrok — učinek)

— posledični odnos (predniki — potomci)
— transmissijski odnos

— genetičen odnos (proizvajalec — proizvod)
— funkcionalni odnos itn.

Odnos nadrednosti in podrednosti je strukturiran tako, da je na vrhu nadredni pojem, nato pa sledijo podredni pojmi 1., 2., 3. do n-te stopnje.

Izrazit primer za takšno hierarhizacijo je sistem OD v Železarni Ravne. Če iz njegove razvejenosti izberemo eno vejo in ji sledimo, jo ponazorimo takole:

Nadredni pojem

— OD

podredni pojem 1. stopnje

— tekoče delo

podredni pojem 2. stopnje

— osebni prispevek

podredni pojem 3. stopnje

— OP za količino, OP za kakovost, OP za gospodarnost, OP za ustvarjalnost

Za globalno predstavitev sistema v obliki povzetka (npr. zato, da bi ga primerjali z drugimi) bo dovolj, da upoštevamo npr. podredne pojme 1. in 2. stopnje. Nikakor pa tak povzetek ne more zadoščati za javno razpravo pred referendumom. Na njej je treba sistem razložiti do zadnjih podrednih pojmov.

VRSTE POVZETKOV

Povzетkov je veliko vrst⁸. Za naše potrebe je dovolj, če opišemo tri temeljne: informativni, indikativni in informativno-indikativni.

Informativni (obvestilni) povzetek izbere iz besedila najvažnejša dejstva in jih tako loči od manj bistvenih. Uporabimo ga za strokovno besedilo, ki obravnava zaokroženo temo / področje (npr. pravilnik o varstvu zraka). Ta povzetek lahko globalno informira o originalnem besedilu.

Na startu

Tihožitje

Indikativni (nakazovalni) povzetek kaže na najvažnejša dejstva v širših pregledih, ki obravnavajo več različnih, med seboj povezanih tem / področij (npr. periodična poročila o poslovanju delovne organizacije). Ta povzetek le nakaže / v grobem povzame vsebino originalnega besedila.

Informativno — indikativni povzetek uporabimo takrat, kadar nam je obseg zelo omejen. Takrat informiramo le o primarnih elementih besedila, sekundarne pa samo nakažemo.

DOLŽINA POVZETKOV — ZAHTEVA STANDARDA IN POTREBE DELOVNE ORGANIZACIJE

Standard določa obseg povzetkov na 200 do 500 besed⁹. To je približno 20 do 50 tipkanih vrstic. Vendar tu pridemo pri naši temi na prvo razpoto. Namreč: večkrat citirani standard, ki obravnava povzetke, je namenjen uporabnikom strokovnjakom, avtorjem povzetkov, ki so prav tako strokovnjaki, in dokumentalistom. Zato standard poleg doslej naštetega določa tudi, da morajo povzetki uporabljati enako strokovno terminologijo kot originalna besedila. To je smiselno, dokler gre samo za strokovnjake. Vendar pa je danes treba izdelovati povzetke strokovnih besedil tudi za delegate, ki večinoma niso strokovnjaki. Zato se pojavi vrsta odstopanj od doslej predstavljenih načel. Glede na sprememnike (samo strokovnjaki ali samo delegati ali oboji) je treba sproti prilagajati vrste povzetkov.

POSEBNOSTI POVZETKOV ZA DELEGATE

1. Delegatska gradiva zelo redko vsebujejo samo eno strokovno besedilo. Praviloma gre za sklop več besedil z različnih področij. Če ohranimo določilo standarda o obsegu posameznega povzetka (200—500 besed) in dodamo empirično ugotovljeno dejstvo, da je meja še pozornega branja približno 12 tipkanih strani¹⁰ (tj. okoli 360 vrstic ali 3600 besed), potem je kot limit za sklop več povzetkov primerno ohraniti

ta skupni obseg, znotraj njega pa variirati dolžino povzetkov posameznih strokovnih besedil v odvisnosti od vrste in pomena obravnavanih tem.

2. V povzetkih za delegate (nestrokovnjake) lahko le delno ohranimo terminologijo originala (kar je sicer pravilo). Strokovno izrazje uporabljamo hkrati s publicističnim besedjem. Tu pa zadenemo ob vprašanje preoblikovanja strokovno znanstvene zvrsti v publicistično zvrst jezika. (Ta tema je po pogostnosti in aktualnosti toliko pomembna, da zahteva strokovno obdelavo v posebni razpravi — nalogi).

3. Kadar namen takih povzetkov ni samo informiranje, ampak tudi animiranje k politični dejavnosti in se spremeni v propagando za to, da npr. delavci ali občani neko gradivo izglasujejo na referendumu, prevlada razen publicističnega jezika tudi specifična novinarska oblika (naslovi, mednaslovi itn.).

KRAJŠANJE BESEDIL

Do povzetkov pridemo s krajšanjem in strnjevanjem besedil. Čeprav ta dva postopka lahko opravimo tudi istočasno, je bolj priporočljivo uporabiti drugega za drugim.

Postopki krajšanja so¹¹

a) Pozajmljanje. — Besedo ali besedno zvezo nadomestimo z zaimkom. Npr.: Za hišo je bazen, v bazenu je voda. → Za hišo je bazen, v njem je voda.

b) Stavčno zgoščevanje z oziralniško besedo. Npr.:

... z usmerjenim izobraževanjem uvažamo širše vzgojnoizobraževalne naloge in programe, kar (uvažanje širših vzgojnoizobraževalnih nalog in programov) sodobnim zahtevam tudi povsem ustreza...

c) Opuščanje glagolskih morfemov. Npr.: Bataljon se je spopadel z esesovsko enoto in ji (esesovski enoti) prizadejal velike izgube.

č) Pretvarjanje glagolskih zvez v samostalniške. Npr.:

Živimo od rojstva do smrti → potek življenja.

d) Pretvarjanje delov zložene povedi v prislovna določila. Npr.:

Zdi se, da bo jutri prišel. — Jutri bo mogoče prišel.

Ker s temi postopki ne posežemo globlje v strukturo besedila in ga tudi ne skrajšamo bistveno, ampak dosežemo bolj slogovno estetske učinke, je prav, da jih uporabljamo, a jim pri tem odmerimo mesto, ki jim gre.

STRNJEVANJE BESEDIL

Postopki strnjevanja:¹²

1. Najprej besedilo pozorno preberemo.
2. Ob branju podčrtamo tiste dele besedila, ki jih spoznamo za bistvene / jedrne.

3. Podčrtane dele (nadredne pojme) izpišemo, manj pomembne (podredne) izpustimo.

4. Uredimo jih po logičnem zaporedju snovi: nova dejstva, pomembna spoznanja itn. Upoštevamo vrsto povzetka, prepoznane hierarhične odnose in naslovnike ter jih napišemo na novo.

5. Tako dobimo novo besedilo — povzitek.

POVZETKI POROČIL O POSLOVANJU

Originalno poročilo obsega 52 vrstic, izpis iz poročila 29 vrstic, 1. povzetek 9 vrstic, 2. povzetek pa le 6. Primer:

POROČILO O POSLOVANJU DELOVNE ORGANIZACIJE V DEVETIH MESECIH LETA 1980

S tem poročilom delavskemu svetu želi poslovodni odbor prikazati dosežene rezultate, opozoriti na nekatere probleme in nakazati smer nadaljnjih prizadevanj.

Proizvodnja je bila boljše kot v l. 1979, vendar vsi tozdi fizičnega plana proizvodnje niso izvršili. Vzrokov za to je več, glavni pa so spremembe asortimenta oziroma drugačna struktura naročil, kot je plansko predvidena.

Delovna organizacija kot celota v fizični proizvodnji še ni na trendu 9-mesečnega plana. To je posledica slabih poletnih mesecev, ko zaradi pomanjkanja delovne sile (dopusti) načrta ni bilo možno realizirati, vendar bo z oktobrom skoraj dohitela zamujeno. Zato pričakujemo izvršitev planirane količine proizvodov za l. 1980.

Proizvodnja pa še ni čista slika uspešnosti posameznih tozdov, ampak nanjo mečejo senco nekateri drugi negativni pojavi. Gre za neuspelo proizvodnjo in izmeček. Ne moremo se ravno pohvaliti, da smo tu izboljšali stanje v primerjavi s prejšnjim letom. Izmeček narašča, čeprav ne v vseh proizvodnih tozdih, vendar na splošno v delovni organizaciji. Vzroki za to so le delno slabi materiali, ampak gre za osebni nadzor delavcev, ki so odgovorni za dosledno izvajanje tehnoloških predpisov, za preprečevanje prekomernega izmečka in za boljši izplen. V tem je gotovo rezerva za boljše poslovanje, predvsem v izboljšanju dobavnih rokov našim kupcem.

Tudi pri uporabi kapacitet so rezerve. Predvsem obdelovalni stroji zaradi še neoptimalnih proizvodnih programov, raznih zastojev in neoptimalnega operativnega planiranja proizvodnje še niso na normalni proizvodni ravni.

Če bi se tozdi med seboj bolje dogovarjali, bi lahko dvignili raven asortimenta predvsem v bolj vrednih izdelkih, katerih večja proizvodnja za domače in tuje tržišče je naš cilj. Vse investicije, ki jih izvajamo, so usmerjene predvsem v to smer, in čeprav ne potekajo po predvideni časovni dinamiki, bi mogli tudi s sedanjimi osnovnimi sredstvi postopno še intenzivneje razvijati program visoko vrednih proizvodov. Naša delovna organizacija mora razširiti ta program, to je naša skupna naloga.

Na takšen razvoj vplivajo medsebojne dobave, ki morajo kljub povečanju izvoza imeti prednost v okviru planov proizvodnje posameznih tozdov. **Naša velika slabost so terminske dobave. Slabo upoštevanje dobavnih rokov ima za posledico nekonkurenčnost na tujih tržiščih in doma.** Res so pritiski na kratke dobavne roke (izvoz) vsak dan večji, vendar moramo voditi pravilno politiko. **Zaključujemo lahko samo toliko naročil, kolikor lahko proizvedemo in v rokih dobavimo.** Če bi v tem uspešili, bi bila naša nadaljnja naloga ta, da imamo čim manj asortimenskih izpadov in da ne spreminjamo programov.

Pri kakovosti proizvodov moramo vedeti, da **najslabšo luč mečejo na nas nenehne zamenjave materialov.** Z njimi povzročamo strahotne težave in izpade pri proizvodnji in obdelavi naših izdelkov. Te zamenjave so posledica premajhnega spoštovanja reda, zato moramo te odnose zaostri.

Napredek kvalitete, tehnologije, izkoriščanja kapacitet, povečanja reda ter kompleksne discipline so osnovna skrb nas vseh. Tu moramo poiskati največ rezerv. proizvodno in konkurenčno sposobnost, tu iščemo naš napredek in korak pred drugimi proizvajalci.

Izpis iz poročila:

- poročilo poslovnega odbora delavskemu svetu
- proizvodnja v letu 1980 boljša kot v letu 1979
- vsi tozdi fizičnega plana proizvodnje niso izpolnili; vzroki: drugačna struktura naročil od planske izbire (asortimenta)
- DO bo zaradi pomanjkanja delovne sile plansko zamudo oktobra odpravila, zato PO pričakuje, da bodo vendarle dosegli za leto 1980 planirano količino proizvodov
- Senco na uspešnost mečejo nekateri negativni pojavi neuspele proizvodnje in izmečka, ki narašča le deloma zaradi slabih materialov, pač pa predvsem zaradi pomanjkljive skrbi odgovornih delavcev za dosledno izvajanje tehnologije, preprečevanja čezmernega izmečka in boljši izkoristek. Prav v tem je rezerva za boljše poslovanje.
- Rezerva tudi v spoštovanju dobavnih rokov,
- pri uporabi proizvodnih kapacitet (stroji in zastoji zaradi neoptimalnega planiranja proizvodnje)
- v potrebi po tesnejšem sodelovanju tozdov, saj bi lahko s tem ponudili domačemu in tujemu tržišču vrednejše izdelke. Da si prizadevamo za to, je videti iz investicij.

— Zaradi slabega spoštovanja dobavnih rokov nekonkurenčni doma in na tujem. Do tega prihaja iz dveh razlogov: zaradi pritiskov na kratke dobavne roke, a tudi zaradi prevelikega apetita pri sprejemanju naročil: sprejeti smemo samo toliko naročil, kolikor jih lahko v rokih izdelamo in dobavimo.

— Pri kakovosti izdelkov škoduje dobru slovesu stalno zamenjavanje materialov, kar povzroča izpade pri proizvodnji in obdelavi izdelkov; te izpade je treba odpraviti in programov ne spreminjati;

— osnovna skrb nas vseh je napredek kvalitete. Dosegli ga bomo s smotno tehnologijo, skrbnim izkoriščanjem kapacitet in večjim redom in disciplino.

a) Še notranje rezerve

V naši DO je bila v 9 mesecih I. 1980 proizvodnja boljša kot v istem obdobju lani, res pa vsi tozdi niso izpolnili načrta. Na podlagi doseženega upravičeno pričakujemo, da bomo do konca leta dosegli načrtovano količino izdelkov.

Hkrati opozarjamo tudi na nekatere slabosti. Te so po vrsti: povečan izmeček, zamenjava materialov, nespoštovanje dobavnih rokov in neizkoriščenost proizvodnih naprav.

Odprava teh slabosti je skupaj z dokončanjem že začelih investicij tudi največja notranja rezerva naše delovne organizacije.

b) Še notranje rezerve

Poslovali smo sicer bolje kot lani ta čas, a vsi tozdi niso dosegli načrta. Stanje bomo izboljšali tako: z dosledno tehnološko disciplino je treba čimbolj manjšati neuspele proizvodnje, z boljšim načrtovanjem poskrbeti, da bodo vse naprave res izkoriščene, pri izvozu in doma pa sklepati le toliko pogodb, kolikor jih je možno izpolniti. — Samo na ta način lahko naša DO še napreduje.

Vir: Poročilo PO o poslovanju v 9 mesecih 1980.

POVZETEK ANALIZE O POSLOVANJU

Vsako strokovno besedilo o poslovanju v določenem časovnem obdobju vsebuje vrsto podatkov, ki prikazujejo stanje na različnih področjih, vsi skupaj pa stanje celote. Ti podatki so med seboj v glavnem v odnosu istorednosti ali pridruženosti. Povzetek bi torej načelno smel biti le indikativen.

Ker pa nas pri poslovanju vsake organizacijske enote najbolj zanima njena uspešnost, sta vsem ugotovljenim temeljnim pojmom nazadnje nadredna pragmatična pojma dobro — slabo (poslovanje).

Pot do te ugotovitve vodi predvsem skozi ugotavljanje vzročnih odnosov (vzrok — posledica). Bolj kot težimo k oceni, bolj odpadajo podredni pojmi vseh stopenj, ostajajo pa samo nadredni / temeljni. Na koncu se zgostijo celo temeljni na nekaj nosilnih in ti potem omogočajo oceno. Kljub načelom torej v praksi dobimo publicistični povzetek. Poglejmo postopek.

— Prevelika rast zaposlenih ob hkratni nepovečani proizvodnji → manjša produktivnost.

— Manjši izmeček da večji izplen → več dohodka.

— Velike zaloge povzročajo visoke obresti zanje → manj dohodka.

Obseg poročil / analiz o poslovanju, s tem pa tudi povzetkov, je zelo odvisen od naslovnikov (od tega, komu so namenjena):

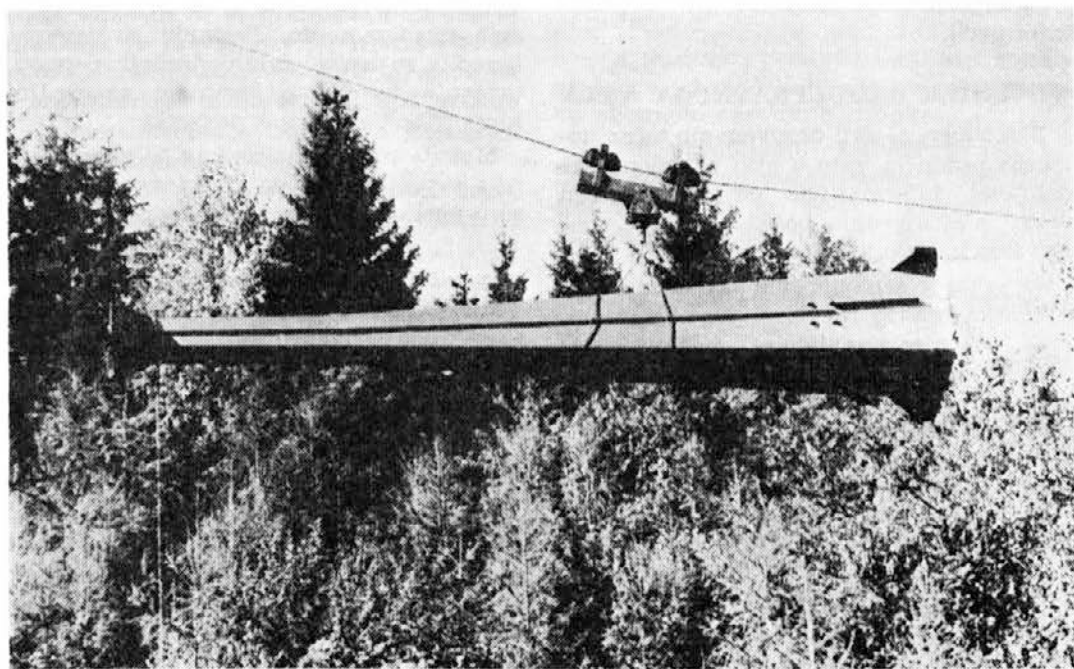
— vsak tozdi želi čim popolnejše rezultate o lastnem poslovanju, o poslovanju delovne organizacije pa le temeljne podatke

— za delavce vse delovne organizacije pa je pomemben rezultat DO, zato zadošča izvleček okoli 20—50 vrstic. Novinar dnevnika ali RTV jih bo zgostil celo le na 10 do 15 vrstic.

V našem primeru¹³ (glej prilogo 1) obsega original 9 tipkanih strani, prvi povzetek 23 vrstic, drugi pa 10.

ANALIZA POSLOVANJA ŽELEZARNE RAVNE V I. KVARTALU 1986

Proizvodnja. Pri skupni in blagovni smo plan DO rahlo presegli. Večina tozdov ni dosegla lanske proizvodnje.

Steber v zraku

Zaloge. Njihova vrednost se je od 1. I. povečala za 4,6 %, predvsem v sekundarni predelavi pri nedokončanih izdelkih in polproizvodih. To veže več obratnih sredstev.

Izmeček je bil za 37,2 % manjši, zato je bilo okoli 450 mio din več dohodka.

Zaposlenih je bilo brez priključenega Monterja za 236 več kot lani ta čas. V tozidih je nadpovprečno zraslo število delavcev pri obdelavi informacij in vodstvenih.

Odsotnost zaradi bolezni in drugih izostankov se je povečala, zato je proizvodnja rasla počasneje.

Odpredaja. Plan je bil presežen le zaradi večje prodaje gredic, torej je bil prodani asortiment slabši od načrtovanega.

Tržne razmere so bile ugodne, zato smo večji del proizvodnje prodali brez težav. Razmerje med vhodnimi in izhodnimi cenami se ni poslabšalo.

Dohodek in čisti dohodek sta bila nad pričakovanim zaradi visokih dohodkov od plačanega diskonta, udeležbe v skupnem dohodku, zaradi znižanja zalog v prvih proizvodnih fazah, znižanja izmečka in ugodnejšega razmerja med cenami surovin in prodanih izdelkov.

Izgubo sta imela dva tozda (Jeklolivarna in TSD), drugi so dosegli dobre rezultate.

V sozdu je bila Železarna Ravne po dohodku, čistem dohodku, OD in akumulaciji na delavca precej pred drugimi.

KRITIČNA ANALIZA POSLOVANJA ŽELEZARNE V 1. KVARTALU 1986

Rezultat je bil dober, a sta ga močno znižali izgubi dveh tozdov.

Pozitivni elementi poslovanja so bili:

- znižanje izmečka in zalog v primarni predelavi
- visoki izredni prihodki
- ugodno razmerje med nabavnimi in prodajnimi cenami.

Negativni elementi poslovanja so bili:

- slabši asortiment proizvodov in rast zalog v sekundarni predelavi
- neusklajene cene za posamezne skupine proizvodov
- slabše izkoriščanje delovnega časa
- zaposlovanje delavcev pri obdelavi informacij.

POVZETEK SAMOUPRAVNEGA AKTA

Samoupravni akti obravnavajo točno določena področja, zato o njih praviloma izdelujemo informativne povzetke. Razen pravil o strnjevanju besedil pri tem upoštevamo naslednji vrstni red:

- zakaj je samoupravni akt potreben — zakonska osnova zanj
- katere so specifičnosti delovne organizacije na tem področju
- kaj akt vsebuje / katero področje obsega
- koga k čemu obvezuje — vse zaposlene, odgovornost strokovnih služb.

Primer

PRAVILNIK O VARSTVU ZRAKA¹⁴

Po zakonu o varstvu zraka moramo v delovni organizaciji imeti pravilnik, ki enotno ureja stanje na tem področju.

Pravilnik določa, da moramo imeti najprej kataster onesnaževanja zraka, ki zajema popis izvirov, kontrolo in posebne meritve stopenj onesnaževanja. Ta kataster bomo stalno dopolnjevali v skladu z razvojem tehnologije v železarni.

Pri gradnji novih objektov bo treba paziti, da bo onesnaževanje zraka v dopustnih mejah. Za to bodo skrbale naše strokovne službe in po potrebi še posebej imenovan organ.

Ekološki objekti (npr. čistilne naprave) imajo po tem pravilniku pri gradnji prednost pred vsemi drugimi.

Strokovne službe tozdov PII, Kontrole kakovosti in KSZ bodo letno pripravljale osnove za operativni plan meritve onesnaževanja iz posameznih naprav in po potrebi tudi sanacijske programe.

Vsak tozd mora skrbeti za svoje čistilne naprave. Odgovorna oseba, ki jo imenuje delavski svet, pa vodi poseben obratovalni dnevnik o opravljenih posegih na posameznih napravah.

(Sestavil center za razvoj samoupravljanja in informiranja)

ZAKLJUČEK

Povzetki strokovnih besedil na kratek način predstavljajo bistveno vsebino teh besedil. S tem omogočajo, da se uporabniki v čim krajšem času seznani z bistvenimi podatki / novostmi / zanje pomembnih področij. Pri izdelavi povzetkov je pomembno ločiti bistvene / nadredne pojme besedila od manj bistvenih / podrednih, nato pa jih urediti v hierarhične odnose. Podredne pojme nižjih stopenj običajno izpuščamo.

Povzetki so informativni, indikativni in informativno — insikativni, vsi pa s standardom omejeni na 20—50 tipkanih vrstic. Povzetki za delegate se od povzetkov za strokovnjake razlikujejo po tem, da za delegate delno opuščamo strokovno terminologijo in jo nadomeščamo s publicističnim besedjem in da vanje včasih vnašamo nadredne pojme vrednotenja, ki jih originalno besedilo dopušča, a jih ne vsebuje zmeraj (npr. dobro — slabo, pozitivno — negativno). Postopki krajšanja so predvsem slovniške pretvorbe, npr. pozajmljanje, stavčno zgoščevanje, opuščanje glagolskih morfemov itn. Postopki strnjevanja besedila so izpisovanje nadrednih pojmov, urejanje le-teh po logičnem zaporedju, hierarhizacija in zapis povzetka.

Metoda pisanja povzetkov je ponazorjena s povzetki poročila o poslovanju, analize o poslovanju in samoupravnega akta.

OPOMBE

¹ JUS A.C3.005 Prikazi za publikacije i dokumentaciju. Beograd, Savezni zavod za standardizaciju 1981, str. 1.

² Slovar slovenskega knjižnega jezika 3. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1979, str. 935.

³ A. Grad, R. Škerlj, N. Titorovič, Angleško-slovenski slovar. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1967, str. 12.

⁴ France Verbinc, Slovar tujk. Ljubljana, Cankarjeva založba 1986, str. 23.

⁵ Glej op. 2, str. 734.

⁶ JUS A.CO.003 Sistemi pojmov i njihovo prikazivanje. Beograd, Savezni zavod za standardizaciju 1979, str. 1.

⁷ Glej op. 6, str. 3.

⁸ Glej op. 1, str. 1—2.

⁹ Glej op. 1, str. 5.

¹⁰ Franc Križaj, Razumljive informacije. Ljubljana, Delavska enotnost 1979, str. 16—20.

¹¹ J. Dular, R. Kirn, M. Kolar, B. Pogorelec, Slovenski jezik 2. Maribor, Založba Obzorja 1983, str. 146—147.

¹² Glej op. 11, str. 147—150.

¹³ Analiza rezultatov poslovanja za 1. kvartal 1986. Ravne, Železarna Ravne, Delovna skupnost za gospodarjenje 1986. (Tipkopis)

¹⁴ Pravilnik o varstvu zraka. Ravne, Železarna Ravne, Služba za kemijo in kemijske raziskave 1986. (Tipkopis)

Terezija Jaser

Vsi smo krivi

Kdo je kriv,
da gozd pred očmi
nam že umira,
in v prsih naših
slovenska duša hira.

Smo krivi vsi,
da sosed sosedu
več ne pozna,
da drug do drugega
tujci smo tega sveta.

Sprašajmo si vest,
mar je res kriva
blaginje razlika,
ki je med nami
in svetom res velika.

Mar ne znamo več
prijateljstva gojiti
in ljubezni svoje
tudi z drugimi deliti.

Kje zdaj so tisti časi,
ko fantje veselo peli so na vasi,
več nikjer jih ni,
le spomin na njih živi.

Kdo je kriv,
da se zapiramo
med štiri stene,
in sužnji postali smo
do samega sebe.

Mar kriva hitrica
tega je življenja,
denar zdaj vsemu je vladar,
ljubezen do bližnjega
postala tuja je stvar.

So časi čudni
prišli nad nas,
zasuti hoče histerije nas plaz,
prepozno smo se začeli spraševati.
kam to pelje, kam to gre,
mar življenje je kaj vredno še.

Krivo v nas samih
treba je iskati,
si srečo našo
sami moramo kovati.
Z bratsko ljubeznijo
in združenimi močmi
stopimo v borbo spet,
da očistimo ta onesnažen svet.

Drago Mežnar

Kodeks poklicne morale pravnikov v gospodarstvu

Med pravniki v gospodarstvu je že dolgo čutili potrebo po opredelitvi posebnih moralnih pravil, ki naj bi usmerjala naše ravnanje in obnašanje v spornih situacijah. Zveza pravnikov v gospodarstvu Jugoslavije je med najmlajšimi poklicnimi organizacijami pravnikov, zato kaže izraziti posebnost našega dela v okviru kodeksa poklicne morale po zgledu drugih tovrstnih kodeksov, ki so jih sprejeli člani drugih pravniških združb, kot npr. sodniki, odvetniki, delavci v upravi itd.

Za naše delo je namreč značilna določena heteronomnost opravil, saj zdaj zastopamo OZD v sporu z njenimi delavci, drugič pomagamo delavcu pri uveljavljanju njegovih pravic, tretjič vodimo kot strokovni sodelavci različne postopke, dajemo razlage pravnih predpisov in sodelujemo pri sklepanju pravnih poslov, zlasti pa smo odgovorni za pravno strokovno nomotenično obdelavo samoupravnih splošnih aktov.

Kot delavci v OZD se pojavljamo v različnih vlogah in nič izjemnega ni, če smo pogosto v dilemi, koga in kako varovati, komu nuditi pravno pomoč, koga zastopati, kako reagirati na nespoštovanje zakonskih in drugih predpisov.

Drugi pravniki (sodniki, odvetniki, delavci v upravi) — opravljajo bolj homogeno delo in niso izpostavljeni tako raznovrstnim poklicnim moralnim zahtevam.

Zaradi navedenih razlogov je iz vrst pravnikov v gospodarstvu Slovenije že leta 1982 izšla pobuda za sprejem kodeksa, ki naj bi ga sprejeli na ravni Jugoslavije. Sedaj je pripravljen delovni osnutek kodeksa, ki je v javni razpravi in naj bi bil sprejet na skupščini Zveze pravnikov v gospodarstvu Jugoslavije, ki bo med jubilejnim 25. srečanjem pravnikov v gospodarstvu v Opatiji od 13. do 15. maja 1987.

V tem prispevku želim opozoriti na tista načela, ki temeljijo na ideji o naši moralni obveznosti, da jih spoštujemo ter tako pri svojem delu zvišujemo kakovost medsebojnih odnosov in zagotavljamo rast kakovosti našega dela. Četudi je kodeks zasnovan na subjektivni moralni odgovornosti pravnikov, vsebuje po našem mnenju vrsto pravil, ki (naj) veljajo tudi za opravljanje pravnih nalog in del, ki jih opravljajo delavci, ki po izobrazbi niso pravniki, seveda kolikor narava teh del in nalog to dopušča. V preambuli h kodeksu so navedeni tisti razlogi, ki so narekovali sprejem takšnega kodeksa, kot npr.:

— povezanost prava in morale kot dveh pojavnih oblik družbene zavesti, usmerjenih k istemu cilju — usklajevanju in urejanju medčloveških odnosov

— nujnost hitrejšega povečanja kakovosti in učinkovitosti našega poklicnega dela v gospodarstvu in s tem povezano krepitev zaupanja delavcev in družbene skupnosti v vlogo in delo pravnikov v gospodarstvu

— podlaga za izpolnjevanje naših nalog pri varovanju in utrjevanju ustavnosti in zakonitosti

— namen oblikovati moralna pravila ravnanja pravnikov pri poklicnem delu v gospodarstvu, v pogojih objektivno tudi različnih interesov posameznih delavcev, skupin delavcev, temeljnih in drugih organizacij in skupnosti, v pogojih različne gospodarske in druge družbene razvitosti ter različne stopnje razvitosti družbene in še posebej pravne zavesti

— zaradi ustvarjanja objektivnejše podlage za vrednotenje strokovne, moralne in družbene primernosti in uspešnosti našega političnega dela.

1. Veljavnost kodeksa

Veljal naj bi za vsakega člana društva pravnikov v gospodarstvu, ki kot pravnik poklicno opravljajo pravna dela v OZD in drugih samoupravnih organizacijah in skupnostih v gospodarstvu.

2. Temeljna načela

Predstavljajo osrednje mesto v kodeksu in mu dajejo vsebino. Na kratko naj opišem naslednja načela:

— pri opravljanju poklicnega dela — pri uporabi prava — bomo zagotavljali tisto npravnstvenost, ki povečuje srečo ljudi in preprečuje naraščajoče razčlovečenje v medsebojnih odnosih; vztrajali bomo na načelu, da je vsak delavec in delovni človek osebnost in kot tak nosilec moralnih vrednot

— pri opravljanju poklicnega dela bomo, izhajajoč iz uveljavljenih načel morale samoupravne socialistične družbe, pomagali človeku s pravnim znanjem pri uveljavljanju in varovanju njegovih pravno varovanih pravic in pravnih koristi

— ob nudenju pravne pomoči bomo aktivno delovali in si prizadevali za razvoj družbene in pravne zavesti ter tako sooblikovali pravno kulturo v družbi, zlasti pa v organizacijah in skupnostih, kjer delamo

— vse udeležence v pravnih razmerjih bomo obravnavali enako

— varovali bomo pravne koristi tistih, katerim nudimo pravno pomoč, vendar ne v primeru, če gre za zlorabo prava

— prizadevali si bomo preprečiti neposredne spore, nesporazume in konfliktna stanja

— pravne norme in sporna določila bomo v skladu s stroko razlagali pošteno in vestno, upoštevajoč družbeni smoter in vsebino predpisov

— pri dajanju pravnih mnenj in razlag bomo nastopali neodvisno od interesov prizadetih

— zavrnil bomo pravno pomoč, če nismo na določenem področju zadosti strokovno usposobljeni ali če smo že prej zastopali oz. nudili pravno pomoč nasprotni stranki

Ivo Hamun

Žio spomin

Niso dnevi šli še v pozabo,
ko po naši zemlji gazil je,
vse lepote je imel za vabo
škorenj smrti, ki je rušil vse.

Vseposod le lakota in smrt,
črna žalost in jadikovanje,
z dnevi sreče bil že vsak je spri,
v dnevih teh zasliši se mrmranje.

Vsak dan glasnejše je bilo,
odjeknili so maščevanja streli,
saj je za boljši jutri šlo,
da bi danes srečno vsi živeli.

Res veliko je bilo krvi
v težkih borbah za naš svet prelite,
z žalostjo se spomnimo prav vsi
na vse padle žrtve plemenite.

— v sporih med organizacijo, katere zastopanje je naša delovna dolžnost, in delavcem si bomo prizadevali rešiti sporno vprašanje z usklajevanjem, posredovanjem ali na drug miren način

— pri zastopanju bomo vestno in v skladu s stroko uporabljali vsa možna in dopustna pravna sredstva, vendar pa pri tem ne bo podrejeno naše osebno in poklicno poštenje, samostojnost in objektivnost

— v spornih primerih, ki bomo morali odločiti med interesi OZD ter pravno varovanimi interesi posameznika, bomo dali prednost zagotavljanju in varstvu posameznikovih pravno varovanih interesov, razen če smo v zvezi s spornim primerom že opravljali strokovna dela za pristojni organ upravljanja ali drug organ OZD

— kot poklicno tajnost bomo varovali vse tisto, kar smo izvedeli pri svojem delu, s temi podatki pa bi lahko škodovali prizadetemu

— v postopku pred sodiščem in v sporih ne bomo izkoriščali boječnosti, nepoučnosti ali zmote nasprotnne stranke

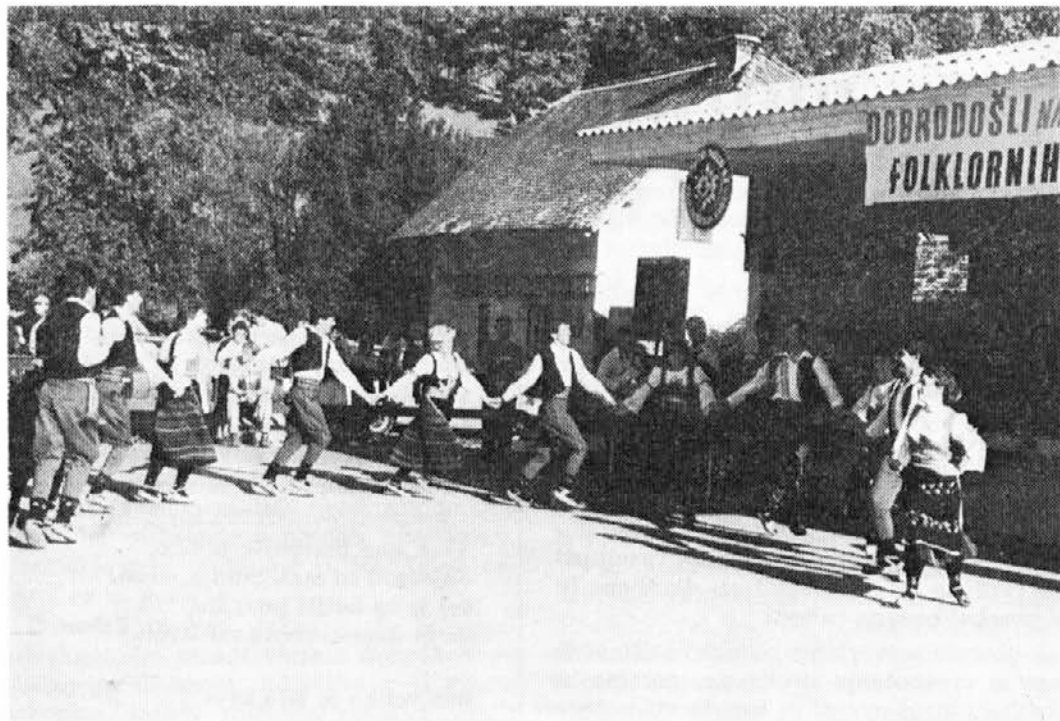
— pri opravljanju poklicnega dela ne bomo izkazovali svojih osebnih občutkov, izogibali se bomo ocenam, komentarjem, moraliziranjem, žalitvam, grožnjam, predvidevanjem o izidu spora ipd.

— po nepotrebnem ne bomo posegali v človekovo intimnost

— po nepotrebnem ne bomo pravno eksperimentirali

— posebno skrb bomo posvečali pravnotehničnemu oblikovanju samoupravnih splošnih aktov, pri čemer se bomo izogibali vnašanju ustavnih, zakonskih, tehničnih in drugih norm, ki nimajo značaja samoupravnega pravnega pravila

— uprli se bomo vsem poskusom vnašanja takih norm v samoupravne splošne akte, ki varujejo le interese posameznih skupin ali posameznika

Folklorna skupina Bratstvo z Raven na 10. srečanju folklornih skupin slovenskih železarjev v Krpinu, združenem s pohodom slovenskih železarjev na Begunjščico

— odnos do poklicnih kolegov bomo gojili na medsebojnem spoštovanju in zavesti o nujnosti sodelovanja

— pri poklicnem delu se bomo uveljavljali le s kakovostjo, ne pa z napakami drugih

— o spornih in nejasnih vprašanjih ter o stališčih drugih bomo argumentirano razpravljali

— za nudenje pravne pomoči v okviru delovnih obveznosti ne bomo sprejemali nobenega dodatnega plačila ali daril

— vedno bomo pripravljeni **prevzeti odgovornost za strokovno in korektno pravno mnenje**, ne pa tudi za poslovne odločitve, ki ne spadajo med naše delovne obveznosti.

3. Spoštovanje ustavnosti in zakonitosti

To poglavje vsebuje moralna določila, ki nalagajo pravnikom, da pri svojem poklicnem delu in življenju dosledno spoštujemo ustavnost in zakonitost, ki zagotavljata naš družbeni red v vsej njegovi celovitosti, vključujoč tudi varstvo razmerij, ki se urejajo s posameznimi pravnimi akti.

Posebej velja omeniti določili, da moramo s svojim delom podpirati sodišča, javna tožilstva in druge organe v organizacijah pri uresničevanju in varovanju ustavnosti in zakonitosti in da se odločno **upremo vsakemu poskusu vplivanja na odločanje pravosodnih organov**.

4. Pravično delovanje

Poklicno delo pravnika v gospodarstvu naj temelji na načelu pravičnosti, zaradi česar moramo pri svojih ravnanjih biti iskreni, odprti, zanesljivi ter pripravljeni sprejeti obveznosti v celoti strokovno in korektno.

5. Varovanje poklicne neodvisnosti

Za razliko od pravnikov v pravosodju, katerim jamči neodvisnost njihovega dela že zakonodaja, so v kodeksu navedena načela prava, ki obravnavajo vprašanje neodvisnosti pravnikov v gospodarstvu. Seveda z bistveno razliko, da je varovanje

naše neodvisnosti predvsem naloga nas samih. Zaradi pomembnosti teh določb naj jih kar v celoti navedem:

— pri opravljanju poklicnega dela bomo dosledno varovali svojo neodvisnost in **ne bomo dovoljevali nobenih posegov v svoje delo, ki bi lahko ogrozili neodvisno opravljanje pravičnega dela** in varovanje interesov tistih, ki jih zastopamo. Ohranili bomo brezpogojno in popolno neodvisnost od vsakega zunanega vpliva pri dajanju strokovnih mnenj, razlag in vodenju postopkov v skladu z zakonom,

— pri uveljavljanju svoje neodvisnosti bomo v primerih, ko bi morali **zaradi zahtev nadrejenih** postopati nestrokovno ali pa nevestno oziroma nepošteno in v nasprotju z ustavo, zakonom, samoupravnim splošnim aktom ali tem kodeksom, na to opozorili organ upravljanja oziroma druge pristojne organe ter organe naše strokovne organizacije

— upoštevajoč načelo pravičnosti, bomo uporabljali pravne norme v skladu s strokovnim znanjem po svojem prepričanju in v duhu načel samoupravnega socializma, zavedajoč se, da ima vsaka norma svojo družbeno vsebino.

6. Izpopolnjevanje strokovnega znanja

Prizadevanje za izpopolnitev strokovnega znanja je naša dolžnost ves čas poklicnega dela. Poseben poudarek je dan ustvarjalnosti, racionalnosti in izvirnosti pri delu.

7. Delovanje v družbi

Poudarjena je obveznost aktivnega vključevanja v proces oblikovanja kvalitetnega samoupravljanja in samoupravnih odnosov v organizaciji, kjer delamo. Varstvo družbene lastnine, nasprotovanje etatističnim poskusom obvladovanja družbene lastnine in skupinsko-lastninskim odnosom ter njeni privatizaciji so naše trajne naloge. Posebej si bomo prizadevali za razvoj družbene zavesti, da je vsako **ogrožanje družbene lastnine nemoralno dejanje**.

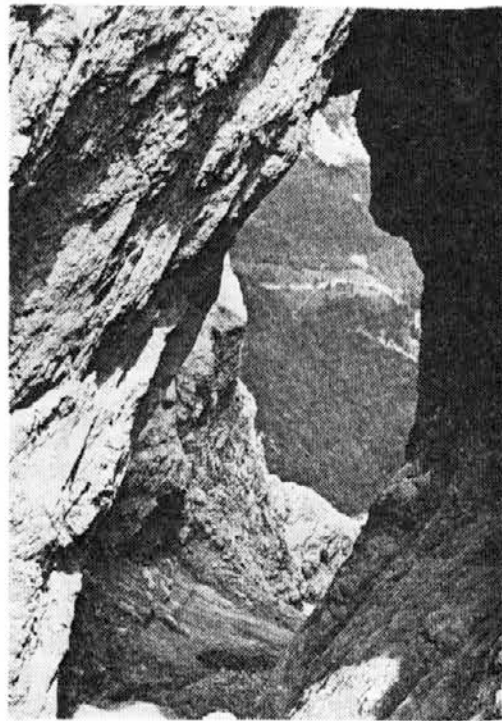
8. Negovanje lepe pisane in govorne besede

Ker je naša temeljna oblika delovanja pisana in govorna beseda, smo jo dolžni tudi negovati. Prizadevanja pa naj sežejo tudi do drugih udeležencev v pravem razmerju, ki naj prav tako uporabljajo razumljiv, jasen in pravilen jezik. Posebno pozornost je posvetiti jezikovnemu izražanju pri oblikovanju samoupravnih splošnih aktov.

Vsebinsko je predlog kodeksa dejansko odraz vprašanj, s katerimi se srečujemo pri svojem delu. Nemalokdaj objektivna neeksaktnost našega dela nas postavlja v dilemo, ko si je treba poiskati pomoč v moralnih normah naše samoupravne socialistične družbe. To pa je zaradi objektivno tudi različnih interesov posameznih (tudi ali predvsem vodstvenih in vodilnih) delavcev, skupine delavcev, temeljnih organizacij oz. delovnih skupnosti tudi v naši delovni organizaciji velikokrat izredno težko. Ta kodeks nam bo olajšal in potrdil v večini primerov že do sedaj pravilno izbrano pot pri opravljanju našega strokovnega dela. Njegovo veliko bogastvo pa bo nenazadnje tudi v osveščanju vseh drugih subjektov, s katerimi smo pravniki v gospodarstvu neposredno zvezani, da obstaja tesna povezanost med pravom in moralo, ki sta kot pojavi obliki družbene zavesti usmerjeni k istemu cilju — usklajevanju in urejanju medčloveških odnosov.

S pripombami in dopolnitvami se bomo v strokovnih krogih pravniki izjasnili v javni razpravi. Z željo, da bi o njem povedali svoje mnenje, podali morebitne pripombe tudi vsi tisti, ki jih stvar kakor koli zanima, je napisan ta članek. Osnutek celotnega kodeksa je na razpolago v Pravni službi in je vsem zainteresiranim na razpolago.

(Besedila v članku podčrtal D. M.)

Vršič, Prisojnikovo okno

Janez Mrdavšič

Imena krajev, katastrskih občin in manjših zaselkov v širšem območju Črne na Koroškem

Velik del jezikovnih informacij, ki jih želijo od Koroške osrednje knjižnice »Dr. Franc Sušnik« Ravne na Koroškem uporabniki njenih uslug iz oddaljenih krajev Slovenije, a tudi domačini, se nanaša na to, kako se pišejo in izgovarjajo imena naših krajev, naselij, kako imena njihovih prebivalcev in podobno. Ugotovitev je spodbudila misel, da bi kazalo problematiko strniti v razsežnejšo informacijo, ki bi skušala v poljudni obliki odgovoriti na nekatera najpogostejša vprašanja in bi vsaj domačinom predstavljala trajnejši vir odgovorov.

Gotovo bo treba tudi s tega vidika obdelati vso občino. Ker pa je delo zamudno in ga je moč opravljati le ob drugih, nujnejših opravilih, sem se odločil najprej obdelati območje širše okolice Črne na Koroškem.

Tako sem se odločil tudi zato, ker je precejšen del domačih imen, predvsem iz spodnjega konca Mežiške doline, zapisala že Marija Suhodolčan in jih objavila v Koroškem fužinarju.¹

Tudi v tem zapisu (kakor v zapisih domačih imen Marije Suhodolčan) sledijo imenu kraja ali katastrske občine najprej imenovalniška, roditeljska in mestniška oblika ednine, nato pridevniške oblike za vse tri spole in končno edninska in množinska oblika imenovalnika imena krajanov za moški in ženski spol.

Natančnejši zapis narečne izgovarjave v tem primeru iz tehničnih razlogov ne pride v poštev.

SPLOŠNI PODATKI O OBMOČJU

Območje sedanjega krajevnega urada Črna na Koroškem obsega katastrske občine Bistra (2.629 ha), Črna (471 ha), Javorje (2.713 ha), Jazbina (753 ha), Koprivna (2.976 ha), Ludranski vrh (1.890 ha), Podpeca (1.892 ha), Topla (1.345 ha) in Uršlja gora II (910 ha). Od skupne površine današnje občine Ravne na Koroškem (30.400 ha) obsega območje krajevnega urada Črna na Koroškem kar 15.579 ha ali nekaj več kot polovico celotne občinske površine.²

Več kot dve tretjini površine pokrivajo gozdovi.

Krajevni leksikon Slovenije obravnava problematiko po naseljih in navaja na tem območju kraje oz. naselja Bistra, Črna, Javorje, Jazbina, Koprivna, Ludranski vrh, Podpeca, Topla in Žerjav. Skupno je v navedenih naseljih živel leta 1869. 2.625, 1880. 2.622, 1890. 2.747, leta 1900 3.028, 1910. 3.683, 1931. 4.224, 1948. 4.415, 1953. 4.796, 1961. 4.986, 1971. 4.542 in 1981. leta 4.176 prebivalcev.³

Največji delež (komajda nekaj manj kot 30 odstotkov) vsega prebivalstva na območju današnje občine Ravne na Koroškem so predstavljali prebivalci Črne in okolice leta 1931.

Očitno nesorazmerje med veliko površino območja in razmeroma nizkim številom prebivalstva pove, da gre za kraje z večjimi in manjšimi dolinskimi naselji in za območja s samotnimi kmetijami. Te so nastajale več stoletij. Zaokrožale so se v tako imenovane celke in nekatere med njimi dosegle največjo nadmorsko višino v Sloveniji. Na obravnavanem območju je Jeklova domačija v Koprivni na 1.322 metrih nadmorske višine druga najvišja domačija v Sloveniji. Za pet metrov jo prekaša le Bukovnikova (1.327 m) v sosednji moziški občini.

Najbrž je prav v tem možno iskati pojasnilo za to, zakaj se oddaljena naselja še naprej praznijo, zakaj se razslojevanje kmečkega prebivalstva še nadaljuje, medtem ko v Črni rastejo nove soseske.

Nenehno rast števila prebivalcev v Črni pa že vsaj zadnjih sto, dvesto let izraziteje pospešuje tudi razvejenost gospodarskih dejavnosti, ki so omogočale zaposlitev in priseljevanje delavcev ne samo iz drugih krajev Slovenije, temveč (pred prvo svetovno vojno) tudi iz drugih pokrajin tedanje Avstro-Ogrske in pozneje iz krajev predvojne Jugoslavije.⁴

Poznejši priseljenci na spreminjanje domačih imen okoliških kmetij množično niso vplivali, so pa izraziteje spreminjali hišna imena v Črni. Ta so se zaradi pogostejše menjave lastnikov hiš hitreje spreminjala kot imena okoliških kmetij.

Usodnejši od priseljencev je bil v tem pogledu stalni raznarodovalni pritisk avstrijske oblasti, ki je z uporabo nemških javnih napisov na uradih in šolah poskušala ustvariti vtis, da gre za povsem nemške kraje. Na nastanek ledinskih in domačih imen v okolici pa so vplivali predvsem izredna razgibanost planinskega sveta, rastlinstvo in živalstvo, značilno zanj, usodna razporejenost svetlobe in senc, geološke značilnosti tal, bogastvo voda in pojavov, ki jih spremljajo.

ČRNA IN NJENE DANAŠNJE SOSESKES

Črna na Koroškem

Črna, Črne, v Črni
črnjanski, črnjanska, črnjansko ali črnski, črnska, črnsko, Črnjān, Črnjāni, Črnjānka, Črnjānke ali Črjān, Črjāni, Črjānka, Črjānke ali Črnān, Črnāni, Črnānka, Črnānke

Največje strnjeno naselje območja je Črna na Koroškem, prvič omenjena leta 1137.⁵

Kraj leži ob sotočju Javórskega potoka in Méze. Za le-to je profesor Tone Sušnik zapisal: »Ime so reki verjetno dali Kelti, ki so še pred Rimljani bivali tod. Verjetno so rekli reki Meghías, die Harnerin po nemško, to je reka, ki odplavlja nesnago.«⁶

Seveda tudi prof. Sušnik dopušča drugačno razlago. Teh je bilo več, zdi pa se, da še najbolj kaže pritegniti tisti, ki ji je

pritegnil tudi dr. Bezljaj. Po tej je izvor imena slovanski. V njem najdemo isti koren kot v glagolu mižati, mežati. Nekdanji polglasnik je dal v našem narečju refleks -i, -e in -a, ki so vsi zapisani v katerem starejših zapisov krajevnega imena Mežica: Mižica, Mežica, (Možica) in Mažica.⁷

Glede izvora krajevnega imena Črna se je večina razlagalcev strinjala s tem, da je njegova osnova pridevnik črn »schwarz«. Nekateri so hoteli poiskati dodaten razlog za prav tako poimenovanje in so ga iskali v temnih (črnih) smrekovih gozdovih v okolici, drugi v temni barvi struge, po kateri priteče voda v Črno, ali pa so ga našli v oglarjih, ki so kuhali v okolici oglje in onesnaževali vodo s pepelom, sajami ali kar z ogljem, ki da so ga do Črne splavljali po vodi.⁸

Župnik Josip Dobrovc (1873—1927), rojen Savinčan, umrl v Črni, je bil prepričan, da je kraj dobil ime po čeri (čer — skala, pečina), ki še danes stoji sredi naselja, ali morda po pečeh, ki se strmo dvigajo nad krajem (Obistove peči). Predlagal je in dosegel, da se je Črna nekaj časa tudi uradno imenovala Čérno. S tem je imenu spremenil spol in sklanjatveni obrazec. Lep primer teh sprememb so med drugim napisali pod reprodukcijami fotografij, objavljenih v Ilustriranem Slovencu leta 1926, kjer lahko preberemo: »Pogled na Černo s Peco v ozadju« ali »Pevski zbor v Černem leta 1925« ali »Pogled na Žerjav pri Černem«.⁹

Dr. Bezljaj se sklicuje na Wuteja in omenja Črno v tej zvezi: »... Črna (tudi Javórska Grapa), d(esni) pritok Méze... Schwarzenbach«. Potemtakem je dal ime današnji Črni Javórski potok, ki se je sprva imenoval Črna, a že zgodaj tudi »Javórska Grapa« (verjetno Javórski graben). Dr. Bezljaj nadalje ugotavlja, da je osnova črn zelo pogostna v slovenskih vodnih imenih, in dodaja: »Tudi krajevna imena Črna, Črnc, Črni Potok, Črni Graben, ki so zelo pogostna, so povzeta po vodnih imenih.«¹⁰

Ime prebivalcev in prebivalk je nastalo tako, da so naši davni predniki dodali osnovni črn končnice -jan, -janka, -jani, -janke. Tako so nastale pravilne knjižne oblike Črnjān, Črnjāni, Črnjānka, Črnjānke. Ker pa v narečju izgovarjamo skupino nj zelo nedosledno (primer: s kōnom, s kōji), je prišlo v izgovarjavi do še enega para oblik, in sicer Črnān, Črnānka, Črnānke in Črjān, Črjāni, Črjānka, Črjānke.

Nekoliko drugače je s pridevniškimi oblikami. Pred drugo svetovno vojno in tudi še nekaj časa po njej so bile znane in uporabljane edino le oblike črnski, črnska, črnsko. Nastale so torej iz osnove črn in končnic -ski, -ska, -sko, ki označujejo splošno lastnost ali pripadnost.

Do spreminjanja pridevniških oblik je prišlo povsem zavestno in hote. Potem ko se je uveljavilo preimenovanje nekdanjih

»zamorcev« v črnice, so se začele uveljavljati oblike črnjanski, črnjanska, črnjansko, da bi se s tem izključila kakršnakoli zamenjava ali pomota. Spet gre torej za pritikanje končnic -ski, -ska, -sko, vendar tokrat ne več osnovi krajevnega imena, temveč imenu prebivalcev, kar seveda vpliva tudi na pomen novih pridevniških oblik.

Četudi so spremembe morda res upravičene, starejšim domačinom zvenijo knjižne oblike imena prebivalcev, še posebno pa pridevniške oblike tuje in prisiljene.

Današnje soseske v Črni na Koroškem

Lámpreče

Lámpreče, Lámprečega, na Lámprečem
lámpreči, lámpreča, lámpreče
Lámprečan, Lámprečani, Lámprečanka,
Lámprečanke

Soseska je dobila ime po priimku ali domačem imenu hiše nekdanjega lastnika zemlje, na kateri se je po drugi svetovni vojni razvila. Priimek ali domače ime se je začelo uveljavljati v začetku šestnajstega stoletja, saj je v cerkvenem urbarju leta 1524 zapisano: »Oschwein, yetz Lamprecht«. Izpodrinilo je potemtakem prejšnje domače ime Ošven (Oschwein). (O izvoru imena ob razlagi domačih imen.)

Mušenik

Mušenik, Mušenika, v Mušeniku, a tudi Mošenik, Mošenika, v Mošeniku, mušeniški, mušeniška, mušeniško in mošeniški, mošeniška, mošeniško, Mušenikar, Mušenikarji, Mušenikarca, Mušenikarce in Mošenikar, Mošenikarji, Mošenikarca, Mošenikarce

V sedemnajstem stoletju je bilo ime Mušenik priimek oz. domače ime, saj najdemo v dokumentu, ki obsega znanke od leta 1633 do začetka osemnajstega stoletja, tudi vpise: Pangraz Mushenik, Casper Moshenik, Marina Musceniza in (dvakrat) Neška Musheniza. Predložna zveza v Mušeniku da slutiti, da je domače ime kmetije (ali priimek gospodarja) nastalo iz prvotnega ledinskega imena.

Mušenik kot naselje se je začel hitreje razvijati, ko so tam med leti 1772 in 1775 zgradili prve obrate prvotne Thurnove železarne. Okrog leta 1830 so v Mušeniku delovale presnovka, valjarna, žičarna in žebeljarna, vendar to imena Mušenik ni prav nič populariziralo, saj so fužine imenovali po tedanjem občinskem središču Črni.¹¹

Tudi pozneje večkrat prezidani »mušeniški grad« je ohranil osnovne značilnosti iz 18. stoletja.¹²

Jože Gradišnik — Šanclov Zep — je ime kraja razlagal takole: »Mušeniku so prvotno ime dali drvarji — splavarji, ki so (ko še ni bilo dovolj uporabnih cest iz višje ležečih gozdnih predelov do tu) splavljali po vodi hlode in polena iz gozdov in so jih tu — (s) preko Meže napravljeno »mošo« (tj. iz kolov izdelane vodne grablje) iz vode vlačili. Zavaljo »moše« so ta kraj imenovali »Mošnik«. Iz Mošnika je s časom nastal »Mušenik«.¹³

Tudi Mošenikov, Meščenic, Mošenic ipd. je na Slovenskem kar precej. Nam najbližji je 1168 metrov visok hrib Mušenik v bližini Pliberka oz. Bistrice. Dr. Bezljaj trdi, da jim je osnova most, odločno pa zatrjuje, da »... »moša«, iz hlodov narejene vodne grablje na reki za prestrezanje plav-

Tekmovalna dvorana

ljenega lesa (Črna—Ravne) ... tudi v imenih, npr. Basjakova Moša ob Meži, ne prihaja v poštev za razlago.¹⁴

Prístava

Prístava, Prístave, na Prístavi
prístavski, prístavska, prístavsko
Prístavčan, Prístavčani, Prístavčanka, Prístavčanke

Prístava, do leta 1958 samostojno naselje, je ohranila ime nekdanje pristave, saj »je imela pliberška gosposčina v Črni ... svojega oskrbnika in nekaj stražarjev ter svojo pristavo. V tem poslopju so imeli oskrbnika in stražarji svoje uradne prostore, v njem pa je pliberška gosposčina izvrševala po najemnikih tudi gostilničarsko obrt.«¹⁵

Rudarjevo

Rudárjevo, Rudárjevega, v Rudárjevem (rudárjevski, rudárjevski, rudárjevsko)?
Rudárčan, Rudárčani, Rudárčanka, Rudárčanke

Soseska se je razvila (in se še razvija) po letu 1945, njeno ime pa je razumljivo, saj v njej stanujejo pretežno rudarji mežiškega rudnika.

KATASTRSKE OBČINE IN NASELJA V OKOLICI ČRNE

Bistra

Bistra, Bístre, v Bístri
bistrski, bistrska, bistrsko
Bistrján, Bistrjáni, Bistrjánka, Bistrjánke

Bistra meji na katastrske občine Koprivna, Tópla, Podpéca, Črna in Lúdranski vrh. Njena južna meja je hkrati stara deželna meja med Koroško in Štajersko, sedaj pa med občino Ravne na Koroškem in občino Mozirje.

V urbarju iz leta 1524 so vse današnje bistrske kmetije s tistimi, ki spadajo danes v katastrsko občino Lúdranski vrh, navedene pod skupno krajevno oznako »Am Ruedlems Egkh«. Vsaj leta 1762 pa je že zapisano tudi njeno samostojno ime Vistra.

Ime naselju in katastrski občini je dal potok Bistra. Osnova mu je pridevnik bister, ki označuje lastnosti, kot so: bister, čist, deroč, hiter, jasen, svetel, zvoneč. Dr. Bezljaj ugotavlja, da sta Bistra in Bistrica zelo pogostni vodni imeni in da je to vodno ime na Slovenskem kar v okrog dvajset primerih postalo tudi krajevno ime.¹⁶

Javorje

Javórje, Javórja, v Javórju
javórski, javórska, javórsko
Javórec (Javórc), Javórci, Javórka, Javórke

Izmed osmih krajev Javorje, kolikor jih je naštetih v leksikonu Cankarjeve založbe Slovenska krajevna imena, ima samo naš poudarek na drugem zlogu, vsi drugi na prvem, torej Jávorje.

Javórje meji na katastrske občine Črna, Lúdranski vrh, Jázbina in Úršlja góra II, na jugu in vzhodu pa z občinama Titovo Velenje in Slovenj Gradec.

V urbarju iz leta 1524 so pod skupno krajevno oznako »Im Achorn« poleg osemnajstih domačih imen kmetij, ki še danes spadajo pod Javorje, našeta še tri iz današnje Jázbine in vsaj eno z območja današnjega Lúdranskega vrha (Permanschakh).

Ime naselja je nastalo iz občnega (rastlinskega) imena javor »Achorn«, kar med ledinskimi imeni po Sloveniji in drugih, posebno zahodnoslovenskih deželah ni redkost.¹⁷

Kot je razvidno iz razlage imena Črna, se je potok, ki izvira v Javórju, teče skozen in ob njegovi južni meji, imenoval nekoč Črna, dal ime današnji Črni in Mali Črni, sam pa že zgodaj prevzel ime Javórski potok.

Iz povsem praktičnih potreb so Javorje razdelili v Spódnje in Zgórnje Javórje, medtem ko so domačini prvotno poznali le delitev na Sónčno in Sénčno Javórje.

Jázbina

Jázbina, Jázbine, v Jázbini
jázbinski, jázbinska, jázbinsko
Jázbinec (Jázbine), Jázbinci, Jázbinka, Jázbinke

Jázbino obdajajo katastrske občine Jávörje, Úršlja góra II, Plåt (na območju Mežice) in Kót pri Prévaljah.

V urbarju iz leta 1524 je Jazbina omenjena samo enkrat, in sicer kot dopolnilo k imenu gospodarja »Petter im Jaswina«. Že to je dokaz, da je bila Jázbina prvotno krajevno (ledinsko) ime.

Dr. Bezljaj domneva, da pri krajevnih imenih tega tipa »ne gre za direktno poimenovanje po občnem imenu jazbec, temveč za izvedenke iz osnove jazba, Loch, Holle«, kar pomeni brlog, duplino, duplo, jamo, udrtno.¹⁸

Koprivna

Koprivna, Koprívne, v Koprívni
koprivski, koprívka, koprívsko
Koprívec (Kopríve), Koprívci, Koprívka, Koprívke

Koprivno oklepata katastrski občini Bístra in Tópła, na severu in zahodu pa se njena meja ujema z današnjo avstrijsko-jugoslovansko državno mejo, začrtano šele po prvi svetovni vojni. Le-ta je odrezala od nekdanjega naselja tako imenovano Lobníško Koprívno, Jugoslaviji pa so pripadli njeni deli Koprívna na soncu (Sónčna Koprívna?), Koprívna ob Méži in Sénčna Koprívna.

Ker je bila Koprívna sprva kolonizirala iz smeri Železne Kaple in je bila vse do leta 1920 močnejše povezana z Globasnico in Železno Kaplo kot s spodnjim delom obravnavanega območja, se pravi s Črno, nam urbar iz leta 1524 zanjo ne daje podatkov.¹⁹

Osnova krajevnim in vodnim imenom Koprívna, Kopríva, Koprívnik (nemško Kopréin) je rastlinsko ime kopríva, ta ime na pa so »v vsej slovanski toponomastiki silno pogostna«.²⁰

Sestavljalcji leksikona Slovenska krajevna imena so se pri zapisu oblik naslonili na pripombo, da se zelo redko lahko slišijo tudi oblike Koprívčan, Koprívčanka, ali morda celo po pomoti odločili tudi za navedbo oblik koprívenski, Koprívčenčan.²¹

Ludranski vrh

Lúdranski vřh, Lúdranskega vřha, na Lúdranskem vřhu ali
Lódrančki vřh, Lódranskega vřha, na Lódrančkem vřhu

lúdranski, lúdranska, lúdransko ali lódrančki, lódrančka, lódrančko

Lúdrančan, Lúdrančani, Lúdrančanka, Lúdrančke ali Lódrančan, Lódrančani, Lódrančanka, Lódrančanke

Sestavljalcji leksikona Slovenska krajevna imena so pripisali še drugačne oblike, ki bi jih resnično lahko pričakovali, a v našem primeru ne nastopajo. Te oblike so Ludranskovřřan, Ludranskovřřanke, ludranskovřřski itd.²²

Ludranski vrh oklepajo katastrske občine Bístra, Čřna in Jávörje.

Imenu vrha, pravzaprav hriba, so razlagalci iskali različne osnove — od svetniškega imena Lovrenc (Lovrenski vrh) do luterancev (Lutrovski vrh), a vendarle se

zdi, da sta najbliže resnici Eberhard Kranzmayer in Pavle Zdovec (le-ta razlaga izvor priimka Ludrand — Lodrant). Ta dva menita, da je treba izhajati iz nemškega glagola luodern, danes ludern, ki pomeni živali privabljeti z vabo, in bi potemtakem Ludranski vrh res bil vrh »auf dem das Luder, der Wildköder, ausgelegt worden ist« (vrh, na katerem so kot vabo nastavljali mrhovino).²³ in ²⁴

V urbarju iz leta 1524 je kraj označen kot »Ruedlems Egkh«, pod to krajevno oznako pa so našteje tudi vse kmetije z območja današnje Bistre.

Podpeca

Podpéca, Podpéce, v Podpéci
podpéški, podpéška, podpéško
Podpečan, Podpečani, Podpečanka, Podpečanke

Podpéca leži med katastrskimi občinami Čřna, Bístra, Tópła, Plåt in Méža Tákráj. Na severozahodu se njena meja ujema z jugoslovansko-avstrijsko državno mejo. Do leta 1889 je spadala Podpeca v občino Bistrica, ki je zdaj v Avstriji, kamor spada tudi del nekdanjega naselja Podpeca.²⁵

Izvor imena je, če opustimo razlago imena Peca, očiten, saj leži naselje pod Péco, četudi se ponekod kar precej oddaljuje od nje.

Že v urbarju iz leta 1524 je zanjo zapisano ime »Under der Petzn«.

Heléna

Heléna, Heléne, v Heléni
helénski, helénska, helénsko

Helénar, Helénarji, Helénarka, Hélenarke

Del Podpéce z nekdanj močno koncentracijo rudniških naprav se imenuje Heléna, vendar to ime ni nikoli pokrivalo celotnega območja katastrske občine Podpéca; tudi cerkev svete Helene stoji v Podpéci, ne v Heléni.

Šmélc

Šmélc, Šmélca, v Šmélcu

šmélcarski, šmélcarska, šmélcarsko

Šmélcar, Šmélcarji, Šmélcarka, Šmélcarke

Ob cesti Čřna—Koprívna je na območju katastrske občine Podpeca zaselek Šmélc. Tam so bile v prejšnjem stoletju stope, prebiralnica rude in topilnica. Po letu 1888 je rudo v Šmélcu dovažala žičnica iz Pécnikovega, po letu 1901 pa se je težišče del prenese v Heleno.²⁶

Ime zaselka je gotovo nemškega izvora. Die Schmelze pomeni v slovenščini topilnica ali topljenje, Schmelzer topilec...

Za katastrsko občino Podpeca so značilni tudi rudarski zaselki: Igerče, Pécnikovo, Brícmánovo, Návrřsko, Tóřčevó, Píkovo in Mítnek. Nastali so na nekdanjih kmetijah, saj so po letu 1830 rudarski podjetniki kupili v Podpéci večino posestev. (O teh zaselkih kaj več ob obravnavi domačih imen.)

Potok, ki priteče iz Mítneka in teče skozi Heleno, poznamo pod imenom Helénski potok, malo kdo pa ve, da je njegovo staro ime Krofl(j)a.²⁷

Tópła

Tópła, Tópłe, v Tópłi
tópelski, tópelska, tópelsko
Topł(j)an, Topł(j)ani, Topł(j)anka, Topł(j)anke

Topła, ena naših najlepřih alpskih dolin, meji s katastrskimi občinami Bístra, Koprívna in Podpéca, severni del njene meje pa se ujema z državno mejo med Jugoslavijo in Avstrijo. V tej katastrski občini doseže območje ravenske občine s Kóřdeževó glávo (2.126 m) največjo nadmorsko viřino.

V urbarju iz leta 1524 je vseh pet današnjih topelskih kmetij krajevno označeno z izrazom »In der Toppell«, toda dokončno ustaljeno domače ime je že takrat zapisano samo za Burjaka (Wuriakh).

Ime je dobila dolina po potoku, ki menda tudi v najhujšem mrazu res ne zamrzne. Tako je namreč bolj ali manj v vseh podobnih primerih, čeprav včasih v krajevnih imenih označuje izraz Topła tudi nasprotje osójam, senčni strani — naši ničini. Če bi topelsko Ósenco razumeli kot zemljepisno lastno ime, bi bila sprejemljiva tudi druga razlaga, toda svojo ósenco ima tudi Koprívna, kjer pa to nikakor ni lastno ime.

Úršlja góra II

Úršlja góra, Úršlje góre, na Úršlji góri (tudi samo Úršlja ali celo samo Úřřka) urřljegóřski, urřljegóřska, urřljegóřsko
Urřljegóř(e)c, Urřljegóřci, Urřljegóřka, Urřljegóřke

Toda Úřřlja góra je ena. Obdana pa je s Podgóřo, Póđgorjem, Póđgorco. Že številka, dodana imenu katastrske občine Úřřlja góra II, dokazuje, da je nastala iz nuje in zadrege. Hotúljska Podgóřa je bila prevelika za eno samo katastrsko občino in jo je bilo pač treba razdeliti. Tako je nastala Úřřlja góra I, od te do Úřřlje góre II pa ni bilo več daleč. Če že res ni šlo drugače, bi se bilo verjetno pametneje odločiti za Podgóřo I, II in III, čeprav bi tudi v tem primerku kazalo številko nadomestiti s kakšno drugo oznako, ki bi nedvoumno izražala razlike med tremi katastrskimi občinami z istim imenom.

Za kraje, ki jih zajema danařnja katastrska občina Úřřlja góra II, so starejši domačini óžje in širše okolice Čřne uporabljali predložno zvezo pod Góřo. Kmetje s tega območja niso živeli ne v Podgóři (kakor v Kótljah) in ne v Póđgorju ali Póđgorci (kakor v slovenjegrařski občini), temveč pod Góřo. Iti na Góřo ni za domačine nikoli pomenilo nič drugega, kakor iti na Úřřljo (in ne na katerokoli drugo) góřo, kar pomeni, da jim je pomenila Góřa zemljepisno lastno ime danařnje Urřlje gore.

Žerjáv

Žerjáv, Žerjáva, v Žerjávu
žerjávski, žerjávka, žerjávsko
Žerjávčan, Žerjávčani, Žerjávčanka, Žerjávčanke

Žerjav ni samostojna katastrska občina, je delavsko naselje, predvsem pa delovno središče mežiškega rudnika.

Žerjav, so menili nekateri razlagalci imena, naj bi bil dobil ime po kmetu Žerjávu, ki da je nekoč gospodaril tod, a se pozneje umaknil pred rudniškimi napravami ob vznožju Matvózovega in Ostrčnjákovega vrha (danařnja »Dolína smrti«) nekam na Kočevsko. Toda v starejših dokumentih sta omenjena le kmeta Bósjak in Jeseník (imenovan tudi Spódnji Čemerník!), ki sta kmetovala na območju danařnjega Žerjava, priimka ali domačega ime-

na Žerjav pa v njih ni zaslediti. Prav je imel Ivan Mohorič, ko je v svoji knjigi *Industrializacija Mežiške doline* zapisal: »Druga pomembnejša družina so bili Žerjavi. Žerjavi so se že v Labotski dolini, od koder prihajajo, ukvarjali z rudarstvom. Brata Žerjav sta se iz Labota ob koncu 18. stoletja preselila v Mežiško dolino, kjer sta ostala kot podjetnika in tam tudi umrla... Nanju nas še danes spominja ime delavske naselbine..., ki je po njih ostalo kot krajevno ime.«²⁸

V občini Ravne na Koroškem je razen že omenjenih še trideset katastrskih občin, nekaj starih naselij in novih sosesk, ki jih bo potrebno na podoben način obdelati, hkrati pa dopolniti seznam domačih (hišnih) imen za zgornji del Mežiške doline. Podlaga za tako obdelavo v Koroški osrednji knjižnici obstaja in njeni delavci upajo, da bojo lahko nalogo v celoti izpolnili.

Ko bo delo opravljeno, ne bo težko sestaviti pregleda za vso občino, in šele takrat bo smotrno iz obdelanega gradiva povzeti načelne ugotovitve in spoznanja.

OPOMBE

- ¹ Suhodolčan, Marija, *Nazivi prevaljskih domačij*, KF 1953 št. 11–12 Domača imena. (Iz narečnega gradiva študijske knjižnice na Ravnah.)
— Preški vrh, Sentanel — Sv. Danijel, Zelenbreg — Selenperg. — KF 1967 št. 3.
— Leše, Zagrad, Kot, Podkraj. — KF 1968 št. 8.

- Dobja vas, Navrški vrh, Uršlja gora, Stražišče. — KF 1968 št. 4.
— Breznica, Podgora, KF 1969 št. 1.
— Tolsti vrh, Koroški Zelovec, Dobrije. — KF 1969 št. 2.
— Strojna, Jamnica, Suhi vrh. — KF 1969 št. 3.
² Površine občin in katastrskih občin v SR Sloveniji št. 1, Ljubljana 1983.
³ Krajevni leksikon Slovenije, IV. knjiga, Pomurje in Pomurje, Ljubljana 1980.
⁴ Makarovič, Marija, Crna in Crnjani, Crna na Koroškem 1986.
⁵ Oesterreichische Kunst-topographie, I. Band, Herzogthum Kaernten, Wien 1889, str. 306.
⁶ Sušnik, Tone, Prevalje in okolica, KF 1986 št. 3.
⁷ Bezljaj, France, Slovenska vodna imena, I. del, Ljubljana 1956, str. 20–21.
⁸ Potočnik, Milan, Utrinki iz zgodovine Crne, KF 1982, št. 3.
⁹ Ilustrirani Slovenec 1926 št. 267/47.
¹⁰ Bezljaj, France, Slovenska vodna imena I, str. 122–123.
¹¹ Mohorič, Ivan, *Industrializacija Mežiške doline*, Maribor 1954.
¹² Občina Ravne — Družbeni in prostorski plan... Prevalje 1980, str. 11.
¹³ Jože Gradišnik — Sancelov Zep, »malo domoznastvo o mežiški dolini«, rokopis hrani Koroška osrednja knjižnica.
¹⁴ Slovenska vodna imena II, str. 35–36.
¹⁵ Svetina, Anton, *Prispevki k zgodovini Crne in Vograča na Koroškem*, Zgodovinski časopis 1976.
¹⁶ Slovenska vodna imena I, str. 62–64.
¹⁷ Prav tam, str. 236.
¹⁸ Prav tam, str. 237.
¹⁹ Krajevni leksikon Slovenije, IV. knjiga, Pomurje in Pomurje, Ljubljana 1980, str. 472–473.
²⁰ Slovenska vodna imena I, str. 281.
²¹ Leksikon Cankarjeve založbe, Slovenska krajevna imena, Ljubljana 1985, str. 129.
²² Prav tam, str. 157.
²³ Kranzmayer, Eberhard, *Ortsnamenbuch von Kärnten*, II. Teil, Klagenfurt 1958, str. 147.
²⁴ Zdovec, Paul, *Die Mundart des südöstlichen Jauntales in Kärnten Lautlehre und Akzent der Mundart der »Poljanci«*, Dissertation, Wien 1968 (tipkopis v Koroški osrednji knjižnici).
²⁵ Krajevni leksikon Slovenije IV, str. 481–482.
²⁶ Prav tam.
²⁷ Padatek mi je posredoval Franc Grubelnik, Dobja vas 93.
²⁸ *Industrializacija Mežiške doline*, str. 132.

Rudi Mlinar

KRONIKA LEŠ

1946 - 1955

(nadaljevanje)

Za leto 1947 in 1948 se je, žal, ohranilo tako malo gradiva, da sem se spraševal, ali se je to moglo zgoditi zaradi manjše dejavnosti, ali pa, ker so manj skrbeli za arhiv. Prepričan sem, da je bila dejavnost tudi ti dve leti na visokem nivoju in da so se zapisniki pač izgubili. Možnost pa je, da jih je kdo tudi namerno uničil, saj je le malo verjetno, da bi se izgubili le za ti dve leti, medtem ko je za vsa ostala leta ohranjeno dovolj gradiva. Morebiti so ti papirji še danes kje ohranjeni, če so, bi bilo lepo, če bi mi jih lastnik izročil.

V začetku leta 1947 je Okrajni ljudski odbor Prevalje — prosvetni odsek izdal KLO Leše obvestilo, v katerem jih obveščajo, »da so jih predlagali ministrstvu za prosveto, naj jim podeli nagrado (zbirko knjig) v znak priznanja za zelo dobro delo v letu 1946.

Ali so to nagrado potem resnično prejeli, ni razvidno.

Za leto 1946 sta ohranjena tudi dva zvezka odposlane in prejete pošte, tam je tudi že nadaljevanje za leto 1947, a žal samo za mesec januar. Vendar vsaj v januarju 1947 ni opaziti, da bi bila dejavnost zmanjšana. Tako so odposlali deset dopisov in šest prejeli.

Med odposlanimi dopisi je zanimiv tisti, s katerim so v tovarni štampiljk v Mariboru naročili štampiljko za LMS Leše.

Mladinska organizacija je torej šele leta 1947 prejela štampiljko.

Med prejeto pošto ni nič zanimivega, so le trije zahtevki za karakteristiko, zahtevajo pojasnilo o razdelitvi tobaka itd.

Ohranjeni sta tudi dve nabiralni poli. Na eni je 42 darovalcev, na drugi 19, med darovanimi predmeti pa se tega leta pojavijo tudi jabolka, fižol ter denar. Količine so proti letu 1946 manjše, največje število je 11 kg krompirja, potem 2 kg fižola ter 4 kg jabolk, vse druge količine so manjše.

Iz tega se vidi, da je bila v letu 1947 slaba letina, ter da ljudje še zase niso imeli dovolj hrane. Živela pa je zavest, da je treba darovati tudi tistim, ki še tega nimajo, pa četudi samo dvoje jabolk, kot se vidi iz darovalne pole.

Pooblastilo, ki je bilo izdano 1. 12. 1947, nam tudi pove, kam so odposlali zbrane količine.

Piše: Krajevna uprava socialnega fonda OF na Lešah pooblašča tov. Kopmajer Faniko z Leš za zbiranje krompirja, sadja, fižola in žita v času od 15. novembra do 15. decembra 1947 za dijaške domove našega okraja po izdanem dovoljenju tajništva okrajnega LO Prevalje.

Edini ohranjeni odposlani dopis v letu 1947 nosi številko 84/47.

To je prošnja za veselico, naslovljena odseku za notranje zadeve pri občinskem ljudskem odboru Prevalje.

Piše:

Tukajšnji krajevni odbor OF naproša zgoraj navedeni naslov, da bi izdal dovoljenje za veselico, ki bo dne 5. oktobra 1947 v Titovem domu na Lešah.

Ker je pri nas staro rudarsko naselje in vladajo med prebivalci še stari običaji, da se vsako leto proslavi tako imenovani knapovski sejem. Zato tudi letos organiziramo veselico, katere čisti dobiček bo šel za obnovo Titovega doma in dvorane.

Prosimo za dovoljenje.

Smrt fašizmu svoboda narodu!

Sekretar OF: Matvoz Gabrijel

Predsednik OF: Božič Avgust

Že v letu 1946 je iz marsikatega dopisa mogoče razbrati, v kako slabem stanju je bil Titov dom na Lešah, kljub nenehnim akcijam za obnovo pa se nikoli ni nabralo dovolj denarja. Z zbranimi sredstvi so le krpali najnujnejše, vse do tiste boleče odločitve, ko sta dom in dvorana menjala lastnika, kar so Lešani občutili še dolga leta, vse do pred kratkim, ko smo iz sredstev samoprispevka zgradili šolo in v njej dobili tudi večnamensko dvorano. Če poznamo to, potem tudi malce bolj razumemo občutljivost ljudi, kadar je govor o dvorani.

Za leto 1948 ni ohranjen niti en odposlan dopis, ampak samo dva prejeta, od teh dveh je zanimiv le ta, iz katerega vidimo, da so bili Lešani med najbolj prizadevnimi pri zbiranju denarja in živili za socialni fond v Dravogradu.

»Marsikateremu bi se lahko več pomagalo, če bi se uprave zavedale svoje dolžnosti. Nekatere uprave se izgovarjajo, da ljudje nočejo prispevati iz tega ali onega razloga, kar pa vemo, da ne drži. Ljudje radi dajo, samo če se k njim pravilno pristopi in razloži, za kaj gre. Seveda imamo tudi ljudi, ki nočejo dati za skupnost ničesar, toda teh je malo, da je lahko brez njih naše delo ravno tako uspešno. Imamo na srečo dovolj poštenih in dobrih ljudi, ki so pripravljeni pomagati tudi svojemu bližnjemu. Da to drži, so dokaz uprave, ki pošiljajo redno vsak mesec prispevke in poročila. Te uprave so: Dravograd, LEŠE, Pameče, Podpeca, Prevalje, Razbor, Straže, Tolsti Vrh, Troblje, Vuzenica, Zg. Vižinga in Marenberg. Iz tega se vidi, da zavisi uspeh zbiranja samo od tovarišev, ki so v upravi.«

Naštevajo še skoraj enako število tistih krajev, od koder ni bilo dovolj zbranih prispevkov.

Največ so torej prispevali največji kraji. Čut za solidarnost, ki mu danes ne moremo ravno peti hvalnic, je bil v prvih letih svobode sestavni del življenja ljudi.

Naredil sem še analizo prebivalcev Leš v letu 1947, in to po seznamu izdanih legitimacij krajevnega odbora OF. Tedaj so izdali 322 legitimacij; danes, štirideset let pozneje, bi bilo teh legitimacij okrog 450, kar kaže, da se prebivalstvo na Lešah v teh letih le počasi povečuje. Zanimiva bi bila morebiti primerjava poklicev med tedaj in danes.

Ko sem preštel posamezne poklice, sem dobil takšen rezultat: rudarjev je bilo tedaj na Lešah 38, gospodinj in gospodinjskih pomočnic je bilo 101, upokojevcem je bilo 51, delavcev, med katere sem štel tudi šoferje in druge poklice, 72, kmetov in kmetijskih sinov ali hčerk 14, zasebnikov, prevladujejo žen-

ske, 17, ostalih 29 (reveži, študenti, najemniki ter drugi).

Iz leta 1949 se je ohranilo bistveno več dokumentov. Ohranjenih je osem zapisnikov KLO Leše do maja 1949, pozneje jih zamenja-jo zapisniki krajevne celice KP Leše, teh zapisnikov je kar 33 vse do konca leta. Seveda pa so precej slabši kot zapisniki KLO. Gre v večini primerov le za ročno napisane osnutke zapisnikov, torej za zapisnike, ki jih je nekdo napisal na sestanku in niso bili v takšni obliki odposlani, pač pa so rabili le za osnutek pravemu zapisniku, ki je bil poslan na okraj. Zaradi tega je bilo kar precej težko iz oblede-lih, s svinčnikom napisanih zapisnikov najti tisto, kar bi bilo zanimivo tudi za današnjega bralca.

Pa se torej skupaj sprehodimo skozi tisto burno leto 1949.

8. 1. 1949 je bil v Titovem domu na Lešah množični sestanek OF, s katerega sta ohranjena kar dva zapisnika; eden je bil odposlan na Prevalje, drugi v Dravograd okrajnemu odboru OF. Zadnji je obširnejši, zato povzemam po njem nekatere zanimivosti. Prva točka je obravnavala delo krajevnega odbora OF Leše za leto 1948. Ugotavljajo, da se je odbor zelo veliko ukvarjal z elektrifikacijo kraja, na drugi strani pa samokritično priznavajo, da so vse premalo naredili za poživitev političnega dela med krajani, razen redkih obrtnikov.

Druga točka je obravnavala blagajniško poročilo KLO Leše. V uvodu navajajo, da je bilo v začetku v letu 1948 381 članov, do sestanka pa se je to število znižalo na 368 članov. To pojasnjujejo: šest članov je umrlo, 21 se jih je z Leš odselilo, vpisali pa so v letu 1948 14 novih članov.

Sledi zelo podrobno napisano blagajniško poročilo, iz katerega navajam samo nekaj rubrik.

Zbrana članarina za leto 1948	16.315 din
Dohodki od veselic	16.770 din

Pa še nekaj izdatkov:

Krajevnim revežem	5.000 din
Socialnemu fondu	9.676 din
itd.	
Ostane v blagajni	15.200 din

Za lažjo primerjavo povejmo, da je stal svinčnik tedaj 4 din 25 par.

Sklenili so, da bodo ostanek denarja porabili za popravila čitalnice, pisarne OF in Ti-tovega doma.

Tretja točka dnevnega reda je obravnavala plan dela za leto 1949.

1. Treba bo napraviti ograjo ob cesti Prevalje—Leše
2. Gradnja opekarne
3. Vsak mesec vsaj en študijski sestanek
4. Skrbeli bodo za pravilne odkupe in poživili politično delo v kraju.

Razno:

Izvolili so novega sekretarja OF Ivana Kuzmana in novega blagajnika Ludvika Kranjca. Izvolili pa so tudi nov odbor, v katerega so bili izvoljeni: Ivan Dretnik, Gregor Burjak, Peter Samec, Franc Zorman, Peter Dretnik, Zofija Kret, Tinka Bračun, Štefka Švab, Rajko Mesner, Vera Mikl, Mirko Dretnik.

S tega sestanka pa so poslali tudi pritožbo na izrek kazni nekaterim fantom, ki so bili vpleteni v pretep in so dobili za to svoje dejanje kar velike kazni 15, 12 in 6 mesecev

prisilnega dela ter še plačilo 6000 din. Poudarili so, da tako visoke kazni ne bodo vzgojno vplivale na te mlade fante in da bodo že itak po odsluženju kazni takoj napoteni na služenje vojaškega roka ter bodo zelo dolgo od domačih.

Iz zapisnika v mesecu februarju morebiti le zanimivost, da so si ogledali teren, na katerem naj bi postavili opekarno, gozdno upravo pa bodo zaprosili, naj jim odkaže les za postavitev dveh mostov.

Tretji sestanek je bil v celoti posvečen pripravam na volitve. Evidentirali so 22 kandidatov, torej enkrat več, kot so jih potem izvolili. Določili so člane odbora, ki bodo skrbeli, da se bodo vsi udeležili volitev.

Marca 1949 se je na Prevaljah sestal krajevni odbor zveze vojaških vojnih invalidov. Dogovorili so se, da bo 13 članov ZVVI z Leš opravilo na Lešah 240 udarniških ur. Zapisnik so posredovali KO OF, da jih lahko pokliče na delo, kadar jih bodo potrebovali.

Podpisana je bila Ivanka Pačnik.

Dva člana sta bila pripravljena narediti 50 ur, trije 20 ur, ostali po 10 ur.

24. aprila 1949 je bila v prostorih KLO Prevalje skupna seja o izvršitvi plana sečnje za mesec maj.

Z Leš so se tega sestanka udeležili trije odborniki KLO Leše: Avgust Božič, Jakob Žaže in Erih Sirk.

Potrdili so plan sečnje za mesec maj, ki je znašala:

iglavci — hlodovina	1.200 m ³
jamski les	100 m ³
tesarski les	500 m ³
celulozni les	100 m ³

Zaradi velike količine lesa so odborniki izražali pomisleke, saj jim je manjkalo predvsem tesarjev, pa tudi s samo sečnjo so imeli težave. KLO Leše se je tedaj obvezal, da bo pripeljal 300 m³ lesa, ostalo količino bodo pripeljali vozniki lesnega odseka Prevalje in člani KLO Prevalje ter sami kmetje. Tako velik plan so opravičevali z nujnostjo izvoza lesa, za katerega bodo potem uvozili stroje, ki jih industrija nujno potrebuje.

Edini zapisnik, iz katerega lahko razberemo o tedanji kulturni dejavnosti, je prošnja prosvetnega odseka OF Leše, da bi lahko ponovili igro.

Prošnjo so naslovili na OLO Dravograd in je taka:

Prosvetni odsek OF Leše bi zelo rad na željo gledalcev ponovil igro STARI GREHL. Igro bi ponovili dne 8. 5. 1949 ob 15. uri na Lešah in dne 14. 5. ob 19.30 na Prevaljah.

Vstopnina na Lešah: 15, 10, in 8 din, na Prevaljah pa 20, 15, in 10 din.

Podpisan je tajnik prosvetnega odseka OF Karel Jurač.

Prošnjo je obravnaval odsek za notranje zadeve Dravograd in jo ugodno rešil. KLO Leše mora nakazati 4 % denarja od vstopnine in so v ta namen poslali z dopisom nakaznico zavoda za avtorsko-pravno posredništvo — poslovalnica Ljubljana.

Nakaznica pa nikoli ni bila odposlana, saj je še danes lepo pripeta k odgovoru, ki je prispel iz Dravograda.

Zanimivo je, da od takrat naprej ni ohranjenega nobenega zapisnika KO OF več, pač pa se do konca leta 1949 vrsti kar lepo število zapisnikov krajevne celice KP Leše.

Lipi in citre

Prijokal na svet si pod Uršljo goro,
ponoči obiskat prišla te je vila
citre ti v zibelko je položila
in prerokovala je vila tako:

V življenju le malokdaj ti bo lepo,
zato ker premehkega ti si srca,
občutila ti zlobnost boš tega sveta,
na citre zaigraj si, če bo ti hudo.

Hodil povsod boš, kjer dobri ljudje
strun tvojih želijo si slišati glas,
zapoješ še zraven in krajšaš jim čas,
v slovo zaželiijo, le pridi k nam še.

Včasih ti žalostno citre pojo,
v spominih se vračáš pod goro nazaj,
kjer zibel je tekla, kjer rodni je kraj,
mladost povrnila se nikdar ne bo.

Lipi, ni važno, če leta bežijo,
saj citre mladostni imajo še glas,
z njimi k prijateljem hodiš v vas
in prsti po strunah ti nežno drsiijo.

Hubert Močivnik

Prvi zapisnik nosi datum 19. 5. 1949. Dnevnega reda ni bilo, ker poudarjajo, da je to izredni sestanek, ker je partijska celica volila novega sekretarja, saj je bil dotedanji premeščen na Prevalje.

Iz številnih zapisnikov sem skušal izluščiti število članov partijske celice, vendar nisem povsem prepričan, da številka petnajst tudi resnično drži. V dobri polovici leta je članstvo tudi precej nihalo. Nekaj so jih na novo sprejeli, nekaj pa so jih izključili. Iz zapisnikov se vidi, da je število članov nihalo predvsem zaradi ne čisto jasne opredelitve, kaj

je član partijske celice dolžan delati, več je bilo sprejetih takšnih, ki so se bili izkazali z delom na različnih področjih in so jih pač predlagali v članstvo. Že sklep, da morajo vsak mesec sprejeti enega člana, govori v prid temu.

Na skoraj vsakem sestanku celice so se pogovarjali tudi o delu ekonomije. Prav delo na ekonomiji, težave in uspehi, so bili zelo tesno povezani z delom partijske celice Leše.

To se bo v naslednjih zapiskih tudi jasno videlo.

19. 5. so torej izvolili novega sekretarja celice, to je postala Marija Grošl.

Naslednji sestanek je bil 2. 6. 1949. Dnevni red pa je bil naslednji:

1. čitanje zapisnika zadnje seje
2. bodoče naloge
3. situacija v kraju
4. razno

Dnevni red navajam predvsem zaradi tega, ker je vzorec za večino kasnejših zapisnikov.

Zanimiv iz tega zapisnika je predlog, da bi organizirali izlet na Uršljo goro in v Železarno Ravne, četudi je en član temu oporekal, češ, da je treba izvesti pogodovanje, kar je tudi njihova naloga. Na okrajni komite Dravograd so poslali prošnjo, naj bi dovolili Ivanu Jurcu, da bi se zaposlil na ekonomiji. S komiteja so kmalu dobili pojasnilo, da glede tega ne gre vse tako lahko in da če že vztrajajo, da morajo potem poiskati zamenjavo. »Zavedati se morate, da ima rudnik velik primanjkljaj delovne sile in da ne morete jemati ljudi brez ustrezne zamenjave iz obrata, ki je vezan na vsakodnevni plan!« S temi besedami se končuje pojasnilo okrajnega komiteja Dravograd.

Zapisnik z dne 9. 6. obravnava v glavnem delo mladinske organizacije. Navajajo:

Mladinska organizacija slabo dela. Na udarniško delo prihaja premalo mladih. Treba bo ostreje ukrepati in tiste mladince, ki nočejo sodelovati v teh akcijah, poklicati na odgovornost in kaznovati. Da pa bi pritegnili čim več mladih, je treba organizirati tudi kakšen izlet.

Ugotavljajo tudi, da slabo dela tudi mladinska organizacija v mežiškem rudniku in želijo, da bi se tudi tam dvignila zavest mladih za še boljše delo.

Potem so se pogovarjali o nedeljski udarniški akciji in si tudi razdelili posamezne naloge. V organizacijo pa so predlagali tudi dva nova člana, s katerima se bodo pogovorili na prihodnjem sestanku celice.

Naslednji sestanek je bil 16. 6. (iz datumov posameznih zapisnikov se vidi, da so imeli sestanke partijske celice redno vsak teden). Na tem sestanku so bili tudi člani iz Maribora, ne navajajo imen razen Žunka, ki jim je pojasnil situacijo glede davkov. Po daljši razpravi so se dogovorili, da davkov ne bodo zniževali, ampak jih bodo pravilno razdelili.

Potem navajajo posamezne kmete ter odločitve. Nekaj odločitev:

... se ne zniža davek, ker ima dosti delovne sile in ne obdela vse zemlje, ki bi jo lahko. ... se zniža davek za 20.000 din iz vzroka, ker je dal vso zemljo v zadrugo in oddal tudi vso obvezno oddajo ... vse do zadnjega kmeta.

Iz zapisnika 22. 6. je razvidno, da je delo na ekonomiji potekalo slabo in so za to zahtevali, naj se priskrbi dodatna delovna sila iz vasi; predlagajo, naj bi se seno na zemlji-

šču, ki je last KLO, pokosilo udarniško v nedeljo. KLO je imel v oskrbi tudi šivalnico in tu navajajo, da v šivalnici ne morejo delati, ker jim vedno primanjkuje sukanca. Tudi za gostilno imajo pripombo, ker se še vedno ni uredilo knjigovodstvo in so zadalžili sekretarja, da to uredi. Predlagali pa so tudi novo natakario.

Jurača so postavili za upravnika gospodarskih poslopij na Lešah (za njega so torej zelo hitro našli zamenjavo v rudniku). Zamenjali pa so tudi nekega delavca na ekonomiji, ker, tako pišejo, ne opravlja dobro svojega dela in je prišel pod vplive starih nazorov.

30. 6. imam v rokah tipkan zapisnik, kar je redkost med temi zapiski. Ker je zelo kratek, ga navajam v celoti:

»Napravili smo sklep, da se uslužbencem v šivalnici izplača akontacija. Stvari, ki jih je KLO zahteval nazaj od naše članice in so narodna imovina, mora tovarišica vrniti v enem tednu, če ne vrne, se jo bo kaznovalo. V soboto in nedeljo se bo organiziralo udarniško delo na ekonomiji in na krajevnih travnikih, kjer še ni pokošeno. Za izvršitev tega dela sta zadalžena Kret in Rifl. Razčistiti se mora, kje so ovire, da kmetje ne stopijo v zadrugo in če niso kako organizirani ter pod kakšnim vplivom. Ekonomija mora biti s hrano bolje preskrbljena, saj drugače ne bomo dobili ljudi za delo. Tudi mladino moramo boljše organizirati za udarniško delo. Za čiščenje dvorane se zadalžuje tov. Kret in tov. Grošl.

Tekom treh dni je potrebno poslati poziv osmim ljudem za frontno brigado v industrijo.

7. 7. ugotavljajo v zapisniku, da so seno posušili in uredili vse, kar so se na prejšnjem sestanku dogovorili.

Za delavce v šivalnici predlagajo, da delajo osem ur (koliko so delali prej, ni razvidno).

Zavzeli so sklep, da je treba na ekonomijo dati krave mlekarice, in sicer deset krav, za toliko krav imajo tudi pripravljenega sena.

14. 7. zopet ugotavljajo različne težave na ekonomiji. Ostali so brez upravnika in zahtevajo, da jim občinska zveza kmetijskih združenj (OZKZ) priskrbi novega upravnika. Na zvezo imajo tudi še več pripomb, predlagali so delavce za rudniški magazin, ki so ga imeli v upravljanju, a niso dobili nobenega. Na koncu malce ostro dodajajo: »ali ni partija vodilna ...«

Obravnavali so tudi člana celice, ki se že dalj časa ni udeležil sestanka.

28. 7. Več ali manj so se člani celice ukvarjali z delom ekonomije. Tudi v tem zapisniku navajajo, da so organizirali 25. žanjic, ki so v enem dnevu pozele vse, kar so imeli posejano na ekonomiji. Treba pa je bilo popraviti tudi hleve in zasteklit okna, za kar so nabavili 5 m² šip, nakazilo pa naj bi dobil okraj.

Od kmeta Libnika bodo dobili delavca, da bo krmil živino, ter žensko, da bo krmila svinje, ker imajo še vedno premalo ljudi na ekonomiji.

Na sestanku pa so tudi ugotovili, da borčevska organizacija v zadnjem času ne dela tako, kot bi morala. Ugotavljajo, da so temu kriva tudi nesoglasja med posameznimi člani borčevske organizacije. Predlagajo, naj se v čim krajšem času skliče sestanek organizacije in na njem naj se izvolita nov predsednik in tajnik.

Predsednika prosvetnega odseka Jurača so zadalžili, naj s člani odbora organizira zabavno prireditev za pridne vaščane, da se bodo malce povesečili.

Erik Sirk pa je predlagal, da bi v kraju organizirali tečaj risanja, tečaj naj bi vodili študenti, da pomagajo pri delu na terenu.

Naslednji sestanek celice je bil 4. 8. 1949. Navzočih je bilo deset članov. Sekretarka je podala obširen politični pregled v državi, največ časa pa so se zadržali pri analizi govora maršala Tita. Na tem sestanku so tudi izvolili namestnika celice, in sicer Franca Rifla.

Nesoglasja v borčevski organizaciji se še niso zgladila, zato so predlagali sestanek za vse člane zveze borcev. Začeli pa so tudi s pripravami, da bi čim več članov zveze borcev odšlo na izlet v Logarsko dolino.

16. 8. je celica KPS Leše prejela dopis z okrajnega komiteja v Dravogradu. Dopis je zanimiv, ker nam nekaj več pove o delovanju komunistov tista leta, zato ga, razen imen, navajam v celoti.

»Na vaš dopis z dne 23. 7. 1949 vam odgovarjamo sledeče. V točki delo članov je navedeno, da se tovarišico ... izključi iz partije. To pa je po našem nepravilna odločitev. Z imenovano tovarišico se morate najprej ustno pogovoriti in ji razložiti njene naloge. Če še potem ne bo prihajala na sestanke in izvrševala naloge, ki jih bo dobila, se jo lahko kaznuje ali izključi. Predhodno pa je potrebno poslati okrajnemu komiteju temeljito obrazložitev, zakaj jo izključujete ali kaznujete. Če bo komite obrazložitev potrdil, potem jo lahko izključite, nikakor pa tega ne smete storiti sami na svojo roko. Isto velja tudi za ostala dva tovariša, ki ste ju predlagali za izključitev.

Smrt fašizmu — svoboda narodu!«

Naslednji sestanek celice je bil 18. 8. 1949, pogovarjali pa so se večinoma o sestanku zveze borcev, ki je bil predviden za naslednji dan. Poudarili so, da je treba na sestanku posvetiti nekaj besed prireditvi, ki so jo načrtovali za tisti mesec, da bi tako dobili dovolj veliko podporo in pomoč za njeno izvedbo.

Organizacijo AFŽ bodo zadalžili za delo v kuhinji pa pri točilni mizi. Obravnavali so tudi priprave na sestanek KLO, kjer naj bi izvolili novega predsednika, ker stari odhaja na novo delovno dolžnost. Za začasnega predsednika KLO so predlagali Franca Rifla.

Zapisnik sestanka, ki je bil 1. 9. 1949, je precej obširen. Iz njega le nekaj zanimivosti. Imenovali so komisijo, ki naj bi izmerila zemljo pri dveh kmetih, ker niso verjeli, da imata pravilno odmerjen davek in obvezno oddajo. Pri tem merjenju mora obvezno biti navzoč gospodar, ki mora pomagati komisiji pri delu.

Do ponedeljka je potem treba narediti plan oddaje za vse kmete, v ponedeljek pa je s kmeti treba organizirati sestanek in jih seznaniti s tem planom.

Za sklic kmetov sta zadalžena Žaže in Kralj, oba člana zveze borcev. Dobelšek bo skušal priskrbeti dodatno število delavcev na ekonomiji. Ker pa jih bo še vedno premalo, je treba takoj organizirati udarniško delo vseh organizacij. Želi naj bi žito in pobirali sadje. Opozorili pa so tudi nekaj članov celice, da morajo na sestankih dobro premisliti, kaj govorijo, saj je mnogo lažje nekaj narobe povedati, kot pa potem tisto popraviti.

S tem končujem drugo nadaljevanje kronike.

Poročilo o uresničevanju socialne politike v občini Ravne na Koroškem v letih 1985 in 1986

UVOD

Socialna politika je del kompleksnih družbenoekonomskih odnosov in se razvija v skladu s potrebami in možnostmi vsake družbene skupnosti. V letih 1985 in 1986 je bilo zaradi zaostrenih gospodarskih razmer sprejetih precej sistemskih rešitev za izboljšanje gospodarskega položaja, vendar ukrepi niso dali zaželenih rezultatov.

Inflacija v letih 1985 in 1986 narašča prek vseh pričakovanj, cene in življenjski stroški se strmo dvigajo, osebni dohodki in drugi prejemki občanov pa skušajo njihovo rast dohiteti. Za leto 1986 je bila v resoluciji planirana 4% realna rast družbenega proizvoda. V občini Ravne na Koroškem so v prvem polletju dosegli organizacije združenega dela precej dobre finančne rezultate, boljše kot v koroški regiji in celotni Sloveniji, le 2 tozda sta poslovala z izgubo (Rudarski obrati Mežica in Tovarna pohištva Prevalje).

Ob ugodni rasti celotnega prihodka so naraščali tudi osebni dohodki. Prvo polletje 1986 so osebni dohodki v gospodarstvu porasli glede na prvo polletje 1985 za 117%, vendar so razlike med panogami precejšnje, še bolj pa med posameznimi tozdi oziroma DO (npr. Lepenka Prevalje 168%, toz Jeklarna v Zelenjarni Ravne 115%, Tekstilna industrija — Konfekcija Prevalje pa le 80%). Na različno rast dohodka in osebnega dohodka ne vpliva le pridnost delavcev, bolj pomembni so objektivni pogoji gospodarjenja, med katerimi so zelo pomembna zastarela tehnologija in prisotnost oziroma odsotnost izvoznih stimulacij.

Povprečni osebni dohodki so v industriji in rudarstvu skupaj znašali prvo polletje 100.297 din, v gradbeništvu 84.650 din, v gostinstvu in turizmu 81.053 din, v Grafiki Prevalje 56.317 din in najmanj v Konfekciji Prevalje 56.024 din. Zaostren položaj v tej delovni organizaciji, ki večino svojih izdelkov izvaž

(pod dejansko ceno), skušajo izboljšati s preusmeritvijo proizvodnih programov in drugimi ukrepi.

Za družbene dejavnosti, kjer so v preteklih letih zaradi limitiranja skupne porabe pri osebnih dohodkih bistveno zaostajali, je po določbah republiške resolucije o pokrivanju tega zaostajanja osebni dohodek naraščal nekoliko hitreje kot v gospodarstvu in je v prvem polletju dosegel 131% glede na prvo polletje leta 1985. Ker pa je kvalifikacijska struktura v družbenih dejavnostih višja, je povprečni osebni dohodek ustrezno višji, doseže 108.744 din. Kvalifikacijski količnik v gospodarstvu je 1,62, v negospodarstvu pa 2,15, torej se ob primerjavi čistega osebnega dohodka na PND (pogojno nekvalificirani delavec) še vedno ugotavlja v povprečju 16,6% zaostajanje.

V drugi polovici leta so prizadevanja za pokrivanje tega zaostajanja usklajena z možnostmi in naj bi v mesecu decembru izenačili nivo osebnih dohodkov. Uspehe teh prizadevanj bo mogoče primerjati šele po zaključnih računih in zastaviti aktivnosti za tekoče usklajevanje osebnih dohodkov negospodarstva z gospodarstvom v letu 1987.

GIBANJE ZAPOSLENOSTI IN BREZPOSELNOSTI

Delo je osnova socialni varnosti in je cilj vsake družbe, da doseže polno zaposlenost prebivalstva. V občini Ravne na Koroškem smo skoraj dosegli to stopnjo in imamo za prihodnje srednjeročno obdobje 1986—90 ohranitev stopnje polne zaposlenosti prebivalstva kot enega izmed temeljnih ciljev družbenoekonomskega razvoja.

S pomočjo tabele lahko primerjamo število zaposlenih v primerjavi z vsemi prebivalci in še posebej število žensk med zaposlenimi.

	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Vseh prebivalcev	26.597	26.638	26.858	27.092	26.936	27.007
Število zaposlenih	11.841	12.020	12.099	12.319	12.473	12.768
in delež od preb.	44,5	45,1	45,1	45,5	46,3	47,3
Delež žensk med zaposlenimi	4.096	4.258	4.389	4.490	4.601	4.744
in %	34,6	35,4	36,3	36,4	36,9	37,2

V občini Dravograd se giblje v istem obdobju delež zaposlenih med vsemi prebivalci od 33,2% do 37,4%, v Radljah ob Dravi od 27,9% do 29,2%, v Slovenj Gradcu pa od 34,3% do 34,8%. Vse tri občine imajo več kmečkega prebivalstva kot naša občina in torej ni možno točno navesti, koliko je med vsemi prebivalci oseb z lastnimi dohodki in koliko vzdrževanih.

Delež žensk med zaposlenimi je v koroški regiji različen. Za občino Ravne je razviden iz razpredelnice in se giblje od 34,6 do 37,2 odst. V občini Dravograd je delež žensk v petih letih porasel od 45,4 do 46,1%, v občini Radlje ob Dravi od 39,2 do 42,5% in v občini Slovenj Gradec od 52,1 do 53,7%. Razlike je možno pojasniti z značajem industrije v občini Ravne, vendar pojasnilo še ne pomeni, da smo s tem zadovoljni. Dolgotrajno prizadevanje za širitev lahke industrije in prestrukturiranje gospodarstva še ni doseglo zadovoljive stopnje, prav tako je prepočasno vključevanje žensk na delovna mesta, ki so jih doslej tradicionalno zasedali moški.

Dolga leta je prevladovalo mnenje, da ženske nimajo potrebne izobrazbe, da so med iskalkami zaposlitve pretežno nekvalificirane delavke. Iz strukture zaposlenih žensk leta

1985 in iz podatkov o stopnji izobrazbe, ki jo formalno dosegajo, oziroma ki je potrebna za opravljanje del in nalog, pa je razvidno, da imajo ženske celo višjo stopnjo izobrazbe, kot je potrebno za opravljanje del in nalog, saj veliko deklet s srednjo izobrazbo opravlja celo nekvalificirana dela.

V letu 1986 je 215 deklet zaključilo šolanje in jih bo več kot 30% nadaljevalo izobraževanje na višji in visoki šoli. Zanimivo je, da je med vpisanimi več deklet kot fantov, torej se fantje s poklicno ali srednjo šolo v večjem številu zaposlujejo kot dekleta. Že nekaj let je problem zaposlovanja deklet s srednješolsko izobrazbo, in to v tipično »ženskih« poklicih (medicinske sestre, ekonomski tehniki). Istočasno pa ugotavljamo, da je čedalje več razpisanih štipendij in prostih mest v srednji šoli kovinarske in metalurške smeri namenjeno dekletom. Pri poklicnem usmerjanju je torej že uspelo spremeniti mišljenje osnovnošolcev, da se dekleta v večjem številu odločajo za »moške« poklice.

Brezposelnost v občini Ravne v celoti ni problematična, je pa problem v tem, da med iskalki zaposlitve prevladujejo ženske.

Iz naslednje tabele je razvidno število iskalec zaposlitve in delež žensk med njimi.

	1981	1982	1983	1984	1985	1986 (1—6)
Vseh iskalec zaposlitve	151	170	168	161	133	98
Delež žensk v %	85	86	89	87	81	81

Brezposelnost žensk se giblje med 2,4 in 3,4%, brezposelnost moških pa le med 0,2 do 0,3%, skupaj pa povprečno od 1,1 do 1,4%. Na dan 31. julija 1986 je bilo prijavljenih 83 iskalk zaposlitve. Med njimi je 39% nekvalificiranih, 17% s poklicem, 36% s srednješolsko in 8% z višjo in visoko izobrazbo.

Med moškimi iskalki zaposlitve jih je bilo več kot 90% brez poklica, ostali pa so kljub izobrazbi težje zaposljivi (alkoholizem ipd.).

Nekateri brezposelnosti imajo pravico do nadomestila za brezposelnost, in sicer ob določenem času predhodne zaposlitve in ob pogoj, da niso po lastni krivdi brez dela. Nadomestilo znaša 60% delavčevega osebnega dohodka in ga upravičenec prejema le določen čas, ki je odvisen od njegove predhodne delovne dobe.

V letu 1981 je bilo upravičencev do nadomestila 18, v letu 1982 — 29, v letu 1983 že 33, v letu 1984 že 44, v letu 1985 se je znižalo na 34 in v letu 1986 do avgusta je bilo le 12 upravičencev.

Porast v letu 1985 je zaradi pripravnikov za določen čas, ki so po spremembi zakona tudi upravičeni do denarne pomoči.

Vsako leto se število prijavljenih iskalec zaposlitve poveča po koncu šolskega leta, saj vsi ne dobijo zaposlitve takoj. Problem je tudi pri urejanju pripravništva, saj je letos za 381 mladih, ki zaključijo šolanje, planiranih le 277 mest pripravnikov. To neskladje je posledica neustreznega poklicnega usposabljanja, ker potrebe združenega dela in poklicne želje mladih niso usklajene.

Veliko preveč se izšola trgovcev, izdelovalcev oblačil, kmetijskih tehnikov, ekonomskih tehnikov, medicinskih tehnikov in absolventov srednjih šol družboslovnih in naravoslovnih smeri. Celotno strojno tehniko in metalurških inženirjev je bilo v letu 1985 več, kot jih je združeno delo potrebovalo.

Prekvalifikacije so teoretično možne, vendar v praksi ti procesi zelo počasi potekajo. Usposabljanje ob delu in specializacije v lastnem poklicu še tečejo, za preusmerjanje pa bo treba veliko sistematičnega dela v skupnostih zaposlovanja in združenem delu.

Izobraževanje ob delu za višjo stopnjo izobrazbe je v stagnaciji, kar nam daje misliti, da bomo v znanju nazadovali za tehnološkim razvojem v svetu. Zato je pomembno, da mladim omogočimo izobraževanje v ustreznih poklicih v rednem šolskem sistemu. V petletnem planu potreb po kadrih je ugotovljeno manj povpraševanja, kot bo generacijskega priliva in se bo še 20% iskalec zaposlitve moralo zaposliti zunaj občine (žal pretežno ženske).

Štipendiranje se v občini Ravne ugodno razvija, saj je kadrovskih štipendij vsako leto več. Samoupravni sporazum o štipendiranju se je spremenil, da je mogoče iz štipendijskih sredstev regresirati prehrano in omogočiti ugodnejše pogoje štipendiranja bolj nadarjenim. Štipendije za šolanje izven kraja stalnega bivališča so višje in štipendijska politika resnično zasleduje cilj, da bi izenačili materialne možnosti za pridobitev izobrazbe. Valorizacije štipendij pa omogočajo usklajevanje z rastjo življenjskih stroškov.

Kadrovskih štipendij je bilo razpisanih v občini Ravne v zadnjih letih povprečno po 413, od tega pa 76% za največ poklicno šolo, 9% za srednjo šolo in 15% za višje in visoke šole. Vse kadrovske štipendije niso bile podeljene, ker so poklicne želje drugačne in precej višje. Za šolsko leto 1986/87 je razpisanih 448 kadrovskih štipendij, torej celo več, kot je generacijskega priliva. Predvidoma spet ne bo podeljenih 30% kadrovskih štipendij, za nekatere profile pa kadrovskih štipendij sploh ni (zdravstvena in ekonomska smer), in se izobraževanje le-tim omogoča iz združenih sredstev.

Iz združenih sredstev je bilo v šolskem letu 1984/85 za vse stopnje in letnike 348 štipen-

Madžarska pesem v Titovem domu

dij in razlik h kadrovskim štipendijam, v letu 1985/86 pa 285.

Kljub dejstvu, da se število kadrovskih štipendij veča, se število štipendij iz združenih sredstev bistveno ne znižuje.

Povprečna štipendija v juniju 1986 je bila 20.323 din, najnižja 3.190 din in najvišja 43.050 din.

SOLIDARNOST NA PODROČJU STANOVANJSKEGA GOSPODARSTVA

Stanovanje je ekonomska dobrina dolgoročne porabe in vsako je v skladu s svojimi možnostmi dolžan prispevati sredstva za rešitev svojega stanovanjskega vprašanja. Pri tem je mišljena pridobitev stanovanja in tudi vzdrževanje, ne glede na to, ali je stanovanje družbena ali individualna lastnina.

Po načelu solidarnosti se združujejo sredstva za gradnjo stanovanj in tudi za subvencioniranje stanarin.

Solidarnostna stanovanja lahko pridobivajo družine z nizkimi dohodki, mlade družine in samski občani, vendar se po razpisu ugotavlja splošni in posebni pogoji v skladu s pravilnikom o sestavi prioritete liste, ki jo sprejme zbor uporabnikov stanovanjske skupnosti. V srednjeročnih aktih je bilo v letih 1981—1985 planiranih 125 solidarnostnih stanovanj, zgrajenih pa le 94, in sicer leta 1981 — 18 stanovanj, v letu 1982 — 30, v letu 1983 — 27, v letu 1984 — 14 in v letu 1985 — 5 stanovanj. Za prihodnje srednjeročno obdobje

je planirano letno po 15 novih stanovanj, skupno 75. Prosilcev za dodelitev solidarnostnih stanovanj je vedno vsaj štirikrat več.

Vsako leto se prioriteta lista na novo sestavlja, saj se razmere prosilcem spreminjajo in nekateri med letom tudi drugače rešijo svoj stanovanjski problem, da jih ni več med novimi prosilci.

Solidarnostna stanovanja so pred leti mladim družinam dodeljevali za določen čas, torej se vsako leto poleg novozgrajenih dodelijo še izpraznjena solidarnostna stanovanja (leta 1984 kar 20 in v letu 1985 27 primerov). Za leto 1986 je bilo poleg 14 novih še nekaj izpraznjenih stanovanj, vendar vseh 80 prosilcev po prioritetni listi ni bilo pozitivno rešenih. Pri gradnji solidarnostnih stanovanj je problem kot pri ostali stanovanjski gradnji, da zbrana sredstva zaradi hitrega višanja cen ne zadoščajo za realizacijo plana. V občinah, kjer je družbenih stanovanj več kot zasebnih, je problematično tudi vzdrževanje, saj ekonomskih stanarin kljub večkratnim poskusom še nismo uspeli uveljaviti.

Subvencioniranje stanarin je uveljavljeno od leta 1972 in prva leta ni zajelo veliko občanov, saj stanarine niso pomenile v družinskih proračunih velikega deleža. V letu 1983 je v vsej Sloveniji le 2,5% imetnikov stanovanjske pravice prejelo subvencijo, čeprav so jih planirali kar 10%.

V občini Ravne na Koroškem je stanje naslednje:

Leto	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
število družin s subvencijo	54	80	64	116	118	423	428

V letu 1981 je le 1,9% imetnikov stanovanjske pravice v občini Ravne prejelo subvencijo, leta 1985 pa že 9,17%.

Prosilcev za subvencionirano stanarino je bilo več, vendar jim je bila subvencija odklonjena, ker so imeli osebne dohodke višje od cenzusa ali so imeli preveliko stanovanjsko površino in do subvencije niso upravičeni.

Problem preseganja stanovanjske površine je pereč zlasti pri upokojevcih, katerih otroci so si ustvarili družine in se preselili v svoja stanovanja. Če prosilec za subvencijo dokaže, da je »preveliko« stanovanje ponudil v zameno za manjšega in mu to ni uspelo, potem je do subvencije upravičen.

V letu 1985 je močno poskočilo število upravičencev do subvencije tudi zaradi sporazuma o uveljavljanju socialnovarstvenih pravic, kajti po vseh organizacijah združenega dela in krajevnih skupnostih so o tem sporazumu precej razpravljali in so bili de-

lavci in občani seznanjeni z vsemi možnostmi uveljavljanja pravic za zagotavljanje socialne varnosti.

V letu 1985 smo v občini Ravne organizirali tudi subvencioniranje ogrevanja. 207 prosilcev je prejelo subvencijo v letu 1985, lani pa je število poraslo na 339 primerov. Sredstva se zagotavljajo solidarnostno iz dohodka in so namenjena za reševanje ekoloških problemov.

DRUŽBENO VARSTVO OTROK IN DRUŽINE

Varstvo matere z otroki

V preteklem srednjeročnem obdobju so bili planski akti optimistično zastavljeni in je otroško varstvo v občini in republikah doseglo nekatere ugodne rezultate. Prizadevanja za povečanje števila rojstev v Sloveniji so prispevala k odločitvi, da se je rodni dopust

podaljšal od osmih na dvanajst mesecev, kar velja od 14. februarja 1986 dalje.

V občini Ravne je bilo v desetletju 1971 do 1980 povprečno po 413 rojstev letno, od leta 1981 dalje pa se rodi manj kot 400 otrok na leto. Če bo dolžina porodnega dopusta vplivala na porast rojstev, bomo lahko ugotavljali čez določen čas, verjetno pa le en ukrep ne zadošča. V skupnosti otroškega varstva Slovenije se za matere z otroki zagotavlja zavitek z opremo za novorojenčka in nadomestilo osebnega dohodka za čas porodnega dopusta za zaposlene matere ter denarna pomoč za 84 dni porodnega dopusta študentk, dijakinj in iskalk zaposlitve. Zavitek z opremo za novorojenčke je v občini povprečno po 420 letno, prejmejo jih poleg porodnic iz občine tudi žene v občini zaposlenih delavcev s stanovanjem v drugih republikah.

Število upravičenk do nadomestila v času porodniškega dopusta je v letih 1981 do 1985 upadlo v Sloveniji za 13%, v občini Ravne pa za 10%.

Število zavitek z opremo za novorojenčka je v Sloveniji leta 1985 za 10% manjše kot leta 1981, v občini Ravne pa za 12%. V sorazmerju imamo v naši občini več primerov delavcev iz drugih republik, katerih žene uveljavljajo pravico do zavitka, kot je to v republiškem povprečju.

Nadomestilo za čas porodniškega dopusta se izračuna po osebnem dohodku iz preteklega leta, vendar se tekoče valorizira z rastjo povprečnih osebnih dohodkov v SR Sloveniji. Podatki o rasti osebnih dohodkov se objavljajo v uradnem listu, vendar z dvomesečno zamudo in so povprečna nadomestila precej nižja od povprečnih osebnih dohodkov, v občini Ravne v prvem polletju letos kar za četrtino. Ker je bilo drugod v Sloveniji to zaostajanje lani še večje, so v skupnosti otroškega varstva Slovenije pripravili predlog, da bi nadomestilo osebnega dohodka bilo enako osebnemu dohodku porodnice, kot če bi delala.

Predšolska vzgoja

Za otroke v predšolskem obdobju je organizirana vzgojnovarstvena dejavnost v desetih enotah vrtcev, skupno je v občini 45 oddekov in v njih 989 otrok. To pomeni, približno 37% otrok med prvimi in sedmimi letom starosti. Povprečno je v Sloveniji zajetih 43%, v mestih več kot na podeželju (mariiborske občine 53%, Celje 59%, ljubljanske občine 65%, Izola kar 71%). Polovica vključenih otrok obiskuje malo šolo, torej imajo celoletno pripravo pred vstopom v osnovno šolo. V oddelkih je povprečno po 22 otrok, vendar so ponekod oddelki malih šolarjev tudi s 30 otroki, kar neugodno vpliva na vzgojnovarstveno delo in počutje otrok. Zadržanja leta so bili vsi zainteresirani otroci vpisani, vendar moramo otroke z Raven voziti v Kotle in na Prevalje, kjer je vpis nižji. Dograditev vrtca na Javorniku bi bila nujna, žal je referendum za samoprispevek propadel in je širitev odložena. Jaslična oddelka sta le dva na Javorniku in so potrebe večje kot možnosti. Vendar predvidena organizacija jasličnih oddelkov v Mežici in na Prevaljah pred dvema letoma ni uspela, ker ni bilo dovolj prijavljenih otrok.

Za ne vključene otroke vzgojnovarstvena organizacija vsako leto organizira 80-urno »cicibanovo šolo« v spomladanskih mesecih. Prijav je povprečno po 160 in se organizira vzgojno delo v sedmih oddelkih. Škoda, da starši te oblike vzgoje za svoje mlajše otroke ne izkoristijo v večjem obsegu, ker bi otrokom zelo koristila.

V hribovskih naseljih, kjer ni vrtcev, je vsako leto organizirana mala šola z obveznim 120-urnim programom, in to na podružničnih osnovnih šolah. Ta minimalni program, ki ga obiskuje zadnja leta le okrog 20 otrok, se na šoli Strojna in Holmec širi, da otrokom nudimo boljše pripravo na šolo. Za otroke z motnjami v telesnem in duševnem razvoju nimamo posebnega razvojnega oddelka. Nekateri so vključeni v redne oddelke in poleg vzgojiteljice izvajajo poseben program z njimi še specialna pedagoginja. Nekateri pa so na domu deležni posebnega programa, saj specialna pedagoginja izvajala tudi mobilno službo na domovih teh otrok.

Skupno je deležno specialne obravnave 22 otrok.

Vzgojnovarstvena organizacija ob različnih priložnostih (državni prazniki, teden otroka, novoletna praznovanja) vabi vse ostale ne vključene otroke na različne prireditve, vendar odziv ni zadovoljiv. Starši si ne vzamejo dovolj časa, da bi spremljali svoje otroke na take občasne vzgojne programe. Cicibanova šola in občasne prireditve so za otroke brezplačne, redno celoletno delo v vrtcih pa financirajo poleg občinske skupnosti otroškega varstva tudi starši s plačilom oskrbnine. Delež staršev pri pokritju celotnih stroškov je iz leta v leto manjši. Po planih bi naj starši prispevali najmanj 40% vseh stroškov, dejansko pa je bil ta delež v letu 1985 le 23%. Skupnost je svoj delež zviševala na račun otroških dodatkov.

Denarne pomoči otrokom

Do leta 1980 so bili otroški dodatki v pristojnosti Skupnosti otroškega varstva Slovenije, sredstva so se združevala po enotni prispevni stopnji in so jih delili po skupno določenih kriterijih in na podlagi popolne solidarnosti v republiki. Od leta 1981 dalje je otroški dodatek v pristojnosti občinskih skupnosti otroškega varstva in sredstva se zbirajo po prispevnih stopnjah, dogovorjenih v občini, o kriterijih za prejemanje pa se še dogovarjajo za celotno Slovenijo, vendar so možna ob upoštevanju proste presoje dejanskega stanja določena odstopanja.

Vrsta pokojnin	Za leto 1985		Za leto 1986	
	Število upokoj.	Prejemnikov varstven. dod.	Število upokoj.	Prejemnikov varstven. dod.
Starostne	1811	114	1874	119
Invalidske	975	169	1019	189
Družinske	1192	332	1227	351
SKUPAJ:	3978	615	4120	659

Poleg navedenih je v občini še 132 užiivalcev kmečkih pokojnin po ZSZK. V enakem obdobju je bilo 151 kmečkih upokojencev. To število upada, saj je po še veljavnih določbah zakona zavarovanec le tisti, ki je ob uveljavitvi novih predpisov o pokojninskem in invalidskem zavarovanju izpolnil starost 60 ali več let. V splošnem število upokojencev narašča iz več razlogov, med katerimi prednjačijo upokojitve kmetov pod splošnimi pogoji (enako kot delavci v združenem delu), porast invalidskih upokojitev in druge. Predčasne upokojitve ne vplivajo, ker je število malenkostno.

V posamičnih primerih opažamo, da se določena kategorija delavcev ne odloča za upokojitev kljub izpolnjenim pogojem (ženske z nad 35 leti delovne dobe, zavarovanci, ki se jim šteje zavarovalna doba s povečanjem). V teh primerih se zavarovanci poslužujejo zakonskih določil, ki jim to pravico dajejo.

II. Višina pokojnin

Višina pokojnin je prvenstveno odvisna od osebnega dohodka, ki tvori pokojninsko osnovo in dolžino delovne dobe. V nekaterih primerih na višino odmere pokojnin vplivajo še drugi vzroki, ki so le izjema in zajemajo manjši krog zavarovancev. V sedanjem času gre prežreti primerjave s povprečno višino osebnih dohodkov delavcev, ki posebno v zadnjih dveh letih skokovito narašča in zaradi česar so pokojnine kljub uskladjitvam toliko nižje kot osebni dohodki v istem časovnem obdobju. Že trimesečne »neusklajene« pokojnine s porastom osebnih dohodkov pomenijo občutno razvrednotenje pokojnin, posebej, če upoštevamo rast življenjskih stroškov.

Že pred uveljavitvijo zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja so se pokojnine usklajevale z nominalno rastjo osebnega dohodka v republiki — v Sloveniji že od leta 1974 dalje. Omenjeni zakon, veljaven od 1. 7. 1983 dalje pa prinaša novost, ki določa takomenovano sprotno usklajevanje pokojnin z nominalno rastjo osebnih dohodkov. Po zveznem zakonu je določba o sprotnem usklajevanju pokojnin načelne narave, ki so ga bile posamične

V letu 1980 je v občini Ravne prejemale otroški dodatek 3214 družin za 5948 otrok. V letu 1981 je 46% dotedanjih upravičencev izgubilo otroški dodatek, ker smo pričeli upoštevati vse dohodke družine. Naslednja leta je število upravičencev in otrok še padlo, le 1015 družin je prejemale otroški dodatek za 2254 otrok.

V letu 1985 se je uveljavil samoupravni sporazum o uresničevanju socialnovarstvenih pravic, ki je prinašal poleg enotne dogovorjene ravni (bivši cenazus) še določbo o prostem preudarku dejanskega socialnega stanja in s tem o možnosti priznavanja otroškega dodatka prek cenazusa. V letu 1985 se je število upravičencev dvignilo na 1448 in so prejemale dodatek za 2832 otrok. Ob preizkusu v letu 1986 je število družin spet padlo na 1131 in otrok na 2488. Letos ni možnosti dodeljevanja otroškega dodatka prek cenazusa zaradi pomanjkanja sredstev.

O GMOTNEM POLOŽAJU UPKOJENCEV V OBČINI RAVNE NA KOROŠKEM V OBDOBJU JANUAR—OKTOBER 1986

I. Splošni podatki

V občini je 31. 10. 1986 živel 4120 užiivalcev pokojnin, t. j. 150 upokojencev več kot v enakem obdobju 1985. Po vrstah pokojnin je struktura naslednja:

Planinski dom na Zelenici

znašala polna pokojnina, odmerjena od pokojninske osnove za polno pokojninsko dobo, 69.025 din (osnova 81.206 din).

Navajamo podatke za izplačane pokojnine — povprečje do novembra 1986, ki znašajo:

starostne:	89.195 din mesečno
invalidske:	74.174 din mesečno
družinske:	66.651 din mesečno
skupno povprečje pa znaša	78.732 din mesečno

V teh zneskih je zajet tudi varstveni dodatek za 659 prejemnikov pokojnin. Ta dodatek znaša povprečno 12.161 din mesečno. Navedeni zneski malenkostno odstopajo od republiških povprečij. Kot smo že večkrat v raznih poročilih poudarjali in ugotavljali, ostaja primerjava povprečij za občino Ravne v primerjavi z republiškim povprečjem nespremenjena.

Zaključek: Ob prikazanem stanju so soočamo z določeno problematiko, ki izhaja iz večkrat ponovljenih trditve, da vsi upokojenci ob enakih pogojih niso v enakem gmotnem položaju. Evidentno je predvsem naslednje:

a) Pokojnine upokojenih rudarjev Rudnika svinca in topilnica Mežica so nesorazmerno nizke, vsekakor pa občutno manjše, kot so pokojnine upokojenih delavcev v premogovnikih. Že pred časom je strokovna služba skupnosti posredovala podatke o pokojninah delavcev Rudnika Mežica, vendar nam zaključki analize niso bili posredovani.

b) Zavarovanci predočajo — posamično, pa tudi na sestankih, da se nekateri delavci prehitro »odločijo« za invalidsko upokojitev. Ker so invalidske pokojnine nižje, ker imajo ti delavci običajno manj delovne dobe, invalidski upokojenci iščejo dodatna dela in plačila. Zato se zaključuje, da bi lahko ti delavci še ostali v združenem delu ob pogoju, da se jim uredijo delovni pogoji.

c) Prisotna je tudi ugotovitev, da so v občutno slabšem gmotnem položaju tisti upokojenci, kjer ena pokojnina predstavlja edini vir preživljanja dveh ali več oseb (zakonec, otroci). Za občino ni posebne analize tega stanja in tudi v strokovni službi SPIZ se ne vodi posebna evidenca vzdrževanih članov, ker to ni v njeni pristojnosti. Zato menimo, da bi se morala ustrezna evidenca voditi prek centra za socialno delo, da bi tako hitreje in učinkoviteje pomagali tem osebam. Problem je izrazit v delavskih naseljih, ko izdatki za stanarino, cene električne in toplotne energije ter komunalne dajatve predstavljajo dober del pokojnine.

d) Problem predstavljajo tudi pokojnine, odmerjene po 1. 7. v tekočem letu. Ker je problem znan, ga ne komentiramo z ugotovitvi-

skupnosti dolžne v celoti izvajati do 31. decembra 1986. Vzrok za kasnejše uveljavitve je iskati v sredstvih, ki jih je bilo treba šele zagotoviti. V SRS je z družbenim dogovorom določen način zagotovitve teh sredstev, kakor tudi način uskladike pokojnin. Tako je za leto 1986 že določeno, da se pokojnine med letom sproti uskladijo do višine 90% porasta povprečnih nominalnih OD vseh delavcev, zaposlenih v SRS, in sicer se upošteva porast za obdobje januar—september v primerjavi z enakim obdobjem predhodnega leta — vse po uradnih statističnih podatkih.

Pokojnine so se na račun porasta nominalnih OD delavcev v letu 1986 uskladile že petkrat, in sicer: 1. aprila za 15%, 1. maja za 16%, 1. junija za 20%, 1. septembra za 10% in 1. novembra za 8%, vse z veljavnostjo od 1. januarja 1986 dalje. Skupno so se pokojnine s 1. 11. 1986 uskladile za 90,175%. Pri novembrskem izplačilu celotna uskladikev za 8% še ni bila realizirana, ker užiivalci pokojnin, upokojeni po sedaj veljavnih pokojninskih predpisih sprejemajo pokojnino za nazaj, prej upokojeni pa mesečno vnaprej. Ocenjujemo, da je novih upokojencev približno 16% skupnega števila.

Upoštevajoč pet uskladikev pokojnin do novembra 1986 znaša najnižja pokojninska osnova za polno pokojninsko dobo 77.193,45 din, od te osnove odmerjena pokojnina — polna 85% 65.614,42 din. Ta znesek predstavlja tudi takomenovani mejni znesek za odmero varstvenega dodatka. Kot že navedeno, je višina pokojnin odvisna od osebnega dohodka, ki tvori pokojninsko osnovo in dolžino delovne dobe in zato so tudi pokojnine v odvisnosti od tega različne, vendar izhajajo iz pokojnine, odmerjene od najnižje pokojninske osnove, znaša najnižja možna pokojnina za moškega z 20 leti delovne dobe 29.526,50 din, za žensko pa 36.088,— din.

Od 1. 11. 1986 dalje je tudi spremenjen znesek kmečke pokojnine po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov, ki znaša sedaj 30.000 din (prej 14.326 din).

Dokončna uskladikev za leto 1986 naj bi bila izvedena po zaključnem računu za leto 1986, predlog je, da bi se pokojnine za lani povečale še za 5,3%. Po tem predlogu bo

Kajžar

jo, da bodo odmerjene pokojnine v realnejšem odnosu tudi do osebnih dohodkov, ko bo v celoti uveljavljen 25. člen zveznega zakona.

SOCIALNO VARSTVO BORCEV NOV IN VOJAŠKIH INVALIDOV 1985

Referat za zadeve borcev in vojaških invalidov vodi upravni postopek in finančna opravila v zadevah: vojaških invalidov in družin padlih borcev, civilnih invalidov vojne, udeležencev NOV, borcev za severno mejo ter družin, katerih hranilec je v obvezni vojaški službi.

Vojaški invalidi in družine padlih borcev

Z zakonom o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev ureja federacija temeljno varstvo vojaških invalidov in družin padlih borcev.

Temeljne pravice so: invalidnina, dodatek za potrebo in tujo pomoč, ortopedski dodatek, brezplačna in znižana vožnja, zdravstveno varstvo, ki vsebuje tudi pravice do zdraviliškega in klimatskega zdravljenja ter ortopedskih pripomočkov.

Število udeležencev osebne invalidnine je 92, družinske invalidnine pa 71.

Zdraviliško in klimatsko se je zdravilo 27 vojaških invalidov. Temeljno varstvo vojaških invalidov se financira iz sredstev zveznega proračuna in je bilo v te namene v letu 1985 porabljenih 17.232.338 din.

Po republiškem zakonu o vojaških invalidih imajo vojaški invalidi I. do V. skupine ne glede na starost in zmožnost za delo, drugi invalidi ter družinski invalidski upravičenci pa, če so dopolnili 60 let (moški) oziroma 50 let (ženske), pravico do invalidskega dodatka pod pogojem, da niso v delovnem razmerju in da prejmejo upravičenca in njegovega zakonca ne presegajo zneska najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo.

Invalidski dodatek prejema 110 vojaških invalidov in družinskih invalidskih upravičencev. V tem letu beležimo porast upravičencev do invalidskega dodatka na 116, kar je posledica sprememb zakona, s katerim se

je dvignil cenzus od prejšnjih 70 % na 100 % najnižje pokojnine.

Prevedba invalidskega dodatka je bila zaradi spremenjenega zneska najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo izvedena v mesecu aprilu in maju, uskladitev invalidskega dodatka pa v mesecu oktobru z veljavnostjo od 1. 7., nakazana je bila tudi ustrezna razlika.

Civilni invalidi vojne, ki imajo najmanj 60% invalidnost, imajo pravico do osebne invalidnine v višini 50% osebne invalidnine vojaškega invalida iste skupine. Od 6 civilnih invalidov vojne prejema 4 denarno pomoč. Postopek za odmero denarne pomoči je enak kot invalidski dodatek pri vojaških invalidih, s tem, da znaša cenzus 50% najnižje pokojnine.

Dopolnilno varstvo vojaških invalidov, družinskih invalidskih upravičencev in civilnih invalidov vojne se financira iz sredstev republiškega proračuna in je bilo v te namene v letu 1985 porabljenih 26.508.947 din.

Občinske priznavačnine borcev NOV

Pomembni del zagotavljanja socialne varnosti udeležencev NOV so občinske priznavačnine. Z njimi se zagotavlja socialna varnost borcev, ki imajo nižje redne prejemke oziroma so brez njih. Pravico do stalne priznavačnine imajo udeleženci NOV, ki imajo priznano posebno dobo v dvojnem trajanju do 15. 5. 1945 ob upoštevanju cenzusa 100%, za ostale borce, ki so vstopili v NOV po 1. 1. 1945, borce s priznano posebno dobo v dejanskem trajanju in s prekinitvami, pa ob upoštevanju cenzusa 80% najnižje pokojnine.

O pravici in višini priznavačnine odloča občinska komisija za zadeve borcev NOV in vojaških invalidov, ki deluje pri občinski skupščini. Na podlagi sklepov komisije izdaja upravne odločbe referat za zadeve borcev in vojaških invalidov. Komisija obravnava vsak primer individualno ter upošteva predloge krajevnih odborov in občinskega odbora ZZB NOV, dejanske premoženjske razmere upravičenca in družinskih članov, zdravstveno stanje upravičenca, čas udeležbe in

osebni prispevek v NOV ter druge okoliščine. Poleg stalnih priznavačnin komisija podeljuje še enkratne priznavačnine ter denarne pomoči ob smrti borca NOV.

Priznavačnine se na novo odmerijo na začetku vsakega leta, med letom pa se enkrat (s 1. 7.) valorizirajo v skladu z merili, ki jih določi republiški komite za borce in vojaške invalide.

Sredstva za občinske priznavačnine so zagotovljena v občinskem proračunu in so iz vzeta iz limita splošne porabe. V letu 1985 je bilo doseženo republiško povprečje stalnih priznavačnin (v republiki 7500 din na upravičenca, v naši občini pa 7650 din).

Po valorizaciji 1. 7. 1986 znaša povprečna priznavačnina 16.000 din na upravičenca. Najnižja priznavačnina znaša 5000 din, najvišja pa 43.000 din, le tistim, ki jim je priznavačnina edini vir preživetja.

Število upravičencev do stalne priznavačnine se je iz leta 1984 na 1985 zvišalo za 71, v letu 1986 pa za 40 tako, da sedaj šteje 360 upravičencev. Število upravičencev se je v zadnjih nekaj letih povečalo predvsem zaradi počasnega naraščanja pokojnin kot pa drugih prejemkov ter zaradi boljše informiranosti borcev prek krajevnih organizacij ZZB NOV. V letu 1984 je bil noveliran družbeni dogovor o priznavačninah udeležencev NOV, v letu 1986 pa je že doživel ponovno spremembo. Po novem družbenem dogovoru se zagotavlja socialna varnost z izjemnimi priznavačninami udeležencev NOV, ki so bili tedaj mlajši od 15 let, in udeleženci NOV, ki posebne dobe iz objektivnih razlogov niso uveljavili ali je niso uspeli uveljaviti. Predvidamo, da bo v naši občini približno 80 potencialnih kandidatov za izjemne priznavačnine.

Po novem družbenem dogovoru se lahko udeležencem NOV, ki potrebujejo stalno potrebo in tujo pomoč, pa je ne prejema po drugih predpisih, stalna priznavačnina poveča za 50% zneska najnižje pokojnine. Poleg tega je mogoče s priznavačninami izjemoma zagotavljati doplačilo oskrbnih stroškov v socialno varstvenih organizacijah ter občasno sosedsko in zimsko pomoč.

V naši občini so še 4 borci prostovoljci za severno mejo v letih 1918/19, dva pa prejmeta stalno priznavačnino. Za dan borca in JLA jim je bila dodeljena enkratna priznavačnina.

Za socialno varstvo borcev je bilo v letu 1985 iz občinskega proračuna porabljenih 32.000.000 din.

Oskrbnine družinam kadrovcov

Varstvo družinskih članov osebe v obvezni vojaški službi urejata zvezni in republiški zakon. Upravičenci dobijo oskrbino, če skupaj s svojimi družinskimi člani nimajo takih dohodkov, ki bi presegli z zakonom določeni zjamčeni osebni dohodek v SR Sloveniji. Število upravičencev je bilo v letu 1985 23. Iz občinskega proračuna je bilo v ta namen porabljenih 3.173.000 din.

Lani je število upravičencev znatno upadlo.

DEJAVNOST SOCIALNEGA SKRBTVA

Socialno skrbstvo zajema široko področje različnih dejavnosti, ki pomagajo posameznikom in skupinam pri urejanju materialnih ali drugačnih socialnih težav.

Za otroke in mladostnike, ki so prikrajšani za normalno družinsko življenje (starši umrejo ali se razvežejo, odidejo začasno iz družine, niso sposobni otrok sami vzgajati), se ureja rejništvo in skrbništvo, nekatere pa posvojijo zakonci brez lastnih otrok. V rejništvu je povprečno 86 otrok. Več kot polovico teh otrok so starši sami oddali, trinajst jih je v rejništvu zaradi usposabljanja izven kraja stalnega bivališča, ostale pa je skrbstveni organ staršem odvzel zaradi hudih motenj v družini. Za otroke brez staršev se ureja stalno skrbništvo in teh primerov je 20. V 36 primerih pa je bilo mladoletnikom urejeno začasno skrbništvo. Povprečno letno se izvedejo 3 posvojitve otrok.

Za otroke z motnjami v telesnem in duševnem razvoju je treba organizirati ustrezno usposabljanje in šolanje vse do vključitve na delo. Letno 35 otrok pregleda petčlanska strokovna komisija, od tega jih polovica rabi posebno obliko šolanja ali usposabljanja. V letu

1986 je 24 otrok na usposabljanju zaradi duševne prizadetosti, 4 otroci so na usposabljanju zaradi telesne prizadetosti, 75 otrok z lažjo duševno prizadetostjo se šola na osnovni šoli s prilagojenim programom.

Odrasle invalidne osebe se glede na stopnjo prizadetosti vključujejo v različne ustanove. Zmerno duševno prizadetih je 15 vključenih v delavnico pod posebnimi pogoji in delajo, 20 pa je zaradi hudih motenj aziliranih v posebnih socialnih zavodih. V domači oskrbi je 54 odraslih duševno ali telesno prizadetih oseb, ki dobivajo nadomestilo za invalidnost in so materialno preskrbljeni.

Ostarele osebe večinoma živijo v lastnih gospodinjstvih ali pri družinah svojih otrok. V socialnih zavodih je nastanjenih 108 občanov, ki zaradi kronične bolezni ali drugih težav ne morejo živeti sami ali pri sorodnikih. Za 13 občanov celotno oskrbo pokriva skupnost, ostali pa oskrbo krijejo več ali manj s svojo pokojnino. Za nekatere ostarele občane se izvaja nega na domu in organizira sosedska pomoč, potrebe pa se večajo in bo treba to dejavnost širiti.

Osebnostno in vedenjsko neprilagojenih odraslih oseb imamo v občini precej, vendar je med njimi povprečno 20 oseb, ki zaradi hudega alkoholizma in neustreznih delovnih navad nimajo dela in so na robu socialne varnosti ter potrebujejo posebne obravnave. Alkoholizem je v porastu, potrebna je široka družbena akcija za preventivno in kurativno delovanje.

Mladolletni prestopniki in storilci kaznivih dejanj so potrebni posebne obravnave in pomoči ob prevzgoji. Sodišče v veliko primerih izreče mladoletniku ukor, pogosto izreče odjajo v disciplinski center in strožje nadzorstvo socialne službe, prevzgojo v zavodu pa malokdaj. Okrog 160 je mladoletnih prestopnikov letno in prek 250 prekrškarjev (mote- nje javnega miru in prometni prekrški). Zanje javnega miru in prometni prekrški). Zanje skrbljuje dejstvo, da se mladoletniki povezujejo v skupine in ponavljajo kazniva dejanja, največ je tatvin in poškodovanja tuje stvari. Za prekrške izreka sodnik denarne kazni, ki nekaterih ne strezijo in prekrške ponavljajo.

Odrasli storilci kaznivih dejanj se obravnavajo po novejših metodah, pri čemer je centru za socialno delo naloženo odgovorno sodelovanje pri vključevanju obsojencev v normalno življenje in delo. V obravnavi je letno od 40 do 50 oseb, med njimi je tudi nekaj povratnikov, katerim je po odpustu iz zapora težko urediti stanovanje in zaposlitev.

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih nalaga centru za socialno delo obsežno preventivno in kurativno delo. Predzakonsko svetovanje zajame letno 150 parov, zakonskega svetovanja pa se poslužujejo malo. Šele, ko pride do nesoglasja do razveze, se opravi spravi poskus, in to za 60 parov letno. Ker so odnosi že močno zrahljani, se obdrži le 15% družinskih skupnosti, ostalih 85% se razveže. Skoraj polovica razvez ima vzrok v navezanosti enega izmed zakoncev na novega partnerja, 35% se razveže zaradi alkoholizma in ostali iz različnih drugih vzrokov. Razpadajo tudi izvenzakonske skupnosti in je treba tako kot pri razvezah odločiti o otrocih, kateri izmed roditeljev bo »obdržal« otroke in kako bo drugi roditelj za njih skrbel in ohranjal z njimi stike. Reševanje medsebojnih odnosov v družinah je čedalje več, spremembe v družbenih odnosih spreminjajo tudi družinske odnose in ljudje v stiskah iščejo strokovno pomoč.

Število nezakonskih rojstev se še vedno veča, večina takih parov se po določenem času izvenzakonske skupnosti poroči. Za dve-tisoč primerov letno je treba ugotavljati očetovstvo, za 50 primerov je treba letno skleniti dogovore o plačevanju preživnine, za 600 primerov pa se vsako leto že dogovorjene ali s sodbo določene preživnine valorizirajo. Povprečno znašajo »stare« preživnine po 10.000 din, »nove« pa 15.000 din, zaradi hude inflacije pa bi se morale več kot enkrat letno valorizirati. Ker večina nezakonskih ali »razvezanih« otrok živi pri materah, je večje breme za njihovo oskrbo prepuščeno njim.

Materialno ogroženih posameznikov in družin je v zaostrenih gospodarskih razmerah precej. Vsi delavci si z lastnim delom ne morejo zagotavljati socialne varnosti in išče-

Start

jo družbeno pomoč. Še več je teh primerov med upokojenci, posebno med tistimi, kjer je več družinskih članov odvisnih od ene pokojnine. Poleg teh pa so še posamezniki, ki zaradi odsotnosti lastnih dohodkov in prejemkov dobivajo stalno družbeno denarno pomoč.

Edini vir družbene denarne pomoči prejema zadnji dve leti povprečno 37 občanov, dopolnilni vir pa 185. Začasno denarno pomoč (običajno 6 mesecev) prejemajo občani ali družine, ki se v kratkotrajnih stiskah ne morejo preživeti. Enkratno pomoč pa prejemajo posamezniki ali družine za nakup ozimnice, za nakup šolskih potrebščin, za kritje stroškov šolske prehrane ipd.

Materialno pomoč iščejo občani na centru tudi v primeru bolezni ali začasne brezposelnosti, po odpustu iz zapora in končno za kritje pogrebnih stroškov.

Enotna skupna evidenca socialnovarstvenih prejemkov

V letu 1984 je bil v Sloveniji sprejet Samoupravni sporazum o uresničevanju socialnovarstvenih pravic, ki se je začel uporabljati v letu 1985. Po določbah sporazuma naj bi po enotnem postopku ugotavljali pravice do vseh vrst socialnih pomoči (varstveni dodatek, štipendije, otroški dodatek, subvencije stanarin, vse vrste pomoči v socialnem skrbstvu). Občani in delavci naj bi na enotnem

obrazcu uveljavljali različne pomoči na enem mestu ob uporabi podatkov enotne skupne evidence. Za izpolnitev obrazca so bile zadolžene organizacije združenega dela za delavce in krajevne skupnosti za ostale občane podati mnenje o dejanskem socialnem stanju. Zaradi novih določb v izpeljavi postopka je bilo lani treba tudi vse pristojne službe dodatno usposabljalati in občane seznaniti z novimi pravicami. V letu 1985 so zaradi hitrega višanja cen in zaradi valorizacije stanarin občani in delavci v velikem številu vložili zahteve za različne vrste pomoči. Posebej so ugotavljali po krajevnih skupnostih, katere družine so ogrožene. Po podatkih enotne skupne evidence je bilo ugotovljeno, da dogovorjene ravni socialne varnosti ne dosega 22% vseh gospodinjstev v občini. Zaradi tega je število vlog za pomoči silno poraslo, vendar so bile tudi v velikem številu odklonjene, saj so poskušali priti do pomoči tudi tisti, ki niso bili upravičeni.

V letu 1986 se je stanje precej spremenilo, saj je tekoče usklajevanje pokojnin precej izboljšalo položaj v mnogih družinah, ki so bile v stiski.

Iz podatkov je razvidno, da je prejelo v letu 1986 različne socialnovarstvene pomoči 1589 družin iz naše občine. Med njimi je 571 upokojskih družin. Ena družina prejema povprečno po dve socialnovarstveni pomoči.

TABELA: Število upravičencev do različnih socialnovarstvenih pomoči in višina pomoči 30. 9. 1986

SVP	Število upravič.	Najniž. znesek	Najvišji znesek	Poprečni znesek
1. Varstveni dodatek	480	ni podatka	21.442	podatek ni doseg.
2. Den. pomoč za brezposelnost	11	—	—	41.000
3. Nadomestilo stanarine	433	577	8.388	3.315
3. Nadomestilo ogrevanja	330	335	4.312	1.725
4. Štipendije				
— srednješolske		10.099	39.302	23.415
— visokošolske		21.437	42.874	30.052
5. Razlike h kadrovski štip.	480	1.200	9.016	4.725
6. Družb. pomoč otrokom	1.250	1.020	11.131	6.860
7. Začas. denarna pomoč	28	15.000	25.000	20.000
8. Rejnine	56 od 1/9	65.300	88.000	74.000

TABELA: Število družin, ki prejemajo socialnovarstvene pomoči, glede na dohodek na družinskega člana v preteklem letu in glede na število dodeljenih pomoči (30. 9. 1986)

Dohodek na družinskega člana v din	Število družin, ki prejemajo			
	eno pomoč	dve pomoči	tri pomoči	več kot tri pom.
do 15.000	34	299	165	151
od 15.001 do 25.000	707	182	30	
nad 25.001 do 30.000	21			

TABELA: Število družin, ki prejemajo socialnovarstvene pomoči, glede na število družinskih članov (stanje 30. 9. 1986)

Število družinskih članov	Število družin, ki prejemajo				
	eno pomoč	dve pomoči	tri pomoči	štiri in več pom.	
2	184	311	82	66	
3	240	62	43	38	
4	190	67	37	19	
5	113	31	24	7	
6	22	7	7	4	
7 in več	13	3	2	7	

Pri odločanju o socialnovarstvenih pomočeh so strokovne službe upoštevale dogovorjeno raven socialne varnosti iz sporazuma. Tako so se kljub temu da so izvajalci postopkov različne strokovne službe (CSD: za družb. pomoči otrokom, socialnoskrbne storitve in oprostitev plačila participacije; **skupnost za zaposlovanje**: štipendije, nadomestila za brezposelnost in **stanovanjska skupnost**: subvencije stanarin in ogrevanja) poenotili in zaostriili kriterije za dodeljevanje pomoči.

Največ problemov izbi je na dan zaradi neuskkljenosti in podvajanja nekaterih opravil pri uveljavljanju različnih socialnovarstvenih pomoči, saj organizacijsko nismo zastavili dejavnosti tako, kot jo predvideva sporazum.

Se vedno je v praksi premalo zaživela določba, ki omogoča, da se pomoč odkloni oziroma dodeli v višjem znesku — v skladu z oceno stvarnih socialnih razmer, v katerih prosilec živi.

Težave se pojavljajo tudi pri pridobivanju podatkov in mnenj OZD in komisij za socialna vprašanja v KS o socialnih razmerah prosilcev za pomoči.

Osnovni namen uveljavitve enotne skupne evidence je bil, da bi zmanjšali število administrativnih postopkov pri uveljavljanju socialnovarstvenih pomoči in zagotovili prejemnikom ustrezno obliko pomoči v čim krajšem času, po možnosti na enem mestu.

ZAKLJUČEK

Značilnosti in pojave oblike socialnih težav občanov, ki jih obravnavamo delavci Centra, so izredno raznolike, prepletene in odvisne od različnih dejavnikov. Zato jih

lahko le uspešno rešujemo z vseobvezno socialno akcijo, ki zajema vse možne metodичne načine strokovne obravnave in tesno sodelovanje z drugimi strokovnimi službami, institucijami s področja otroškega varstva, izobraževanja, zdravstva, pravosodja, zaposlovanja in drugih. V zadnjih dveh letih smo dosegli tudi večjo povezanost s kadrovske socialnimi službami OZD. Pomembno in učinkovito je tudi skupnostno delo in akcijsko raziskovanje v KS. Celo leto je nepretrgana povezava med Centrom in komisijami za socialna vprašanja.

Strokovni delavci so koordinirali delo komisij, ki so se sestajale večkrat v dopolnjenem sestavu s predstavniki KK SZDL, KO ZZB, KO RK, društev upokoencev in patro-nalne službe. Izkušnja je pokazala, da lahko z ustreznim postopkom in spodbudami aktiviramo krajan za samopomoč in medsebojno pomoč pri reševanju, preprečevanju socialnih težav. Boljše rezultate smo dosegali v okoljih, kjer je organiziranost krajevnih skupnosti ustrezna in so strokovne službe (tajniki KS) pripravljene sprejemati nove, specifične naloge, čeprav le občasne.

Z uresničevanjem načel aktivne socialne politike želimo postaviti delovne ljudi in občane v položaj, da se bodo z lastnimi silami sposobni aktivno vključevati v življenje in delo in s tem pomagati preprečevati raznovrstne socialne stiske. Z ekonomskimi ukrepi pa moramo zagotavljati socialno varnost delavcev, zato sta ekonomska in socialna politika med seboj tesno povezani; ekonomski ukrepi družbe lahko pozitivno ali negativno vplivajo na razvoj posameznih področij socialne politike.

Težko je bilo najti vhod na parkirišče ob hotelu. Deviško zasnežena cesta se ni razlikovala od okolice. Pa vendar je šlo! Na nasprotni strani, kjer je postajališče, nas je že čakal poseben avtobus. Vzdušje je bilo takšno, kot se za pohod spodobi. Nekaj vznemirljivega je bilo v zraku. Kmalu se bo začelo. Prišli so še člani gorske reševalne službe in odpeljali smo se po Poljanski dolini. Sneg je padal neprenehoma. Hotel je popraviti, kar je zamudil v decembru. Krivično je bilo do smučarjev, ki snega ves december niso imeli, za pohodnike pa ga je bilo naenkrat preveč. Slaba koordinacija, bi dejali v političnih strukturah in okrivili neposredne udeležence, pohodnike. Bog, ki je sneg dal, pa ni odgovarjal in je lepo mirno ždel v svojih višinah. On je že vedel, kakaj tako. Posledice smo nosili mi, ki smo se podali v zimsko noč.

Avtobusu, ki je hrabro rezal brazde po Poljanski dolini, je bilo po polurni vožnji vsega dovolj in nas je zavrzel. Znašli smo se na cesti. Bilo je hladno, padal je sneg. Zavili smo levo čez most in se začeli vzpenjati po stezi, ki je bila splužena. Pomislil sem na jutrišnji dan, ko bo opoldne proslava. Do tedaj pa je manjkalo še več kot petnajst ur, ki jih je bilo treba prebiti zunaj na mrazu. Morda je kateri med 162 pohodniki pomislil, kako bo prišel do cilja. Hrabrila nas je misel na tiste vojne dni, ko so mnogo slabše oblečeni in obuti partizani zmogli enako pot. Zmogli so jo otovorjeni z orožjem in niso dovolili sovražniku nobenega presenečenja. Spomin na veličastne dni naše zgodovine nam je dajal moči in voljo. Globok sneg na poti ni bil pretežka ovira.

Redke kmetije, ovite v bel sneg in osvetljene, so dajale svečan vtis. Ljudje so čistili dvorišča in poti med poslopji. Nekakšen prijeten občutek me je spremljal, ko sem opazoval pridne domačine pri njihovem delu. Samota, ki me je grabila v tihi koloni, je izginila. Pokrajina je tudi v tem dnevnem času, ko je vidljivost zelo slaba, kazala vso lepoto in spodbujala, da je utrjenost sproti izginjala. Le sneg je padal in padal. Bil je zmrznjen v drobne snežinke in suh. Prijetno je škripalo pod nogami, kot bi prepevali črički. Hladna sapica, ki je vela čez prevale, je bila znanilka trde zime. Niso peli črički. Bila je glasba dedka Mraza, ki je razsul s snegom napolnjeno košaro.

Kljub mrazu nas je naporna hoja prijetno grela. Zaradi praznika je bilo razpoloženje v koloni vedro in ni kazalo, da bi kdo odnehal. Cilj Pasja ravan oziroma turistična kmetija se je bližal. Tam je bil začetek uradnega dela poti. Prehrojena steza iz Poljanske doline na Pasjo ravan ni štela.

Na prijazni kmetiji smo našli veliko skupino pohodnikov. Prišli so že popoldne iz različnih smeri. Dve uri smo potrebovali, da smo prišli na start.

Ne vem, zakaj se ta del Škofjeloškega pogorja imenuje Pasja ravan. Okrog naše kmetije je brilo in noben bolje vzgojen štirinožnik ne bi hotel biti tu na prostem. Kmetija Košir je v zatišju; na križišču poti na Črni vrh, Pasjo ravan in Kovski vrh pa je neusmiljeno vleklo. Kako je šele moralo biti na vrhu, na Pasji ravni?

Jože Žunec

V Dražgoše ponoči

Pred 45 leti je Cankarjev bataljon bojeval bitko za življenje in svobodo z okupatorjevo vojsko, ki je imela velikansko premoč v ljudeh, orožju in opremi. V spomin na veličastne dni boja za narodno osvoboditev so bile tudi letos, kot vsako leto doslej, različne prireditve. Najbolj značilen je bil nočni pohod po poti, po kateri so šli v daljnem 1942. letu borci Cankarjevega bataljona.

Letos smo se trije Ravenčani (Ivan Cigale, Dušan Vodeb in pisec tega spisa) opogumili in sklenili: »Gremo!« In smo šli.

Že zjutraj je začelo rahlo naletavati. Snežinke so se do poldneva precej zgostile. Snežna prevleka se je grozeče debelila. Ko smo se v soboto popoldne peljali z avtom proti Škofji Loki, je močno snežilo. Mislili smo, da gre za »podarim — dobim«. Bili smo zaskrbljeni, vendar tega ni nihče pokazal. Delali smo se brezskrbne, pogumne bolj, kot smo bili v resnici. Za sebe že trdim, da je bilo tako. Vedel pa sem, da je tiste zgodovinske dni, ko se je kova-

la usoda našega naroda, tudi močno snežilo. Sneg in mraz nista omajala borcev pri njihovih namerah. Za naš pohod bo potreben le del napora, ki so ga morali premagati borci, sem pomislil. Ne more biti tako slabo vreme, da ne bi premagali poti.

Cesta ni bila očiščena, ali pa zelo slabo. Ne vem več, zakaj smo mislili, da bo bolje po naši slovenski glavni cesti proti Ljubljani. Razočarani smo ugotovili, da ni bilo tako. Vedno slabše očiščeno cestišče je spominjalo na zorano njivo. Cesta je bila bela, poledenela in zasnežena, bolj primerna za smučarski tek kot za varno vožnjo z avtomobilom. Bliže smo bili naši prestolnici, slabše je bilo. Najslabše po obvoznih popolnoma belega, zasneženega mesta. Gorenjci, poznani kot skrbni gospodarji, so varčevali s snegom. Puščali so ga tam, kamor ga je položila narava. Ta pa je bila radodarna in ga je povsod natrešla, na livade, polja in ceste.

Pol ure je bilo dovolj, da smo se spočili in okrepčali pa ogreli nekoliko ohlajene uhlje. Po krajšem nagovoru na dvo-rišču kmetije smo se zvrstili v kolono po eden in začeli uradni del naše poti. Spustili smo se navzdol proti Šefertu blizu Zminca v Poljanski dolini. Prekoračili smo Poljanščico in se znašli blizu Škofje Loke. V poznih nočnih in zgodnjih jutranjih urah je bil občutek samote sredi spečih domačij in dremajoče kolone rahlo neprijeten. Le ko je veter močno zapihal in prinesel sneg v oči, je kolona zaživela. Pot je vodila v večjem delu po gozdu. Redke kmetije so bile neosvetljene, njihovi prebivalci so spali. Sneg pa je še naprej padal, bil je zmrazjen in suh in se je mlel pod nogami. Zaradi tega se je naredil tudi kakšen korak nazaj. Vedno novih moči pa je dal enkrat občutek, da smo šli na pot, ki jo je prehodil slavní bataljon v težkih dneh revolucije in boja za osvoboditev.

V dolini smo pustili odvečno vodo in jo nadomestili s čajem. Ko smo bili mokri od znoja in padajočega snega, nas je začel stiskati mraz. Ohladitev ni dobra za hojo, zato smo po krajšem počitku nadaljevali pot. Vzpenjali smo se po strmeh pobočju proti Breznici pod Lubnikom. Ker so nas prijazni domačini pričakovali, je bila razsvetljena in svetloba v daljavi nam je bila kažipot.

Pot je bila zelo strma, hitrost hoje je pomenjala. Kolona se je zabijala in nabijala vase, večkrat se je bilo treba ustaviti. Nekateri so godrnjali, drugi pa molče prenašali nerodnost pohodnikov pred sabo. Želja, da bi bili čim prej v toplih domačijah, je bila močnejša od nerodne in naporne hoje. Zavoj levo, pa takoj nato desno, ponavljajoče se premikanje, v večjem delu po gozdnih stezah in samo navzgor. Sneg, ki je še naprej padal enakomerno in vztrajno, smo trdovratno mli pod nogami. Kljub koloni tudi tisti na repu niso imeli gazi. Sneg je bil suh in sipek. Hoditi je bilo treba tesno drug za drugim. Padci so bili pogosti. Kljub globokemu snegu, ki pa je bil rahlo nasut, smo bili mimogrede na ledu pod njim. Rešitve navadno ni bilo, ostala so boleča mesta na posameznih delih telesa. Pohodniki so neprijetne in nenadne padce hrabro prenašali, dobra volja je ostala, bilo je celo nekaj smeha ob neverjetnih in skoraj nemogočih položajih posameznikov v snegu. Razpoloženje se je boljšalo. Bolj kot padci pa je na vedro obnašanje pohodnikov vplivalo spoznanje, da smo bili blizu prijazne vasi, kjer se bomo lahko preoblekli, odžejali in spočili v toplih prostorih.

In res! Nenadoma so bile pred nami redko posejane in močno osvetljene domačije. Razdelili smo se po kmetijah. Nekaj jih je nadaljevalo pot do dva kilometra oddaljenega lovskega doma. Naša skupinica je zavzela prvo hišo.

Topel čaj, toplo mleko, suha preobleka — in dobra volja je še porasla. Malo smo tudi podremali in predli kot mačke na spomladanskem soncu. Skromni so naši gorrenjski kmetje, pa zelo gostoljubni. Nima jo preveč, pa radi dajo. Lep slovenski običaj, ki pa v urbanih naseljih usiha. Po prijetnem enakomernem postanku smo se znova znašli zunaj na mrazu. Še polurna hoja navkreber in začeli smo se spuščati

navzdol pod Tomažem nad Praprotnim in prišli v dolino ob Laši.

Bilo je zgodnje jutro, močan veter je neusmiljeno bril. Uhlji so postajali vse trši in trši, zato sem potegnil kapo navzdol in jih prekril. Kljub neprespani noči smo bili budni. To sta naredila sneg in veter, ki je bil posebno neprijeten na golih pobočjih. Ko smo se spustili po gozdu navzdol, ni več pihalo, pojavile so se druge nevšečnosti. Led, gole korenine, zelo strma pot so povzročili neprijetne in boleče padce. Tudi palice za lovljenje ravnotežja niso bile dovolj. Hoja ni bila več enakomerna, nastajali so krajši in daljši zastoji. Najmanjša nepredvidnost ali malo preveč samozavesti in že ni bilo rešitve, padec na stran v globlji sneg je bil edini izhod. Zvin noge bi lahko bil usoden. Vprašal sem svoja spremljevalca, kaj bi naredila z mano, če bi si poškodoval noge, pa ne bi mogel brez njune pomoči nadaljevati pot. Ko bi o tem že premišljevala, sta mi istočasno odgovorila:

»Pustila bi te do pomladi na kakšni samotni kmetiji. Z delom bi si lahko služil kruh. Plemenske svinje bi krmil.« Sam sem pomislil, da bi morda to bilo celo bolje kot vrniti se v ekološko vprašljivo Mežiško dolino.

Prišli smo v dolino. Prekoračili smo glavno cesto blizu Praprotna, ki je znano po fantih, prepevajočih pri slovenskem narodno zabavnem ansamblu Lojzeta Slaka. Po široki brvi smo prišli na levi breg Selščice. Desno od nas se je košatil hrib Hrastnik. Šli smo navzgor ob strugi. Pot je bila zelo zaledenela, vijugala se je po strmeh pobočju, pod nami pa je tekla mrzla reka. Ponekod je bilo treba po riti nadaljevati pot. Končno smo prišli iz gozda na ravni del. Presenečenje. Bil sem že prepričan, da ravnine tu ni; da se hodi le navzgor in navzdol. Ravnino smo hitro prehodili. Že smo bili v Minkini vasi, ki se ji reče Ševlje. Čakala sta nas vroč čaj

in dober golaž. Umazano posodo je zlagal v svojo skrinjo znani hudomušnež in šaljivec Janko. Poznajo ga tisti, ki hodijo na planinske pohode slovenskih železarjev. Ni bil razporežen za šale. Verjetno je bil kriv za to mraz. Menda se nekateri razživijo le na toplem in v zelenju.

Posebej zanimivo je bilo, da je za zadnjega pohodnika, Štajerca iz Maribora, zmanjkalo golaža. Krivi so bili vojaki. Menda so premalo skuhalo? Meni pa se je zdelo, da se je naša kolona v tej vasi nekoliko podaljšala. Ne vem, morda to ne drži.

Ko smo snedli resnično okusen golaž, smo nadaljevali pot proti Dražgošam. Ura je bila devet. Dvanajst ur in malo več je že minilo, odkar so nas odvrgli iz avtobusa. Pa ni manjkalo dobre volje, le obrazi so bili razpotegnjeni, okončine na glavi — nos in uhlji — pa vinsko rdeči. Korak je postajal vse trši in težji. Pot se je vlekla navzgor, pa spet malo navzdol, da smo nato lahko šli spet navzgor. Kje je ta Jelovica? Pred nami so se pojavile Zabrekve, desno pa Sv. Mohor. Zelo lepa je bila pokrajina, tako da sem sklenil, prehodil jo bom še enkrat, poleti. Še kakšni dve uri in približali smo se našemu cilju. V Dražgoše smo prispeli na začetku proslave ob pol dnevu. Človek bi mislil, da bo hoje konec. Ni bilo tako. Po proslavi se je začelo iskanje avtobusa, ki bi moral biti v Rudnem. Pa ni bil. Rekli so, da bo v Češnjici, pa ga tudi tam ni bilo. Po enournem tavanju smo ga odkrili, ko nam je pripeljal naproti blizu Selc.

V Škofji Loki smo odkidali naš avtomobil in se vrnili po slabo spluženih cestah na domače Ravne.

Kljub tokratni naporni hoji in slabi vožnji po zasneženih cestah se bom pohoda še udeležil. Pot v Dražgoše s Pasje ravni je izjemno doživetje, vendar zelo zahtevna, zato se je lahko udeležilo le telesno dobro pripravljeni pohodniki.

Ojstrica in Krofička (levo) sta sestri, ki imata različne značaje

Franc Telcer

Planinski vodniki raven- skih železarjev

Združeni slovenski železarji so pri svojem dolgoletnem planinskem pohodništvu svetel zgled med vsemi delovnimi kolektivi širom naše domovine. Že 18 let organizirajo številne planinske pohode slovenskih železarjev na našem slovenskem življenjskem prostoru. Pohodi so postali množična rekreacijska potreba, saj so vsako leto množičnejši, kar dokazuje, da je železarskim delavcem to potrebno za njihovo zdravje in razvedrilo po težkem delu in nezdravem okolju na delovnih mestih. Za dolgoletno in uspešno delo pri razvijanju planinske ideje med zaposlenimi v združenem podjetju Slovenske železarne, med njihovimi družinami in predvsem med mlajšimi, je Planinska zveza Slovenije pred kratkim delavcem združenega podjetja Slovenske železarne podelila visoko priznanje.

Tudi v Železarni Ravne je zanimanje za planinsko pohodništvo med delavci veliko, saj je število pohodnikov vedno večje. Planinski pohodi so vedno težko pričakovani. Postali so potrebni za nova spoznanja narave in za medsebojno spoznavanje. Vsi ti pohodi so tudi športni dosežki krepitve duha in človekove zmogljivosti.

Za vse uspehe planinskega pohodništva, za razvoj planinske misli in obvladanja osnov planistva so zaslužni predvsem planinski vodniki.

Vodniki so v vseh delovnih organizacijah združenega podjetja Slovenske železarne glavni organizatorji planinskih pohodov in jih tudi vodijo. Planinski vodniki so postali prepotreben člen v verigi po vseh delovnih kolektivih, saj na njih sloni veliko in odgovorno delo varne hoje in zadovoljstva vseh udeležencev.

Planinski vodnik, že izkušeni planinci, imajo na oskrbi poleg ostalih zadolžitve tudi vzgojo samega sebe. Izobraževanje in izpopolnjevanje traja vse leto. Na raznih vodniških tečajih spoznavajo in pridobivajo izkušnje in znanje, ki jim je potrebno pri njihovem odgovornem delu.

Da so večji vodenja v planinskem svetu, iščejo še dodatno izurjenost, vztrajnost in spoznanja na drugih pohodih, na različne vrhove, doma in tudi v tujini. Dosežki pri premagovanju številnih vrhov so njihovi športni rezultati. Športno udejstvovanje in doseganje vrhunskih dosežkov je cilj slehernega športnika. Različni so dosežki po vrstah športnih panog in vedno so isti cilji: doseči najboljšo mesto.

Tudi planinski vodniki poleg svojega vodniškega dela za svoj športni dosežek opravljajo in zbirajo število pohodov in prehojene višine. Merilo je število opravljenih vzponov na leto, hkrati pa tudi doseženi metri v višino, merjeno od izhodiščne točke peš hoje. Dosegati omenjene dosežke ni lahko, saj so večkrat odvisni od vremenskih neprilik v raznih letnih časih. Planinski vodniki Železarne Ravne so bili v letu 1986 pri svojih športnih podvigih zelo uspešni, kar potrjujejo prikazane šte-

vilke pohodov na različne planinske vrhove in tudi dosežene višine v metrih.

Povsem prostovoljno nagnjenje in težnja po doseganju čim več prehojenih višin in vrhov sta omogočila, da so posamezniki dosegli visoke cilje svoje planinske hoje. Ljubezen in privrženost do planinske ideje je tudi podlaga velikega športnega dosežka.

Zgledu športne dejavnosti planinskih vodnikov železarne Ravne bodo sledili tudi planinski vodniki iz drugih delovnih organizacij združenega podjetja Slovenske železarne.

Novost prikazovanja dejavnosti planinskih vodnikov bo prav gotovo zainteresirala tudi mnoge druge planince, da bodo sledili tem športnim dosežkom in se še množičneje vključevali v planinsko dejavnost. Podobno prikazovanje planinskih vzponov in tur na različne vrhove in doseganje prehojenih nadmorskih višin je bila že društvena obveza članov pred skoraj 100 leti ustanovljenega društva piparjev v Ljubljani.

Planinski vodnik	Število pohodov	višina v metrih
------------------	-----------------	-----------------

1.

Ivan Cigale		
Uršlja gora	62	51.267
Peca	7	7.639
Olševa	2	1.332
Raduha	4	2.940
Ojstrica	2	3.010
Mrzla gora	1	1.223
Vrtača	1	1.123

Planinski vodnik	Število pohodov	višina v metrih
Veliki vrh	3	3.858
Kladvo	2	1.212
Storžič	1	1.009
Hum	2	1.000
Reševna	1	300
Jalovec	1	1.535
Mangart	1	1.748
Koroška Rinka	1	1.413
Skuta	1	418
Grintavec	1	224
Savinjsko sedlo	1	461
Krn	1	1.692
Gr. Venediger	1	2.324
Triglav	2	3.194
Viš	2	3.372
Veliki Kanin	2	734
Bovški Grintavec	1	1.812
Špik	1	1.293
Prisojnik	1	927
Srednja Ponca	1	1.120
Setiče	1	971
	107	99.151

2.

Edvard Štruel		
Uršlja gora	70	52.956
Peca	4	2.873
Raduha	2	1.837
Košuta	2	3.249
Ojstrica	1	1.505
Jalovec	1	1.535
Mangart	1	1.748
Prisojnik	2	3.101
Gr. Venediger	1	2.324
Viš	1	1.686
Kanin	1	367
Špik	1	1.293
	87	74.474

3.

Vili Burjak		
Uršlja gora	18	29.714

Planinski vodniki slovenskih železarjev na pohodu na Begunjščico — 20. 9. 1986

Planinski vodnik	Število pohodov	višina v metrih
Peca	5	4.754
Raduha	5	3.705
Olševa	1	1.029
Storžič	1	1.572
Prisojnik	1	847
Kamniško sedlo	1	1.283
Ojstrica	1	1.740
Gr. Venediger	1	2.324
	34	44.018

4.		
Ferdo Igerec		
Uršlja gora	21	22.148
Peca	5	7.032
Raduha	2	1.482
Krn	2	3.384
Mangart	1	758
Viš	1	1.668
Montaž	1	1.093
Košuta	1	1.452
Prisojnik	1	897
Ojstrica	1	1.739
Mozirska koča	2	600
Dobrač	1	465
	39	42.717

5.		
Vinko Krevh		
Uršlja gora	31	18.398
Peca	1	1.216
Raduha	3	2.024
Olševa	2	1.330
Snežnik	1	556
Porezen	1	1.103
Boč	1	570
Vremščica	1	450
Nanos	1	413
Storžič	1	1.572
Kamniško sedlo	1	1.283
Medžed — Žabjak	1	837
Bobotov Kuk	1	616
Königstuh	1	601
Hochalm spitze	1	1.760
Obir	1	502
Viš	1	1.686
Montaž	1	1.173
Gr. Venediger	1	2.324
Begunjščica	1	530
Košuta	1	1.163
	54	40.157

6.		
Franc Šisernik		
Uršlja gora	11	9.450
Poštarska koča	3	1.200
Kremžarjev vrh	5	3.920
Graška gora	2	1.000
Golte	1	300
Raduha	2	2.711
Peca	2	2.106
Olševa	3	2.966
Kamniško sedlo	1	1.283
Begunjščica	1	530

Planinski vodnik	Število pohodov	višina v metrih
Prisojnik	1	897
Gr. Venediger	1	2.324
	33	28.687
7.		
Martin Pšeničnik		
Naravske ledine	20	14.600
Uršlja gora	5	6.490
Peca	2	3.284
Dobrač	2	934
	29	25.308

3.		
Štefan Vevar		
Naravske ledine	1	708
Uršlja gora	8	10.203
Peca	1	464
Olševa	1	1.029
Raduha	2	1.482
Dobrač	2	934
Begunjščica	1	530
Košuta	1	1.163
	17	16.518

S. Mihev

V Bolivijskih gorah

Poleti 1986 (od 13. 6. do 11. 8.) je bila v Boliviji v Južni Ameriki tričlanska ekipa Alpinističnega odseka Ravne, ki so jo sestavljali Andrej Gradišnik, Robert Jamnik in Stanko Mihev. Za cilj so si izbrali še dokaj neraziskano gorsko verigo Cordillero Real. Vrhovi so visoki čez 6000 metrov in so bili osvojeni šele pred nekaj leti, v to področje, tiči v velikih razdaljah, slabih cestnih povezavah in pomanjkanju ustrezne literature in zemljevidov.

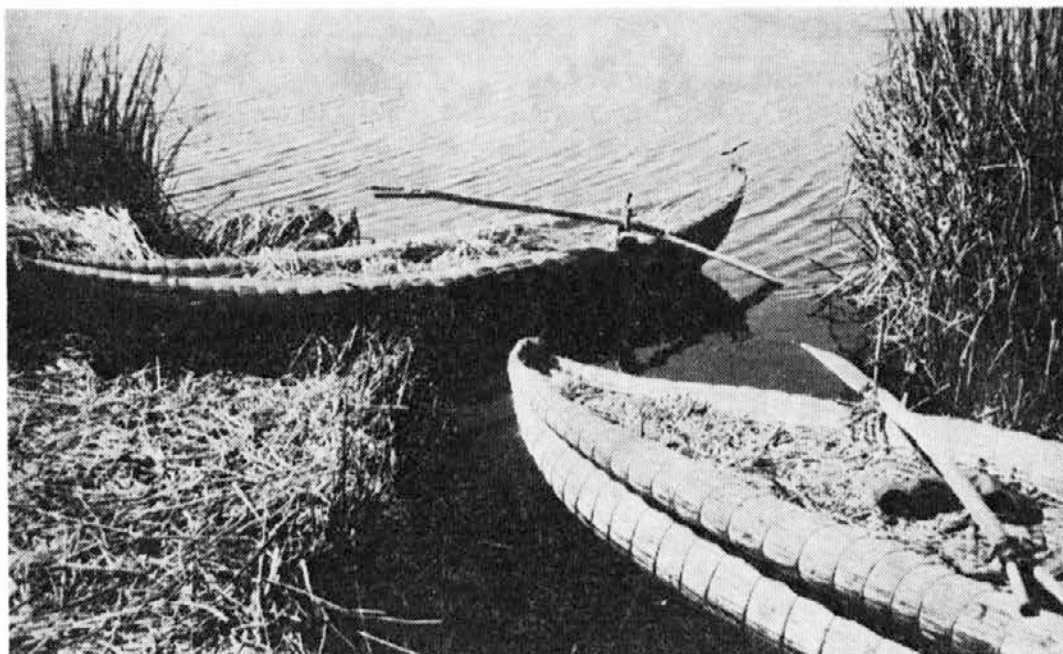
Miniaturno odpravo so spremljali še kar številni problemi, vendar uspehi niso izostali:

— 20. 6. 1986 sta Gradišnik in Mihev osvojila 5200 metrov visoki vrh Nevado Illusion

— po tridnevnem pristopnem maršu so od 30. 6. do 1. 7. 1986 vsi trije plezali v tisoč metrov visoki severni steni Illiampuja (6800 m). V steni so bili dva dni in pol, nato so še dva dni sestopali v dolino. Preplezali so eno najtežjih smeri v tem predelu Andov. Imenovali so jo Koroška smer, višina 1000 m, ocenili pa so jo 90, V + mestoma, večina 70—80 stopinj naklona v ledu in III. do IV. v skalah.

— 17. 7. 1986 sta Gradišnik in Mihev preplezala še novo smer v Condoririju (5800 m). Imenovala sta jo SLOVENSKA smer.

Nekaj svojih vtisov s te dvomesečne poti so strnili v naslednjih prispevkih.

Jezero Titicaco — najvišje ležeče plovno jezero na svetu

La Paz — Indijanka
z otrokom

CORDILLERA REAL V BOLIVIJSKIH AN- DIH

C. Real se vzdiguje na severu in vzhodu gorovja Altiplano v Južni Ameriki. Snežna veriga, ki prečka Altiplano (Peru) s severa proti jugu, se na meji med Perujem in Bolivijo razcepi in oblikuje C. Vilkanote v Peruju in C. Oriental ali Central, ki sega do vrhov Apolobambe v Boliviji. Cordillera Real obsega približno 800 kilometrov dolgo verigo vrhov, ki dosežejo višino 6000 metrov. To je pomembno gorstvo Bolivije, znano po masivnosti in posebnih geoloških zgradbi. Zanimivo je za popotnike in alpiniste. Tu so znana jezera (Titicaca, Tuni-Condoriri, Zongo... in vse večje reke bolivijskega višavja (Desaguadero). Gorstvo je nastalo iz kamnite mase, potopljene v Pacifiku, ki se je pod pritiskom oceana dvigovala in povzročila gibanje različnih zemeljskih plasti, tako, da so v terciaru nastajali vrhovi. Bili so precej višji kot danes, Illampu je npr. dosegel višino 7000 metrov. Povprečna višina Andov v tem obdobju je bila približno 12.000 metrov. V zadnjem milijonu let pa se je višina zaradi različnih procesov zmanjšala skoraj za polovico.

V prvi polovici tega stoletja je C. Real postala zanimiva zaradi bogatih nahajališč kositra. Po drugi svetovni vojni pa je pomen kositra precej upadel. Danes je ruda že redka in veliko nahajališč je le še na višini nad 5000 metrov.

MITOLOGIJA ANDOV

Ko je Wiracocha postavil Ande na današnje mesto, je določil tudi povezavo med človekom in živaljo ter med človekom in skrivnostjo ustvarjanja. Dal je določeno moč pumi, kondorju, medvedu, kači in lami, usodo človeka pa je prepustil jezeru Titicaca. Poslal je sporočila povezanosti in sreče ter postavil na vsak konec gorovja čuvarje, da bi varovali njegovo delo. Gra Illimani je dobila »bleščečega kondorja« in gora Illampu »belega kondorja«.

Kondor predstavlja zvezo med nebom in zemljo, njegovo telo je sposobno prenesti vse viharje, lahko se zdrobi v prah, a njegova krila ostajajo nesmrtna. Priča je velikim protestom svetega jezera. Tudi »kondoriri« — gnezdo kondorjev — ima velik pomen v nauku o nastanku sveta v Andih.

Cordillero Real je ustvaril junak Thonupa, ki se je boril proti tiraniji Inkov. Zelen je osvoboditi ljudi in sodelovati v inkovskem mestnem svetu. Zbor modrecev pa mu je sodil. Privezali so ga na splav in ga pustili sredi jezera Titicaca. V trenutku, ko se je začel potapljati, so se iz jezera dvignile skale in vode so se spremenile v hudournike, ki so drli z vseh strani in odnesli junaka v popolnoma neznana področja. Sile Andov so ga osvobodile, toda snežni duh »Hualapichi«, ki je vladal za goro Illimani, mu je preprečil prehod tako, da mu je za oviro postavil

ledenike, bog ognja »Rocuhirca«, gospodar jezera Titicaca, pa ga je dokončno uničil.

(Po zapisu Alaina Mesillija prevedla Tanja Kotnik).

SNEŽNA ILUZIJA

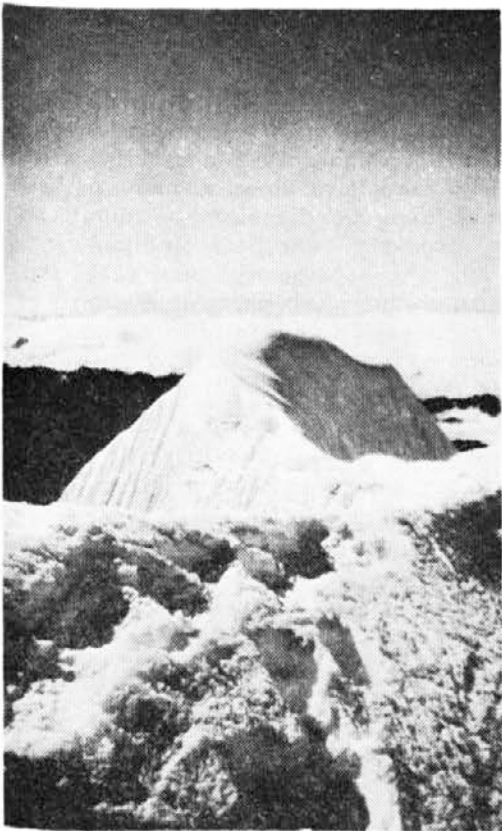
Po prihodu v La Paz smo tuhtali, kam bi odšli na aklimatizacijsko turo. Pomagalo nam je naključje. Slovenec, ki že vrsto let živi v Boliviji, nas je seznanil z Roswito, avstrijsko alpinistko, ki se je ravno takrat odpravljala v gore. Tudi Roswita namreč živi že dalj časa v Boliviji. Povabila nas je s seboj. Tako tokrat ne bomo imeli težav s prevozom, pa tudi nekaj nasvetov smo se nadejali, saj je menda izkušena plezalka.

Kar tesno mi je, ko z veliko hitrostjo drvimo po strmi, ozki cesti. Džip poskakuje kot razposajen kuža. V naslednjih tednih bomo imeli še veliko priložnosti kar se cest in kaskaderskih šoferjev tiče. Kljub zgodnji jutranji uri smo dobre volje, veselimo se prvega srečanja z bolivijskimi gorami. Hitro se dvigamo, cesta se konča na višini 4300 metrov. Pred nami so večno beli vrhovi. Roswita pravi, da smo v enem najlepših predelov Cordillere Real. Pot nadaljujemo peš. Hitro pridobljena višina nam ves čas nagaja in ko pridemo do mesta, kjer bomo postavili tabor, že vsi sklanjamo glave. Roswita, navajena višine, opazi težave in nam iz kokinih listov skuha poživilni čaj, ki pa ne pomaga. Glavobol traja dalje. Najbolje bi bilo, če bi en dan ostali na tej višini, da bi se navadili nanjo, a mi smo preveč neučakani, hočemo dalje, više. Želimo priti na Nevado Ilusion, ki je visok 5300 metrov. Počasi se vzpenjamo po snežnem pobočju. Robi tarna, da ga boli glava. Tudi meni razbija v sencih. Tak je torej ta višinski glavobol. Še najboljše se počutim, če ves čas enakomerno hodim. Roswiti sledim popolnoma avtomatično, kot robot. Že se veselim, da smo blizu vrha, saj se pobočje končuje, vendar smo šele na sedlu, nad katerim se začenja prava strmina. Piham kot lokomotiva, ko plezam po njem. Še dvajset metrov ozkega grebena nas loči od vrha. Greben je tako odsekan, da na obe strani pada po nekaj sto metrov v globino. Roswita se brez odmora loti zadnje ovire pod vrhom. Sam pa ležem v sneg in hlastam za zrakom. Ko se umiri noro razbijanje v glavi, preplezam greben. Na vrhu je izredno malo prostora, izpostavljenost je popolna, tako da raje počepnem ob cepinih. Roswita mi razlaga imena okoliških vrhov, vendar vse sproti pozabim, saj danes glava ni dovzetna za serijo vseh mogočih imen. Kmalu se nama pridruži še Miha, Robi pa se je moral zaradi premočnega glavobola vrniti. Z Mihom dolgo ostaneva na vrhu. Snežna iluzija, moj prvi andski vrh, resnično zasluži to ime. Nikamor se mi ne mudi, niti med sestopom ne. Zvečer smo znova vsi zbrani v taboru. Obupno slabo se počutim. Ne morem ne jesti ne piti, le še v spalno vrečo zlezem in zaspi. Sredi noči vstanem, glavobol je ponehal, lačen sem, zato zlezem na plano. Mesec rumenkasto osvetljuje vrhove, videti so tako skrivnostno lepi. Nekako tako sem si doma predstavljal te daljne obljubljene gore. Vsedem se na obalo jezera, večerjam in pijem hladno vodo iz jezera. Sedaj se dobro počutim, višinska kriza je za menoj.

Robi Jamnik

KOROŠKA SMER V GORI ILLAMPU

»Illampu? Ne, senjor, na tej strani gore še ni smeri. To ni stena, ki bi jo lahko preplezali...« nam poreče ob dostopu pod šesttisočak Illampu starejši Bolivijec, ki se nekoliko spozna tudi na hribe. Nejeverno maje z glavo še, ko se že poslavljamo.

Nevado Illusion

slednjih kočljivih skalnih odstavkih, ki so prekinjali ledene žlebove, izgubili. Tu smo tudi izgubili cepin, padel je iz stene nekam v globine obrobni ledeniški razpok, med katerimi smo tavalj zgodaj zjutraj.

Noči še ni bilo konca. Plinski kuhalnik je brnel celo noč in zvok se je mešal z rahlim zavijanjem vetra. Jesti nismo mogli veliko, nacejali smo se raje s prepotrebni osvežilnimi napitki in čakali na prve sončne žarke. Še preden so nas dosegli, smo se že pripravljali za odhod. Plezalno opremo smo čez noč obesili na skalne roglje, zmrznjeno smo nekako spravljali nase. Čelade so bile polne napihanega snega, vrvi uklenjene v led, čevlji, ki smo jih zaradi varnosti spravili v nahrbtnike, so bili trdi kot kamen.

Drgetajoča telesa so se sprva upirala vsakršnemu naporu in običajni opravi, kot sta obuvanje ali zavezovanje derez, so postali nekajkrat težji kot sicer. Prostora za prosto gibanje ni bilo, vse smo morali delati previdno, že prav premišljeno. Zgrozili smo se že ob misli, kaj bi bilo, če bi nam padel iz stene čevljev, spalna vreča ali kakšen kos opreme. Nahrbtniki so bili še večji kot prvi dan, saj je zmrznjena oprema zahtevala še več prostora.

Počasi smo začeli zapuščati naš bivak, velik za pisalno mizo. Sprva so nam dereze opletale na nogah, kakor da smo jih navezali prvič v življenju, cepin in kladi vo zaradi premrlih in okornih rok nista hotela dovolj globoko v trd led, da bi se lahko zanesljivo obesili nanju. Bili smo že visoko nad bivakom, ko nas je doseglo sonce. Vedno pogostejše smo se menjavali v vodstvu, bili smo utrujeni in neprespani. Težave so naraščale z vsakim korakom. Kar naprej smo pogledovali navzgor proti robu stene, vendar ga še nismo videli. Ves dan smo plezali drug za drugim, za vsakim odstavkom smo slutili vrh, a zaman. Le na koncu raztežaja se je prvi znova zagrizel v strmino, zavrtal klin, pa še enega... kovina je lomila led in drobci so leteli na tovariša, ki sta z glavo, stisnjeno med rameni, drgetajoč čakala, da ju vodeči pokliče in da lahko začneta plezati navzgor...

Tako je minil dopoldan, pa dan, senca se je pomikala po gori vedno višje in nazadnje je ostal osvetljen le še vrh. Se zadnjič je zažarel v večerni svetlobi in počasi ugasnil.

Druga noč v steni. Pripeli smo si čelne svetilke in plezali dalje v upanju, da bomo našli primerno mesto za bivak. A zaman. Iz enega žleba smo se prekopali v drugega, sledil je spet nov žleb... Vseeno smo približno opolnoči obstali pri nekaj skalnih rogljih, brez moči, preklinjajoč mrz in steno, ki je ni hotelo biti konec. Mar res ni dovolj dva dni garanja?

Debelo uro smo porabili, da smo v ledu naredili nekaj stopnički podobnega, nato pa še eno, da smo previdno razobesili opremo, ki je ostanek noči nismo mogli imeti na sebi. Potem smo privezani, stisnjeni drug k drugemu obsedeli v mokrih spalnih vrečah. Venomer smo drseli s poličke, se stokajoč vračali nazaj nanjo in čakali jutro. Z mislimi smo blodili bogve kje, vsak na svojem koncu. Proti jutru nam je zmanjkalo plina, lonček nam je zdrsnil iz stene, hrano smo pojedli že prejšnji večer. Čez nas so neslišno drseli pršni plaziči in drobna zrnca so našla pot za vratove in se tam raztopila. Nekaj minut je bil mir, nato pa je znova pridrsel naslednji plazič... Vendar je bila ta noč na srečo krajša od prve.

Tretji dan. Vse bolj verjamem staremu Bolivijcu, da te stene ni moč preplezati. Zdi se mi, da nima konca, da plezamo v krogu! Morda smo zdaj tam, kjer smo pred dnevi začeli? So to iste skale, isti led ali samo podobne skale, podoben led? Ne vem več. Saj si je vse tako prekleto podobno. Mi pa delujemo kot star, pokvarjen stroj. Nekaj udarcev, nekaj korakov, pa dolg počitek v strmini in sopenje, spet nekaj udarcev...

In ko končno zagledam konec stene, sploh nisem vesel, kot sem si prej mislil. Morda niti ne verjamem več, da je to res konec. Še zadnji metri, ogaben previsni snežni trebuh, zadnja stvar v steni, ki jo je še treba preplezati, zadnje, kar zame na tem svetu trenutno še obstaja. Potem

Illampu z vrisano Koroško smerjo

Že tretji dan mi odzvanjajo te besede v glavi, mešajo se med sopenje, klince tovarišev, pokanje ledu in zavijanje vetra, izgubljenega v belih prostranstvih. Tretji dan smo v steni, zdi se mi, da je čas ušel z vaje, stene pa noče in noče biti konec. Strmina ne popusti niti za hip, nikjer ne najdemo mesta za počitek. Ure in ure hlatamo za redkim zrakom, iščemo prehode med sivim, od mraza razpokanim skalovjem in upamo, da bomo še do večera prišli čez ta tisoč dvesto metrov visoki zid. Še ena noč v steni bi nam verjetno do kraja izpila moči. Vrnitev v dolino smo si zaprli že prvi dan, sedaj se lahko vrnemo le še čez vrh. Ta se kot majhen, snežen stožec lepo vidi iz doline, nam, ki smo že kilometer visoko v steni, pa je tako nedosegljiv. Hribi, ki obkrožajo Illampu, so že globoko pod nami. Naša gora je tod najvišja in morda tudi najbolj nepopustljiva. V dveh dneh plezanja nismo našli prostora, kjer bi lahko kolikor toliko udobno prebili noč. Stena, ki si zasluži to ime.

Prvo noč smo kot skovirji presedeli na snežni polički, ki smo jo izkopali pod manjšim serakom. Ves čas smo se bali, da nam bo zgrmel na glave. Noge so nam visele v temno praznino, raztaljen sneg nam je močil puhasta oblačila in delal noč še hladnejšo... Raje bi stal na konicah derez sredi ledenih plošč, udarjal s cepinom in zabijal kline v trd led. Saj takrat, ko kakor pajek visiš sredi vesin, vsaj pozabiš na mrz, žejo ali utrujenost, celo telo se podredi golim štiridesetim metrom, ki jih moraš preplezati. Čeprav morda kdaj pomisliš, da tega ne boš zmogel, da bodo krči v nogah močnejši in da bo psihični pritisk premagal voljo in željo priti na vrh...

Tako pa smo sedeli na tej polički, migali s premrliimi prsti in v mislih znova preštevali raztežaje, ki smo jih že preplezali. V prvih lažjih dvesto metrih smo pridobili nekaj časa, vendar smo rezervo že v na-

Na vrhu Condoririja

je le še greben, ki se rahlo dviguje do najvišje točke gore.

Vrh... Dolgo molčimo, znova vsak nekako skriva občutke zase. Nato nasmeh, krepak stisk roke, za zaledeneli očali se skrivajo tudi nekoliko solzne oči.

Sedaj je vse tako enostavno. Nikdar si nisem tega tako predstavljal. Stojimo na vrhu, se režimo drug drugemu, slikamo, zremo v bele gorske verige in jezera v daljavah, gledamo doline, po katerih smo potovali. Vse je pod nami, nad nami je le še sinje modro nebo brez oblakov. Nikoli še nisem bil tako utrujen in vesel hkrati. Teh trenutkov ne morem opisati. Ostal bi cel dan, gledal sonce, kako zahaja, kako se počasi prižigajo zvezde na večernem nebu. Žal za to nikoli ni dovolj časa. Vrh je moj le za nekaj bežnih trenutkov, nato pa veter zamete moje sledi in gora ostane spet sama, nedotaknjena. Del nje pa ostane v meni in ravno toliko mi pomeni, kolikor sem garal, da sem se povzpел nanjo. Meni, Andreju in Stanču pomeni gora Il-lampu zelo veliko.

A. Gradišnik

SLOVENSKA SMER V CONDORIRIJO

Hodimo po gričih, porastlih z orumenelo travo. Muli, otovorjeni z našo opremo, sta se pomešali med čredo lam, ki jo pastir žene proti jezeru pod goro Condoriri. Ta, za domačine sveta gora, se strmo dviga nad nekoliko nižjimi sosedi. Osrednji del s transkima vrhovoma res daje podobo kondorja z razpetimi krili. Mi bi se radi povzpeli najvišje, na kondorjevo glavo.

Ob jezeru se ustavimo. Indijanec med raztovarjanjem mul zahteva večje plačilo od dogovorjenega. To je tu običajno. Preveč smo že imeli opravka z domačini, da bi mu nasledili. Sprva godrnja, da je bila pot predolga, nato, da so bili tovariši pretežki, ko pa uvidi, da nič ne zaleže, se prav prijazno poslovi. Očitno je bila že v dolini dogovorjena cena dovolj visoka.

Dveurni jutranji dostop pod steno naju je pošteno ogrel. Miha razvija vrv, sam pa si medtem na plezalni pas obešam opremo. Pripravliva se za vzpon. Na Condoriri se želiva povzpeli po novi, prvenstveni

smeri. Vstopiva v lahek snežen žleb, ki naju privede do strmega ledenega skoka. Prav razveselim se prvih težav v steni, saj sem že komaj čakal, da se znova preizkusim. Navdušen sem! Z vso silo bi zasadi cepin v led, če bi smel, tako poln sem moči. Vendar je led tenak in votlo doni, kar pomeni, da morava z lednim orodjem delati previdno. Nekaj metrov nad skokom prečim do skal, kjer bom lahko varoval tovariša in tudi fotografiral.

Vedno više sva in lesketajoče modro jezero pod goro je že čisto majhno. Prišla sva na velik plato. Sonce močno pripeka in sneg se pod najino težo udira. Napredujemo zelo počasi, vsakih nekaj metrov se ustavljamo in počivamo. Plato pa se vleče, kakor da nima konca. Pozabiva na vrh, misliva le še na tistih nekaj korakov, ki naju ločijo od naslednjega počitka. Zadaž ostaja ravna gaz v snegu, ki le nekajkrat zavijuga med seraki in se nazadnje vendarle konča na sedlu pod glavnim vrhom. Sedaj naju čaka najlepši del vzpona, strma snežna vesina, ki je v spodnjem delu prekinjena z ledno razpoko. Misel, da jo bova lahko preplezala, opustiva, ko prideva do nje. Pregloboka in preširoka je za kaj takega. Izogneva se ji daleč naokoli. Nad razpoko je pobočje bolj strmo, a ker je sneg dober, je plezanje varno. Orodje odlično prijema in hitro napredujemo. Zagrne naju megla. Više že slutim greben, ki naju bo pripeljal na vrh. In res, kmalu se strmo pobočje prelomi in prevesi v prepadno drugo stran, vmes je le še ozek greben. Plezava po njem, zaradi megle lahko njegovo izpostavljenost le slutiva. Zavriškam. Sedaj gotovo prideva še tudi na vrh! Vreme se nekam čudno kremži, toda trenutno mi je to kaj malo mar. Silhueta prijatelja izginja v podečih se meglah, ki jih veter z vso silo žene čez greben. Še nekaj korakov in že sem na vrhu Condoririja. Še en korak, pa bi znova stal veliko nižje. Krepko si stresava roki. Kdove, kolikokrat sva že tako stala na vrhu gora ali sten in delila najlepše trenutke vzponov; tiste trenutke, ki jih shraniš globoko v sebi in jih uporabiš takrat, ko si vsega naveličan ali slabe volje, pa je dan znova lažji in lepši.

Vesetje je krajše kot običajno, ura je že pol pet popoldne, čaka naju še dolg in naporen sestop. Ker sva računala na enodnevni vzpon, nisva vzela opreme za bivak, zato naju sedaj noč ne sme prehiteti. Vendar še imava čas, da na vrhu Condoririja zakopljeva kipec, ki nama ga je zapopal Robi. Zaradi bolezni je moral ostati v šotoru pod goro. Stara Indijanka v La Pazu mu ga je namreč pred nekaj dnevi med skrivnostnim mrmranjem magičnih besed izročila in mu zatrdila, da bo gotovo ozdravel. Če verjamete ali ne, Robi je bil čez nekaj dni zdrav!

Sestopava hitro, nič ne počivava, malce si oddahneva le na platoju. Ozirava se nazaj, ker se med podečimi megli občasnoma prikaže najin vrh. Le še bela vršna konica žari v soncu, pobočja pa so že v senci. Takoj, ko zadnji sončni žarki izginejo za goro, postane ledeno hladno. Utrujena se ob soju lune spotikava navzdol. Pozno je že, ko se pred nama končno pojavi temna senca šotoru...

Rastko

HOLMEC JE PRAZNOVAL

Socialistična zveza delovnega ljudstva in krajevna skupnost Holmec sta delovnim ženam pripravila enkratni kulturni program za dan žena. Po dolgem času je bila dvorana v osnovni šoli zopet napolnjena.

Če je kulturni program v redu in sprejemljiv za občane, takrat krajani Holmca radi pridejo na proslavo. Na tej proslavi so dominirale ženske. To pa ni čudno, saj je bil to njihov praznik. Ženske se dobro zavedajo, da so popolno svobodo in enakopravnost dosegle šele med NOB in v novi socialistični Jugoslaviji. Med NOB se je kovalo tudi bratstvo in enotnost naših narodov. Skupno z moškimi so žene kot enakopravni partner s puško v roki stale na braniku domovine in se borile proti največjemu sovražniku človeštva — nacifašizmu.

Proslava je bila 8. marca popoldne. Za uvod je zapel oktet LOVSKE DRUŽINE PECA iz Mežice. Sledil je slavnostni govor. Zopet je zapel lovski oktet s svojimi ubranimi glasovi nekaj domačih pesmi. Zatem so predstavili svoj program pionirji osnovne šole Holmec. S svojim nastopom so očarali vse navzoče. Marsikatero oko poslušalke je postalo rošno. Tudi dekliški citraški ansambel STRUNE IZ POD PECE je navzoče presenetil s svojim lepim nastopom.

Ob koncu proslave so se zopet oglasili izbrani glasovi lovskega okteta.

V gostišču na Poljani je bila ženam pripravljena malica. Ob veselem petju in rajanju je kmečkim ženam čas hitro mineval. Ob večernem mraku so se vrstile na svoje domove.

Letošnji dan žena so praznovale tako pri srčno, pristno in domače, da ga še dolgo ne bodo pozabile.

Stefan Lednik

Vodovod Šumc in njegove 60-letne paralele

Delo na vodovodu Šumc 1926. Spredaj desno s kladivom Franc Pasovnik, na prejšnjem od njega z lopato in svetlim klobukom Pogladič iz Brega; tretji v jarku s kapo Jože Petrič iz Mušenika, peti brez pokrivala Franc Knez

nahrbtnika fotoaparat in naredim posnetek. Lep spomin bo to. In lepa priložnost primerjati sliko, nastalo leta 1926, pred dolgimi šestdesetimi leti, z današnjo, a ki obe dokumentirata isto reč: gradnjo vodovoda na Šumcu, toda v tako različnih razmerah. Današnja gradnja poteka takorekoč anonimno, zanjo ve morda le nekaj delegatov iz komunalnega sisa, ki to gradnjo financira. Pa oni potniki proti meji pri Rehtu, ki so videli spodnji del vodovodnega izkopa čez Stržove travnike. Prejšnja gradnja, leta 1926, pa je povzročila tolikšne prekucije.

Morda ne bo odveč ob 60-letnem jubileju mežiškega vodovoda na Šumcu in ob njegovi novi paraleli pobrskati malo po spominih in oživiti pozabljene, razburljive — že kar revolucionarne dogodke tistih časov, ko se je mežiško socialistično občinsko vodstvo dodobra spopadlo s takratno angleško upravo in njihovimi domačimi podrepaniki pri mežiškem rudniku.

Kljub močnemu nasprotovanju rudnika, ki mu je krajevni šolski svet izredno povečal občinske davke zaradi gradnje novega šolskega poslopja, je gradnja leta 1925 vseeno stekla. Potrdilo jo je tudi tedanje »veliko županstvo« v Mariboru, ki se mu je rudniško vodstvo pritožilo. Županstvo in njegov prosvetni referent pa sta gradnjo in stroške ne le potrdila, temveč

Nekega septembrskega dne 1986 se vračam z avtom s Pece po cesti iz Steng proti Mežici. Na mostu ob izviru Šumca pod Gorno zagledam gručo delavcev ob strojih, debelih ceveh in kupih gramoza. Ko mi pogled zdrzne še navzdol, ob strugi Šumca, ki se v njej blešči peneča voda in šumlja proti nekdanjemu Ručnikovemu mlinu, ugledam spodaj ob dolgem, na novo strojno izkopenem jarku, kako le nekaj ljudi z nekakšnim bagarjem polaga vanj dolge vodovodne cevi. Kako hitro jim tako s strojem gre delo od rok. »To bo za novi vodovod proti Prevaljam in Ravnam,« ugotovim. Končno bodo le speljali vodo prav od novega zajetja pri izviru Šumca in odstranili začasni priključek na dovodna cevja mežiškega vodovoda, ki je zadnja leta večkrat povzročil motnje pri preskrbi kraja z vodo. Z njimi pa tudi obilo razburjenja, ko so ta »začasni« priključek naredili kljub protestom na krajevnih zborih občanov.

»Nekam znan se mi zdi pogled na ta jarek, kot da bi enak prizor nekoč že videl,« pomislim.

Tedaj se spomnim na sliko iz družinske zapuščine, ki na njej dolga vrsta delavcev koplje vodovodni jarek na istem kraju. Brž potegnem iz

Izkop za vodovod Šumc jeseni 1986

50

Pri postavki Din 20.000 za zimsko obdaritev šolskih otrok opozarjamo na dejstvo, da je glasom pojasnila k šolskemu proračunu v znesku dinarjev 23.578'15 za razne stroške vsebovano za obdaritev šolskih otrok nadaljnjih Din 20.000— in da je tudi v proračunu ubožnega zaklada glasom pojasnila župana na proračunski seji votiranih za isti namen Din 5000 pod zaglavljenjem enkratnih podpor.

Ugovarjamo proti postavki Din 250.000— za zgradbo občinske stanovanjske hiše v Mežici, ker absolutno ne uvidevamo takojšnje potrebe za tako hišo v istem letu, ko gradi občina šolsko poslopje za približno dinarjev 3.000.000—, tako da bode za bodočih pet proračunskih let davčna moč občine itak že abnormalno obremenjena. Ne glede na to, da nam je bilo o priliki pogajanj za posojilo Din 2.500.000— za gradnjo nove šole od strani občine objavljen, da bode čim bolj omejena svoje druge izdatke, tako da se bode večja davčna zahteva koncentrirala na zgradbo absolutno potrebne nove šole, smo mnenja, da tako nujna potreba za gradbo take hiše ne obstoja, da se je ne bi moglo, ako bode že res potrebna, odložiti za par let. V tem nas potrjuje motivacija tega predloga od strani nekaterih odbornikov, od katerih, je eden navedel, da mora občina imeti pripravljena stanovanja za naše delavce, katere bi mogoče izgnali iz drugih držav, drugi zopet, da morajo biti preskrbljeni za slučaj, da bi rudnik vrgel katkega delavca s družino na cesto itd. Menda se vsak občan zaveda, da zgradba te hiše ni res tako neobhodno potrebna, da bi bilo s tem izdatkom treba še bolj obremeniti itak abnormalno obremenjeni proračun, posebno pa z ozirom na to, da je splošno upanje, da se bode pozneje zidalo cenejše. Predlagamo torej, da se ta postavka v celoti črta.

Proti postavki Din 250.000— za prezidavo starega šolskega poslopja ugovarjamo v toliko, ker je glasom dopisa večine občinskih odbornikov z dne 6. decembra 1925 prezidava stare šole namenjena za stanovanjsko hišo, v kateri bodo lokali za občino in prostori za zdravnika ter nadalje po možnosti lokali za državne urade. Prva skrb po našem mnenju naj bi bila posvečena vprašanju stanovanj za učiteljsvo, katero se bode vsled razširjenja šole znatno pomnožilo, tako da bode zanje primanjkovalo stanovanj. Svoječasno smo se s krajnim šolskim svetom tudi razgovarjali v tem smislu, da bi se staro šolsko poslopje prezidalo v stanovanjsko hišo za učitelje, ter je bil krajni šolski svet popolnoma sporazumen z nami. Občina ima svoje uradne prostore, kateri sicer niso veliki, vendar pa za opravljanje tekočih poslov popolnoma zadostujejo. Občinske seje se pa itak vrše v šolskem poslopju ter se lahko vrše tam tudi nadalje. V kolikor nam je znano, si morajo tudi v drugih občinah pomagati na ta način ter nikakor ne moremo priznati kot nujno potrebno, da se občini preskrbi s precejšnjimi stroški lokale, nato pa se bode moralo za novo došlo učiteljsvo zidati zopet novo hišo. Predlagamo torej, da naj se gornji znesek uporabi za prezidavo stare šole v stanovanj za učiteljsvo, da se na ta način prihranijo stroški nove stanovanjske hiše, katero bi sicer krajni šolski svet gotovo hotel tudi zidati.

Iugovarjamo proti postavki Din 80.000— za napravo vodovoda, ker smo trdno uverjeni, da bi se s tem izdatkom ne smelo obremeniti našega podjetja. Spomladi 1923 je nameravalo podjetje zgraditi za svoje stanovanjske hiše vodovod za zdravo pitno vodo iz Čekonovega studenca nad Mežico.

celo poudarila potrebo, naj se obenem z novim šolskim poslopjem ustanovi tudi meščanska šola. Ob rastoči veliki šolski zgradbi je postalo očito, da bo treba potegniti v kraj nov vodovod, saj šole in drugih predvidenih stanovanjskih zgradb tedanji Krautov vodovod ne bi zmogel napajati. Vodovod, ki si ga je pred desetletji napeljal od izvira Encijevega potoka gostilničar in prevoznik svinca s konji, Kraut, je tedaj napajal predvsem le njegove zgradbe okrog današnjega Trga svobode in le še nekatere druge v sosesčini. Večina prebivalcev pa je tedaj zajemala vodo za kuho in za pranje kar z vedri iz potoka Šumca in iz Encijevega potoka. Še sam se spomnim, ko je nekoč mama v Šumcu zajela z vodo tudi veliko postrv in to je bila prva riba, ki sem jo v življenju videl od blizu in jo tudi potipal.

Resnici na ljubo je treba povedati, da je rudnik svinca hotel zgraditi na svoje stroške vodovod, ki bi zajemal vodo na enem od Šumčevih izvirov pri Mlačniku pod Gorno že nekaj let poprej. Z njim bi napajal svoje stanovanjske zgradbe v središču Mežice. Za majhno odškodnino pa bi dovolil napeljavo vode tudi drugim. Vendar se menda tedanje občinsko vodstvo z zamisljivo ni strinjalo, pa tudi lastniki parcel, ki naj bi po njih tekkel izkop za vodovod, so zahtevali prevelike odškodnine. Zaradi tega si je rudnik zgradil vodovod z zajetjem Junčarjevega potoka na Zgornjem Bregu in ga od tam potegnil na Poleno, do

svojih tamkajšnjih obratih ter stanovanjskih zgradb in pisarn.

V ilustracijo tedanjih razmer in napetih odnosov objavljam faksimile dela ene od pritožb, ki govori tudi o tem vodovodu in ki jo je rudnik l. 1925 naslovil na Veliko županstvo v Maribor (iz knjige Vinka Möderndorferja Boji in napredek mežiških rudarjev, Ljubljana, 1926).

No, do novega vodovoda je vseeno prišlo. Za zajetje vode so izbrali prav tisti, manjši Šumčev izvir na Mlačniku, ki ga je nameraval uporabiti že rudnik. Ker so bili stroški zanj zelo veliki, so morali občani vplačati precejšnje prispevke ali pa obveznost odslužiti z delom. Vsaka družina je morala dati delavca za nekaj dni »kuluka«, kot so takrat to obvezno delo imenovali.

Tedaj je spadala v mežiško občino še cela Podpeca, ki ji je takrat pripadal še mežiški zaselek Breg. Zaradi tega so morali na kuluk v Mežico tudi občani, živeči v Mušeniku (levo od Igerčevega potoka, ki je bil tedaj meja med občinama Mežica in Črna), pa oni iz Helene in Šmelca. Ti so imeli do delovišča več kot 2 uri hoda na eno stran. Zato je kuluk pri teh oddaljenih občanah, ki od vodovoda niso imeli koristi, povzročil obilo ugovorov.

V Mežici pa so že v prvih dveh letih razpredli vodovodno omrežje po vsem kraju in nanj so se priključile vse hiše. Epidemije, ki so se poprej večkrat pojavljale in ki so služile socialističnemu

51

Podjetje je bilo pripravljeno nositi vse stroške glavne napeljave ter je predlagalo napravo hidrantov v vasi za slučaj požara. Podjetje je imelo namen, izpeljati svoj projekt tako, da bi imela cela vas Mežica vodovod proti malenkostni odškodnini od strani odjemalcev, ki ne bi bila v nikakem razmerju s stroški. Podjetje je torej začelo to akcijo z najboljšim namenom, o čemur se lahko gospod veliki župan prepriča iz tozadevnih spisov na sreškem poglavarstvu v Prevaljah. Kmalu pa se je začela nam naravnost nerazumljiva akcija proti temu našemu projektu. Vršili so se sestanki in pobirali podpisi, a ko je prišlo do tozadevne komisije, stavili so mejaši tako pretirane zahteve, da jim podjetje nikakor ni moglo ugoditi, posebno radi tega, ker ni imelo toliko lastnega interesa na izvedbi ravno onega projekta od Čekonovega studenca. Temu projektu je dalo prednost pred kasneje z dosti manjšimi stroški izvedenim in sedaj obstoječim rudniškim vodovodom iz Friderikove doline le radi tega, ker bi se dalo z njim obenem rešiti vprašanje dobre pitne vode za naša poslopja in za celo vas. Nerazumevanje dobrega namena podjetja in celo nasprotovanje od strani občanov je imelo za posledico, da je podjetje z obžalovanjem opustilo Čekonov projekt in izvedlo sedmimi vodovod.

Nemogoče je zahtevati od podjetja, da naj po neverjetnih izkušnjah, ki jih je napravilo svojčas pri svoji iskreno občekoristni nameri, pristane na to, da naj zopet v tako znatni meri prispeva k stroškom, katerih bi se bila občina svoječasno na najlažji način lahko rešila. Od vodovoda ne bi podjetje imelo nikake koristi, ker je vse svoje stanovanjske hiše preskrbelo z dobro pitno vodo. Ako hočejo občani, ki svojčas niso nesebične pomudbe podjetja podpirali ali pa ji celo nasprotovali, danes napraviti za sebe vodovod, je pač ja stvar onih, ki so na tem vodovodu zainteresirani, nikakor pa naj se potom občinskega proračuna ne obremeni zopet podjetje, ki je svoječasno hotelo rešiti to vprašanje v splošnem interesu vseh vaščanov. Tudi zakon predvideva, da stroški za take naprave ne spadajo v občinske izdatke, temveč so le zadeva zainteresiranih. Predlagamo torej, da se ta postavka v celoti črta.

Pri šolskem proračunu protestiramo najprvo proti temu, da ne izkazuje nikakega prebitka iz tekočega leta. Ne glede na to, ali je krajni šolski svet že dobil kaj na račun doklad ali ne, bi bil lahko izkazal in moral izkazati kot tozadevni pribitek iz tekočega leta vsaj znesek Din 250.000—, ki je bil proračunski za novo šolo v lanskem proračunu, odnosno v proračunu za tekoče leto, a ni bil uporabljen. V svojem pojasnilu k proračunu omenja sicer krajni šolski svet teh Din 250.000—, ne izkazuje jih pa v proračunu, kar mor brez dvoma spadajo.

Ugovarjamo proti postavki Din 1.000.000— za nove stavbe ali priprave šolskega poslopja. Ta postavka je menda namenjena za odplačilo prvega obroka Din 500.000—, na račun našega posojila, toda zakaj se naj bi to kar zaokrožilo na Din 1.000.000—, nam je popolnoma nepojmljivo. Sicer pravi krajni šolski svet v svojem pojasnilu k proračunu, da bi se iz tega presežka eventualno krili morebitni primanjkljaji pri znesku Din 250.000— iz tekočega leta za opremo poslopja, vendar pa smo prepričani, da bi bila tiha rezerva od Din 500.000— popolnoma nedopustna. Krajni šolski svet mora vendar že vedeti vsaj približno, koliko bode potreboval in ali mu bode onih Din 250.000— iz tekočega leta zadostovalo ali ne, nikakor pa si ne more

občinskemu vodstvu kot močan argument za novi vodovod, so poslej prenehale.

Ko je za rastoče naselje po zadnji vojni postala dovodna cev od zajetja do rezervoarja na Stržovem premajhna, je v letu 1948 tedanji KLO Mežica položil k njej še eno, malo večjo cev. Seveda so morali tudi sedaj občani Mežice plačati ustrezen prispevek ali pa zopet opraviti »kuluk«, kot so mu tedaj ponovno rekli, nasproti v tistih časih bolj znanim in pogostim »udarniškim« delom.

Pozneje so mežiški in polenski vodovod povezali. L. 1959 je rudnik zgradil zaradi povečane porabe vode v novi rudarski kopalnici na Glančniku še tretji vodovod. Uporabil je zopet izvir Encijevega potoka in čez Gmajno potegnil na Glančnik novo dovodno cev. Zaradi neprimeren izvir in njihove manjše izdatnosti pa so pred nekaj leti, ko so v peskokopu Gmajna cev pretrgali, ta vodovod kar opustili. Njegov vodohram v Gmajni, napajan na novo s Šumčevo vodo, pa služi odlej le kot rezervoar.

Priznati moramo, da smo bili Mežičani s »svojim« vodovodom in njegovo skrbno upravo, tako na nekdanji občini, pa pozneje v KLO in v krajevni skupnosti vseskozi zadovoljni. Pa tudi nekam ponosni na to svojo dobro. Navezanost na svoj vodovod ima gotovo korenine še v onih težkih časih, ko je ob Möderndorferjevih in delavskih spopadih s kapitalistično rudniško upravo izgubilo delo veliko delavcev. Mnogi med nji-

Prejemki.

19. XI. 1926.

Potrujemo, da smo prejeli dunes od

Din

kalere porabimo za račun

Občinski vodovod
MEŽICA

Din

Dnev. Stev.

Potrdilo občinskega vodovoda Mežica o plačilu hišne inštalacije iz leta 1926

mi so ostali z družinami brez rednih dohodkov še leta, drugi pa so morali s trebuhom za kruhom po svetu. Zato Mežičanom razumljivo ni

vseeno, kako se po novem, kljub deklariranemu samoupravljanju, po navadi kar brez njih »auže« z »njihovim« vodovodom.

Darja Molnar

Nove knjige na policah Koroške osrednje knjižnice »Dr. Franc Sušnik« Ravne na Koroškem

V letu 1986 smo v knjižnici prejeli 6000 novih knjig. Izbrali smo najzanimivejše in jih predstavljamo v seznamu. Izbor zajema novosti vseh strok razen leposlovja in učbenikov. Razdeljen je v dva dela:

- 1) nove knjige na policah knjižnice
- 2) nove knjige v domoznanskem oddelku

SPLOŠNO — BIBLIOGRAFIJE — KNJIŽNIČARSTVO — ZBORNIKI — MUZEJI

- Splošno**
- Predpisi s področja kulture. — Ljubljana, 1985.
- Vodovnik, L.: Nevrokibernetika. — Ljubljana, 1985.
- Bazala, V.: Pregled povijesti znanosti. — Zagreb, 1980.
- Kale, E.: Uvod u znanost o kulturi. — Zagreb, 1982.
- Kultura, njene razvojne možnosti in pomen. — Ljubljana, 1985.
- Pawson, R.: Knjiga o robotih. — Ljubljana, 1986.
- Jevtić, B.: Informatizacija doba. — Zagreb, 1985.
- Inovacije kot osnova za tehnološki razvoj. — Ljubljana, 1986.
- Katalog jugoslovanskih standardov 1986. — Beograd, Ljubljana, 1986.
- Bazala, V.: Pogled na probleme suvremene znanosti. — Zagreb, 1986.
- Makarovič, J.: Sla po neskončnosti. — Maribor, 1986.
- Sovretov zbornik. — Ljubljana, 1986.

BIBLIOGRAFIJE — KATALOGI — SEZNAM KNJIG

- Bibliografija založništva Tržaškega tiska z izdajami Gregorčičeve založbe 1945—1984. — Trst, 1985.
- Geografska bibliografija Slovenije za leto 1984. — Ljubljana, 1985.

- Katalog strane biomedicinske periodike u SFRJ. Godina 1984 i 1985. — Ljubljana, 1985.
- Slovenska bibliografija. Knjige. Št. 1—12. — Ljubljana, 1985.
- Slovenska bibliografija 1977. 2. knjiga. — Ljubljana, 1985.
- Pregled statističnih publikacij 1985. — Ljubljana, 1985.
- Katalog stranih serijskih publikacija u bibliotekama Jugoslavije 1982—1983. 2 : M—Z. — Beograd, 1985.
- Sloveni v svetu. Slikovite predstavitve slovenskih dežel in sveta na starih zemljevidih. — Ljubljana, 1986.
- Bibliografija knjižne zbirke Mostovi 1977 do 1986. — Murska Sobota, 1986.

Knjižničarstvo

- Zbornik »Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper«. — Koper, 1985.
- Emeršič, J.: Gradivo za bibliografijo Ptuj in okolice. — Ptuj, 1985.
- Konjar, J.: Sto let knjižničarstva v Litiji. — Litija, 1985.
- Kulturno izročilo bralnih značk. — Ljubljana, 1985.
- Blažeković, T. — B. Furlan: Knjižnica osnovne šole. — Zagreb, 1974.
- Razvoj univerzitetnih informacijskih sistemov ob podpori sodobne informacijske tehnologije. — Maribor, 1985.
- Štrideset let Slovenske knjižnice. — Ljubljana, 1986.
- Knjižnica. Let. 30. — Ljubljana, 1986.
- Dragocenosti Pokrajinske in študijske knjižnice v Murski Soboti. — Murska Sobota, 1986.
- Krnel-Umek, D. — B. Rajh: Domoznanska dejavnost v slovenskem knjižničnoinformacijskem sistemu. — Maribor; Koper, 1985.

Periodika — zborniki — leksikoni — priročniki — koledarji

- Everygirl's New Handbook. — London, 1985.
- Everyboy's New Handbook. — London, 1985.

- Koroški koledar 1986. — V Celovcu, 1985.
- Naučno-tehnički englesko-srbskohrvatski rečnik. — 6. dopolnjena izd. — Beograd, 1983.
- Celjski zbornik 1985. — Celje, 1985.
- The Doubleday Children's Almanac. — New York, 1985.
- Mohorjev koledar 1986. — Celje, 1985.
- Prešernov koledar 1986. — V Ljubljani, 1985.
- Andrić, V. — L. Jovković: Rječnik terminologije jugoslovenskog političko-ekonomskog sistema. — Zagreb, 1985.
- Edžegodnik 1985. — Moskva, 1985.
- Leksikon nobelovcev. — V Ljubljani, 1986.
- Tehnička enciklopedija. Knj. 10: Oru-Poli. — Zagreb, 1986.
- Hornby, A. S.: Oxford Student's Dictionary of American English. — Oxford; New York, 1983.
- Kuper, Dž. K.: Ilustrovana enciklopedija tradicionalnih simbola. — Beograd, 1986.

Muzeji

- Gregorič, M. — M. Gustin: Posavski muzej Brežice. — Ljubljana, 1986.
- Plesničar-Gec, I. — I. Puš — I. Sivec: Mestni muzej 1. — Ljubljana, 1985.
- Velik kamen. — Brežice, 1986.

Časnikarstvo

- Burič, D.: Novinarska delavnica. — Ljubljana, 1986.

FILOZOFIJA — MARKSIZEM — PSIHOLOGIJA — LOGIKA — ETIKA

Filozofija

- Solar, M.: Filozofija književnosti. — Zagreb, 1985.
- Od Galileja do Platona. — Ljubljana, 1986.
- Althuser, L.: Filozofija in spontana filozofija znanstvenikov. — Ljubljana, 1985.
- Popović, K.: Nacrt za jednu fenomenologiju iracionalnog. — Beograd, 1985.
- Pirc, J.: Aleš Ušeničnik in znamenja časov. — Ljubljana, 1986.

Lončarić, M.: Zvezde govore. — Bjelovar, 1986.
 Vernant, J. P.: Začetki grške misli. — Ljubljana, 1986.
 O Blochu in Lucasu. — Ljubljana, 1986.
 Lucas, G.: Zgodovina in razredna zavest. — Ljubljana, 1986.
 Marinković, J.: Utemeljenost odgoja u filozofiji. — Zagreb 1981.

Marksizem

Marinković, J.: Problemi filozofskog marksističnog obrazovanja. — Zagreb, 1979.
 Zubrinčić, D.: Marksizam i teorije elita. — Zagreb, 1975.
 Marksizem v obdobju druge Internacionale. — Ljubljana, 1986.

Psihologija — logika — etika

Gruden, V.: Vježbom do sreće. — Zagreb, 1985.
 Fiske, M.: Srednja leta. — Murska Sobota, 1985.
 Cogner, J.: Mladostniki. — Murska Sobota, 1985.
 White, S.: Otroštvo. — Murska Sobota, 1985.
 Kapetanović-Bunar, E.: Alkoholizam — život na dva kolosijeka. — Zagreb, 1985.
 Duval, A.: Otrok, ki se je igral z Luno. — Koper, 1985.
 Kodeks sodniške etike. — Ljubljana, 1985.
 Uprkos zdravom razumu. — Beograd, b. l.
 Vrednote. — Ljubljana, 1986.
 Messegue, M.: Naučimo se spet ljubiti. — Maribor, 1986.
 Rus, V.: Etika in socializem. — 2. izd. — Ljubljana, 1985.
 Hegel in objekt. — Ljubljana, 1985.
 Lamovec, T.: Psihologija motivacije. — Ljubljana, 1986.
 Shaw, P. M.: Spoznavanje ljudi je prijetno. — Ljubljana, 1986.
 Niče, F.: Dionisovi ditirambi. — Beograd, 1983.
 Andrić, V.: M. Credina: Osnove opće i razvojne psihologije. — Zagreb, 1986.
 Sharpe, R.: D. Lewis: Faktor uspjeha. — Zagreb, 1985.
 Furlan, I.: Čovjekov psihički razvoj. — Zagreb, 1985.
 Morala in etika. — Ljubljana, 1986.
 Botschaften aus dem Jenseits. — Gütersloh, 1986.
 Hauck, P.: Kako se postaviš zase. — Ljubljana, 1986.
 Hauck, P.: Kako ljubiti in biti ljubljen. — Ljubljana, 1986.
 Opačić, P.: Mogućnosti grupne psihoterapije. — Beograd, 1986.
 Dželetović-Ivanov, P.: Nostradamusova proročanstva. — Smederevo, 1986.
 Blečić, M.: Poroci i proročanstva. — 3. izd. — Smederevo, 1986.
 Lenné, R.: Povratak zdravom snu. — Zagreb, 1983.
 Kartelj, T.: Tajna znanja. Del. 1-4. — Beograd, 1982.
 Kalin, B.: Logika i oblikovanje kritičkog mišljenja. — Zagreb, 1982.

Verstvo

Pinsent, J.: Grčka mitologija. — Opatija, 1985.
 Oražem, F.: Svet bogoslužnih znamenj. — Ljubljana, 1985.
 König, F.: Vera je svoboda. — Celje, 1985.
 Elijade, M.: Joga, bezsmrtnost i sloboda. — Beograd, 1984.
 Davis, M.: Sveto pismo. — Ljubljana, 1985.
 Doré, G.: Biblija. — Ljubljana, 1986.
 Greshake, G.: Biti duhovnik. — Ljubljana, 1986.
 Messori, V.: Izziv smrti. — Ljubljana, 1986.
 Vrcan, S.: Od krize religije k religiji krize. — Zagreb, 1986.
 Mali Katechismus dr. Martina Luthra. — Murska Sobota. — 1986.
 Bajzek, J.: Rebus generacija. — Ljubljana, 1986.
 Hollenstein, J.: T. Lauko: Zgovorna tišina. — Pleterje, 1986.
 Grmič, V.: V duhu dialoga. — Ljubljana, 1986.
 Bratož, R.: Kršćanstvo v Ogleju in na vzhodnem vplivnem območju oglejske cerkve od začetkov do nastopa verske svobode. — Ljubljana, 1985.
 Jenko, J.: Mednarodno leto miru in ruske izpovedi. — Ljubljana, 1986.
 Trubar, P.: Ena dolga predugovor. — V Ljubljani, 1986.

Rajhman, J.: Trubarjeva Ena dolga predugovor. — V Ljubljani, 1986.
 Vrata brez vrat. — Ljubljana, 1986.
 Stres, A.: Med besedami in dejanji. — Ljubljana, 1986.
 Šustar, A.: Na razpotjih časa. — Ljubljana, 1986.
 Jenkins, S.: Svetopisemski atlas. — Koper, 1986.
 Ions, V.: Egipatska mitologija. — Opatija, 1985.
 Ions, V.: Indijska mitologija. — Opatija, 1985.

DRUŽBENE VEDE — SOCIOLOGIJA — SOCIOGRAFIJA — STATISTIKA — POLITIKA — DELAVSKO GIBANJE — ZVEZA KOMUNISTOV — POLITIČNA EKONOMIJA — DELO — SAMOUPRAVLJANJE — FINANCE — GOSPODARSKA POLITIKA — PRAVO — JAVNA UPRAVA — VOJNE VEDE — SOCIALNO SKRBSTVO — ŠOLSTVO — TRGOVINA — TURIZEM — NARODOPISJE

Sociologija — sociografija

Duby, G.: Trije redi ali imaginarij fevdalizma. — Ljubljana, 1985.
 Mesner, D.: S. Andolšek: Solidarnost v poljski krizi 1980—1982. — Ljubljana, 1985.
 Socialistična civilna družba. — Ljubljana, 1985.
 Weber, M.: Metodologija društvenih nauk. — Zagreb, 1986.
 Stanič, G.: Kako naprej. — Ljubljana, 1986.
 Demokratična družina — kaj je to? — Ljubljana, 1986.
 Aktualne jugoslovanske teme. — Ljubljana, 1986.
 Kos, M.: Pogled v prihodnost. — Ljubljana, 1986.
 Cazeneuve, J.: Sociologija obreda. — Ljubljana, 1986.
 Milnar, Z.: Protislovja družbenega razvoja. — Ljubljana, 1986.
 Suvremeno društvo i sociologija. — Zagreb, 1986.
 Statistika
 Statistični koledar Jugoslavije 1986. — Let. 29. — Beograd, 1986.
 Statistični letopis SR Slovenije 1985. — Ljubljana, 1985.

Politika

Južnič, S.: Politična zgodovina 20. stoletja. — Ljubljana, 1985.
 Negri, A.: Delavci in država. Gospostvo in sabotaža. Marx onkraj Marxa. — Ljubljana, 1984.
 Grosss, M.: Počeci moderne Hrvatske. — Zagreb, 1985.
 Kritična analiza delovanja političnega sistema socialističnega samoupravljanja. — Ljubljana, 1985.
 Klinar, P.: Mednarodne migracije v kriznih razmerah. — Maribor, 1985.
 Dragosavac, D.: Zbivanja i svjedočenja. — Zagreb, 1985.
 Stanič, J.: Bele lise socializma. — Ljubljana, Zagreb, 1986.
 Delovanje političnega sistema socialističnega samoupravljanja. — Ljubljana, 1986.
 Ribičič, C.: Z. Tomac: Sporazumevanje ali preglasovanje. — Maribor, 1986.
 Mates, L.: Na marginama socijalizma. — Zagreb, 1986.
 Berthold, W.: 42 atentatov na Adolfa Hitlerja. — Trst, 1986.
 Stiplovšek, M.: Tabor nad Ihanom. — Ljubljana, 1986.
 Dokumenti 12. kongresa ZSM Slovenije. — Ljubljana, 1986.
 Bilandžić, D.: Jugoslavija poslije Tita. — Zagreb, 1986.
 Pleterski, J.: Narodi, Jugoslavija, revolucija. — Ljubljana, 1986.
 Dokumenti o spolnoj politici Socijalističke federativne republike Jugoslavije 1947. — 1. knj. — Beograd, 1985.
 Antologija anarhizma. — Ljubljana, 1986.
 Bahović, B.: Interpol. — Zagreb, 1986.
 Šušar, S.: Pitanja kontinuiteta. — Zagreb, 1985.

Delavsko gibanje — Zveza komunistov

Prispevki za zgodovino delavskega gibanja. Let. 25. — Ljubljana, 1985.

Ivanič, M.: Stavka v rudnikih Trbovlje — Hrastnik — Zagorje 13.—16. januar 1958. — Ljubljana, 1986.
 Zgodovina Zveze komunistov Jugoslavije. — Ljubljana, 1986.
 Temeljna idejnopolitična vprašanja novega srednjeročnega načrta in gospodarske politike v letu 1986. — Ljubljana, 1986.
 Socialno razredna struktura ZKJ, kadrovska politika, kolektivno delo in odgovornost. — Ljubljana, 1986.
 Vidojević, Z.: Smisao partije. — Zagreb, 1986.
 Modic, L.: Od kongresa do kongresa. — Ljubljana, 1986.
 Košmrlj, D.: J. Liška: Pot kmečkega ljudstva v OF. — Ljubljana, 1986.
 Naloge komunistov za delo med mladimi. — Ljubljana, 1985.
 Lik komunista danes. — Ljubljana, 1986.
 Pahor, M.: Delavska enotnost Unitá operaia. — Ljubljana, Trst, 1986.
 Hafner, V.: Zveza komunistov in komunizem. — Ljubljana, 1986.
 Naloge ZK pri uresničevanju družbene vloge mlade generacije. — Ljubljana, 1986.
 Videčnik, A.: Kmečko delavstvo v Gornji Savinjski dolini med prvo in drugo svetovno vojno. — Mozirje, 1986.
 Filipič, F.: F. Zorko: Ob 50-letnici stavkovnega gibanja v Mariboru. — Maribor, 1986.

Politična ekonomija

Kay, G.: Razvitost in nerazvitost. — Ljubljana, 1984.
 Strategija razvoja saradnje sa zemljama u razvoju do 1990. odnosno 2000. godine. — Sarajevo, 1984.
 Marx, K.: Kritika političke ekonomije 1857/58. — Ljubljana, 1985.
 Fabris, A.: Udruživanje rada proizvodnje i društvenih djelatnosti. — Beograd, 1985.
 Michalet, C. A.: Svjetski kapitalizam. — Zagreb, 1980.
 Ferila, B.: Družbena lastnina in razpotja našega časa. — Ljubljana, 1985.
 Kriza, blokade i perspektive. — Zagreb, 1986.
 Politična ekonomija kapitalizma in socializma. — Ljubljana, 1986.
 Franičević, V.: Radikalna politična ekonomija. — Zagreb, 1986.
 Drnovšek, J.: Mednarodni denarni sklad in Jugoslavija. — Ljubljana, 1986.
 Ferila, B.: Ekonomija in politika. — Ljubljana, 1986.
 Omerza, I.: Ricardova teorija vrednosti. — Ljubljana, 1986.
 Šešerko, L.: Zgodovinskost Heglove logike. — Maribor, 1986.
 Vojnić, D.: Ekonomska stabilizacija i ekonomska kriza. — Zagreb, 1986.
 Bajt, A.: Alternativna ekonomska politika. — Zagreb, 1986.

Delo — samoupravljanje — sindikati

Znanje za razvoj. — Ljubljana, 1985.
 Svetlik, I.: Brezposelnost in zaposlovanje. — Ljubljana, 1985.
 Horvat, B.: Jugoslovensko društvo u krizi. — Zagreb, 1985.
 Združeno delo. Let. 11. — Ljubljana, 1985.
 Boj proti delu. — Ljubljana, 1985.
 Arah, J.: Popoldanska obrt. — Ljubljana, 1986.
 Predlog statuta Zveze sindikatov Slovenije. — Ljubljana, 1986.
 Sindikalno gibanje na Slovenskem. — Ljubljana, 1986.
 Mihelčič, M.: J. Zeni: Osební dohodki na podlagi minulega dela. — Ljubljana, 1986.
 Združeno delo. Let. 12. — Ljubljana, 1986.
 Sindikat v združenem delu. — Ljubljana, 1986.
 Izobraževanje v OZD. — Ljubljana, 1986.
 Glas, M.: Delitev po delu v socialistični družbi. — Ljubljana, 1986.
 Rus, V.: Odločanje in moč. — Maribor, 1986.
 Rozman, F.: M. Stiplovšek — J. Kos: Praznovanje 1. maja na Slovenskem. — Ljubljana, 1986.
 Aktivni odmor med delom. — Ljubljana, 1986.
 11. kongres Zveze sindikatov Slovenije. — Ljubljana, 1986.
 Samoupravno združeni radnici i ostvarivanje društvene uloge Saveza sindikata. — Beograd, 1986.

Dober tek

Program družbenopolitičnega usposabljanja članov delegacij 1986–1990. — Ljubljana, 1986.

Kraigher, S.: Kako iz krize. — Zagreb, 1985.

Finance

Predpisi o davkih in na promet nepremičnin. — Ljubljana, 1985.

Ekonomika organizacije združenega dela. — Maribor, 1985.

Zitko, S. — J. Kramar: Hranilnice in posojilnice v Slovenski Istri. — Koper, 1985.

Stare, M. — A. Gržančič — Glumpak — P. Pensa: Globalni sistem trgovinskih preferencijala. — Ljubljana, 1985.

Ristič, Z. — R. Cemović: Stabilizacijska politika. — Beograd, 1986.

Ristič, Z. — R. Cemović: Fiskalna politika. — Beograd, 1986.

Tajnikar, M.: Inflacija in samoupravljanje. — Ljubljana, 1986.

Gaspari, M. — A. Rant: Značilnosti delovanja denarnega sistema in politike po letu 1986. — Ljubljana, 1986.

Ješe, S.: Katalog kovancev SFRJ 1945–1985. — Kranj, 1985.

Mandić, R.: Katalog metalnog novca 1868 do 1984. — Beograd, b. l.

Drnovšek, J.: Vpliv tečajnih gibanj na kreditno-monetarni sistem SFRJ. — Ljubljana, 1985.

Gospodarska politika

Jugoslovenska privreda. Poslovni vodič 1986/87. — Beograd, 1986.

Kropivnik, R.: O odgovornosti in učinkovitosti gospodarjenja. — Ljubljana, 1985.

Dordević, B.: Organizacija marketinga u složenim sistemima. — Beograd, 1985.

Nekateri aktualni problemi denarnega in deviznega poslovanja. — Ljubljana, 1985.

Lavrač, V.: Mednarodne monetarne rezerve, mednarodna likvidnost in vzdrževanje likvidnosti. — Ljubljana, 1985.

Fabinc, I.: Zgodovinska pot odstopanja od državne lastnine na devize. — Ljubljana, 1985.

Ribnikar, J.: Deviza nasproti devizni ter denarski bančni vlogi. — Ljubljana, 1985.

Senjur, M.: Plačilnobilančna bariera gospodarskega razvoja Jugoslavije. — Ljubljana, 1985.

Miklič, A.: Vzdrževanje likvidnosti do tujine. — Ljubljana, 1985.

Cetinski, A.: Prispevek k razpravam o deviznem sistemu. — Ljubljana, 1985.

Našbitt, J.: Megatrendovi. — Zagreb, 1985.

Brenc, M.: Integrirani marketing v nabavi. — Ljubljana, 1985.

Pernek, F.: Potrošnik in njegovo varstvo. — Maribor, 1986.

Mandel, E.: Desetletja krize. — Ljubljana, 1986.

Pušara, K.: Efekti društvene potrošnje. — Beograd, 1986.

Bogataj, M.: Informacijski sistem v komunalnem gospodarstvu. — Ljubljana, 1986.

Jerovšek, J.: Delovne organizacije, veliki sistemi in gospodarski razvoj. — Ljubljana, 1986.

Otežene razmere gospodarjenja — kako ravnati? — Maribor, 1986.

Gabrijan, V. — B. Snoj: Trženje. Splošneveljavne osnove. — Maribor, 1986.

Radonjič, D.: Osnove marketinškega informacijskega sistema. — Ljubljana, 1986.

Jeremić, M.: Izlazi iz krize. — Beograd, 1986.

Barbić — Hanžeković — Sakač: Strana vlaganja u Jugoslaviji. — Zagreb, 1986.

Pernek, F.: Obveščanje potrošnikov. — Ljubljana, 1986.

Dolgoročni plan SR Slovenije za obdobje od leta 1986 do leta 2000. — Ljubljana, 1986.

Pravo

Ribičič, C.: Kolektivno delo in odgovornost. — Ljubljana, 1985.

Samoupravni splošni akti. — Ljubljana, 1985.

Horvatić, Z.: Elementarna kriminologija. — Rijeka, 1981.

Cigoj, S.: Komentar obligacijskih razmerij. Knj. 3. — Ljubljana, 1985.

Slamberger, V.: Kako (ni)sem bil delegat. — Ljubljana, 1986.

Cigoj, S.: Nuklearno odškodninsko pravo. — Ljubljana, 1985.

Laski, H.: Sloboda u modernoj državi. — Beograd, 1985.

Zakon o volitvah in delegiranju v skupščine. — Ljubljana, 1985.

Zakoni in drugi predpisi o volitvah v zbora skupščine SFRJ. — Ljubljana, 1985.

Sajović, B.: Pravna oseba. II. — Ljubljana, 1985.

Pavčnik, M.: Zloraba pravice. — Ljubljana, 1986.

Finžgar, A.: Osebnostne pravice. — Ljubljana, 1985.

Pavlica, M.: Register veljavnih predpisov SFRJ in SRS 1986. — Ljubljana, 1986.

Zečević, D.: Sudska medicina. — Zagreb, 1986.

Pirih, D.: Pravna ureditev veterinarstva. — Ljubljana, 1986.

Popović, J.: Sudenje Andriji Artukoviću. — Zagreb, 1986.

Predpisi o urejanju prostora s pojasnili. — Ljubljana, 1986.

Prostor in okolje. — Ljubljana, 1986.

Zbirka skupnih stališč gospodarskega sodstva. 2. knj. — Ljubljana, 1986.

Cigoj, S.: Komentar obligacijskih razmerij. 4. knj. — Ljubljana, 1986.

Kušej, G. — M. Pavčnik — A. Perenič: Uvod v pravoznanstvo. — Ljubljana, 1986.

Papež, V.: Uprava cerkvenega premoženja v predpisih cerkvenega prava. — Ljubljana, 1986.

Pravniki v gospodarstvu včeraj, danes, jutri. — Ljubljana, 1986.

Javna uprava

Klemenčič, T.: Stanovanjsko gospodarstvo. — Ljubljana, 1985.

Predpisi o sanitarnem in higienskem varstvu. — Ljubljana, 1985.

Sajović, B.: Družbenolastninska razmerja IV. — Ljubljana, 1986.

Mavčič, A.: Urejanje medsebojnih razmerij v združenem delu v praksi ustavnih sodišč. 2. del. — Ljubljana, 1986.

Vojne vede

Švajncar, J. J.: Partizanska odlikovanja, znaki in medalje. — Maribor, 1985.

Civilna zaštita u saveznim, republičkim i pokrajinskim zakonima o ONO in statutima DPZ, OUR i MZ. — U Kranju, 1986.

Prelević, M.: Oboroženo ljudstvo. — Beograd, 1984.

Trbojević, N.: Temelji varnosti in družbene samozaštite. — Beograd, 1986.

Brandt, W.: Organizirana blaznost. — Ljubljana, 1986.

Socialno skrbstvo — socialna gibanja — zavarovalništvo

Prostovoljno delo na področju socialnih dejavnosti. — Ljubljana, 1985.

Jakopič, B. — L. Savič: Pota do besede. — Ljubljana, 1986.

Šolstvo

Zbornik za povijest šolstva i prosvijete. 18. — Ljubljana, 1985.

Širec, J.: Kako operativiram vzgojni učni cilj. — Ljubljana, 1985.

Gobec, D.: Celostna estetska vzgoja. Vodič. — Ljubljana, 1985.

Došen — Dobud, A.: Odgoj i slobodne aktivnosti predškolskog djeteta. — Zagreb, 1982.

Izobraževanje v spreminjajočih se družbenih, ekonomskih in tehnoloških razmerah. — Ljubljana, 1985.

Petančič, M.: Industrijska pedagogija. — Zagreb, 1975.

Bognar, L.: Rad u područnoj školi. — Zagreb, 1982.

Puhar, H.: Ali smo starši res odpovedali? — V Ljubljani, 1985.

Jauševac, N.: Razvijanje ustvarjalnosti. — Maribor, 1986.
 Jereb, J.: Uporaba računalnika pri organizaciji izobraževanja odraslih. — Kranj, 1986.
 Cencič, M.: Dinamika vzgojnega dela v šoli. — Ljubljana, 1986.
 Bulatović, R. N.: Nastava za odrasle. — Beograd, 1986.
 Študentske pomladi. — Ljubljana, 1986.
 Milharčič — Hladnik, M.: Šolska reforma je papirnati tiger. — Ljubljana, 1986.
 Dolgan, M.: Pedagoški prosti spisi. — V Ljubljani, 1986.
 Metodni prispevki za uspešnejše vzgojnoizobraževalno delo. — Maribor, 1986.
 Jereb, J.: Uporaba računalnika pri pouku. — Ljubljana, 1986.
 Sto let Kmetijske šole Grm. — Novo mesto, 1986.
 Saksida, I.: Šola, učitelj, mati in otrok. — Ljubljana, 1986.
 Kristan, S.: Priročnik za šolo v naravi. — Ljubljana, 1986.

Narodopisje

Kremenšek, S.: Etnološki razgledi in dileme. — Ljubljana, 1985.
 Dular, A.: Občina Črnomelj. — Ljubljana, 1985.
 Novak, V.: Raziskovalci slovenskega življenja. — V Ljubljani, 1986.
 Šmitek, Z.: Klic daljnih svetov. — Ljubljana, 1986.
 Makarovič, M.: Slovenske ljudske vezenine. — b. k., b. l.
 Makarovič, M.: Dobropolje. — Ljubljana, 1986.
 Razmerja med etnologijo in zgodovino. — Ljubljana, 1986.
 Kuret, N.: Slovenska koledniška dramatika. — Ljubljana, 1986.
 Kumer, Z.: Die Volksinstrumente in Slovenien. — Ljubljana, 1986.

Žensko vprašanje — žensko gibanje

Ženske in diskriminacija. — Ljubljana, 1986.
 Delavka v združenem delu. — Ljubljana, 1986.
 O ženski in ženskem gibanju. — Ljubljana, 1985.
 Jogan, M.: Ženska, cerkev in družina. — Ljubljana, 1986.

PRIRODOSLOVNE VEDE — VARSTVO NARAVE — MATEMATIKA — ASTRONOMIJA — FIZIKA — KEMIJA — GEOLOGIJA — BIOLOGIJA — BOTANIKA — ZOOLOGIJA

Varstvo narave

Tepina, M.: Ekološka komponenta razvoja in planiranja. — Ljubljana, 1984/85.
 Gams, I.: Osnove pokrajinske ekologije. — Ljubljana, 1986.
 Soča—Jadran. Problemi varstva okolja in civilne zaštite. — Poljče, 1985.

Matematika

Devidé, V.: Matematika kroz kulture i epohe. — Zagreb, 1976.
 Minorski, V. P.: Zbirka zadatka više matematike. — Zagreb, 1972.
 Kilar, B.: Algoritmi in programiranje. — Ljubljana, 1985.
 Križanič, F.: Matematika 4. — Ljubljana, 1985.
 Hafner, I.: Logika. — Ljubljana, 1986.
 Cvetković, D. M.: Zanimljiva matematika. — Beograd, 1986.
 Čibej, J. A.: Verjetnostni račun. — Ljubljana, 1985.
 Krušič, B.: Dvojni in mnogoterni integral. — Ljubljana, 1986.
 Jamnik, R.: Verjetnostni račun in statistika. — Ljubljana, 1986.
 Grasselli, J.: Linearna algebra. — Ljubljana, 1986.
 Jamnik, R.: Trigonometrijske vrste. — Ljubljana, 1986.

Astronomija — geodezija

Lovrenčak, F.: Matematična geografija. — Ljubljana, 1985.
 Calder, N.: Komet dolazi. — Opatija, 1985.
 Vodopivec, F.: Trigonometrično višinomerstvo. — Ljubljana, 1985.
 Naše nebo. — Ljubljana, 1985.
 Bogić, M. — J. Tratnik — T. Virnik: Navtika. — Ljubljana, 1986.
 Prirodna potencialna vegetacija Jugoslavije. — Ljubljana, 1986.

Lovrenčak, F.: Matematična geografija. — Ljubljana, 1986.

Fizika

Supek, I.: Povijest fizike. — Zagreb, 1980.
 Crepinšek, L.: Fizika. — Maribor, 1985. — 1. del.
 Simeon, V.: Termodinamika. — Zagreb, 1980.
 Stropnik, J.: Kinetika. Zbirka nalog z rešitvami. — Ljubljana, 1985.
 Rajar, R.: Hidromehanika. — Ljubljana, 1986.
 Bohr, N.: Atomska fizika i ljudsko znanje. — Beograd, 1985.
 The Complete Home Electrician. — London, 1986.

Kemija

Bezuhovič, D.: Zbirka neorganskih preparata. — Beograd, 1969.
 Hajdin, G.: Mehanika fluida. — Beograd, 1983.
 Tišler, M.: Narava, človek in kemija. — Ljubljana, 1985.
 Reakcije in identifikacija ionov. — Ljubljana, 1986.
 Nomenklatura anorganske kemije. — Ljubljana, 1986.

Geologija

Potresi na Slovenskem. Kaj storiti, kako ukrepati? — Ljubljana, 1985.
 Naše jame. Št. 27. — Ljubljana, 1985.
 Šestanović, S.: Osnove geologije i petrografije. — Zagreb, 1986.
 Razprave. Let. 28. — Ljubljana, 1984.
 Acta Carsologica. Let. 13. — Ljubljana, 1985.
 Naravne mineralne vode. — Beograd, 1986.
 Geološki zbornik. — Ljubljana, 1986.

Biologija — botanika — zoologija

Leibold, G.: Heilkräuter. — Niedernhausen, 1985.
 Mikrobiološki vodnik za medicince. — Ljubljana, 1985.
 Šilič, Č.: Endemične biljke. — Sarajevo, Beograd, 1984.
 Hiernaux, J.: Jednakost ili nejednakost rasa? — Zagreb, 1975.
 Biološki vestnik. Let. 33, 34. — Ljubljana, 1985.
 Dixon, D.: Dinosaurs. — Twickenham, 1986.
 Mikrobiologija in imunologija. Del 2. — Ljubljana, 1986.
 Mršič, N.: Deževniki. — Ljubljana, 1986.
 Grlić, L.: Enciklopedija samoniklog jestivog bilja. — Zagreb, 1986.
 Zoološki vrt mesta Ljubljane. — Ljubljana, 1986.
 Zveri. — Ljubljana, 1986.
 Maretič, Z.: Naše otrovne životinje i bilje. — Zagreb, 1986.
 Vistrička, Z. — S. Andrašević: Kanarinci i papige. — Zagreb, 1985.
 Rašković, N. — B. Minić: Gliste-humus. — Beograd, 1986.
 Nemesszeghy, L.: Črna jelša v Prekmurju. — Murska Sobota, 1986.
 Tomin, L. — S. Strizak: Ruže. — Beograd, 1985.
 Bulatović, S.: Orah, lešnik i badem. — Beograd, 1985.
 Šelaru, E. — E. Čaušesku: Sale. — Beograd, 1984.

UPORABNE VEDE — MEDICINA — TEHNIKA — KMETIJSTVO — GOZDARSTVO — VRTNARSTVO — ŽIVNOREJA — GOSPODINSTVO — VODSTVO IN ORGANIZACIJA INDUSTRIJE, TRGOVINE IN PROMETA — RAZNE INDUSTRIJE IN OBRTI — RAČUNALNIŠTVO — GRADBENIŠTVO

Medicina

Leihowitch, J.: Aids. — V Ljubljani, 1985.
 Rak prostate. Diagnostika, terapija, predlog skupne doktrine. — Ljubljana, 1985.
 27. Tavčarjevi dnevi. — Ljubljana, 1985.
 Zadravec, J.: Ljudsko zdravilstvo v Prekmurju. — Murska Sobota, 1985.
 Curran, R. C.: Atlas makropatologije. — Ljubljana, 1985.
 Curran, R. C.: Atlas histopatologije. — Ljubljana, 1985.
 Hrana za zdravlje. — Ljubljana, 1985.
 Macy, C.: Nosečnost in rojstvo. — Murska Sobota, 1985.
 Richards, M.: Na pragu življenja. — Murska Sobota, 1985.

Tiefer, L.: Spolnost. — Murska Sobota, 1985.
 Jaffe, J.: Mamila. — Murska Sobota, 1985.
 Spielberger, C.: Stres in tesnoba. — Murska Sobota, 1985.
 Kastenbaum, R.: Staranje. — Murska Sobota, 1985.
 Pokorn, D.: Naš vsakdanji kruh. — V Ljubljani, 1985.
 Sternić, M.: Pušenje danas. — Beograd, 1982.
 Topalović, M. — M. Ferković: Akupunktura, mit ili stvarnost. — Zagreb, 1980.
 Jovanović, S. V. — N. L. Lotrić: Deskriptivna i topografska anatomija čoveka. — 2. preštampano izd. — Beograd; Zagreb, 1983.
 Mills, J. — M. T. Ho — D. D. Treenkeey: Alrgentha medicina. — Beograd, 1985.
 Zivković, R.: Bolesti probavnih organa. — Zagreb, 1986.
 Despotović, A. — M. Ignjatović: Zavisnost od droga i lekova — narkomanije. — Niš, 1980.
 Roditelj, trener deteta. — Beograd, 1982.
 Schrage, R.: Ženska v meni. — Ljubljana, 1985.
 Košiček, M.: Spolnost. — Ljubljana, 1986.
 Borisov, P.: Zgodovina medicine. — Ljubljana, 1985.
 Köhnelechner, M.: Življenje brez bolečin. — Trst, 1985.
 Likar, M.: Ljudje pravijo o zdravju. — Ljubljana, 1985.
 Laurence, D. R. — P. N. Bennett: Klinička farmakologija. — Zagreb, 1984.
 Vozej, M.: Temelji imunologije. — Ljubljana, 1985.
 Schürmann, P.: Najstnica. — Ljubljana, 1986.
 Preprečevanje infekcij v klinični praksi. — Ljubljana, 1985.
 Ewe, K.: Jetra in žolč. — Ljubljana, 1986.
 Pljučne granulomatoze. — Ljubljana, 1985.
 Razboršek, V.: Kaj vem o alkoholizmu in drugih odvisnostih. — Ljubljana, b. l.
 Borisov, P.: Kratak pregled zgodovine stomatologije. — Ljubljana, 1986.
 Pot k okrevanju. — Ljubljana, 1986.
 Kambič, V.: Tudi brez grba je vredno živeti. — Ljubljana, 1986.
 Zenker, W.: Živeti sa astmom. — Zagreb; Beograd, 1986.
 Šulović, V. — D. Plečaš: Rh-faktor u trudnoći. — Beograd; Zagreb, 1986.
 Dodić, V.: Krioterapija u ginekologiji. — Beograd; Zagreb, 1986.
 Bartenjev, M.: Mladinsko preventivno zobozdravstvo. — Ljubljana, 1986.
 Priročnik o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb. — Ljubljana, 1986.
 Kurjak, A.: Diagnostic Ultrasound in Developing Countries. — Zagreb, 1986.
 Norkin, T. J.: Čuvajte nerve. — Beograd, 1978.
 Stefanović, S. — R. Baklaja: Hemostaza i njeni poremećaji. — Zagreb, 1981.
 Knežević, J. — J. Knežević: Ulkusna bolest. — Zagreb, 1979.
 Zagović, B. — M. Dragović: Mala hirurgija za lekara praktičara. — 2. preštampano izd. — Beograd; Zagreb, 1985.
 Lević, Z. — M. Nikolić: Neurologija. — 2. preštampano izd. — Beograd, Zagreb, 1986.
 Obradović, V. R.: Klinička ehokardiografija. — Beograd, 1984.
 Goldschlager, N. — J. Goldman: Elektrokardiografija. Interpretacija EKG-ja. — Beograd, 1986.
 Pedijatrija za studente medicine. — 3. preštampano izd. — Beograd, 1985.
 Ginekologija. — 3. preštampano izd. — Beograd; Zagreb, 1985.
 Jovanović, S. V. — N. L. Lotrić: Deskriptivna i topografska anatomija čoveka. — 2. preštampano izd. — Beograd; Zagreb, 1985.
 Čordić, A. — S. Bojanin: Opšta defektološka dijagnostika. — Beograd, 1981.
 Milosavljević, B.: Socijalna patologija. — Sarajevo, 1986.
 Matasović, T. — B. Strinović: Dječja ortopedija. — Zagreb, 1986.
 Budak, A.: Opća medicina. — Zagreb, 1986.
 Švel, I. — J. Grgurić: Socijalna pedijatrija. — Zagreb, 1986.
 Smoldaka, V.: Sportska masaža i samomasaža. — Beograd, 1984.
 Naravna bogastva. — Ljubljana, 1986.
 Kambič, V.: Hripavost. — Ljubljana, 1986.
 Lucas, H.: Der neue Hausarzt. — Stuttgart, 1986.

- Pušnik, J.: Varstvo pri delu. — Ljubljana, 1986.
 Russel, P.: Knjiga o možganih. — Ljubljana, 1986.
 Pokorn, D.: Kratek pregled higiene prehrane. — Ljubljana, 1986.
 Medicinska enciklopedija. Del. 2. — Zagreb, 1986.

Gasilstvo

- Priročnik za administracijo in finančno poslovanje v gasilskih organizacijah. — Ljubljana, 1986.

Veterinarstvo

- Zdravstveno varstvo drobnice. — Ljubljana, 1986.
 Sofrenović, Đ. R.: Opšta patologija za studente veterinarskog fakulteta. — Beograd, 1986.
 Slikovni priročnik anatomije domačih živali. — Ljubljana, Zagreb, Beograd, 1986.

Tehnika

- Radić, S.: Tehnološko-tehnički rečnik. — 3. proširjeno izd. — Beograd, 1986.
 Pozne, A.: Električna merilna tehnika. — Ljubljana, 1985. — 3. del.
 Vitas, D. J.: Osnovi mašinskih konstrukcija. — 6. izd. — Beograd, 1985.
 Danilović, M. — A. Todorović: Video tehnika. — Beograd, 1984.
 Sodobna tehnologija. — Ljubljana, 1985.
 Oblak-Lukač, A.: Nevarne snovi. — Ljubljana, 1985.
 Flašker, J.: Verižna gonila. — Maribor, 1985.
 Kralj, A. — P. Suhel: Elektronski sestavni deli in sestavi. — Ljubljana, 1986.
 Zajc, B.: Polprevodniški elementi. — Ljubljana, 1986.
 Plemenčič, D.: Obrazovna djelatnost televizije. — Zagreb, 1982.
 Kos, M.: Konstrukcijska dokumentacija. — Ljubljana, 1985.
 Vuković, V.: Nuklearna elektrarna Krško. — Krško, 1985.
 Stanje programske in aparature opreme za načrtovanje elektronskih vezij. — Maribor, 1986.
 Sitar, S.: Letalstvo in Slovenci. 1. knj. — Ljubljana, 1985.
 Mikrofonska tehnika. — Ljubljana, 1986.
 Rigler, J.: Varjene konstrukcije. — Ljubljana, 1986.
 Pozne, A.: Električna merilna tehnika. — Ljubljana, 1986.
 Živković, M. C.: Motori sa unutrašnjim izgoravanjem. — Beograd, 1985.
 Stanić, J.: Tehnološki merni sistemi. — Beograd, 1985.
 Grujić, L. T.: Diskretni sistemi. — Beograd, 1985.
 Ogorelec, A. — J. Zakonjšek: Nove smeri v zaščiti in lokalni avtomatizaciji. — 3. razširjena izd. — Ljubljana, 1986.
 Effron, E.: Lighting. — London, 1986.
 Budin, J.: Svetlo vodi. — Ljubljana, 1986.
 Zunko, P.: Izračun tripolnih kratkih stikov z računalnikom. — Ljubljana, 1986.
 Kacin, J.: Sodobna letala in helikopterji. — Ljubljana, 1986.
 Knapp, V. — P. Kulišić: Novi izvori energije. — Zagreb, 1985.
 Sebenji, F. — L. Hakl: Korozija metala. — Beograd, 1980.
 Danon, J.: Centralno grijanje. — 3. izd. — Beograd, 1984.
 Danon, J.: Etažno grijanje. — 3. izd. — Beograd, 1986.
 Danon, J.: Uređaji za hlađenje u kući. — 3. izd. — Beograd, 1984.
 Jadrano letalstvo. — Ljubljana, 1986.
 Galić, R.: Tehnički razvoj radija i televizije u Jugoslaviji 1926—1986. — Zagreb, 1986.
 Sekoranja, M.: Video pri nas doma. — Ljubljana, 1986.
 Horstman, R.: Obnavljamo na najbolji način. — Ljubljana, 1986.
 Juvan, L.: Plavljenje lesa in splavarjenje po Dravi, Savinji in Savi. — Maribor, 1986.
 Furniture Refinishing and Repair Made Easy. — Skokie, 1986.
 Bathroom Remodeling Made Easy. — Skokie, 1986.
 Kitchen Remodeling Made Easy. — Skokie, 1986.
 Appliance Repairs Made Easy. — Skokie, 1986.

- Kramer, L.: Dampflock. — Stuttgart, 1986.
 Strelec, M.: Moj bicikl. — Zagreb, 1986.
 Jermanj, B.: Greje nas sonce. — Ljubljana, 1986.
 Adamović, Z.: Tehnička dijagnostika u mašinstvu. — Beograd, 1986.
 Veljić, A. — S. Govedić: Brodovi na Jadranu. — Ljubljana, Zagreb, b. 1.

Kmetijstvo

- Gvozdenović, D.: Aktinidija i smokva. — Beograd, 1984.
 Stančević, A. — V. Bugarčić: Orah, leska i badem. — Beograd, 1984.
 Drakulić, V.: Kuničarstvo. — Beograd, 1984.
 Male životinje i urbana sredina. — Ljubljana, 1984.
 Znanost in praksa v govedoreji. — Ljubljana, 1986.
 Gliha, S. — V. Stern: Kmetijsko ekonomsko izrazoslovje. — Ljubljana, 1985.
 Fajdiga, G.: Sodobna raba travnatoga sveta. — Ljubljana, 1986.
 Gnojenje kmetijskih kultur. — Kutina; Ljubljana, 1986.
 Rašex, H.: Solanje psa branilca. — Ljubljana, 1986.
 Robić, T.: Razvoj kmetijstva v hribovitem svetu. — Ljubljana, 1986.
 Snučić, F.: Družbenoekonomski odnosi v kmetijstvu in gozdarstvu. — Ljubljana, 1986.
 Osterc, J.: Racionalne tehnologije v kmetijstvu z vidika uresničevanja temeljnih razvojnih ciljev. — Ljubljana, 1986.
 Poljoprivredni savjetnik. — Zagreb, 1985.

Gozdarstvo — vrtinarstvo — čebelarstvo

- Anko — Golob — Smolej: Varovalni gozdovi v Sloveniji. — Ljubljana, 1985.
 Brooks, A. — A. Halstead: Bolezni in škodljivci vrtnih rastlin. — Ljubljana, 1985.
 Škočir, I.: Malo praktično vinogradništvo. — Maribor, 1986.
 Garland, S.: The Herb Garden. — New York, b. 1.
 Poler, A.: Obvarujmo se strupenih gob. — Maribor, 1986.
 Ortenburški gozdni red 1406. — Ljubljana, 1985.
 Paul, A. — Y. Ress: The Water Garden. — London, 1986.
 Vasić, B.: Kanarci, šumske pevačice i papagaji. — Beograd, 1985.
 Poler, A.: Nabirajmo užitne gobe. — Ljubljana, 1986.
 Biggs, T.: Pridelovanje vrtnin. — Ljubljana, 1986.
 Čebelnjaki na Slovenskem. — Radovljica, 1986.
 Veber, I.: Gozdovi bohinskih fužinarjev. — Bled, 1986.
 Titchmarsh, A.: Vrtnarske tehnike. — Ljubljana, 1986.
 Prelesnik, A.: Pogled na Hufnaglovo zamisel prebiralnega gospodarjenja na slovenskem visokem Krasu po 100 letih. — Kočevje, 1986.
 18. IUFR0 World Congress. Division 1-6. — Ljubljana, 1986.
 Gašperšič, F. — E. Rebula: Načela sodobnega gospodarjenja z gozdovi. — Ljubljana, 1986.

Gospodinjstvo

- Frelj, J.: Mešanje pijač. — Ljubljana, 1985.
 Biluš, I.: Jela iz leda. — Zagreb, 1985.
 Messegue, M.: Zelišča za lepoto. — V Ljubljani, 1986.
 Dr. Oetker: Krompir. — Ljubljana, 1986.
 Mostarac, S.: Tisoč in en recept jugoslovan-
 skih kuhinj. — Ljubljana, 1986.
 Birg, D.: Torte. — Zagreb, 1986.
 Birg, D.: Ribe. — Zagreb, 1986.
 Birg, D.: Juhe. — Zagreb, 1986.
 Besednjak, B.: Testenine na različne načine. — b. k., b. 1.
 Birg, D.: Solate. — Zagreb, 1986.
 Kodele, M.: Prezrte stročnice. — V Ljubljani, 1986.
 Velika kuharica. — V Ljubljani, 1986.
 Velika knjiga o peki. — Ljubljana, 1985.
 Grimme, K.: Möbel reparieren und restaurieren. — Köln, 1986.
 Dr. Oetker: ABC kuhinja. — Ljubljana, 1986.
 Kostić, V.: Kako sam pojeo sebe. — Beograd, 1986.

Jalovec in njegove zimske lepote

Vodstvo in organizacija industrije, trgovine in prometa

- Ogorelec, A.: Logistika. — Maribor, 1985.
 Dugić, D. V.: Organizacija maloprodajne mreže i rad prodavnice. — Beograd, 1985.
 Marin, D.: Informiranje za samoupravno odločanje. — Ljubljana, 1986.
 Sodobne organizacije združenega dela. — Ljubljana, 1986.
 Osnove organiziranja poslovanja in dela. — Maribor, 1986.
 Javno informiranje in komuniciranje ter na-
 loge ZK. — Ljubljana, 1986.
 Kaltnekar, Z.: Sistem materialnega poslova-
 nja. — Kranj, 1983.
 Kovačić, J. — Z. Stucin: Blagajniško poslo-
 vanje. — Ljubljana, 1986.
 Florjančič, J. — S. Možina: Komuniciranje
 in informiranje v organizaciji združenega
 dela. — Kranj, 1986.
 Usposabljanje za poslovanje in organizira-
 nje dela. — Kranj, 1986.
 Gričar, J.: Ekonomika računalniškega obrav-
 navanja podatkov. — Ljubljana, 1985.
 Jančić, D. — M. Živković: Organizacija po-
 slova i vrednovanje rada. — Beograd, 1986.
 Splichal, S. — F. Vreg: Množično komuni-
 ranje in razvoj demokracije. — Ljubljana,
 1986.
 Melavc, D.: Kako gospodariti. — Celje, 1986.
 Deželjin, J. — I. Turk: Organizacija informa-
 cijskog sistema i sistema informiranja. —
 Zagreb, 1986.
 Kazalniki za primerjanje rezultatov gospo-
 darjenja med OZD enake ali sorodne de-
 javnosti po zaključnih računih za leto 1985. —
 Ljubljana, 1986.
 Katalog poštanskih maraka jugoslovenskih
 zemalja 1987. — Beograd, 1986.

Razne industrije in obrti — Fužinarstvo

- Sunić, M. — N. Dujmović: Plin i plinska teh-
 nika. — Zagreb, 1981.
 Sušenje lesa. — Ljubljana, 1986.
 Kresal, F.: Zgodovina predilnice Litija. —
 Litija, 1986.
 ABC uspešne obrti. — Ljubljana, 1986.
 Zgajnar, L.: Sekanci. — Ljubljana, 1986.

Računalništvo

- Žitko, T.: Febasic. — Ljubljana, 1985.
 D'Ignazio, F.: Uvod u kompjutere. — Zagreb,
 1985.
 Kušcer, S.: Moj prijatelj računalnik. — Ljub-
 ljana, 1985.
 Games, M.: Osnove dobrega programiranja.
 — Ljubljana, 1985.
 Zitnik, J. — I. Kononenko: Tehnika progra-
 miranja. — Ljubljana, 1985.
 Vlašić, Z.: Pascal. Priručnik s riješenim pri-
 mjerima. — Zagreb, 1985.
 Fraj, T. F.: Računari za početnike. — Beo-
 grad, 1985.

Dewhurst, J.: Commodore 64. — Ljubljana, 1985.
 Programi za ZX Spectrum. — Ljubljana, 1985.
 Allan, B.: Introducing LOGO. — Ljubljana, 1985.
 Sinclair, I.: Introducing Amstrad Machine Clode. — Ljubljana, 1985.
 Spiler, J. Basic. — Ljubljana, 1985.
 Games, M.: Umjeće dobrog programiranja. — Ljubljana, 1986.
 Računalniški slovarček. — Ljubljana, 1985.
 Shallis, M.: Silicijev malik. — V Ljubljani, 1986.
 Hammond, R.: Računalniki in vaš otrok. — Ljubljana, 1986.
 Popović, L. — M.: Commodore i/o. — Mladenovac, 1985.
 Katalog kompjutera '85. — b. k., 1985.
 Popović, S.: Elektronski računar. — Beograd, 1984.
 Angleško-slovenski-srbohrvaški-ruski slovar tehniških izrazov s področja telekomunikacij in računalništva. — Kranj, 1986.
 Atari 520 ST*. — Ljubljana, 1986.
 Vodovnik, L. — S. Reberšek: Uvod v digitalno tehniko. — Ljubljana, 1986.
 Lajovic, J.: Strojni jezik za procesor Z 80 s primeri za ZX Spectrum. — Ljubljana, 1985.
 Cunliffe, J.: Logo. — Beograd, 1986.
 Stewart, I. — R. Jones: Commodore 64. — Beograd, 1986.
 Atari ST Intern. — Ljubljana, 1986.
 Primjena osobnih kompjutera u radnim organizacijama. — Zagreb, 1986.
 Spasić, V. — D. Veljković: Basic za mikroracunare. — Beograd, 1985.
 Marković, N. D. Davidovac: ZX Spectrum. — 2. izd. — Beograd, 1986.
 Petkovšek, M. — T. Pisanski: Izbrana poglavja iz računalništva. — 1. del. — Ljubljana, 1986.
 Danilović, M.: Video-kompjuterske igre. — Beograd, 1986.
 Bennett, A.: Mašinski potprogrami za vaš Commodore 64. — Beograd, 1986.
 Kodek, D.: Mikroprocesorji, delovanje in uporaba. — Ljubljana, 1986.
 Computer ein Experiment. — Koln, 1986.
 Tanaskoski, D. — S. Milinković — V. Janković: Commodore za vsa vremena. — Beograd, 1986.

Gradbeništvo

Hrivnjak, I.: Zavarljivost čelika. — Beograd, 1982.
 The Complete Home Plumber. — London, 1986.
 Pšunder, M.: Gradbeno poslovanje. — Maribor, 1986.
 Računalniško projektiranje (CAD) gradbenih konstrukcij. — Ljubljana, 1986.
 Böse, K. H.: Vodovodne inštalacije, montaža in popravila. — Ljubljana, 1986.
 Gradjevinski elementi. — Ljubljana, 1986.
 Antić, B. — A. Antić: Fasaderski i staklorezački radovi na građevinskim objektima. — Beograd, 1980.

UMETNOST — URBANIZEM — ARHITEKTURA — LIKOVNA UMETNOST — GLASBA — FILM — GLEDALIŠČE — IGRE — ŠPORT

Umetnost

Barok. — Beograd; Zagreb; Mostar, 1985.
 Janc, Z.: Islamska minijatura. — Beograd; Zagreb; Mostar, 1985.
 Renesansa u Hrvatskoj i Sloveniji. — Beograd; Zagreb; Mostar; 1985.
 Zbornik za umetnostno zgodovino. Let. 21. — Ljubljana, 1985.
 Golob, N.: Dvanajstero mesecev. — Ljubljana, 1985.
 Gaberc, R.: Plastična anatomija čoveka. — 2. izd. — Beograd, 1985.
 Ivančević, R.: Umjetničko blago Hrvatske. — Beograd, 1986.

Urbanizem — arhitektura

Anderlič, J.: Kartuzija Pleterje. — Pleterje, 1985.
 Prelovšek, D.: Cerkev Sv. Jakoba v Ljubljani. — Ljubljana, 1985.
 Anderlič, J. — M. Zadnikar: Lepote slovenskih cerkva. — Koper, 1985.

Tafari, M.: Projekt in utopija. — Ljubljana, 1985.
 Grabrijan, D.: Bosensko orientalska arhitektura v Sarajevu s posebnim ozirom na sodobno. — Ljubljana, 1985.
 Arhitektura, čovek, podnebje. — Beograd, 1986.
 Izazov prirodi. — Beograd, 1986.
 Raskoš religije. — Beograd, 1986.
 Pirković-Kocbek, J.: Zgodovina urbanih oblik Kostanjevica na Krki. — Ljubljana, 1985.
 Durjava, M.: Načela oblikovanja slovenskih kmečkih naselij in ljudske arhitekture. — Maribor, 1986.
 Naravna in kulturna dediščina ter njeno varovanje. — Ljubljana, 1986.
 Mirenski grad pri Gorici. — Miren, 1986.
 Jones, S. R.: Old Houses in Holland. — London, 1986.
 Stopar, I.: Gradovi na Slovenskem. — Ljubljana, 1986.
 Fister, P.: Umetnost stavbarstva na Slovenskem. — Ljubljana, 1986.

Likovna umetnost — fotografija — ročna dela

Kineman, U.: Ukrašivanje tekstila. — Beograd, 1970.
 Pečar, B.: Iz oči v oči. — V Ljubljani, 1985.
 Höfler, J.: Stensko slikarstvo na Slovenskem med Janezom Ljubljanskim in mojstrom Sv. Andreja iz Karaše. — Ljubljana, 1985.
 Magjer, N.: Umjeće crtanja. — Zagreb, b. 1.
 Karel Zelenko. — Ljubljana, 1985.
 Gerster, G.: Flugbilder. — Basel ..., 1985.
 The Art of Patrick Nagel. — New York, 1985.
 Pucci, I.: The Epic of Life. — New York, 1985.
 Dachauske risbe. — Ljubljana, 1985.
 Bernik, S.: Silverster Komel. — Ljubljana, 1985.
 Jakac, B.: Upodobitve dr. Franceta Prešerna in ilustracije pesnitev. — Kranj, 1935.
 Sedej, I.: Sto znanih slovenskih umetniških slik. — V Ljubljani, 1985.
 Radojković, Z. — M. Đergović: Pletenje i kućkanje. — Beograd, 1986.
 Diponegoro, L. — B. Minić: Krojenje i šivanje. — Beograd, 1985.
 Treppo, J.: Vse za otroke. — Ljubljana, 1986.
 Šola, T.: Lacković. — Beograd, 1986.
 Čopić, S.: Lojze Dolinar. — Ljubljana, 1985.
 Japonski lesorez. — Ljubljana, 1986.
 Maksim Gaspari 1883—1980. — Ljubljana, 1986.
 Žnidaršič, J.: Bohinj. — Ljubljana, 1986.
 Jakimowicz, I.: Witkacy. — Warszawa, 1987.
 Eterović, I.: More, Kornati, salaši. — Beograd, 1986.
 Diponegoro, L. — V. Miličević: Vez. — Beograd, 1985.
 Antić, D. — S. Stablović: Džemperi. — Beograd, 1986.
 Predmetno in prostorsko oblikovanje. — Ljubljana, 1986.
 Vizualne komunikacije 1978—1985. — Ljubljana, 1986.

Glasba

Muzikološki zbornik. Let. 21. — Ljubljana, 1985.
 Besede skladateljev. — Ljubljana, 1985.
 Stories of the Great Operas. — New York, 1985.
 Kuret, P.: Glasbena Ljubljana. — Ljubljana, 1985.
 Deklica, podaj roko. — Trst, 1985.
 Burt, R.: Rock and Roll the Movies. — Poole; New York; Sidney, 1986.
 Cvetko, D.: Glasbeni svet Antona Lajovca. — Ljubljana, 1985.
 Jacobus Gallus and his Time. — Ljubljana, 1985.
 Frith, S.: Zvočni učinki. — Ljubljana, 1986.
 The Larousse Encyclopedia of Music. — 14. impr. — London, 1986.
 Dahlhaus, C.: Estetika glasbe. — Ljubljana, 1986.
 Amaliotti, P.: Zgodbe o jazzu. — Ljubljana, 1986.
 Pesmi slovenskih protestantov v priredbah slovenskih skladateljev. — V Ljubljani, 1986.

Gledališče — film

Karol Grossmann. — Ljubljana, 1985.
 Mikuž, J. — Z. Vrdlovec: Fritz Lang. — Ljubljana, 1985.

Selem, P.: Različito kazalište. — Rijeka, 1985.
 Jovanović, M.: Pia in Pino Mlakar. — Ljubljana, 1985.
 Dokumenti Slovenskega gledališkega in filmskega muzeja. Let. 22. — Ljubljana, 1986.
 Koršić, L.: Film na Švedskem. — Ljubljana, 1985.
 Ljubimov, J.: Sveti ogenj. — Ljubljana, 1986.
 Slovensko stalno gledališče 1945—1985. — Trst, 1985.

Igre — šport — turizem

Lepšić, M.: Dama — kraljica igara. — Zagreb, 1982.
 Stefanović, V.: Pedagogija i sport. — Beograd, 1983.
 Varderwüblecke, H. I.: Gimnastika i igre za decu. — Beograd, b. 1.
 Grujić, A.: Stolni tenis. — Beograd, 1975.
 Mičović, M. S.: Košarkaški pivotmen. — 2. dop. izd. — Beograd, 1983.
 Vazzaz, J.: ABC sportne ritmične gimnastike. — Ljubljana, 1981.
 Marović, D.: Priručnik za nastavu šaha. — Zagreb, 1985.
 Turnšek, W.: Jedrom i motorom. — Zagreb, 1981.
 Mijatović, B.: Jedrenje na dasci. — Beograd, 1984.
 Domazet, S.: Šah od A1 do H8. — Beograd, 1984.
 Koblenz, A.: Šahovsko umjeće. — Zagreb, 1983.
 Gajić, V.: Bacanje kugle. — Beograd, 1970.
 Tenis. Pravila igre, tumačenja i druge odluke međunarodne teniske federacije sa komentarom. — Beograd, 1982.
 Stefanović, D. — P. Križan — B. Radović: Kros. — Beograd, 1984.
 Gajić, V.: Bacanje diska. — Beograd, 1972.
 Gajić, V.: Bacanje kladiva. — Beograd, 1970.
 Fonda, J.: Moja metoda. — Zagreb, 1983.
 Höhne, E.: Leichte Gipfel für Geniesser. — München, b. 1.
 Mazeaud, P.: Gora za golega človeka. — Maribor, 1985.
 Jugoslovansko smučanje 1985/86. — Ljubljana, 1985.
 Planica. — Ljubljana; Zagreb, 1985.
 Elsner, B.: Methodik des Fußballtrainings. — Klagenfurt, 1985.
 Penca, J.: Trening tekov na srednje proge. — Ljubljana, 1985.
 Vujić, B.: Napredni karate. — Beograd, 1985.
 Pavlović, D. K.: Kendo, japanska veština mačevanja. — Beograd, 1986.
 Armenulić, R.: Tenis. — Beograd, 1985.
 Petrović, N.: Šahovski problemi Sama Loyda. — Zagreb, 1985.
 Jadrnanje na deski. — Ljubljana, 1985.
 Milošević, P.: Aerobikom do zdravlja. — Beograd, 1984.
 Mlakar, J.: Med Šmarno goro in Mont Blanc. — Maribor, 1986.
 Slataper, F.: Slovarček za planince. — Ljubljana, 1986.
 Belan, I.: Jogging. — Ljubljana, 1986.
 Pravila za atletska takmičenja. — Beograd, 1986.
 Međunarodna pravila rukometa. — Beograd, 1986.
 Donić, M. — D. Milosavljević: Ponašanje na vodi. — Beograd, 1986.
 Šarenac, D.: Leksikon 40 sportova. — Beograd, 1986.
 Tome, J.: Atletski minimum. — Ljubljana, 1986.
 Smullyan, R.: Šahovske skrivnosti Sherlocka Holmesa. — Ljubljana, 1986.
 Goršić, T.: Kako igramo rokomet. — Celje, 1986.
 Šegula, P.: Sneg, led, plazovi. — Ljubljana, 1986.
 Rutar, M.: Sodelovati in zmagati. — Ljubljana, 1986.

JEZIKOSLOVJE — KNJIŽEVNOST

Štiristo let prevajanja na Slovenskem. — V Ljubljani, 1985.
 Moje prvo berilo. — Titovo Velenje, 1985.
 Slovenska krajevna imena. — Ljubljana, 1985.
 Gradišnik, J.: Za lepo domačo besedo. — Maribor, 1985.
 Otrok in knjiga. Št. 21, 22. — Maribor, 1985.
 Sparing, H.: Izbor nemških glagolov. — Ljubljana, 1985.

Pavič, M.: Hazarski besednjak. — Murska Sobota, 1985.
 Slavistična revija. — Let. 33. — Maribor, 1985.
 Slavistična revija. — Let. 34. — Maribor, 1986.
 Bor, M.: Sto manj en epigram. — Ljubljana, 1985.
 Koblar-Horetzky, A.: Korespondenca Frana Ramovša. Del. 1, 2. — Ljubljana, 1985.
 Milanja, C.: Užaš jezične moči. — Rijeka, 1985.
 Sila spomina. — Ljubljana, 1986.
 Hudelja, N.: Nemški teksti za študente umetnostne zgodovine. — Ljubljana, 1985.
 Popović, K.: Nadrealizem i postnadrealizam. — Beograd, 1985.
 Kotnik, J.: Slovensko-italijanski slovar. — Ljubljana, 1986.
 Bajt, D.: Ruski literarni avantgardizem. — Ljubljana, 1985.
 Predan, V.: Branje po naročilu. — Trst, 1985.
 Prijatelj, I.: Slovenska kulturnopolitična in slovstvena zgodovina. — Ljubljana, 1985.
 Bradač, F.: Slovensko latinski slovar. — Ljubljana, 1986.
 Jurancić, J.: Srpskohrvatsko-slovenski slovar — 3. znatno razširjena izd. — Ljubljana, 1986.
 Kukovec, A.: M. Škrubej: English in Flight. — Ljubljana, 1986.
 Jeknić, D.: Književnost za otroke in mladino v Jugoslaviji. Del. 2. — Maribor, 1986.
 Idrizović, M.: Hrvatska književnost za djecu. — Zagreb, 1984.
 Hsin, L.: Kratka istorija kineske proze. — Beograd, 1985.
 Umetnost ob koncu tisočletja. — Ljubljana, 1986.
 Antologija ameriške poezije 20. stoletja. — Ljubljana, 1986.
 Trubarjevo berilo. — Trst; Celovec, 1986.
 Rajhman, J.: Pisma Primoža Trubarja. — Ljubljana, 1986.
 Slodnjak, A.: J. Kos: Pisma Matija Čopa. — Ljubljana, 1986.
 Bogičević, M.: Književnost, revolucija. — Sarajevo, 1986.
 Ostromecka-Fraczak, B.: T. Pretnar: Slovensko-poljski slovar. — Ljubljana, 1986.
 Rigler, J.: Razprave o slovenskem jeziku. — Ljubljana, 1986.
 Pavletić, V.: Ključ za modernu poeziju. — Zagreb, 1986.
 Kunst-Gnamuš, O.: Razumevanje in tvorjenje besedila. — Ljubljana, 1986.
 Gradišnik, J.: Naš jezik. — Trst, Celovec, 1986.

DOMOZNANSTVO — ZEMLJEPIS — BIOGRAFIJE — KULturna ZGODOVINA — ARHEOLOGIJA — ARHIVI — ZGODOVINA

Domoznanstvo

Makarović, M.: Predgrad in Predgrajci. — Kočevje, 1985.
 Friganović, M.: Azijsko Sredozemlje. — Zagreb, 1980.
 Crkvenčić, I.: Afričko Sredozemlje. — Zagreb, 1980.
 Matos, M.: Sredozemlje. — Zagreb, 1981.
 Brazda, M.: Australija. — Zagreb, 1980.
 Debot, S.: Južnoafriška republika. — Zagreb, 1979.
 Ridanović, J.: Brazil. — Zagreb, 1980.
 Kurtek, P.: Madarska. — Zagreb, 1976.
 Menardi, B.: Bugarska. — Zagreb, 1977.
 Bognar, A.: Romunjska. — Zagreb, 1978.
 Pushka, A.: Albanija. — Zagreb, 1978.
 Alfonsin, R.: Argentinsko pitanje. — Zagreb, 1986.
 Jurišić, S.: Pariz, grad svijeta i svijetla. — Split, 1982.
 Petek, Z.: Od Kopra do Pirana. — Koper, 1986.
 Humar, J.: Kronika Bukovice — Volčje drage 1918—1947. — Nova Gorica, 1986.
 Stopar, I.: Celje. — Motovun, 1986.
 Lazištan, E.: Bratislava. — Bratislava, 1985.
 Slovensko no fotografiju Karola Plicku. — Bratislava, 1969.
 Debeljak, J.: Trubarjeva Raščica nekoč in danes. — Ljubljana, 1986.
 Schäfer, K. F.: Traumreisen in Europa. — Erlangen, 1986.
 Bosna i Hercegovina. — 2. izd. — Sarajevo; Beograd, 1986.

Stopar, I.: Dobrna. — Motovun; Dobrna, 1986.
 Zeller, W.: Die Schönsten Alpenpässe und Höhenrouten der Schweiz. — Erlagen, 1986.
 Berlin. — Herrsching, 1986.
 Jugoslavija. — Beograd, 1986.
 Bergtäl der Schweiz. — Basel ..., 1986.

Zemljepis

Geografski zbornik. — Ljubljana, 1986.
 Geografski vestnik. — Ljubljana, 1985. — Letnik 56, 57.
 Bračić, V.: Dravinjske gorice. — Maribor, 1985.
 Puc, M.: Hodil po zemlji sem naši. — Celje, 1985.
 Sorica in Soriška planina. — V Škofji Loki, 1986.
 Vodič kroz Kikindu. — Kikinda, b. l.
 Alpe-Jadran. — Motovun, 1986.

Biografije

Cankar, I.: Londonski dnevnik 1944—1945. — Ljubljana; Koper, 1985.
 Čengić, E. S. Krležom iz dana u dan. 1-4. knj. — Zagreb, 1985.
 Pogačnik, J.: Josip Stritar. — Ljubljana, 1985.
 Dermota, A.: Tisoč in en večer. — Celje, 1985.
 Chamberlin, R. E.: Grešni papeži. — Ljubljana, 1986.
 Bohanec, F.: Stalin. — Ljubljana, 1985.
 Karolyi, M.: Vera brez iluzij. — Ljubljana; Murska Sobota, 1985.
 Osolnik, V.: Petar Petrović Njegoš. — Ljubljana, 1986.
 Broz, J.: Zbrana dela, Knj. 16, 17, 18, 19, 20. — Ljubljana, 1986.
 Modić, L.: Boris Kidrič. — Ljubljana, 1986.
 Trinkov simpozij v Rimu. — Rim, 1985.
 Jože Srebrnič. — Koper; Trst, 1986.
 Pogačnik, J.: Primož Trubar. — Ljubljana, 1986.
 Primus Truber 1508—1586. — Tübingen, 1986.
 Gligorijević, M.: Rat i mir Vladimira Dedijera. — 2. izd. — Beograd, 1986.
 Rajhman, J.: Trubarjev svet. — Trst, 1986.
 Javoršek, J.: Primož Trubar. — Ljubljana, 1986.
 Krizman, B.: Pavelić u bjekstvu. — Zagreb, 1986.
 Elleinstein, J.: Marx — život i djelo. — Zagreb, 1986.
 Vlahović, V.: Sporočila revolucije. — Ljubljana, 1986.
 Zbornik občine Grosuplje. — Grosuplje, 1986.
 Mackenzie, N.-J.: Dickens. — Maribor, 1986.
 Magenshah, H.: Jožef II. — Maribor, 1986.

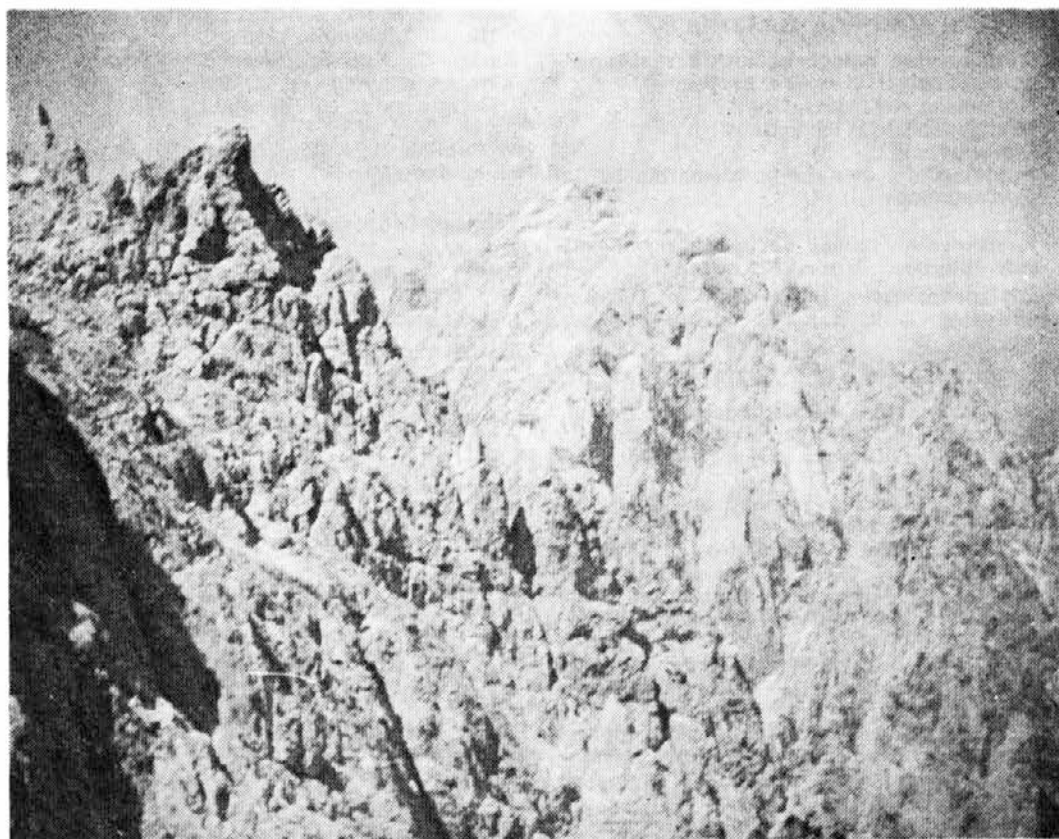
Klopčič, F.: Slovenstvo in drugo. — V Ljubljani, 1986.
 Frane Osojnik-Kostja. — Ptuj, 1986.
 Clirković, S.: V. Korać — G. Babić: Studenica Monastery. — Beograd, 1986.
 Velike Lašče. — Velike Lašče, 1986.

Arheologija — arhivi

Vodnik po fondih in zbirkah Zgodovinskega arhiva v Celju. — Celje, 1985.
 Arheološki vestnik. Let. 36. — Ljubljana, 1985.
 Harej, Z.: Kultura kolišč na Ljubljanskem barju. — Ljubljana, 1986.
 Vodnik po fondih in zbirkah Zgodovinskega arhiva v Ptuj. — Ptuj, 1985.
 Arhiv SR Slovenije 1945—1985. — Ljubljana, 1985.
 Arhivski fondovi i zbirka SAP Kosovo. — Beograd, 1986.

Zgodovina

Zgodovinski časopis. Let. 39., 40. — Ljubljana, 1985.
 Magnusson, M.: Viking, Hammer of the North. — London, 1985.
 Bancroft-Hunt, N.: The Indians of the Great Plains. — London, 1985.
 Kos, M.: Srednjeveška kulturna, družbena in politična zgodovina Slovencev. — Ljubljana, 1985.
 Hrvatski narodni preporod. — Zagreb, 1985.
 Puhar, A.: Peticije, pisma in tihotapski časi. — Maribor, 1985.
 Mlinarić, J.: Gradivo za zgodovino Maribora. — Maribor, 1983.
 Džait, H.: Evropa i islam. — Sarajevo, 1985.
 Kuret, N.: Slovensko Stajersko pred marčno revolucijo 1848. — Ljubljana, 1985.
 Hočevar, T.: Vulkani ne umrejo. — Ljubljana, 1986.
 Goff, J.: Za drugačen srednji vek. — Ljubljana, 1986.
 Doba prevratov. — Ljubljana, 1986.
 Pogledi na Sovjetsko zvezo. — Ljubljana, 1986.
 Družbena in kulturna podoba slovenske reformacije. — Ljubljana, 1986.
 Pleterski, A.: Župa Bled, nastanek, razvoj in prežitki. — Ljubljana, 1986.
 Franke, A.: Rom und die Germanen. — Herrsching, 1986.
 Zečević, M.: Na zgodovinski prelomnici. — Maribor, 1986.
 16. stoletje v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi. — Ljubljana, 1986.
 Zvanut, M.: Slovenci v 16. stoletju. — Ljubljana, 1986.

Pogled v smeri Planinšce in Lučke Babe

History of the World. — 3. impr. — London, 1986.
 Rani srednji vek. — Beograd; Zagreb, 1986.
 Časopis za zgodovino in narodopisje. Let. 57. — Maribor, 1986.
 Broné, P. — E. Témime: Španska revolucija in državljanska vojna. — Ljubljana, 1986.
 Kelti novci v Sloveniji. — Koper; Trst, 1986.

Druga svetovna vojna in Zgodovina NOB

Boban, L.: Hrvatska u arhivima izbjegličke vlade 1941—1943. — Zagreb, 1985.
 Ljubljana v letu 1945. — Ljubljana, 1985.
 Od ječe do ječe. — Ljubljana, 1985.
 Urh. — Ljubljana, 1985.
 Šmitek, J.: Kroparska kronika NOB. — Radovljica, 1985.
 Zakonjšek, R.: Partizanski kurirji. — Ljubljana, 1985.
 Košmrlj, D.: Pomniki pod Matajurjem. — Ljubljana, 1986.
 Popović, J.: Druže Tito, rat je završen. — 2. izd. — Beograd, 1986.
 Požun, L.: Trbovlje v NOB 1941—1942. — Trbovlje, 1986.
 Jelić, I.: Tragedija u Kerestincu. — Zagreb, 1986.
 Narodni heroji Jugoslavije. Del 1, 2. — Beograd; Titograd, 1982.
 Strle, F.: Tomšičeva brigada. — Ljubljana, 1986.
 Klun, A.: Domovina je ena. — Ljubljana, 1986.
 Zentner, C.: Der zweite Weltkrieg. — Stuttgart, 1986.
 Dokl, S.: Zastava nad reko Krko. — Novo mesto, 1986.
 Ferenc, M.: Partizanska bolnišnica Jelendol v Kočevskem Rogu. — Ljubljana, 1986.
 Križnar, I.: Mali Gregorjevec in julijska vstaja 1941 na Gorenjskem. — Ljubljana, 1986.
 Gilbert, A.: World War I in Photographs. — London, 1986.
 Spomeniki in spominska obeležja NOB v občini Zalec. — Zalec, 1986.
 Spomenica Prve krajiške narodnooslobodilačke udarne proletarske brigade. — Beograd, 1985.
 Špegar, S.: Ilustrovan monografija Prve krajiške narodnooslobodilačke udarne proletarske brigade. — Beograd, 1986.
 Rychly, S.: Spomini borcev 2. bataljona 3. VDV brigade. — Krško, 1986.
 Zbornik dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov. Del 6., Knj. 17. — Ljubljana, 1986.

KOROŠKA KRAJINA

- 1) Raziskovalne naloge občinskih raziskovalnih skupnosti Koroške krajine
- 2) Diplomatska dela domačinov
- 3) Magistrska dela domačinov
- 4) Disertacije
- 5) Publikacije z domačo problematiko in dela domačinov

- 1) Raziskovalne naloge občinskih raziskovalnih skupnosti Koroške krajine

Študij možne nove proizvodnje v Tekstilni industriji Otiški vrh. 3. del. — Maribor, 1984.

Anko, B.: Energijska bilanca celka. — Ljubljana, 1985.

Segel, J.: Razvoj in koordinacija računalniško podprtih informacijskih sistemov v gospodarstvu Koroške krajine. — Ravne na Koroškem, 1982.

Štrul, I.: Raziskava pegmatitov. — Ravne na Koroškem, 1982.

Kastelic, K.: Krmni dosevki. — Ljubljana, 1983.

Haramija, D.: Programske usmeritve hotela »Rimski vrec« Kotlje. — Ravne na Koroškem, 1983.

Štrul, I.: Raziskava pegmatitov v okolici Raven na Koroškem. — Ravne na Koroškem, 1983.

Štrul, I.: Korelacija Pb-Zn orudenjenj na Kobanskem (Remšnik) z ostalimi nahajališči v ekvivalentnih plasteh. — Ravne na Koroškem, 1983.

Štrul, I.: Hidrogeološke raziskave v porečju Meže in Mislinje 1983. — Ravne na Koroškem, 1983.

Ilić, R.: Meritve radioaktivnosti okolja (II. faza). — Ljubljana, 1984.

Kastelic, K.: Izboljšanje kolobarjenja s krmnimi dosevki. — Ljubljana, 1985.

Vrbič, V.: Preventivno zalitje mlečnih zob. — Ravne na Koroškem, 1985.

Kreft, I. — B. Javornik — B. Bohanec: Pročitev možnosti pridelovanja žit na področju koroških občin. — Ljubljana, 1985.

Matvoz, E.: Uporaba elektronske psihodiagnostične serije CRD za defekcijo psihične utrujenosti. — Ravne na Koroškem, 1985.

Verčko, A. — D. Kerbev — R. Jeseničnik: Okvirni projekt računalniške obdelave registra prebivalstva in zemljiškega katastra občine Ravne. — Ravne na Koroškem, 1985.

Vidrih, T.: Kako aktivirati naravne danosti v hribovitih predelih Koroške za povečano pridelavo hrane in izboljšanje delovnih in življenjskih razmer na hribovitih kmetijah. — Ljubljana, 1985.

Haramija, D.: Kovaška proizvodna celica v Josipdolu. — Ravne na Koroškem; Muta, 1985.

Haramija, D.: Poročilo o izvedbi programa razvojno-raziskovalne naloge »Razvojno investicijski načrt za dve kovinskoobdelovalni proizvodni celici«. — Ravne na Koroškem, 1985.

Štrul, I.: Metalogenetska problematika kovinskih nahajališč v metamorfnih kameninah na Koroškem in Pohorju. — Ravne na Koroškem, 1985.

Raziskave mikorize v gozdnih sestojih Pohorja. — Ljubljana, 1986.

Mešl, M.: Strokovne osnove za načrtovanje razvoja osnovnega šolstva v občini Radlje ob Dravi. — Ravne na Koroškem, 1986.

Mešl, M.: Planiranje kadrov in demografsko zaposlitvene bilance v občinah Koroške krajine. — Ravne na Koroškem, 1986.

Ladič, J.: Vloga preventive v otroškem in mladinskem zobozdravstvu. — Ravne na Koroškem, b.l.

Relationships of EMG Median Frequency to Rotation Quantity and Torque of Biceps Brachii Muscle. — b.k., b.l.

2) Diplomatska dela domačinov

Lasnik, M.: Družbena prehrana kot tehtna tržna ponudba družbenega gostinstva na primeru Železarne Ravne. — Ravne na Koroškem, 1986.

Repotočnik, B.: Problematika preživnin za mladoletne osebe v občini Ravne na Koroškem. — Ravne na Koroškem, 1983.

4) Doktorske disertacije

Srčič, S.: Študij strukture dermalnih gel oblik. — Ljubljana, 1985.

Zorko, Z.: Koroški govori Dravskega obmejnega hribovja od Ojstrice do Duha na Ostrem vrhu. — Ljubljana, 1985.

5) Publikacije z domačo problematiko in dela domačinov

Bibliografije

Suhodolčan, M.: Koroška bibliografija 1975 do 1985. — Ravne na Koroškem, 1986.

Koledarji — periodika

Koroško mladje. Št. 60, 61, 62. — Celovec, 1986.

Koledar Mohorjeve družbe v Celovcu 1985, 1986. — V Celovcu, 1985, 1986.

Koroški koledar 1986. — Celovec, 1985.

Korporacije, Društva, Zborovanja, Razstave, Podjetja, Muzeji.

15 let Severjevih dnevo 1970—1985. — Radlje ob Dravi, 1985.

Spomini in perspektive. — Prevalje, 1986.
 Slovensko prosvetno društvo Radiše — 75 let. — Radiše, b.l.

Sto let Gorjanci. — Celovec, 1985.

Statut Avtomoto društva Ravne na Koroškem. — b.k., b.l.

30 let združevanja šoferjev in avtomehnikov Ravne na Koroškem. — Ravne na Koroškem, 1986.

Verstvo

Večko, T. S.: Božja in človeška zvestoba v Hebrejski bibliji. — Ljubljana, 1986.

Ošlak, V.: La dia patrina parolas en Medjugorje. — Celovec, 1986.

Statistika

Statistisches Jahrbuch der Landeshauptstadt Klagenfurt 1984. — Klagenfurt, 1985.

Statistični pregled za občine Dravograd, Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec. — Ravne na Koroškem, 1985.

Občina Ravne na Koroškem v številkah. — Ravne na Koroškem, 1986.

Delo — samoupravljanje — sindikati

Skupščina ZSS občine Radlje ob Dravi. — Radlje ob Dravi, 1986.

Skupščina ZSS občine Ravne na Koroškem. — Ravne na Koroškem, 1986.

Dolgoročni plan občine Dravograd za obdobje 1986—2000. — b.k., b.l.

Referendumski program občine Radlje ob Dravi za obdobje 1986—1991. — Radlje ob Dravi, 1986.

Mnenjska raziskava — Železarna Ravne 1985. — Ravne, 1986.

Šolstvo

Vresje 1986. — Ravne na Koroškem, 1986.

Misli mladih 1985/86. — Ravne na Koroškem, 1986.

Letno poročilo Zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu. 29. — Celovec, 1986.

Delovni načrt 1986/87 COŠ Koroški ječlarji Ravne na Koroškem s podružnico Kotlje. — b.k., b.l.

Zbornik ob 60. obletnici Kluba slovenskih študentov in študentk. — Dunaj, 1983/84.

Narodopisje

Koroške poslikane čelnice čebelnih panjev. — V Celovcu, 1984.

Zablatnik, P.: Čar letnih časov v ljudskih šegah. — Celovec, 1984.

Kotnik, F.: Aus der Volksmedizin. — Darmstadt, 1967.

Svikaršič, Z.: Koroške slovenske narodne pesmi. 2. zv. — Ljubljana, b.l.

Dekleva, I.: Slovenske ljudske pesmi na Koroškem. — Celovec, 1986.

Kumer, Z.: Slovenske ljudske pesmi Koroške. — Trst; Celovec, 1986.

Makarovič, M. — I. Modrej: Črna in Črnjani. — Črna na Koroškem, 1986.

Lečnik, L.: Razkroj tradicionalne kulture, njena ohranjenost in inovacije na Lešah, občina Ravne na Koroškem, od zadnjih dveh desetletij preteklega stoletja naprej. — Ljubljana, 1981.

Gasilstvo

100 let Gasilskega društva Črna na Koroškem 1886—1986. — Črna na Koroškem, 1986.

30 let Občinske gasilske zveze Radlje ob Dravi in 110 let Gasilskega društva Vuhred. — Radlje ob Dravi, 1986.

110 let obstoja, dela in razvoja Gasilskega društva Prevalje. — Prevalje, 1986.

30 let obstoja, dela in razvoja Občinske gasilske zveze Ravne na Koroškem. — Ravne na Koroškem, 1986.

30 let obstoja in delovanja Občinske gasilske zveze Slovenj Gradec 1955—1985. — b.k., b.l.

Tehnika

Žarki, toplota, površina in obdelava. — Ravne na Koroškem, 1986.

Roethel, F.: Posebni postopki obdelave. — Ljubljana, 1986.

Grupe za zbiranje in sortiranje odpadkov in starega železa. — Ravne na Koroškem, 1986.

Avtomatizacija strege in montaže. Seminar Lakos, 8. — Ravne na Koroškem, 1982.

Primerjalne tabele označevanja naših jelk in jelene litine. — Ravne na Koroškem, 1985.

Varnostni predpisi za varilce in rezalce. — Ravne na Koroškem, 1985.

Varnostni predpisi za obrate ječlarne. — Ravne na Koroškem, 1985.

Gozdarstvo — Lovstvo

Zagore, K.: Slovenjegraško gozdnogospodarsko območje. — Slovenj Gradec, 1986.

40 let Lovske družine Slovenj Gradec 1946 do 1986. — Slovenj Gradec, 1986.

Vodstvo in organizacija industrije, trgovine in prometa

Načrt stroškovnih mest TOZD mehanske obdelave za leto 1986. — Ravne na Koroškem, 1985.

Razne industrije in obrti

- Rudniki svinca in topilnica Mežica. — b.k. b.l.
 Strucl, I.: Geološke, geokemične in mineraloške značilnosti rude in prikamenine svinčovo cinkovih orudenjenj mežiškega rudišča. — Ljubljana, 1984.
 2. razstava obrtnih izdelkov in storitev v Radljah ob Dravi od 26. 9. do 29. 9. 1985. — Radlje ob Dravi, 1985.
 6. jugoslovanska razstava domače in umetne obrti. — Slovenj Gradec, 1986.

Umetnost

Vodič po Tretjakovi afriški zbirki. — Slovenj Gradec, 1986.
 Umetnost na Koroškem. — Celovec, 1979.

Urbanizem, arhitektura

Bernik, S.: Enodružinska hiša v lesu. — Slovenj Gradec; Ljubljana, 1986.

Likovna umetnost — fotografija

- Koroški kinoklub Prevalje 1976. — Prevalje, 1976.
 2. razstava brigadirskih fotografij Vuzenica 85. — Vuzenica, 1985.
 Lojze Logar. — Nova Gorica; Ajdovščina, 1986.
 7. medklubska razstava fotografij in diapozitivov Vuzenica 86. — Vuzenica, 1986.
 Mesesnel, J.: Tisnikar. — Ljubljana, 1986.
 Likovna razstava Muta. — Muta, 1986.
 Miroslav Hajnc. — b.k., b.l.

Glasba

- Vremšak, S.: Vascit pr'Zile. — Ljubljana, 1986.
 13. srečanje oktetov Lesne industrije Slovenije. — Prevalje, 1985.
 Bitenc, J. — M. Jemec-Božič: Družinsko petje. — Ljubljana, 1986.
 Vres Prevalje. — Prevalje, b.l.
 Vres Prevalje. 15-letni koncert. — Prevalje, 1986.
 Koroška poje '86. — Radlje, 1986.
 85 let Pihalnega orkestra Rudnika Mežica. — Mežica, 1986.
 Nmay čez izaro. — Ljubljana, 1948.
 Gremo v Korotan. — Ljubljana, 1946.
 20 let Moškega pevskega zbora Ksaver Meško. — Slovenj Gradec, 1986.
 Mladina poje 1. zv. — Ljubljana, 1960.
 Mladina poje 1. zv. — Celovec, b.l.
 Mladina poje 2. zv. — Celovec, 1959.
 Mladina poje. — Wien, 1973.
 Mladina poje. — Ljubljana, 1964.
 Koncert ob 5. obletnici Koroškega partizanskega pevskega zbora. — Celovec, 1985.
 Artač, H.: Ob reki Dravci. — Celovec, 1985.

Igre — šport — turizem

41. prvenstvo Jugoslavije v smučarskih tekah za mladince in mladinke. — Črna na Koroškem, 1986.
 23. republiško smučarsko tekmovanje gozdarjev, lesarjev in lovcev na Kopah pri Slovenj Gradcu. — Slovenj Gradec, 1986.
 40 let Gorske reševalne službe na Koroškem. — Prevalje, 1986.
 Pohod slovenskih železarjev 1986. — Ravne na Koroškem, 1986.
 Čas živi v letih življenja. — Mežica, 1986.
 Četverboj Ravne '86. — Ravne na Koroškem, 1986.
 Alpinizem na Koroškem 1937—1980. — Ravne na Koroškem, 1984.
 Kodrin, M.: Alpinizem na Koroškem v letih 1937—1985. — b.k., b.l.

Jezikoslovje — književnost

- Polanšek, V.: Sla po svobodi. — V Celovcu, 1985.
 Oswald, J.: Zaseka. — Celovec; Trst, 1985.
 Čertov, J.: Pesmi iz listja. — Celovec; Trst, 1985.
 V lunini senci. — Celovec, 1985.
 Prežihov V.: Maiglöckchen. — Klagenfurt, 1985.

Ferk, J. — V. Oman: Napisi na zid zemlje. — Maribor; Celovec, 1986.

Messner, J.: Ein Kärntner Heimatbuch. — Wien, 1986.

Dražba za Nikaragvo. — Celovec, 1985.

Reiterer, A. F.: Doktor und Bauer. — Klagenfurt, 1986.

Vogel, H.: Pajčevina in sveder. — Ljubljana, 1986.

Ošlak, V.: Esperanto. — Ljubljana, 1968.

Suhodolčan, L.: Skriti dnevnik. — 3. ponatis. — Ljubljana, 1986.

Mrdavšič, J.: K razumevanju Jamnice. — b.k., b.l.

Kirn, R. — M. Kolar: Slovenski jezik 2. Delovni zvezek. — 3. natis. — Maribor, 1986.

Suhodolčan, L.: Dinozavr Piko. — Taškent, 1984. — Cir.

Messner, J.: Fičafajke grejo v hajke. — Celovec, 1980.

Sonja in Peter se učita slovensko. 1. zv. — Celovec, 1986.

Mlinar, R.: Pekoče zvezde. — Ravne na Koroškem, 1986.

Kompelj, I.: Trikotnik. — Prevalje, 1986.

V lunini senci. Koroško pesniško branje. — V Celovcu, 1985.

Germ, H.: Ali veš, ali znaš? — Celovec, 1985.

Messner, J.: Vprašanje koroškega otroka. — Celovec, 1985.

Ceglar, L.: Slemeniški župnik. — Celovec, 1985.

Osojnik, M.: Izlet v vesolje. — Celovec, 1984.

Iz skrivnih predalov. — Celovec, 1984.

Spureinwärts. — Klagenfurt, 1986.

Domoznanstvo

Dravograd 1185—1985. — Dravograd, 1985.

Med Peco in Pohorjem. 3. knj. — Ravne na Koroškem, 1986.

Zemljepis

Geografsko proučevanje uvajanja celične proizvodnje na Koroškem. — Ljubljana, 1986.

Vzhodnoalpsko območje. — Slovenj Gradec, 1965.

Koroška. — Dravograd, 1985.

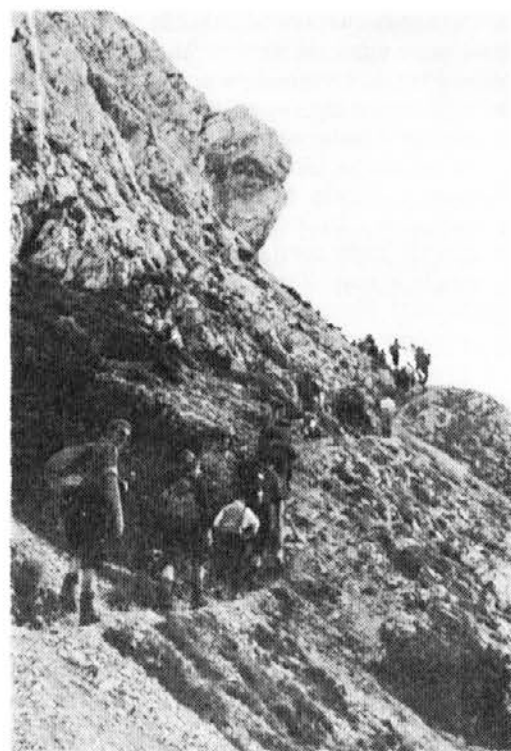
Rebula, A.: Oblaki Michigana. — Celovec; Trst, 1985.

Zidar, P.: Jezus v času. — Celovec, 1984.

Ajnžik

U kresni noči

Jedrska katastrofa, ki se je preteklo vigred pripetila v doslej malo znanem ukrajinskem mestecu, je zelo razburila duhove na vsem svetu. Razume se, da je najbolj prestrašila države, katere je zajel radioaktivni oblak, saj so bile neposredno ogrožene; utrpele so veliko gospodarsko škodo, ki je ne bo povrnili nihče, poleg tega ne gre zanemariti tudi psihičnih pretresov, ki so jih doživela ljudstva teh dežel. Polemika okrog te katastrofe je bila velika; mnjenja so bila deljena celo med strokovnjaki tozadevnih kakor tudi drugih znanstvenih strok. Najbolj je bilo razširjeno mnenje, da je to velika šola za vse tiste, ki zagovarjajo in se navdušujejo za gradnjo JE, posebno še zato, ker je prav takrat JE Krško prišla na dan s problemom, kam z jedrskimi odpadki, ki delajo vsaki tovrstni elektrarni veliko težav in stroškov. Prav tako je bilo pričakovati, da bodo velesile prenehale tekmo s tem nevarnim orožjem, da jih bo srečala pa-

S poti na vrh Begunjščice

Biografije

Pogačnik, B.: Pel je za vse. — Celovec, 1985.
 Strnad, J.: Jožef Stefan. — Ljubljana, 1985.

Zgodovina

Carinthia 1. — Let. 175. — Klagenfurt, 1985.
 Carinthia 1. — Let. 176. — Klagenfurt, 1986.
 Krivograd, A.: Stavka kamnosekov v Josipdolu in Hudem kotu leta 1938. — Maribor, 1985.

Zgodovina

Iković, A. — M. Linasi: Koroško partizansko zdravstvo. — Ljubljana, 1985.
 Korenine žive. — Ljubljana, 1986.
 Kos, M. — R. Stojanović: Partizanska Mislinjska dolina. — Slovenj Gradec, 1986.
 Dolenc, J.: Pohorske partizanske domačije. Koledar. — Slovenj Gradec, 1986.

met! Vendar smo se motili v obeh smereh. Zagovorniki gradnje JE še naprej mečejo na mizo svoje 'utemeljene' argumente in adute; velesile so jedrske poskuse preložile samo za nekaj tednov, pogajanja o tem, da se ukine ali vsaj omeji proizvodnja jedrskega orožja, so jalova.

Skratka, o tem je bilo povsod veliko razprav in, karkoli povem, bi samo še ponavljal. Ponavljanje pa se mi upira. Ko sem razmišljal o tem, mi je šinila v glavo ideja, po kateri bi lahko na »izviren« način izvedel kaj več. Zelo me je namreč zanimalo, kakšno mnenje imajo o tem tisti, ki so bili v tej katastrofi neposredno prizadeti, in sicer skozi želoce! Kmetje, boste pomislili. Ne. Še bolj kot kmetje sami, je bila prizadeta naša živina. Kako tudi ne? Nobena nesreča ne pride ob pravem času, ta pa, ki je prišla tako daleč, je prišla dvakrat o nepravem času: ob prehodu s suhe na svežo krmo! Živina že po instinktu čuti čas, ko ji bo na voljo

nova, sveža krma. Morda že nekaj časa pred tem odštevajo dneve, ki jo še loči od paše. Pretekla vigred je prišla sicer s precejšnjo zamudo, toda ko je prišlo toplo vreme, je bila v naravi prava eksplozija: trava je rastla, da bi videl na lastne oči. Narava je hotela nekako nadomestiti, kar je zamudila. To je živina razumela in se je s tem tudi sprijaznila, nikakor pa se ni mogla s tem, kar ji je zagodla človeška neumnost! Namreč, ko bi mogla ugrizniti prvo sočno travo, je prišla prepoved paše! Udarec je bil hud. Težak za kmete, še bolj za živino. Pobrali smo zadnje zaloge manj kvalitetnega, morda celo zelo slabega sena; pobirali smo zadnje ostanke s tramov in šperovcev, pomešane s prahom in pajčevinom, počistili smo na parni in gumnu seneni drob. Vse je prišlo prav, kajti stanje je bilo zelo težko, čeprav je to trajalo samo dobra dva tedna.

Rekel sem, da bom vprašal za mnenje najbolj prizadete. Toda kako naj se zmenim s kravami, bo morda koga skrbelo. Brez skrbi, poznam namreč tak način, katerega sem uporabljal že pred leti; tri leta zaporedoma sem se ga posluževal, kar sem zaupal tudi Fužinarju. Na koncu sem obljubil, da tega ne bom delal več, vendar sem zdaj primoran, da to obljubo prelomim, kajti matra me prevelika radovednost. Priznam, radovednost ni posebno lepa človekova lastnost, vendar zadeva je preveč aktualna, da bi mogel mimo nje.

Da ponovim: stari ljudje so vedeli povedati, da se v kresni noči ob polnočni uri živina pogovarja. Poslušati jo moraš neopazen, pri sebi pa moraš imeti nevede praprotno seme. Moram pripomniti, da jaz tega semena nisem nikoli imel, niti ga nisem iskal. Dandanašnji to ni več potrebno, treba je imeti samo pošten namen in trdno voljo, da nekaj izveš, seveda moraš biti tudi malo trčen. Ker izpolnjujem te pogoje, sem se odločil, da to akcijo izvedem tudi ob tej veliki preizkušnji, ki je doletela našo živino. Sicer pa je pri naši živinoreji še toliko nerešenih vprašanj.

Razume se, da je sedaj v našem hlevu druga generacija kot tista, ki jo ima morda v spominu še kateri bralec Fužinarja. Povprečna življenjska doba goveda je v primerjavi s človekovo zelo kratka, lahko rečemo šest do sedemkrat. Zato govedo hitro doraste in pride do »kruha«. Kako neboljen je človek ob rojstvu! Kako dolgo ga moramo hraniti, negovati, učiti hoditi, govoriti in še marsikaj! Štirinajst dolgih let rabi, da je sposoben za pridobitno delo, nekateri niti takrat ne! Pa pogledjmo tele! Če n. pr. krava povrže ponoči in je vse v redu, najdeš zjutraj novorojenčka, ko se sprehaja, morda že dirja po hlevu. Če je po sreči, je dveletna junica sposobna že za nadaljnjo reprodukcijo; ob intenzivni reji je prav toliko star bicec sposoben dati vse od, »sebe«, se pravi, kakšne tri stote mesa in druge postranske produkte, ki jih koristno uporabimo.

Od takratne generacije so zdaj v hlevu samo še Šema, Švajca in Šeka, ki so bile takrat telice. Ni več dobre stare Drine, ki bi se je mogel pozoren bralec spominjati po preudarnih in jedrnatih besedah; bila je vselej v nekakšni opoziciji, najčeseje je bila drugačnega mnenja kot ostale. Pač pa stojita v hlevu njena hči Drava in vnukinja Dima.

Na kresno noč sem kar težko čakal, o svoji nameri pa nisem črnil nobenemu, kajti pri copranju moraš biti skrivnostni, molčeč. Nekaj me je ves čas rahlo skrbelo, nisem bil namreč gotov glede ure. So tudi krave premaknile čas za eno uro naprej? Za vsak primer sem se postavil pred hlevska vrata ob enajstih po srednjeevropskem času. Zadel sem, kajti v hlevu je bilo že glasno.

»Ha, ha, ha! Hi, hi, hi! Ho, ho, ho! He, he, he!«

Najprej sem ugotovil dvojico: prvo to, da so krave glede premakljivega časa napredne in da si gotovo s tem niso delale toliko problemov kot mi prvo leto. Druga stvar, ki mi je bila takoj jasna, je bil smeh. Saj to je bilo eno samo škodoželjno krohotanje, ki tako prizadane.

»Jaz pravim, prevzetni, visoko leteči so že postali ljudje! Zato jim ta spodrsrlaj od srca privoščim.« Te škodoželjne besede so prišle iz kota, kjer stoji Švajca.

»Jaz tudi, jaz tudi,« je glasno letelo od vseh strani hleva.

»Mir, mir!« je bilo vmes čuti močan, zapovedovalen glas.

»Prevelika je bila ta nesreča, da bi bila na mestu škodoželjnost!« V trušču, ki se je umirjal, sem spoznal glas Drave. Za trenutek je še počakala, potem je nadaljevala:

»Nesreče in žrtve so bile zmeraj in povsod. Tega davka ne plačuje človek samo ob delu, ampak tudi pri znanstvenih raziskovanjih in poskusih! Človekov duh je nemiren, neprestano nekaj išče, raziskuje, ustvarja, poskuša in napreduje. Zato tega črnobilskega spodrsrlaja ne smemo obsojati!«

Te pomirjajoče besede niso zadele, imele so nasproten učinek. V hlevu je ponovno nastal močan ramuš, bilo je kot v čebeljem panju, kadar je kaj narobe. Bilo je očitno, da se s to ugotovitvijo ne strinja nobena.

»Če se s tem morejo tolažiti ljudje, se ne moremo me krave in vsa divjad, ki je tudi odvisna samo od paše,« sem v tem ramušu ujel misli Švajce, ki jih je izrekla odločno in jezno. »Nemirni človekov duh naj snuje in napreduje v vseh smereh, samo to ne sme biti v škodo nam kravam in vsem živalim, ki živijo od hrane, ki je še vedno v prvotni obliki!«

»Bolje bi bilo, če bi nas človek ne udomačil,« je zdaj pripomnila Šinka.

»Ne pregreši se!« ni mogla vzdržati preudarna Drava. »Kaj nam manjka tu v hlevu? Pozimi smo na toplem in oskrbovane, narave pa se naučimo poleti! Ne trpimo lakote, zagotovljeno imamo tudi zdravstveno varnost! Za vse to skrbi človek. Kaj ne znate ceniti zdravstvenega varstva, ne vidite prizadevanja kmeta in veterinarjev, kadar kateri kaj manjka?! Koliko denarja porabijo za naša zdravila!«

»Vse to drži, teta Drava,« se je vmešala Šinka, »vendar naše zdravje koristi v prvi vrsti človeku! Le z zdravo živino in z zadostnim krmljenjem lahko kmet dosega uspehe, od katerih je odvisen njegov standard.«

»Pojdimo nazaj k stvari!« je povzela besedo Švajca. »Nihče ne bo nikoli izvedel, kaj smo prestale, ko smo morale dva tedna prežvekovati slabo seno in drugi pezditi, skozi okna pa smo gledale mlado in bujno travo!«

»Kaj naj rečem k temu jaz, ki sem bila najbolj prikrajšana?« Res je bila Sanja v tej krizni situaciji najbolj prikrajšana, saj je bila v hlevu privezana še potem, ko so hodile ostale že na pašo. To smo uvedli zato, da smo imeli vsaj za domačo porabo neoporečno mleko, oddano mleko pa je itak šlo v predelavo.

»Meni se je pri vsej tej zmešnjavi najbolj zamerilo to, ker so ljudje izgubili glave!« Zelo napeto sem poslušal, kaj meni s tem Liska, ki je tudi sicer bolj muhasta obnašanja. »Poglejte, kaj se je dogajalo! Nekateri kmetje so se držali predpisa, drugi so spustili krave na pašo, v zbiralnici pa je bilo mleko sčorbano v en kotel!«

Nova planinska koča na Kamniškem sedlu

»Saj niso mogli drugače,« je menila Šinka. »Mleko bi se itak pomešalo v prevoznih cisterni.«

»Pobirati bi ga morali dve cisterni hkrati,« se ni dala Liska. »Radioaktivnost bi morali meriti že pri zbiranju od kmetov, tako bi že v zbiralnici ločili zdravo mleko od oporečnega. Neokuženo mleko bi morali tudi dražje plačati, saj je bilo tega zaradi discipline manj!« Ta predlog bi bil izvedljiv, samo škoda, da je bilo že prepozno.

»Ljudje imajo razne enote, kjer se pripravljajo teoretično in praktično na izredne dogodke in naravne nesreče. Kako so pripravljeni, se je pokazalo zdaj, saj se niso znašli, bili so zbegani. Sranje je bilo na celi črti. Velika napaka je bila že to, ker povzročitelj ni pravočasno in odkrito javil, kaj se mu je zgodilo! Prvi zamudni vesti so sledila redka in skopa poročila. Meni se zdi, da so Rusi ravnali tako kot tista ženska, ki bi rada skrivala stike z moškim tudi še potem, ko se ji že očitno vidi posledica. Res je naivno misliti, da bi mogel kdo tako veliko katastrofo skriti. Morda imajo to za vojno tajno.«

»To bodo ljudje že uredili med seboj. Glavno je, da imamo spet zdravo travo!« je nekoliko zasukala pogovor Šinka.

»Zdravo, zdravo travo! Kdo more jamčiti, da trava ni več okužena?! Strokovnjaki trdijo, da traja desetletja, da se te nevarne snovi razgradijo.«

»V tem času lahko pride še do več takih eksplozij, ne samo do ene! Človeška znanost je spravila svet in vse, kar je na njem, v neprestano nevarnost. Vse jedrsko orožje lahko ostane v arzenalih in skladiščih, nas morejo uničiti že same jedrske elektrarne, ki so raztresene po vsem svetu!«

»Najbolj zaskrbljujoče pa je to, da ta velika katastrofa ni streznila tistih, ki odločajo o gradnji JE! Pričakovati bi bilo, da bodo zdaj ovrgli vse načrte o nadaljnji gradnji, saj so načrti že v pripravi, namesto tega pa se že čujejo glasovi, da JE morajo biti in da jih bomo gradili naprej!«

»Preden bo padla odločitev, bo dano to v javno razpravo,« je prekinila Šeko Švajca. »To je v skladu z našo družbeno ureditvijo, saj mora o vseh rečeh odločati ljudstvo samo!« Nisem mogel vedeti, če govori iskreno, ali se samo roga na račun našega samoupravljanja.

»Javna razprava gor, javna razprava dol, načrti za pridobivanje električne energije se delajo neprekinjeno naprej.« Seveda bo dano to v javno razpravo, kajti ljudstvo ima pravico da o tem razpravlja in odloča. Končni izid pa bo tak, da gradnje ni mogoče odkloniti, ker je pripravljena že vsa dokumentacija in v to vložena že veliko denarja!«

»Kakšno samoupravljanje je potem to?« je hotela vedeti mlada Somba.

»Pustimo politiko, ta ni za nas!« je mirila Drava v bojazni, da bi njena vnukinja hotela vedeti kaj takega, česar ji niti ona, stara, izkušena krava ne bi vedela povedati.

»Če bi imele me krave kaj besede v naši družbi, bi prišla iz vseh hlevov delegatska pobuda, da se naša naravna hrana ne sme zastrupljati!« je dalje trmoglavila Švajca.

»Prav imaš, Švajca! Človek naj počne, kar hoče, toda ne sme uničevati narave! Sedi na veji, ki jo žaga.«

»Bodite brez skrbi! Brez udomačene živine bi propadel človek tudi sam. Tega se dobro zaveda,« je spet pričela Drava razlagati z mirnim, preudarnim glasom. »Nekaj moramo namreč vedeti. Pri vseh živih stvareh se bije boj za obstoj lastne vrste, človek pa hoče še več: biti svoboden, neodvisen! Nekateri narodi gredo še dalje: hočejo gospodovati tudi drugim! Zato so vojne že od takrat, ko je človek za orožje uporabljal kamen! «Homo homini lupus» — so ugotovili že stari Rimljani. Vzporedno z razvojem človeštva se je razvijalo in izpopolnjevalo tudi orožje vseh vrst, obrambno in napadalno. Da bi vedele, koliko daje človeštvo za oboroževanje! To so bajne vsote, s katerimi bi se lahko rešili revščine. Kako naj to razume naša kravja pamet?! Človek, ki se ima za najvišje razvito razumno bitje, izdaja tako velike vsote denarja za uničevanje sočloveka, ne vidi pa tistih, ki živijo v revščini! Ljudje vodijo statistične podatke o tem, koliko milijonov ljudi je podhranjenih, koliko jih dnevno od glada umre, pomagati jim pa nočejo! Njihova pomoč revnim je neznatna, do skrajnosti pa so razsipni za oboroževanje!«

»Kakšno zvezo ima to tvoje predavanje s pašo, o kateri se pogovarjamo?« je hotela vedeti Ščuka.

»Seveda ima zvezo, pa še kakšno!« se ni dala motiti Drava. »Rekli smo že, kako človek izpopolnjuje orožje. Končno je izumil orožje, ki ni samo napadalno ali obrambno, ampak je uničevalno! Lahko ga imenujemo orožje obupanca, kajti, kdor bo uporabil atom kot orožje, bo tvegali tudi samega sebe! V taki vojni ne bi bilo ne zmagovalca in ne poraženca! Tako je človeška učenost zagodla sama sebi! Človeški rod bosta za naprej stalno tepla strah in negotovost, kajti kaj podobnega se lahko zgodi vsak trenutek in ni važno, na katerem koncu zemeljske oble! Saj smo pričali, kako velik del ozemlja je bil prizadet od eksplozije, ki jo je povzročilo samo nekaj kilogramov nuklearnega jedra!«

Drava je s svojo razlago uspela, krave so jo poslušale tako pozorno, da je bilo v hlevu še nekaj trenutkov tiho. Prva se je oglašila Šeka.

»Jaz mislim, da je za živino huje kot za človeka. Ljudje lahko hrano prekuhajo in spet je vse v redu.«

»Ni več vse v redu. Strokovnjaki trdijo, da traja več let, da se radioaktivnost razgradi. To pa še ni vse. Nihče še ne ve, kakšne posledice bodo imeli naši potomci, tudi še nerojeni?! Ne samo telesno, prizadeti so lahko tudi umsko! Kdo bo odgovoren za vse to? Pravijo, da je bil Einstein po hirošimski tragediji zelo prizadet. Se pravi, da je imel vest!«

»Zdaj lahko pričakujemo, da bodo ljudje prenehali z izdelavo jedrskega orožja,« je bila pobožna želja Šinke.

»Pa naši kravji pameti bi to moralo biti!« je spet povzela glavno besedo Drava. »Vendar ljudje so nepopoljšljivi. Nimajo zadosti naravnih katastrof, povzročajo si jih še sami! V nenehni tekmi za nadoblast se ne spametujejo niti sedaj, ko so morali plačati tako visok davek! Strupen prah nad Černobilom se še niti ni povsem poлегel, ko se že pogajajo o tem, za kako

dolgo bodo odložili jedrske poskuse!! Pričakovati bi bilo, da se zdaj državniki velesil niti ne bi več menili o takih poskusih! In še, koliko tega orožja bi smela imeti ta ali ona velesila! Nesmisel! Niti tega, kar imajo v skladiščih, ne bi bilo treba!«

»Svet je res majhen,« je povzela besedo Švajca, ko je Drava za trenutek prenehala. »Radioaktivni oblak je s kraja nesreče zaneslo nad skandinavske države, tam se je obrnil in čez srednjo Evropo pripotoval do nas. Nesreča nikoli ne pride sama. Prav takrat je bilo deževno vreme: dež je postal radioaktiven in je okužil doberšen del Evrope.«

»Vedeti moramo,« se je ponovno oglašila Drava, »da ta katastrofa ni prizadela velike škode samo gospodarstvu, ampak je povzročila tudi nemalo težav in sitnosti ljudem. Vsa sredstva javnega obveščanja so bila namreč v veliki zadregi: kako in v koliki meri obveščati javnost, da ne bo prevelike panike! Iste težave je imela tudi zdravstvena služba.«

»To je bila res zelo odgovorna naloga,« ji je pritrdila Šeka. »Že sam strah ima namreč velike oči, k temu pridene svoj piskrček še ljudska domišljija, nekaj nevednost, panika in še marsikaj.«

»Po mojem mnenju bi človeštvo shajalo brez JE,« se je po dolgem času oglašila Dima. »Ljudje bi morali tok uporabljati bolj racionalno in v večji meri izkoriščati energijo, ki se sprošča pri padcu voda s hribov v doline. S tem bi omejili tudi hudoourniški značaj teh voda. Ta razdrobljena gradnja nikakor ne bi presegla stroškov gradnje JE! Okolje bi bilo bolj zdravo in...« Škrt. Polnočna ura je minila, v hlevu je utihnilo, kot bi odrezal.

Kaj pravite, imajo naše krave prav??

Ivan Gradišek

Rebernikovemu Anzeju

Izza nekega okna blizu sv. Antona je bil v poznih jesenskih dneh dan za dnem strmel tja proti Tolstem vrhu pa Zelenbregu. Tudi proti Stražišču mu je rad uhajal pogled, da bi se nazadnje — tako kot zmeš — ustavil tam čisto doli, skorajda tik pod oknom.

Ob dveh in ob desetih, po mnogih nočeh brez sna tudi ob šestih, je videl množico ljudi prihajati in odhajati skozi velika vrata, za katerimi je bil pustil domala 40 let.

Da bi splavala misel na krilih hitečih nazaj v one težke, pa vendarle po svoje lepe čase, si je najbrž bil želel. Znova in znova si je klical v spomin čase, ko mu je sreča življenja zagorela, vzplamtela, se silno razplamtela in po malem začela tiho ugašati; kajti življenje je kot sveča — ima svoj žar vse od krsta pa do smrti.

Pa mu je misel zašla v ona leta, ko ni bilo lahko najti dela in z njimi vsakdanjega kruha. Mračno čelo se mu je zjasnilo, ko je našel svoj kruh in svoj prvi instrument — krilovko.

Železarni in njeni kovačiji se je bil zapisal, ob tem pa več kot 40 let zvesto slu-

Anza Rebernik

žil boginji ene izmed najlepših umetnosti — glasbi.

Ni bilo prostih sobot in ne glasbenih šol, pa se je vsako soboto po šihitu s prijatelji podajal uro in pol daleč peš skozi Brančnikov graben gor proti Rogačniku, kjer je po repici, senu in otavi do pozne noči spoznaval čare notnih vrednosti in zvoka.

Mukotrpana je bila ta pot, skorajda trnova je bila, toda z neizmerno voljo in ljubeznijo do lepega vendar premagljivega; kajti človek na takšni poti mora najti svoj cilj in smisel življenja.

Nekoga ali nekaj vendarle mora imeti rad! Svojo radost in svojo bolečino mora z nekom deliti in se razdajati do tolikšne mere, kakršno zmore le človek takšnega kova, kakršen je bil naš Anzej.

Brez števila ohceti in veselje je razveseljeval; na pogrebih se je poslavljaj od sodelavcev in drugih; ob prvem maju je z budnico dajal svojstven pečat prazniku svojega stanu. Ko mu je šlo na jok, je moral biti vesel; ko naj bi bil prekipeval od sreče, je njegova krilovka morala peti žalostinke, kajti boginja glasbene umetnosti je bila in bo neizprosna. Pozabiti nase in zatreti trenutna čustva, je njen davek.

Pa si je dal duška kakšno soboto zvečer in nedeljo dopoldne, ko je družno s tovarišji trobental jutranjico in večerni Ave!

Tam od grajskega parka navzdol je krilil svojo in našo pesem. Tiha, topla in po domače pobožna je bila. Kot večernice je zvenela in Anzej je najbrž vse do nedavnega čutil odmev te božanske lepote.

Pa ne najbrž! Precej čisto zares je vse lepote moral nositi v sebi vse do zadnjega diha in tudi še takrat, ko je njegova sveča že ugašala.

»Puobči, zaj bote pa vidli, ka je muzikantarska vejka nuoč,« nam je bil, frišnim muzikantom, rekel leta 1955 ob naši prvi budnici. »Pa do smrti ne pozabite, da ste se zapisali nečemu večnemu in nikdar dorečenemu; če se pa tega ne zavedate, recite zbogom že danes,« je še dodal.

Preproste in globoke so bile te Anzejeve besede, kot da bi bile iz žlahtnega jekla in žuljavih rok skovane.

Leta so storila svoje in krilovka je onemela. Sledila je baskrilovka, nato rog in nazadnje pozavna.

Po več kot štiridesetih letih neke sanjske ljubezni in zvestobe vrne pozavno in rosnih oči reče: »Poubi, mrte me zastopit, ne morem venč!« Obrnil se je bil in odta-val skozi vrata glasbenega doma, katerega je še in še pomagal graditi. Ni zaprl vrat za seboj, kot da bi se hotel vrniti ali pa jih pustiti odprta naslednjim rodovom.

Morali bi se bili kako drugače posloviti, pa se nismo! Zato naj bodo te besede odmev samotnih razmišljanj v dneh vaše zadnje jeseni, Rebernikov Anzej!

Hvala.

M. P.

Franc Lipuš

Kadar smo omenjali ime Franc Lipuš, smo ravenski jeklarji vedno s ponosom govorili: »O, to je pa naš najstarejši upokojenec, naš zadnji pudlar, naš dobri mojster pri martinovki.« Zdaj, ko je dopolnil enaindevetdeset let in je bil že pravi starosta fužinarjev, je ugasnil, kakor je že davno pred leti ugasnila zadnja pudlovka v ravenski železarni in več let zatem še poslednja martinovka.

V spominu pa ga bomo vendar ohranili še naprej. Kdo bi ga mogel pozabiti, saj za nas vse pomeni pojem pravega mojstrajeklarja.

Fužinarstva se ni učil v šoli, ampak pri delu. V železarno je prišel iz leškega rudnika, ker ni mogel prenašati, da hodi vsak dan živ v črno jamo. V železarni je res delal na svetlem, a trpljenje ni bilo veliko manjše kot v rudniku.

Prva leta je opravljal najrazličnejša težaška dela, od ročnega nakladanja in razkladanja surovega železa do pudljanja, za katero si moral imeti moč bika. Tudi pri martinovki, h kateri je prišel nazadnje, tiste čase delo ni bilo lahko.

Lipuš je imel posebno sposobnost, čut jeklarja. Čeprav ni imel šol, je postal mojster pri martinovki. Njegovo strokovnost so cenili tako delavci kot inženirji. Le malo je bilo v železarni ljudi, ki bi znali delati tako dobre šarže kot on. Takrat še ni deloval laboratorij v današnjem pomenu besede, še bolj daleč je bilo računalniško vodenje šarž. Lipuš je znal na oko uganiti, ali je šarža dobra ali ne. In nikoli se ni uštel.

Jeklarji, ki so ga nasledili pri pečeh, se ga spominjajo ne le kot strokovnjaka, ampak tudi kot strogega, a pravičnega mojstra, ki je znal pohvaliti dobrega delavca in kaznovati slabega. Takih mojstrov, menijo, danes ni več. Morda je res, da je z Lipušem odšel zadnji.

Pred dobrimi 33 leti se je Franc Lipuš upokojil. Nikoli več se ni vrnil v železarno, ni je pa tudi pozabil. Vedno ga je zanimalo, kako poteka proizvodnja in kaj se dogaja v njegovi fabriki. Sodelavci so ga radi obiskovali, tudi zato, ker jih je sprejemal z veliko gostoljubnostjo in z dobro voljo, ki ga nikoli ni minila.

Njegov smeh je ugasnil šele zdaj, z njegovim večnim odhodom.

Slava mu!

Franjo Hovnik

IN MEMORIAM

Matevž Kos-Darko

Brez mrtvih grl šibak je živih glas, ker ni vas več, zato ste vsepovsod, saj smrt vas je življenje dokazovala.

Matej Bor

Nerazumljiv je udarec usode, ki je iztrgala iz naše srede borca revolucije, moža, brata, očeta, dedija in seveda našega prijatelja. In večnost pred nas vedno znova in znova postavlja vprašanje o smislu življenja, zlasti pa o tistih skrivnostnih globinah človeškega značaja, ki jih nikoli ne bomo mogli in znali prav doumeti, še manj razumeti. Drevesa, pravimo, da umirajo stoje in njihovo umiranje običajno traja dalj časa, človeka pa smrt v trenutku spodnese, ko tega nihče ne pričakuje, kajti resnica je, da so vrata neskončnosti odprta dan in noč.

Prav zato je med nami še toliko močnejše odjeknila žalostna vest, da je v Hajdini pri Ptuj 11. septembra lani umrl Matevž Kos, po domače Kordežev Tevž iz Tople pod Peco, ki se je rodil leta 1923 v Ludranskem vrhu, sredi temnih in včasih kar skrivnostnih koroških gozdov. V družini, iz katere je Tevž izšel, se je rodilo devet otrok. Od njih so bili kar trije v bojnih vrstah naše revolucije. Med njimi tudi pokojni Tevž, ki se je koroškim borcem pridružil 23. decembra 1943, zveze z njimi pa je imel že prej. Že naslednji dan je dobil staro avstrijsko karabinko in 15 nabojev. Tevž je slišal glas pesmi Franceta Kosmača, ki se glasi:

Hej tovariši, pod orožje vsi!
Tujec mora iz naše zemlje!
Čaka Stajerska, čaka Korotan,
čaka sinje Jadransko morje...

Pri partizanih je Tevž že tudi kar prve dni dobil svoje ilegalno ime — Darko. Že nekaj dni po prihodu med borce je odšel s skupino soborcev na Pohorje ter bil dodeljen v 3. bataljon XI. SNOUB Miloša Zidanška, ki je bila ustanovljena pri sv. Primožu na Pohorju 6. januarja 1944. leta. Njegova bojna pot ga je potem vodila iz boja v boj, iz akcije v akcijo. Nekaj mi je o tem pripovedoval že pred leti. Tedaj nisem niti pomislil, da bom o tem pisal po njegovem nenadnem odhodu od nas.

»Naš bataljon je kmalu potem dobil nalogo, da napade sovražno postojanko v Podgorju pri Slovenj Gradcu, kar se je zgodilo 18. januarja 1944. Napad smo pričeli sredi noči tako, da je eden izmed soborcev vrgel skozi okno sovražne postojanke steklenico, napolnjeno z bencinom, ki je povzročila požar. Postojanke sicer nismo zavzeli, imeli smo štiri ranjene. Pozneje pa smo od kurirjev zvedeli, da so Nemci, ki so bili v postojanki, sami ustrelili enega svojih, ker se nam je hotel predati ter je k temu nagovarjal še druge.

Ta naš napad na sovražno postojanko v Podgorju je odmeval med prebivalstvom in precej mladih fantov in mož je potem prišlo v naše vrste. S tem napadom pa smo

dosegli še to, da so se potem Nemci za vedno umaknili iz Podgorja v Slovenj Gradec, kjer so se pač počutili bolj varne. Nas pa je potem pot vodila proti Graški gori, kjer je XIV. udarna divizija bila najhujše boje s sovražnikom. Mnogo mojih soborcev je v teh bojih za vedno obležalo v globokem in krvavem snegu. Tudi sovražniku smo tu prizadejali velike izgube...»

Sredi leta 1944 je Tevž oziroma Darko na lastno željo ponovno odšel med svoje koroške soborce. Priključil se je Koroškemu bataljonu, ki je že nekaj dni potem v Bistri nad Črno izbojeval pomembno zmago, kjer je v bojih obležalo kar 50 policistov, medtem ko so imeli sami le enega

svoj najhujši udarec, ko se mu je sredi deroče reke Drave utapljaj njegov 13-letni sin Zlatko, pa mu ni mogel pomagati, ni ga mogel rešiti iz objema deroče smrti. Od tedaj dalje je njegova lovska puška le redkokdaj počila. Sploh pa je utihnila, ko mu je pred štirimi leti nenadoma umrla tudi njegova življenjska družica Anica.

S Tevževo smrtjo smo izgubili dobrega, predvsem pa resnično in nadvse skromnega človeka in še enega izmed aktivnih udeležencev naše revolucije. Za človeka, ki ima za seboj tako plodno življenje, ki pa ni nikoli silil v ospredje, ki ni hlastal za zemeljskimi dobrinami, ampak je ostal vseskozi skromen, pravimo, da se vzdigne v življenje, ko pade v smrt. In takšen bo nam vsem, ki smo ga poznali in z njim tudi delali, ostal v trajnem spominu. Zato naj mu bo lahka zemlja sredi rodovitnega Ptujkega polja, kjer sedaj spi skupaj z ženo Anico in sinom Zlatkom večno spanje.

ANTON VUŠNIK-RASTKO

Poslovili smo se od Karla Aberška-Pera!

Ni še dolgo od tega, ko sva se z njim srečala na Prevaljah. Stisk njegove roke je bil še vedno krepak, dal je čutiti, da je bolezen pred meseci dobro prestal. Voščila sva si srečno in nobeden od naju ni mislil, da je bilo to zadnje slovo.

Ker se je slabo počutil, so ga odpeljali v slovenjegraško bolnišnico, kjer je po nekaj dneh, 20. februarja, nenadoma umrl. V borčevski organizaciji je nastala ponovno boleča praznina.

Pokojni Karel Aberšek se je rodil pred dvainosemdesetimi leti (1905) v revni bajtarski družini v Radušah pri Slovenj Gradcu. V družini je bilo sedem otrok. Bil je drugorojenec. Borna kmečka zemlja jim ni dajala toliko, da bi se lahko normalno preživljali. Kruh je bil le redkokdaj na mizi. Tudi prva svetovna vojna je dodala svoje. Zaradi takratnih izjemno težkih gospodarskih razmer so bili primorani zemljo prodati in se izseliti iz Raduš. Preselili so se v Lubenčevo bajto pod Uršljo goro.

Oče je delal v gozdu, mati je bila dni-narica, Karel, še šolar, pa je moral opravljati pastirske posle pri raznih kmetih. Navaditi se je moral na trdo kmečko delo, to ga je spremljalo vse življenje. Po končani osnovni šoli je služil po kmetih kot hlapec. Nekaj let pozneje se je zaposlil kot gozdni delavec pri grofu Thurnu. Leta 1935 se je poročil. V zakonu se mu je rodil sin Rajko. Kmalu zatem sta z ženo vzela v najem manjšo Zakotnikovo domačijo na Navrškem vrhu. K njim sta se preselila tudi starša, Karel pa se je ob kmetovanju ukvarjal še s prevozom hlodovine s sečišč Uršlje gore.

Komaj si je družina nekoliko opomogla, je izbruhnila druga svetovna vojna in z njo okupacija Jugoslavije.

Zagospodoval je nacizem in Karel se je moral z družino ponovno seliti. Okupator ga je preselil na Macigojevo posestvo, ki

leži v hribovitem predelu Uršlje gore. Spet je moral začeti znova. Posestvo je bilo zapuščeno in le z velikim trudom so ga ponovno usposobili za kmetovanje.

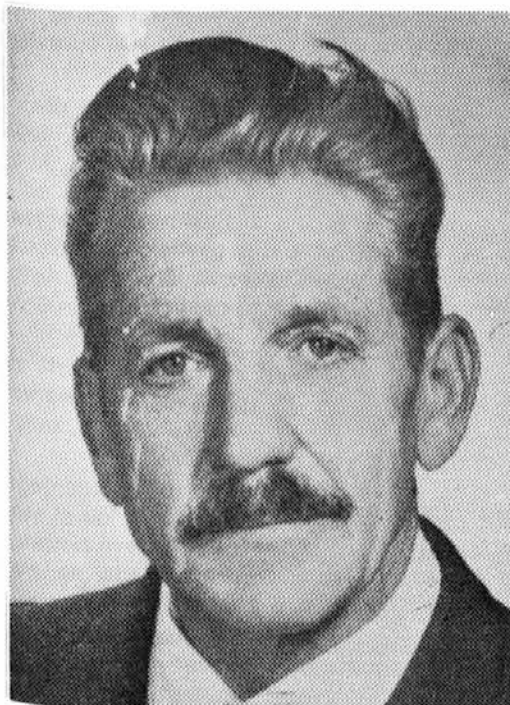
Prvi partizani, ki so prišli na Koroško, so iskali najprej stike z višinskimi kmeti. Karel je bil eden izmed tistih. Bil je zanesljiv in predan NOB, zato so mu partizani zaupali nalogo, da za njih zgradi bunker nad Macigojevo domačijo. Bunker so uporabljali za ranjene in bolne partizane, Macigojeva domačija pa je s hrano oskrbovala borce, ki so bili v bunkerju, do decembra 1943, ko je bil izdan. Prišla je policija in obkolila Macigojevo domačijo.

Karel Aberšek-Pero

Aretirat so prišli tudi Karla. Uspelo mu je pobegniti. Namesto njega so aretirali njegovo ženo in jo odpeljali v taborišče Rawensbrück. Preživela je grozote taborišča in se ob svobodi vrnila domov, Karel pa se je priključil partizanom. Februarja 1944 je bil sprejet v komunistično partijo. Takrat je dobil tudi partizansko ime Pero. Poslej so ga vsi borci in drugi klicali le po tem imenu. Kmalu je bil postavljen za sekretarja OF takratnega okraja Guštanj — Prevalje. To dolžnost je opravljal do maja 1944. Nato je bil poslan v Kočevje na trimesečni partijski tečaj. Medtem je bilo formirano dravograjsko okrožje. Po vrnitvi iz Kočevja je postal član okrožnega komiteja KPS in OF v Dravograjskem okrožju. Peru so naložili, da najde primeren prostor za gradnjo novega bunkerja. Na Macigojevem so takrat gospodarili njegov oče, mati in njegov mladoletni sin Rajko. Na posestvu je bila tudi ženina sestrčna Terezija Podgoršek. Policija je zvedela, da stari Aberšek vozi deske na Goro, predvidene za gradnjo bunkerja. Nemudoma so Nemci pripravili veliko hajko in selitev še preostalih, ki so živeli na Macigojevem posestvu. Naši obveščevalci so izvedeli za njihovo namero. Obvestili so Okrožje in Pera, da poskrbita za evakuacijo Macigojevih. Ta čas je pri Godcu na Uršlji gori taborila VDV enota. Pero jih je prosil, da gredo pomagat selit domače, kar so tudi storili. Od hiše so takrat odpeljali: 14 glav goveje živine, par konjev, 10 prašičev, 20 ovac in več kot 1000 kg raznega žita, posteljnino in razna oblačila.

Vse premoženje so razdelili partizanom. Takrat so šli v partizane tudi njegov oče

Matevž Kos-Darko

mrtvega, in sicer Branka, doma z Leš, enega pa so sovražni vojaki ranjenega ujeli in, kot so zvedeli, je za posledicami ran in verjetno še mučenja umrl. V tem boju pa je bil v nogo ranjen tudi Darko. Posledice so mu ostale vse do njegove pretrane smrti.

Darko se še ni povsem pozdravil, ko je že bil dodeljen enoti UDV, ki je delovala onstran Pece, na območju Globasnice in Železne Kaple. Ta enota je takoj po kapitulaciji nacistične Nemčije tudi prva vkorakala v Železno Kaplo, kjer so borci revolucije z velikim navdušenjem sprejemali kot odrešitelje, kajti težnja po svobodi, koncu krvave morije je preplavila svet. Tudi v očeh utrujenih in lačnih borcev in k soncu hrepenečih fantov, ki so kljub svoji mladosti in neizkušenosti trdno stali na okopih, braneč svoje ljudi in svojo zemljo, je žarel žarek sreče, lahko bi dejal nepopisne sreče in veselja. Vojne še sicer ni bilo konec. Še so padale žrtve, saj, kot vemo, je zadnja partizanska puška počila še 15. maja 1945 leta na Poljani. Tudi v teh, zaključnih bojih, je Darko sodeloval.

Čeprav sem koroške gore list, sva se s Tevžem srečala in spoznala šele 1961. leta v Ptuj. Oba sva bila zaposlena v gozdarstvu. Poznal sem ga kot mirnega in preudarne človeka, ki je bil z dušo in telesom vezan na gozd, na naravo, na divjad. Kot gozdar je bil tudi lovec. In prav na lovu je Tevž pred mnogimi leti doživel

in mati, ki sta bila stara 70 let, njegov sedemletni sin Rajko in Terezija Podgoršek, ki je bila pri njih. Nemci so zgodaj zjutraj obkolili Macigojevo domačijo. Računali so na velik plen. Namesto tega so našli prazno hišo in hlev. Njihovo razočaranje je bilo tako veliko, da so pobesneli in zažgali Macigojevo. Domov so se vračali praznih rok. To se je dogajalo novembra 1944, ko je že bilo čutiti, da se bliža dan svobode.

Po osvoboditvi je Pero postal član mariborskega okrožja, nato pa član Osvobodilnega ljudskega odbora Maribor, nekaj časa je bil tudi sekretar za notranje zadeve okrožja Maribor. Pozneje je postal predsednik za kmetijstvo. V obdobju agrarne reforme je bil predsednik njene komisije. To funkcijo je opravljal na območju okraja Slovenj Gradec, Mozirja in Solkana. Po ukinitvi oblastnega ljudskega odbora je bil izvoljen za odbornika Okrajnega ljudskega odbora Dravograd in pozneje Slovenj Gradec. Bil je podpredsednik OLO in poverjenik za gozdarstvo. S prenehanjem okraja Slovenj Gradec je prevzel direktorsko mesto v Tovarni lesovine in lepenske Prevalje. To dolžnost je opravljal 11 let, nato pa se je upokojil.

Tudi po upokojitvi je aktivno delal v zvezi komunistov, socialistični zvezi, v borčevski organizaciji, v odboru aktivistov OF bivšega Dravogradskega okrožja. Pred kratkim je bil izvoljen za častnega člana domicilnega odbora OF Dravogradskega okrožja. Vsa leta je bil tudi lovec in organizator lovstva na Koroškem. Tudi pionirji ga bodo pogrešali, saj jih je celih dvajset let vodil po partizanskih poteh, ko so prenašali kurirsko pošto. Še in še bi lahko našteval njegove aktivnosti v družbenem življenju. O njegovem plodnem političnem in družbenem delovanju, tako med NOB kot v povojni izgradnji domovine, pričajo številna odlikovanja in priznanja, ki jih je prejel, predvsem pa nova družba, ki jo je predano soustvarjal.

Težko mi je ob spoznanju, da sem izgubil prijatelja, s katerim sva med NOB in v povojni izgradnji domovine tesno sodelovala. Tudi Prevaljčanom bo težko, ker ga ne bodo več srečevali na rednih sprehodih. Bil je preprost in dober. Z vsakim je rad poklepetal in mu namenil dobro besedo. Ob uri slovesa so prišli številni borci, komunisti, aktivisti OF, prijatelji in znanci ter krajani iz bližnje in daljne okolice, da so ga v tihi žalosti pospremili na njegovi zadnji poti.

Hvala mu za vse, kar je v življenju dobrega storil. Ohranili ga bomo v lepem in trajnem spominu.

Rok Gorenšek

Drago Rožen

5. 10. 1950—24. 3. 1987

Kogar bogovi ljubijo, tega radi pokličejo k sebi, so za dobre in priljubljene ljudi govorili že stari Grki. Ta stari pregovor še zmeraj drži. Tudi v naši hotuljski soseski se je boleče potrdil s tragično smrtjo pri delu. Izgubili smo priljubljenega, poštenega, zmeraj vselega, razpoloženega mladega človeka, polnega življenjske energije, načrtov in upanja na boljši jutrišnji dan.

Dobrota je duševna lastnost, ki človeku omogoča, da s srcem občuti tuje težave in nesreče kot lastne, in da težave, ki so zadele tuje ljudi, lajša, in stori vse, da nesrečo odvrne. Dobrota zahteva od človeka pogum, trdnost in voljo resnično pomagati tistemu, ki je pomoči potreben. Resnično dober človek nikoli ne misli na lastno korist in udobje. Pred očmi ima le bližnjega.

In takega, dobrega človeka smo izgubili v torek, 24. marca 1987, ko je zaradi spleta nesrečnih okoliščin med delom v železarni umrl naš DRAGO ROŽEN iz Podgore. Bil je v 37. letu svojega življenja, v cvetu najlepših

Drago Rožen

moških let, poln upov, želj in načrtov, kako izboljšati življenje družini, okolju, v katerem je živel, in organizacijam, katerim je pripadal in za katere je delal.

Pokojni Drago je obiskoval osnovno šolo v Kotljah in na Ravnah. Odločil se je za elektrikarja in se za ta poklic izučil v Železarni Ravne in v Mariboru. Takoj po končani poklicni šoli se je zaposlil v železarni. Z ženo Tončko se je poročil leta 1973. Njun zakon, v katerem sta se jima rodila dva sinova, je bil zakon ljubezni in velikega medsebojnega razumevanja. Drago je bil dober oče otrokom. Ker zaradi omejenih materialnih možnosti družini ni mogel nuditi vedno vsega, kar bi rad, jim je dajal samega sebe. Vzel si je čas za svojo družino, igral se je z njimi, in tako in vsakem koraku pokazal svoji ženi in otrokom, kako jih ima rad. Enako je Drago ljubil svojo mamo in očeta ter brata Marjana.

Od koderkoli je prišel, je bil vedno dobre volje. Vedno se je šalil in domače spravljaval v dobro voljo. Ni poznal jeze, ne hude besede, prijazen, ustrežljiv je bil. Prav tak je bil tudi do drugih ljudi. Zvest prijatelj, dober soseda, znanec, sodelavec. Znal je rešiti vsako še tako neugodno situacijo, tako da je vse obrnil v dobro voljo in smeh.

Bil je navdušen in zavzet za vse novo in napredno. Zato ni čudno, da je vedno našel čas tudi za delo v družbenih organizacijah in društvih. Več let je bil član predsedstva SZDL Kotlje. Bil je član RK, planinskega društva, Prosветnega društva Kotlje, soustanovitelj in organizator vsakoletnega pokala podgorskih kmetov. Kakšna praznina bo zijala prihodnje leto, ko ga ne bo več med nami.

Od vseh organizacij bomo pa Drago najbolj pogrešali hotuljski gasilci. Drago je prišel med gasilce kot pionir, nadaljeval je kot mladinec in član, umrl pa kot gasilski častnik. Letošnjo zimo je uspešno opravil izpit za gasilskega častnika. Zato je njegova smrt še toliko bolj huda izguba za hotuljsko gasilsko društvo. Drago je bil tudi vseskozi član slovitih hotuljske »zlate« desetine, ki je za naše društvo in Kotlje dosegla največje in najlepše dosežke: 4. mesto na svetu na gasilski olimpiadi CTF 1981 v Böblingenu v ZR Nemčiji, 1. mesto v Jugoslaviji in Sloveniji, 1. mesto v koroški regiji in ravenski občini. Drago je bil član upravnega odbora gasilskega društva Kotlje. Vsa leta je bil mentor in vodja ženske desetine, ki je pod njegovim vodstvom dosegla vrsto lepih dosežkov.

V svoji desetini je Drago vsa leta opravljal zahtevno funkcijo II. vodarja.

Za svoje delo v gasilstvu je Drago prejel vrsto odlikovanj in priznanj. Prvo in najlepše je gotovo njegovo zlato odličje CTF 81, ki si ga je priboril v ZR Nemčiji. Bil je tudi odlikovan z republiškim gasilskim odlikovanjem I. stopnje, z občinskim gasilskim odlikovanjem I. in II. stopnje in z društvenim priznanjem in odlikovanjem gasilskega društva Kotlje.

Hvala ti, Drago, za vse, kar si storil za hotuljske gasilce, predvsem pa za dobro voljo, s katero si dvigal moralo gasilcem, kadar je bilo težko.

Posebno zahvalo pa ti ob uri poslednjega slovesa izrekajo vsi sosedi za vse, kar si storil, ko si popravljaval stroje in naprave povsod, kjer je bilo potrebno. Ko nisi gledal na uro, kako pozno je že, pač pa si prišel in popravil.

Njegove prijaznosti, skrbi, nasmeha, šal in dobre volje ne bomo nikoli več doživljali. Tudi svoje najljubše pesmi »Kaj se ti, pobič, v nevarnost podajaš« ne bo nikoli več zapel.

V nas vseh, ki smo ga poznali, bo vedno ostal lep in hvaležen spomin nanj.

Fotografije so prispevali: Franc Telcer, Jože Žunec, Štefan Lednik, S. Mihev, Mirko Korošec, Franc Ocepek, Franc Kamnik, Ivan Hojnik, Rok Gorenšek, Hubert Močivnik, Ivan Gradišek in Fotoarhiv KF, ki je prispeval tudi naslovno fotografijo.

Listnica uredništva: V 1. letošnji številki je Silvo Jaš v prispevku »Zlata poroka zakoncev Močnik« zapisal tudi, da od nekdanih tamburašev živi še samo Leopold. To pa ni res, saj je med živimi še tudi Anton Godec, ki mu želimo še mnogo zdravih let.

Ker delamo samo 60 strani Fužinarja, bomo nekatere pravočasno sprejete članke objavili v naslednji številki.

Izdaja delavski svet Železarne Ravne. Uredja uredniški odbor: Silva Sešel, Jože Kert, Fanika Korošec, Rudi Mlinar, Jože Šater, Mitja Šipek, Maks Večko, Dušan Vodeb in Jože Žunec. Glavni in odgovorni urednik: Jože Šater. Telefon 861 131, interni 497. Lektor Marija Potočnik. Tiska ČGP Večer, Maribor.

V svetu Koroškega fužinarja so poleg članov uredniškega odbora tudi: Stanko Bodner, Jurij Glavica, Ivan Leitinger, Filip Jelen, Marija Kolar, Janez Mrdavičič, Franc Rotar in Ivan Žunko.

Glasilo je po 7. točki prvega odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu (Uradni list SFRJ, št. 33/72) in mnenju sekretariata za informacije SRS 421/72 prosto plačila prometnega davka.